

GLASUL BISERICII

GLASUL BISERICII

REVISTA SFINTEI MITROPOLII
A
MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

ANUL LVII, NR. 9-12
SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 2002

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei
și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

I.P.S. *Teodosie* al Tomisului
Î.P.S. *Nifon* al Târgoviștei
P.S. *Epifanie* al Buzăului
P.S. *Calinic* al Argeșului
P.S. *Casian* al Dunării de Jos
P.S. *Damaschin* al Sloboziei și Călărașilor
P.S. *Galaction* al Alexandriei
și Teleormanului
P.S. *Sebastian Ilfoveanul* și
P.S. *Varsanufie Prahoveanul*,
Episcopi Vicari ai Sfintei Arhiepiscopii
a Bucureștilor

Membrii:

P.C. Pr. Alexandru Armand Munteanu
P.C. Pr. Mihai Hau

Redactor:

P.C. Pr. Gheorghe Pop

*PREA FERICITUL PĂRINTE
TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE*

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

(mai 2002)

CUPRINS

I. EDITORIAL

† Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române <i>Omagiu Profesorului și Preotului Ioan G. Coman</i>	5
--	---

II. PASTORALE CHIRIARHALE LA NAȘTEREA DOMNULUI - 2002

† Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române	9
† Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului	15
† Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei	19
† Epifanie, Episcopul Buzăului	24
† Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului	30
† Casian, Episcopul Dunării de Jos	35
† Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor	40
† Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului	43

III. CUVINTE DE SUFLET!

Pr. conf. dr. Vasile Gordon - <i>Bucuria gustării din ospățul euharistic</i> . .	47
† Prof. Teodor M. Popescu - <i>La începutul Postului Crăciunului</i>	51

IV. ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. conf. dr. Sterea Tache - <i>Biserica – sufletul neamului românesc! O incursiune semantică</i>	55
Pr. dr. Daniel Benga - <i>Familia preotului, aspecte teologice, canonice și pastoral-misionare</i>	64
Pr. Pufulete Silviu-Petre - <i>"Atât cât sunt în lume, Lumina a lumii sunt"</i> (Ioan 9,5)	80

V. DOCUMENTARE

Pr. conf. dr. Vasile Gordon - <i>Bibliografie catehetică și omiletică pentru folosul preoților și profesorilor de religie</i>	87
Drd. Ion Marian Croitoru - <i>Autoritatea și validitatea Sfintelor Canoane. Autenticitatea și funcția lor liturgică</i> (trad. din limba greacă) . . .	113

VI. BISERICA ȘI ȘCOALA

Mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu prilejul începerii noului an școlar 2002-2003	123
Pr. prof. Dorin Zarioiu - <i>Deschiderea noului an de învățământ teologic 2002-2003 la Seminarul Teologic Liceal Ortodox "Nifon Mitropolitul" din București</i>	125

VII. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula - <i>Congresul omagial de patrologie "Pr. prof. dr. Ioan G. Coman - 100 de ani de la naștere"</i>	133
Pr. Alexandru Armand Munteanu - <i>Frumusețea misiunii preotești - Cursurile pastorale și de îndrumare misionară</i>	145
Pr. lect. Florin Șerbănescu, Pr. Bondar Simion - <i>Din tezaurul valorilor patrimonial-culturale bisericesti - Cursurile de perfecționare a muzeografilor și ghizilor</i>	150
Drd. Mihai Ovidiu Cătoi - <i>Creștinismul dobrogean de la origini până astăzi - Sesiunea de comunicări științifice a Comisiei Naționale de Istorie Bisericească Comparată, Constanța, 2002</i> . .	155
Pr. Nicolae Vladu - <i>Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (3 septembrie-31 decembrie 2002)</i>	164
Ref. Ichim Camelușa - <i>Biserici târnosite, sfințite și resfințite din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, în anul 2002</i>	180
Ref. Ichim Camelușa - <i>Tineri teologi hirotoniți în anul 2002 - Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	182
Călin Radu Marcel - <i>Agenda de lucru a Prea Sfințitului Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor</i>	188

VIII. MELOS

Pr. lect. drd. Ion Isăroiu - <i>Ioan Zmeu, protopsalt, profesor și compozitor de muzică bisericească - opt decenii de la moartea sa (1860-1922)</i>	193
---	-----

IX. IN MEMORIAM

† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române - <i>"Dreptii au pururea lumină" - Rugă sfântă la slujba de înmormântare a Părintelui Arhimandrit Sofian Boghiu</i>	213
† Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei - <i>La moartea părintelui profesor Ion Bria</i>	217
Redacția - <i>Ecumenistul Pr. prof. dr. Ion Bria a trecut la cele veșnice</i>	219

X. NOI APARIȚII EDITORIALE

Pr. Nicolae Vladu - <i>I.P.S. dr. Nifon Mihăița, Arhiepiscopul Târgoviștei, Misiologie creștină</i> , Editura ASA, Târgoviște, 2002	221
Pr. Nicolae Vladu - <i>*** Dictionnaire ecumenique de missiologie. Cent mots pour la mission</i> , Les éditions du Cerf, Paris, 2001 . .	225

I. EDITORIAL

OMAGIU PROFESORULUI ȘI PREOTULUI IOAN G. COMAN*

*"Piscul frumuseții gândirii patristice este
învățătura despre Logos"*
(Preot prof. Ioan G. Coman)

Onorat auditoriu,

Îndeplinim astăzi, cu multă recunoștință și cu multă dragoste, centenarul nașterii sale, omagierea celui care a fost preotul și profesorul Ioan G. Coman, devotat slujitor al altarului și ilustru reprezentant al catedrei universitare, personalitate proeminentă a teologiei românești și a culturii poporului nostru. Cărturar erudit și cu vocație teologică, profesorul Ioan G. Coman a îmbinat teologia cu cultura și filosofia în folosul propovăduirii Evangheliei după modelul patristic, și a format cu trudă și dăruire de sine, în îndelungata sa activitate, generații după generații de slujitori ai altarelor și dascăli de teologie, printre care și unii profesori de astăzi de la Facultatea noastră de Teologie din București. Viața și strădaniile sale reprezintă un adevărat imn închinat preoției, teologiei și culturii românești.

Voi limita cuvântul meu de deschidere a acestei sesiuni omagiale la evocarea anilor cât am colaborat împreună în slujirea Bisericii cu cel pe care cu respect îl comemorăm astăzi, care a fundamentat Teologia noastră în actualitate într-un

---

* Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu prilejul Congresului omagial de Patrologie „Pr. prof. dr. Ioan G. Coman - 100 de ani de la naștere”, Aula Palatului Patriarhiei, 10 noiembrie 2002.

context deosebit de greu, anevoios, când teologii din țările ortodoxe vecine cu noi nici măcar nu cutezau să se avânte spre piscurile de gândire ale lumii contemporane, să se inspire din profunzimile învățaturii Sfinților Părinți așa cum a făcut profesorul Ioan G. Coman.

Cu hărnicie și perseverență, cu iscusință, a deștelenit și a făcut să rodească terenuri noi în câmpul teologiei patristice, cu filoane de gândire și de trăire creștină adâncite în vremurile de început ale ființării noastre ca Biserică și popor pe aceste plaiuri străbune. Argumentarea științifică a vechimii creștinismului la români, vechimea și continuitatea poporului român pe vatra existenței sale, i-au stat permanent la inimă, dând la iveală studii de mare rezonanță, în țară și peste hotare. Cunoscător profund al operelor Sfinților Părinți, pe care le-a cercetat cu răbdare și migală, le-a pus în legătură cu scrierile și activitatea sfinților ierarhi tomitani, cu „călugării sciți“ din Dobrogea, cu martirii din aceste părți, și a adus contribuții originale la istoria gândirii teologice ortodoxe, atât de înfloritoare în ținuturile locuite de strămoșii noștri daco-romani. Dar el a fost și un cunoscător neîntrecut al filosofiei clasice, îndreptându-se cu osârdie spre izvoarele curate ale Ortodoxiei, din care a scos mărgăritare de mare preț pentru lucrarea misionară și pastorală a preoțimii noastre.

Părintele profesor Ioan G. Coman a împărțășit cu dărnicie din aceste comori, nu numai prin vasta sa operă tipărită, însumând cărți, tratate, studii, articole, conferințe și recenzii, ci și prin cuvântările sale înaripate, rostite cu aceeași pasiune și putere de convingere, atât în fața altarului, cât și de la catedră sau de la înalte tribune internaționale. Aducând mereu în actualitate învățăturile biblice și patristice, prezentate de fiecare dată într-o impresionantă ținută academică și într-un impecabil veșmânt teologic, el s-a impus în cele mai reprezentative foruri bisericești din țară și de peste hotare ca un autentic doctrinar ortodox.

Vrednic de admirat la acest mare dascăl al teologiei noastre românești este și faptul că impresionanta sa știință teologică și enciclopedică, pe care și-a dobândit-o cu trudă de-a lungul anilor, ca o bogată și nepieritoare zestre, a fost permanent dublată de marea statură a sufletului său și a trăirii preoției. Deosebit de necruțător cu sine, îndatoritor cu gândirea și opera Sfinților Părinți, cu învățătura Bisericii, respectuos până la amănunte cu ierarhia bisericească, preotul profesor Ioan G. Coman a fost animat de scrupulozitate științifică față de teologii celorlalte Biserici și de exigență neabătută față de proprii săi studenți teologi.

A.n călăt. it înpreur.ă și în străinătate, făcând parte din delegațiile Bisericii Ortodoxe Române, cum a spus părintele decan, și ne-am ostenit împreu-

nă în anii mei de rectorat (1950-1954), în acei ani foarte grei pentru modelarea tinerilor teologi și actuali slujitori ai altarelor, unii ajungând ierarhi și preoți de frunte ai Bisericii noastre de astăzi. Ne amintim cu emoție în aceste momente cum profesorul Ioan G. Coman, cu râvnă și stăruință, se străduia împreună cu ceilalți profesori de atunci pentru reorganizarea învățământului teologic, revenit în grija Sfântului Sinod, în așa fel încât să răspundă pe deplin cerințelor contemporane ale Bisericii, și, în același timp, să fie un învățământ științific, dar și modern, plăcut și accesibil pentru tinerii veniți fără un minim de cunoștințe religioase, folosind fără ezitare metode didactice novatoare, atât la cursuri, cât și la seminarii.

Nu putem trece cu vederea apoi contribuția sa la promovarea ecumenismului și a dialogului în câmpul Ortodoxiei, în acele momente de cumpănă, când celelalte Biserici încă pregetau în dialogul teologic, prezentând fără sfială Patriarhului Justinian și Sfântului Sinod cele mai temeinice argumente pentru lărgirea și adâncirea lucrării ecumenice, ca și pentru afirmarea dialogului teologic, deștelenind, întru susținerea deschiderii Bisericii noastre spre cultură și lume, tărâmurii întregi din opera marilor capadocieni și chiar cele ale scrierilor Sfântului Ioan Casian și Dionisie cel Smerit din Scitia Mică. N-a fost ușor, dar s-a reușit, încât celelalte Biserici Ortodoxe surori au luat pildă modul de gândire și de lucrare practică al Bisericii noastre. Dacă avem în vedere că părintele profesor Ioan G. Coman nu era singurul promotor al acestei deschideri novatoare, ci făcea parte dintr-un sobor de profesori și preoți de toate specialitățile teologice, de aceeași statură intelectuală, cu aceeași largă cuprindere a problemelor și cu aceeași posibilități nelimitate de exprimare, nu este greu de înțeles de ce Biserica noastră Ortodoxă Română a depășit marile obstacole de atunci, care o puteau cantona într-o stare de încremenire, de închistare în gândirea, lucrarea și misiunea ei în lume.

Aș mai adăuga, în semn de cinstire a celui pe care îl omagiem, că m-am numărat printre privilegiații săi studenți, avându-l atât profesor la Facultatea de Teologie, cât și prefect de studii la internatul teologic din Mănăstirea Radu Vodă. Împreună cu colegii îi sorbeam expunerile cursurilor de Patristică, încât odată cu ideile apăreau parcă și chipurile marilor dascăli și ierarhi ai lumii. Această dăruire am admirat-o în anii de slujire la sfântul altar, la consiliile profesoriale sau la întâlnirile cu ierarhi și teologi în vizitele unor Biserici, însoțind delegația noastră condusă de regretatul Patriarh Justinian Marina.

Oprindu-mă aici, pentru a da posibilitate și celorlalți participanți să se exprime asupra personalității acestui mare dascăl de teologie și fiu al plaiurilor buzoiene, sunt recunoscător Bunului Dumnezeu că mă găsesc în acest

loc, într-un asemenea moment și rostesc acest cuvânt în numele ierarhilor Sfântului Sinod, al clerului și credincioșilor Bisericii noastre, cărora părintele profesor Ioan G. Coman le-a dăruit tuturor cu iubirea-i cunoscută, pe categorii, ce li se cuvenea fiecăruia, din valoroasa și bogata sa zestre de știință și învățătură, pe care cu trudă și-a agonisit-o și a împărtășit-o permanent de-a lungul întregii sale vieți. Sunt bucuroși, de asemenea, să felicit conducerea Facultății de Teologie „Patriarhul Justinian“ din București pentru această inițiativă și să salut prezența în mijlocul nostru a doamnei Ecaterina Andronescu, Ministrul Educației și Cercetării, care cu înțelegere împărtășește grijile și preocupările noastre pentru bunul mers al învățământului teologic.

Rog pe Bunul Dumnezeu să binecuvinteze lucrările acestui congres de astăzi, astfel încât omagierea celui ce a fost strălucit profesor și preot Ioan G. Coman să fie prilej de înflorire a hotărârii tinerilor profesori și a studenților de a nu pregeța să studieze și să cunoască opera atât de cuprinzătoare a acestui mare teolog al Bisericii noastre și al Ortodoxiei, aflând în scrierile sale neprețuite și nesfârșite izvoare ale învățaturii creștine, care încă așteaptă să fie folosite în viața și slujirea noastră, a tuturor. Salutând participarea teologilor de peste hotare la lucrările acestui congres, apreciez că acest eveniment poate fi un moment de referință pentru întreaga Ortodoxie, având în vedere valoarea și cuprinderea în actualitatea timpurilor noastre, a operei părintelui profesor Ioan G. Coman, fiind pentru noi toți îndemn de a ne continua activitatea de slujire a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe de pretutindeni.

Vă doresc, părinte decan și părinți profesori, succes deplin în desfășurarea lucrărilor acestui congres omagial de Patrologie!

† TEOCTIST

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

II. PASTORALE CHIRIARHALE LA NAȘTEREA DOMNULUI – 2002

† **TEOCTIST**
DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL,
IAR DE LA NOI, PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE

*„Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți,
neamuri și vă plecați” (Isaia 8, 8-9).*

Iubiți fii și fiice duhovnicești,

Acesta este cel mai înălțător îndemn pe care ni-l dă Sfânta noastră Biserică astăzi. Cel care l-a inspirat pe imnograful cântărilor Nașterii Domnului să exprime lumina bucuriei acestei Sărbători astfel: „*Veseliți-vă, dreptilor, ceruri bucurați-vă, sălțați munților, căci S-a născut Hristos. Fecioara șade asemuindu-se Heruvimilor, purtând în brațe pe Dumnezeu-Cuvântul întrupat, Păstorii slăvesc pe Cel născut; magii aduc daruri Stăpânului; îngerii cântă și zic: Cel ce ești neajuns, Doamne, slavă Ție*”¹. Cu astfel de vestiri ne întâmpină, în aceste zile scâldate în lumina Betleemului, și neprețuitele noastre colinde. În modesta peșteră din preajma Betleemului o vedem cu ochii

---

1. *Mineul pe luna decembrie*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1991, p. 394.

minții pe Preacurata și Sfânta Fecioară Maria ținând la pieptu-i preasfânt pe Pruncul Iisus, „*Dumnezeu cel mai înainte de veci*“ (Ps. 54, 21).

Pentru această „*plinire a vremii*“ (Galateni 4, 4) se rugaseră cu inimă fierbinte toți dreptii Vechiului Testament și Proorocii cei sfinți strigând prin harfa lui David: „*Doamne, apleacă cerurile și Te pogoară*“ (Ps. 143, 5). Dar, pentru a pricepe taina arătării lui Dumnezeu în trup printre noi (I Tim. 3, 16), să-l ascultăm cu luare-aminte, iubiți frați, pe Sfântul Chiril al Ierusalimului, care ne-o tâlmăcește astfel: „De cauți pricina venirii lui Hristos, întoarce-te la prima carte a Scripturilor. Dumnezeu a făcut lumea în șase zile. Lumea s-a făcut însă pentru om... Toate creaturile sunt bune, dar nici una nu este după chipul lui Dumnezeu, ci numai omul... Dar pe această minune a creaturilor, care se desfăta în Paradis, a scos-o de acolo invidia diavolească. Se bucura dușmanul când a căzut cel pizmuit, adică omul. Oare, ai fi voit să se bucure vrăjmașul neîncetat?“².

Aceasta a fost pricina venirii Fiului lui Dumnezeu în lume: pentru răscumpărarea omului căzut sub păcatul neascultării. Dar motivul pentru care a îmbrăcat Hristos smeritul nostru veșmânt trupesc și pământesc ni-l dezvăluie același Sfânt Patriarh al Ierusalimului, spunând: „Daniel proorocul n-a suportat vederea îngerului, și tu puteai să suporte vederea Stăpânului îngerilor?“³, căci „s-a arătat Gavriil, și Daniel a căzut cu fața la pământ... Dacă atunci când s-a arătat îngerul, i s-a luat glasul și tăria profetului, oare ne-ar mai rămâne răsufare dacă S-ar arăta Dumnezeu?“⁴.

Prin întruparea de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, Mântuitorul Hristos a readus în lumea și viața noastră, sărăcite până atunci, bogăția harului dumnezeiesc, plinătatea vieții (Ioan 10, 10), a readus bucuria împărtășirii de dumnezeiescul și neprețuitul dar al existenței în sânul minunatelor zidiri ale Celui Atotputernic, a redat sensul viețuirii noastre, ca răstimp necesar de pregătire și câștigare - prin credință, pocăință și nevoie întru iubirea noastră lucrătoare față de semeni și chiar față de vrăjmași - a adevăratei și veșnicei vieți de nesfârșită sporire în virtuți și în cunoaștere, prin unirea după har cu Preasfânta Treime.

Dreptmăritori și frați creștini,

Că „Dumnezeu este cu noi“ nu mai este nici o îndoială de aproape două mii de ani. Întreaga istorie a omenirii ne stă mărturie neclintită întru sus-

2. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, E.I.B.M.O., p. 164.

3. *Ibidem*, p. 170.

4. *Ibidem*, p. 170.

ținerea acestui fapt. Dar este cu totul firesc să ne și străduim să adeverim, prin tot ceea ce facem, că acest adevăr: „*Dumnezeu este cu noi*“, dă sens vieții noastre și lumii, rodește în sufletele și faptele noastre, prin iubirea sfântă dintre noi, prin slujirea și ajutorarea semenilor noștri: orfani, bolnavi aflați în spitale pe patul de suferință sau prin salvarea celor robiți de păcatele distrugătoare de suflet, și plinește viața pentru care a venit în lume Fiul lui Dumnezeu (Ioan 10, 10). Sfințenia absolută nu poate însă răbda încălcarea, din nepăsare sau cu rea voință, a poruncilor sfinte. Dumnezeu, despre Care Proorocul scrie că are: „*ochiul prea curat ca să mai vadă rele*“ (Avacum 1, 13), nu trece cu vederea fărâdelegile săvârșite cu bună știință sau cu vicleșug. Mesajul acestei sărbători, că Fiul lui Dumnezeu, din iubirea Sa pentru lume, se află acum în Biserică și în sufletul fiecăruia dintre noi, această realitate, spre a fi îndeplinită, depinde totuși și de voința noastră, de felul cum se cuvine să împodobim viața cu frumusețea faptelor bune, iar cămara cea de taină a ființei noastre lăuntrice, inima, să o păzim neîntinată.

De aceea, frații mei întru dreptmăritoarea credință, să înțelegem corect buna și îngereasca vestire a Nașterii Domnului: că Dumnezeu este cu noi în măsura în care și noi suntem cu El prin credință, nădejde și dragoste, aripile zborului nostru sufletească spre desăvârșire. Domnul Hristos Însuși ne atrage luarea-aminte că aceste virtuți nu sunt simple cuvinte sau abstracțiuni, ci realități hotărâtoare pentru viitorul nostru în veșnicie, încredințându-ne: „*De Mă iubește cineva, el va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi și Noi vom veni la el și Ne vom face locaș la el*“ (Ioan 14, 23). Este limpede deci că iubitorii lui Hristos, Domnul, iubesc mai întâi Sfânta Sa Biserică, întemeiată pe pământ și în țara noastră prin lucrarea Duhului Sfânt și prin predica Sfântului Apostol Andrei și se bucură cu o bucurie sfântă, cântând împreună cu Isaia proorocul: „*Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu*“. Dar pentru a-L mărturisi altora, semenilor și omenirii, așa cum suntem datori să împlinim neîncetat, trebuie să-L avem pe Dumnezeu noi înșine în inima noastră, pentru că El ne-a iubit atât de mult, scrie Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, „*încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, pentru ca tot cel ce crede într-însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică*“ (Ioan 3, 16).

Frați și surori în Domnul, dorința oricărui creștin adevărat se cuvine să tindă, să urce și să ajungă la starea harică, eliberându-se de orice stavilă ce-l desparte de bucuria trăirii în Hristos și în iubire cu semenii. Darul acesta dumnezeiesc, scrie Sfântul Maxim Mărturisitorul, Dumnezeu l-a așezat în

inima omului. Dacă luăm aminte la aceste cuvinte, mai ales în timpul acesta pe care îl străbatem cu atâtea greutăți, ne dăm seama de rolul vieții omenești care trebuie să aibă o cârmă sfântă. Și aceasta, când lumea în general, dar îndeosebi cea creștină, simte tot mai dureros despărțirea și înstrăinarea multora de tulpina Bisericii cea una, lipsa valorilor supreme ale vieții, ale familiei, rătăcirea tineretului, lipsa moralei din viața societății, a adevărului și dreptății. Lipsită de aceste lumini, o parte din omenire se zbate, pe de o parte în păcate grele, abuzuri și în necunoștință, în lipsuri și greutăți, iar pe de altă parte se află pradă urii și chiar războaielor, uneori fratricide. Progresul uimitor al științei, tehnicii, civilizației și culturii n-a izbutit să modeleze omul în aceeași măsură încât minunatele descoperiri ale științei să-i folosească întregii omeniri, care încă se confruntă cu foamea, bolile și sărăcia. Cu toate acestea, iubirea lui Dumnezeu și dorul după El nu ne-au părăsit, ci, dimpotrivă, vin la noi în această „*vale a plângerii*” (Ps. 83, 7) și ne așteaptă ca pe magi și păstori să auzim îngerii cântând și vestind că „*Dumnezeu este cu noi*” și dăruiește pacea Sa pe pământ.

Deci, câtă vreme mărturisim în inima, viața și rostul fiecăruia dintre noi că „*Dumnezeu este cu noi*”, să fim încrezători în puterea credinței și iubirii, care vor topi barierele dintre oameni și națiuni, spre a se regăsi în duhul frățesc, în universul încredințat de Dumnezeu omului spre îndestulare sufletească și materială. Acest adevăr ne încredințează că, oricât au încercat adepții ateismului militant să smulgă, în deceniile de aprigă prigoană rădăcinile credinței în Hristos din târâmurile câștigate pentru credința cea mântuitoare de suflet, adusă în lume acum mai bine de două mii de ani, aceste rădăcini creștine s-au dovedit a fi prea adânci ca să poată fi smulse prin vreo strategie lumească. Pe cât de zguduitoare au fost încercările prin care a trecut Biserica în întreaga sa istorie, pe atât de tare a strălucit pretutindeni în lume crezul prezenței lui Dumnezeu în sufletele milioanei de mărturisitori ai acestui Adevăr, asemenea martirilor din primele secole. În semn de adâncă prețuire, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a rânduit texte liturgice pentru cinstirea celor ce și-au dat viața, tineri și vârstnici, în decembrie 1989, pentru cei ce au suferit sau chiar au murit în închisori, în lagăre sau deportări, în secolul XX, și s-a hotărât ca fiecare eparhie să întocmească cu atenție liste cu numele lor, spre a-i cinsti cum se cuvine și a ne ruga pentru ei.

Dar, pentru ca Europa de azi și cea de mâine să poată păstra în deplină siguranță acest tezaur spiritual de neprețuit - credința în adevăratul Dumnezeu, credință fără de care supraviețuirea civilizației de obârșie creștină este

puțin probabilă –, trebuie ca fiecare purtător și mărturisitor al valorilor evanghelice să le facă pe acestea vădite în toate manifestările existenței sale. Căci înainte de a zidi o comuniune interumană de proporțiile celei spre care năzuiesc astăzi lumea și Europa, se cuvine să ne amintim că renașterea omului și a lumii începe din interior, din inima și conștiința lui, visteria și izvorul valorilor supreme ale acestei ființe. Aceasta poate ajunge la desăvârșire numai prin puterea și în lumina harului Duhului Sfânt. Doar așa, prin reșezarea celor lăuntrice în bună rânduială, prin cultivarea dialogului iubirii creștine și prin extinderea grijii fiecărui om față de toate și de toți cei cu care împreună-viețuiește, se va ajunge și la o mai dreaptă cumpănire în privința împărțirii tuturor oamenilor de bunurile acestei lumi, așa cum voiește Însuși Ziditorul ei, Dumnezeu Cel în Treime lăudat.

Iubiți părinți și frați,

Așadar, de nevoia și efectele acestei înnoiri lăuntrice trebuie să fim neîncetat conștienți, cu atât mai mult cu cât constatăm cât de profundă este și setea duhovnicească a tineretului nostru, a tineretului din alte țări, care așteaptă de la noi, slujitorii altarelor, o mai bună și mai frumoasă întocmire a slujirii și a vieții, pe care le-a dat-o Mântuitorul Hristos prin întruparea Sa. Nu se poate nădăjdui la o stare de pace, liniște, prosperitate, reale și durabile, decât dacă ne aflăm în Duhul lui Hristos, al Sfintei Biserici, și dacă cinstim și împlinim cu dragoste lipsurile trupești și sufletești ale semenilor noștri. Clipă de clipă, faptul răscumpărării noastre prin întruparea, jertfa și învierea Mântuitorului Hristos, trebuie să-l trăim cu responsabilitatea noastră de fii prin har ai lui Dumnezeu și frați între noi, oamenii din toată lumea. Credința, rugăciunea și împărțășirea Duhului Sfânt prin Sfintele Taine ale Bisericii ne unesc nu numai cu Dumnezeu, ci și cu toți creștinii, și chiar cu toată lumea.

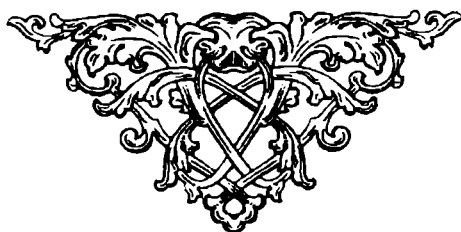
Să ne rugăm cu căldură ca acum - când țara și poporul nostru se află alături de țările europene, cu care am fost de secole împreună - această apropiere a celor mulți să înfăptuiască și acel dialog al credinței în Dumnezeu, întru iubirea dreptății, a virtuții, spre apărarea vieții și libertății tuturor popoarelor lumii, și ajutorarea celor fără de ajutor și hrănirea celor mulți. În toate acestea să avem convingerea că Pruncul Iisus sălășluiește și întru cele mai dinăuntru ale noastre; să ne îndreptăm pașii pe calea păcii lui Hristos, Stăpânul nostru și al lumii!

Cu aceste gânduri și simțăminte părintești adresându-mă fiecăruia dintre dumneavoastră, iubiți părinți slujitori ai sfințelor altare și frați creștini, vă doresc duhovnicească bucurie din sfânta bucurie a Nașterii Domnului, vă împărtășesc binecuvântări, rugând pe Dumnezeu-Isus ca „*Însuși Dumnezeuul păcii să vă sfințească în chip desăvârșit, și întregul vostru duh și suflet și trup păzească-se fără prihană întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos*” (I Tesaloniceni 5, 23). Poposind în mijlocul vostru cu acest cuvânt pastoral, prea iubiții mei frați și fii duhovnicești, vă îmbrățișez cu părintească dragoste întru Hristos Domnul și Dumnezeuul nostru, adresându-vă, cu prilejul Sfințelor noastre sărbători ale Crăciunului, Anului Nou -2003 și Bobotezei, strămoșeasca și tradiționala urare: *Sărbători fericite și La mulți ani!*

Al vostru părinte duhovnicesc, pururea rugător pentru toți,

† TEOCTIST

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

† TEODOSIE
DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL TOMISULUI

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
 ȘI DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI DIN CUPRINSUL DE DUMNEZEU
 PĂZITEI ARHIEPISCOPII A TOMISULUI.
 HAR VOUĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU MÂNTUITORUL NOSTRU,
 IAR DE LA NOI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE*

„Hristos se naște, slăviți-L!”

Iubiții mei fii duhovnicești,

Astăzi s-a împlinit făgăduința Tatălui dată strămoșilor, aceea că va veni un Mântuitor. Astăzi s-au împlinit proorociile și Cel așteptat coboară din cele mai presus de fire în firea oamenilor. Astăzi taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută se descoperă celor de pe pământ. Astăzi Cel ce era fără de trup se întrupează. Cel nevăzut se face văzut, Cel fără de început se începe și Fiul lui Dumnezeu se face fiu al omului. Însuflătită de sfântă bucurie, întreaga fire primește astăzi pe Fiul Cerului aflându-se în sărbătoare, căci Dumnezeu pe pământ a venit și omul la ceruri se înalță.

Minunea întrupării Fiului lui Dumnezeu și Nașterea Sa mai presus de fire constituie de peste două mii de ani taina cea mai profundă din care izvorăște însăși căutarea Adevărului mântuitor. La Dumnezeu adevărul este identic cu Sine, și calea prin care ajunge la oameni este iubirea: „*Dumnezeu așa de mult a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*” (Ioan III, 16). Aceasta face parte din însăși ființa lui Dumnezeu, cum ne mărturisește Sfântul Evanghelist Ioan, spunând că „*Dumnezeu este iubire*” (I Ioan IV, 8).

Iubirea s-a arătat încă înainte de venirea pe pământ în trup omenesc a Fiului Celui Preaînalt, căci însăși creația omului după chipul lui Dumnezeu este semnul iubirii, iar înzestrarea omului cu daruri și meniri deosebite este

semnul prețurii omului de către Dumnezeu. Iubirea lui Dumnezeu nu a cunoscut nici un zăgaz în neconținutele ei revărsări către lume: „*pe Fiul Cel Unul-Născut L-a trimis în lume, ca prin El viață să avem*“. Despre această nemăsurată dragoste față de oameni, Sfântul Atanasie cel Mare spune că „*neamul omenesc s-ar fi pierdut dacă Stăpânul și Mântuitorul tuturor, Fiul lui Dumnezeu, n-ar fi venit pentru a pune capăt morții...*“

Iubirea lui Dumnezeu nu s-a arătat numai ca dar, ci și ca lucrare cu prisoitoare rosturi în viața duhovnicească a omului. Sfinții Părinți ai Bisericii au arătat, de-a lungul veacurilor, că prin întruparea Cuvântului s-a făcut cunoscută purtarea de grijă a lui Dumnezeu, căci El S-a întrupat ca noi să fim îndumnezeiți. Hristos S-a arătat pe Sine în trup ca să primim cunoștința Tatălui, a purtat ocară oamenilor ca noi să moștenim, în schimb, nesticăciunea. Oamenii, care sunt creați prin Fiul lui Dumnezeu și conduși de El spre înfierea lor, spre deplină și veșnică frățietate cu El în îndumnezeire, se simt frați cu Hristos în umanitatea Sa.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Domnul Atotmilostiv nu și-a întors fața de la făptura Sa și izvoarele dragostei Sale față de om n-au secat. Covârșitoarea iubire a lui Dumnezeu s-a arătat în lume „*la plinirea vremii*“, cum spune Sfântul Apostol Pavel, când Dumnezeu a trimis pe Fiul Său născut din femeie, „*născut sub Lege ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere*“ (Galateni IV, 4), iar noi să dobândim înfierea.

Negura păcatelor în care rătăcea omenirea era apăsătoare. Dumnezeu din cer a privit cu milă spre cei ce se zbăteau în întuneric și suferință. Pentru aceea, a hotărât să Se coboare la omul pe care L-a făcut, la omul cel căzut din Rai, la omul cel îndărătnic din pricina înmulțirii păcatului, S-a sălășluit între noi „*și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr*“ (Ioan I, 14).

Minunea din Betleem a descoperit nu numai iubirea nemărginită a lui Dumnezeu față de om, ci și legătura ființială prin Fiul întrupat cu întreaga creație. Fiul lui Dumnezeu întru ale Sale a venit în lume, descoperind prin aceasta că omul și întreaga creație sunt făpturi ale aceleiași voințe iubitoare a lui Dumnezeu, astfel că omul devine împreună-lucrător cu Dumnezeu. Lumea însăși a fost creată prin cuvântul lui Dumnezeu, iar acum, prin Întrupare, se restaurează întreaga făptură conform rațiunilor Lui. A luat trup dorind să o conducă spre îndumnezeirea veșnică, prin aceasta arătând lumina și puterea ipostasului Său dumnezeiesc, pe care Îl are în unire cu celelalte persoane divine.

Dar pentru a ne bucura din plin de acest praznic, să ne apropiem cu inima și cu simțirile duhovnicești de peștera sfântă a nașterii lui Iisus. Aici, cu răsunset viu și pătrunzător, glasurile oștilor cerești aduc pământului cel dintâi

colind, cea dintâi cântare de împăcare a Cerului cu pământul: „*Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni bunăvoire*“.

Fiul lui Dumnezeu, Cel de o Ființă cu Tatăl, Cel veșnic și necuprins, vine în lume ca Prunc tânăr și Își caută sălaș în Betleemul sufletelor noastre pentru a ne lumina cu lumina cunoștinței de Dumnezeu și a ne umple de căldura iubirii nemărginite a Părintelui Ceresc.

Așadar, omul reprimește demnitatea cea dintâi stând față către față cu Dumnezeu, dar și menirea de înfrumusețare, sfințire și transfigurare a firii care îl înconjoară. Pentru că harul prin Hristos vine la oameni și de la oameni se răspândește în întreaga fire, este îndatorirea omului față de întreaga creație de a face din ea, la rândul său, slujitoarea sa. Lumea, ca dar încredințat tuturor, ne cheamă să ne bucurăm de ea, dar în același timp să o primim ca pe o grădină odihnitoare pentru suflet și pentru viața de toate zilele.

Minunea Întrupării Fiului Tatălui Celui fără de început întrece toate minunile de până atunci, încât Biserica însăși, privind această taină, cântă întru uimire: „*Auzi, cerule și ascultă, pământule. Să se clatine temeliiile și să ia cutremur pe cele de dedesubt, că Dumnezeu Ziditorul în zidirea trupească s-a îmbrăcat*“.

Limba omenească nu poate să tâlmăcească această minune, dar purtați pe aripile credinței și cu mintea curățită prin post și rugăciune, auzim împlinirea cuvintelor proorocului Isaia ce ne-a încredințat că „*Însuși Dumnezeu va veni și ne va mântui*“. Aceasta a fost uimirea îngerilor și a proorocilor care, văzând raza de bucurie, au cântat, zicând: „*Prunc S-a născut Fiul și S-a dat nouă. Precum noaptea își întinde vâlul întunecat și acoperă munții, dealurile, văile, ogoarele și întinsele câmpii, apoi se călătorește, iar zărilor luminoase vestesc soarele strălucitor ce se ridică semeț pe bolta cerului, tot astfel și Nașterea Domnului a venit pe pământ în cea mai adâncă tăcere și s-a apropiat în chip tainic spre a ne lumina*“.

Bucuria Tatălui ceresc, care din milă și din iubire a trimis pe Fiul Său pe pământ să ia trup din Fecioara Maria, s-a revărsat peste toate făpturile. Când Tatăl a zis, Fiul a binevoit, îngerii au ascultat taina, dar nu au înțeles-o. Abia când s-a născut Fiul lui Dumnezeu, când au văzut pe Cel necuprins și neîncăput că S-a făcut Prunc, atunci s-au minunat, pentru că între Cer și pământ nu mai era nici o prăpastie. Până la nașterea lui Hristos, Cerul și pământul erau despărțite.

Născându-se Hristos, cerul a coborât pe pământ și cu Hristos au coborât și îngerii, astfel încât nu mai era deosebire. Și-au unit oamenii glasurile lor cu glasurile îngerilor, pentru că cei sortiți osândeii și pedepsei acum erau dezvinovați de Cel ce este Atotbun și Atotputernic. Domnul a luat trupul nostru, l-a curățit, l-a întărit și l-a umplut de Duh Sfânt și a făcut ca razele Sale de pe pământ să ajungă până la cer. Prăpastia dispare, întunericul se risipește, lumina se arată și toate strigătele și cuvintele și toate mișcările făpturilor nu exprimă altceva decât bucuria. Nimeni nu trebuie să rămână trist

la această sărbătoare, nici unul, chiar de sunteți singuri, să nu vă simțiți înstrăinați, căci rudenie cu noi este Însuși Dumnezeu. Iar Hristos rămâne cu noi, cu condiția ca noi să rămânem cu El. Vrea să rămână cu noi pururi, însă noi suntem cei ce ne despărțim de El, nu El se desparte de noi.

Iubiții mei fii duhovnicești,

O peșteră devine cerul coborât pe pământ. Oare nu poate să devină și o inimă același cer coborât pe pământ? Să înțelegem așadar dragostea dumnezeiască ce s-a sălășluit între noi, și este cu puțință să ne însușim roadele acesteia dacă și inima ne va fi deschisă și sufletul luminat de dragostea noastră pentru Dumnezeu.

Oricâți ar fi anii vieții noastre, trebuie să ajungem la vârsta Pruncului Iisus, în care vedem curăția, nevinovăția, dragostea, bucuria și pacea sufletului. Oricare ar fi vârsta trupului, dacă sufletul se curățește, el rămâne tânăr și cu această tinerețe a sufletului putem să mergem în împărăția lui Dumnezeu.

Cei ce-și îmbătrânesc sufletul prin păcat nu mai au putere să urce la Dumnezeu și atunci coboară la cele dintru întuneric. Cei ce dimpotrivă, deși înaintea în vârstă își întineresc sufletul prin fapte bune, luminându-l și împodobindu-l, ei pot să urce și nu se vor opri în urcușul lor, până nu se vor întâlni cu îngerii și până când nu vor vedea tronul lui Dumnezeu și slava Lui. Nu de la mine vă aduc ceea ce vă vorbesc, ci din dragostea lui Dumnezeu care m-a pecetluit și m-a întărit în misiunea arhierescă și vreau să vă dăruiesc tot ceea ce mi-a dăruit Hristos. Iar ca păstor voi stăruii să vă conduc sufletele spre Împărăția cea cerească.

Plecând genunchi smeriți înaintea Pruncului Iisus, să-i aducem darurile duhovnicești ale sufletelor noastre, credința, nădejdea, dragostea și rugăciunea. Ne rugăm Mântuitorului Hristos să ne învrednicească pe fiecare dintre noi a-L primi în ieslea inimilor noastre, făcându-ne astfel părtași luminii celei cerești, în armonioasă comuniune cu Dumnezeu Însuși, cu Sfânta Sa Biserică, cu familia noastră și cu toți frații creștini de pretutindeni.

Vă binecuvântează cu dragoste părintească și vă doresc tuturor sănătate, pace, fericire și propășire întru tot lucrul bun pentru noul an 2003.

Să rugăm pe Bunul și Milostivul Dumnezeu să reverse și de acum înainte peste noi și peste întreaga Biserică darurile Sale cele bogate. Amin!

Al vostru Arhipăstor și lui Hristos pururea rugător,

† **TEODOSIE**

ARHIEPISCOPUL TOMISULUI

† NIFON
PRIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU,
ARHIEPISCOP AL TÂRGOVIȘTEI

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI TUTUROR CREDINCIOȘILOR DIN EPARHIA NOASTRĂ
DE DUMNEZEU OCROTITĂ ȘI BINECUVÂNTATĂ, HAR ȘI PACE,
SĂNĂTATE ȘI MÂNTUIRE ÎN DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS,
IAR DE LA NOI, ARHIPĂSTORUL VOSTRU, DRAGOSTE PĂRINTEASCĂ
ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE.*

***Iubiții mei fii sufletești, slujitori ai altarelor
și dreptmăritori creștini,***

Fiul lui Dumnezeu, născut din veci din Tatăl, se întrupează de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și se face om asemenea nouă, afară de păcat. Sfântul Evanghelist Ioan ne aduce această sublimă veste, grăind: „*Cuvântul S-a întrupat și a locuit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr*“ (Ioan 1, 14). Domnul nostru Iisus Hristos a venit în lume ca să dea un nou sens vieții omenești, necunoscut până atunci, și care, prin Harul și Adevărul Său, scoate în evidență mereu cât de măreață este demnitatea și valoarea omului, arătând calea mântuirii lui.

Sfânta noastră Biserică ne aduce în fiecare an vestea transmisă păstorilor de către îngerii: „*Iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că s-a născut azi Mântuitor, care este Hristos Domnul*“ (Luca 2, 10-11).

Să mergem și să vedem, cu ochii fizici și ai credinței, Icoana Nașterii Fiului lui Dumnezeu, ca să înțelegem că El este Icoana dragostei lui Dumnezeu Tatăl către noi și să luăm pildă din dragostea și smerenia Lui cea fără de asemănare. În Întruparea Sa vedem strălucirea lui Dumnezeu, îmbrăcat în haina smereniei și, de aceea, fiecare sărbătoare de Crăciun ne încălzește

inimile de dragostea Lui, ne luminează cu lumina credinței păstorilor care s-au închinat în noaptea sfântă, și ne învață că, din darurile magilor, se cuvine să dăm lui Dumnezeu inima și convingerile noastre.

Nașterea lui Iisus Hristos înseamnă mântuirea și sensul ultim al năzuințelor omenești. Sfântul Apostol Pavel ne învață că Dumnezeu ne-a făcut cunoscută „*taina voii Sale, după bunăvoința Sa, încât, la plinirea vremii, toate să fie cuprinse iarăși în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ, toate întru El*” (Efeseni 1, 9-10). Grăitoare sunt cuvintele Sfântului Maxim Mărturisitorul despre întruparea Domnului: „*O, taină a tainelor! Dumnezeu Însuși S-a făcut din dragoste într-adevăr om, luând trup și asumând asupra Lui, fără schimbare, pasiunile firii omenești, pentru a mântui pe om și pentru a ni se oferi nouă înșine, oamenilor, ca întipărire a virtuții și ca icoană vie a dragostei și bunăvoinței față de oameni*” (Epistola 44).

Dreptmăritori creștini,

Marele Apostol al Domnului a scris memorabilele cuvinte: „*Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea*” (Galateni 4, 4-5). Expresia „*plinirea vremii*” se încadrează în ideea de moment hotărât de Dumnezeu pentru nașterea Fiului Său sau modul dumnezeiesc concret de a împlini planul mântuirii oamenilor. Adică a fost indicat un timp în care se aștepta un Mântuitor, simțindu-se imposibilitatea omnirii de a ieși singură din impasul religios și moral, cultural și social. Timpul venirii Domnului se profilează pe fondul unor stări de lucruri care cereau îndreptare, restaurare. Era nevoie de întruparea Logosului pentru a zgudui puterea răului prin iubirea dumnezeiască și jertfa sublimă de pe Cruce.

Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu a fost un eveniment unic, deci nerepetabil, un mister mântuitor, iar această taină a timpului mântuirii acoperă întreaga istorie a lumii. În desfășurarea planului lui Dumnezeu există acest eveniment unic, măreț și mântuitor al Nașterii, în funcție de care întreaga istorie se definește în termenii „*înainte*” și „*după*” Întruparea lui Hristos. Întregul sistem cronologic al omenirii civilizate a fost adoptat pentru a aminti mereu de venirea în lume a Mântuitorului și pentru a-L mărturisi ca Domn al istoriei.

Domnul Hristos Însuși zice: „*Eu sunt Alfa și Omega, începutul și sfârșitul. Celui ce însetează îi voi da să bea, în dar, din izvorul apei vieții. Cel ce va birui va moșteni acestea și-i voi fi lui Dumnezeu și el îmi va fi Mie fiu*” (Apocalipsa 21, 6-7) Mântuitorul devine astfel „*începutul*” istoriei. Clipa venirii Cuvântului în trup rămâne un timp privilegiat, față de care se rapor-

tează, dinamic și plin de semnificații, istoria anterioară și posterioară acestei divine clipe din noaptea Betleemului de acum 2002 de ani. Prezența lui Hristos între oameni așează, pe de o parte, istoria curentă a civilizațiilor, iar, pe de alta, cea reală a sfințirii și mântuirii omului. Atât evenimentul istoric, cât și prezența mistică a lui Dumnezeu printre noi, sunt trăsăturile specifice ale creștinismului. Temporalitatea și condiția umană sunt salvate și înălțate prin existența Domnului Iisus Hristos. De aceea, mulți gânditori creștini, în duhul Sfinților Părinți ai Bisericii, afirmă că religia creștină ajunge la o teologie și nu la o filosofie a istoriei, deoarece intervențiile lui Dumnezeu în istorie, și în special întruparea Cuvântului, au un scop care transcende istoria, adică, mântuirea omului.

Iată de ce Domnul Hristos este nu numai începutul, ci și sfârșitul istoriei, în sensul că istoria de pe pământ se împlinește în veacul viitor. Continuitatea existenței în Hristos Domnul și a mântuirii întru El face ca timpul să fie legat de veșnicie. În această perspectivă dumnezeiască, universul însuși, nu numai omul, primește pecetea înnoirii și restaurării aduse de întruparea Domnului.

Iată de ce timpul transfigurat în Hristos Mântuitorul și trăirea duhovnicească și sacramentală a vieții Bisericii constituie o biruință a lui Dumnezeu în istorie și începutul realizării unei plenitudini așteptate de fiecare om ce tinde spre desăvârșire. Faptul istoric și cronologia întrupării a dat Bisericii conștiința unei vieți istorice, dar și a unei vocații pline de spiritualitate și generatoare de valori mântuitoare.

Misiunea Bisericii, întemeiată de Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat, a determinat convertirea popoarelor, îndreptarea și înălțarea valorică a oamenilor. Pecetea pusă de creștinism pe cultură a dus la dezvoltarea cugetului uman întru libertate și adevăr, ajutând la propășirea științei și, implicit, a civilizației, cum putem vedea din istoria europeană, cu realizările ei materiale și spirituale.

Iubiții mei fii sufletești,

„Cu adevărat, mare este taina creștinătății”, zice Sfântul Apostol Pavel, aducând în conștiințele noastre o mărturisire de credință a celor dintâi creștini: „Dumnezeu S-a arătat în trup...” (I Timotei 3, 16). Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât din cer și, „la plinirea vremii”, a venit pe pământ, născându-Se ca om. Dar, venind la noi, El nu a părăsit cerul; făcându-Se om, El a rămas în același timp Dumnezeu. „El S-a făcut ceea ce nu era, adică om, și a rămas ceea ce era, adică Dumnezeu”, spun unii Sfinți Părinți.

Fiul lui Dumnezeu S-a făcut „asemenea cu oamenii”, fiindcă pe oameni avea să-i mântuiască. Printre oameni a trăit în adevăr ca om, dar viața Lui

pământească purta pecetea viețuirii Sale cerești. Iisus a văzut lumina zilei într-o peșteră săracă, adăpost al ființelor necuvântătoare, dar îngerii din înălțimi I-au cântat imnul slavei dumnezeiești. De către Ioan Înaintemergătorul a fost botezat ca oricare altul, dar, după ce a ieșit din apa Iordanului, cerurile s-au deschis și Duhul lui Dumnezeu S-a pogorât din înălțimi asupra Sa, iar un glas ceresc a zis: „*Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit*” (Luca 3, 22; Marcu 1, 11; Matei 3, 17). Aceeași mărturie a dat-o Dumnezeu-Tatăl despre Fiul Său și la Schimbarea la Față a Mântuitorului pe muntele Taborului (Marcu 17, 5; Luca 9, 35; Marcu 9, 7).

Despre dumnezeirea Sa a dat mărturie Însuși Mântuitorul, cu cuvântul și faptele Sale, în fața mulțimilor contemporane Lui, în fața ucenicilor Săi, în fața omenirii din toate locurile și din toate timpurile. Să ne amintim acum, la Nașterea Sa, că Învierea este dovada absolută a dumnezeirii Sale.

Dacă adevărul despre întruparea Fiului lui Dumnezeu este primit de noi prin credință, deoarece mintea noastră nu poate să-l așeze în tiparele obișnuite ale cunoașterii și logicii omenești, în schimb, sensul dumnezeieștii pogorări în lume ne-a fost descoperit nouă de Dumnezeu prin Însuși Fiul Său, precum și prin Sfinții Apostoli, de către Duhul Sfânt. El este înfățișat pe scurt în mărturisirea pe care noi o facem, în toate zilele vieții noastre, de la botez până la moarte, adeverind că Iisus Hristos, „*pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om*”. Așadar, scopul întrupării Fiului lui Dumnezeu este înfierea noastră de către Dumnezeu. Purtând chipul Mântuitorului oglindit în noi, ne vom schimba și noi, ridicându-ne „*din mărire în mărire*”, pentru a ajunge la slava Lui dumnezeiască (II Corinteni 3, 18). Părinții Bisericii, ca Sfântul Irineu sau Sfântul Atanasie cel Mare, spuneau că „*El S-a înomenit pentru ca noi să ne îndumnezeim*” prin harul lui Dumnezeu.

În iconomia tainei dumnezeiești a mântuirii se cuprinde nu numai unirea omului cu Dumnezeu, ci și adunarea laolaltă în Hristos și împăcarea tuturor celor văzute și nevăzute cu Dumnezeu, prin Fiul Său. De aceea, la slujba marelui praznic al Nașterii Domnului, în noaptea cea sfântă, răsună de veacuri cântarea: „*Cerul și pământul s-au unit astăzi, născându-Se Hristos. Astăzi, Dumnezeu pe pământ a venit și omul la cer s-a suit*”.

Din reînnoirea, împăcarea și unirea tuturor cu Dumnezeu izvorăște și pacea între noi, bună-înțelegerea și dragostea frățească. Având în inimile și cugetele noastre aceste gânduri, cu bucurie să-L întâmpinăm la pogorârea Sa către noi, cu dragoste să-L primim, găsindu-l în inimile noastre lăcaș vrednic de sălășluirea Sa sfântă în noi. Înaintec feței Sale, să ne arătăm împodobiți cu cununa faptelor bune și cu tăria dreptei noastre credințe stră-

moșești, cu gânduri curate și cu evlavie adâncă. Purtându-L în suflete, să ne înălțăm cu duhul de pe pământ la cer, de la cele inferioare și trecătoare la valorile înălțătoare ale învățaturii și iubirii Mântuitorului. Să-L întâmpinăm pe Hristos Domnul nostru, îmbrăcându-ne „*cu bunătate, cu smerenie, cu blândețe, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-ne unul pe altul și iertând unul altuia... Iar peste toate acestea, să ne îmbrăcăm cu dragoste, care este legătura desăvârșirii. Și pacea lui Hristos să stăpânească în inimile noastre*“ (Coloseni 3, 12-15).

Iubiții mei credincioși și cucernici părinți,

Să ne bucurăm astăzi că Hristos vine la noi ca să restaureze persoana umană, redându-i cinstea și valoarea, să o înobileze. Vine să se înfrățească cu noi, ca să fim cu toții fiii lui Dumnezeu și frați între noi.

Înveșmântați în bucuria colindelor de Crăciun, vă îndemn pe toți, tineri și vârstnici, bărbați și femei, să priviți cu încredere înainte, reînnoindu-vă viața personală în raport cu familia și cu toți semenii. Să privim cu toții, cu încredere și smerenie, la Pruncul Iisus și să primim de la El puterea și harul regenerării noastre spirituale. Regenerarea noastră înseamnă și restaurarea relațiilor sociale cinstite, drepte și civilizate dintre oameni, înseamnă depășirea individualismului egoist prin iubirea de semenii. Biserica noastră reprezintă un tezaur de valori spirituale, culturale și naționale, care contribuie la creșterea noastră spirituală și, deci, la depășirea crizei materiale și morale a lumii în care trăim. Manifestările de răutate și violență sunt generate de egoismul și mentalitățile nepurificate, încă, de sfânta învățură a Mântuitorului propovăduită de Biserică.

Să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate binefacerile revărsate în anul care s-a scurs asupra credincioșilor și slujitorilor Sfintelor Altare din Arhiepiscopia noastră, rugându-L să ne ajute ca și în anul ce vine să ne bucurăm de roade spirituale și materiale bineplăcute Mântuitorului nostru.

Împărtășindu-vă aceste gânduri la sărbătoarea marelui praznic al Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei, vă adresez tuturor, tineri și vârstnici, urări de sănătate, prosperitate și bucurii, iar Pruncul Iisus, cu Evanghelia și dragostea Sa, în armonia colindelor strămoșești, să sălășluiască în sufletele și inimile voastre.

*Al vostru Arhipăstor și rugător către Dumnezeu, pentru bucuria,
prosperitatea și pacea voastră, a tuturor;*

† NIFON

ARHIEPISCOPUL TÂRGOVIȘTEI

† EPIFANIE
CU MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL EPARHIEI BUZĂULUI

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
 ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
 DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI*

Binecredincioși creștini,

Sfânta noastră Biserică ne cheamă, și în acest an, să sărbătorim împreună, creștinește, așa cum se cuvine, luminata zi a Nașterii Mântuitorului Hristos.

După ce am parcurs perioada postului, împlinind, prin aceasta, cuvântul Scripturii, Sfintele Canoane și străvechile noastre rânduiri bisericești, după ce ne-am bucurat duhovnicește de mesajul colindelor românești tradiționale, iată, acum, prăznuim însăși Nașterea după trup a Fiului lui Dumnezeu.

„Astăzi - spune o cântare de la acest praznic - *Firea cea nevăzută Se împreună cu oamenii. Astăzi, Ființa cea nemărginită Se înfașă în Betleem cu scutece. Astăzi, Dumnezeu aduce, prin stea, pe magi la închinare, mai înainte vestind, prin aur, smirnă și tămâie, îngroparea Sa cea de trei zile. Aceluia să-I cântăm: Cel ce Te-ai întrupat din Fecioară, Hristoase Dumnezeule, mântuiește sufletele noastre*”.

Astăzi, zice Sfântul Ioan Gură de Aur, „*Dumnezeu pe pământ a venit și omul în cer s-a suit. [...] A venit pe pământ, întreg fiind în ceruri. Dumnezeu fiind, S-a făcut om, fără să înceteze a fi Dumnezeu. Cuvânt nepătimitor fiind, S-a făcut trup. S-a făcut trup, pentru ca să Se sălășluiască întru noi. Dumnezeu nu S-a făcut ci era. De aceea, S-a făcut trup, ca să-L primească ieslea pe Cel pe Care nu-L încapă cerul*”¹.

---

1. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predici la sărbători împăratești...*, Editura I.B.M.B.U.K., București, 2002, pp. 29-30.

Astăzi, cerul și pământul s-au umplut de bucurie, căci, prin Intruparea Fiului lui Dumnezeu, s-a risipit întunericul păcatului, s-a deschis calea spre ceruri și firea omenească s-a înnoit.

Astăzi, Hristos se face om, vine pe pământ să caute și să mântuiască pe cel pierdut. El se face asemenea nouă, afară de păcat, pentru ca noi să putem reface - în noi înșine - chipul lui Dumnezeu și să lucrăm pentru a ajunge la asemănarea cu Acesta.

Astăzi, Domnul nostru Iisus Hristos, așa cum ne încredințează un frumos colind, vine la noi în chip de Prunc nevinovat, „mititel, înfășățel, în scutece de bumbăcel“. El a părăsit slava dumnezeirii și S-a îmbrăcat în haina firii noastre; Cel ce este necuprins, se lasă cuprins în brațe de Sfânta Fecioară Maria; Cel ce îmbracă cerul ca și cu o haină, se lasă culcat în iesle și îmbrăcat în scutece sărăcicioase. Toate acestea le împlinește „pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire“, precum mărturisim în Simbolul credinței. O cântare bisericească din aceste zile, adresată Născătoarei de Dumnezeu, zice: „Născând cu trup pe Hristos în cetatea Betleem, ceea ce nu știi de nuntă, L-ai înfășat pe Dânsul în scutece“.

Iubiți fii sufletești,

De Crăciun, suntem stăpâniți de o deosebită bucurie sufletească, pentru că, prin Nașterea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos, s-a arătat dragostea lui Dumnezeu față de făpturile Sale: „Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică“².

Venirea Mântuitorului în lume, pe care o prăznuim în aceste zile, ne arată, pe de o parte, refacerea legăturii dintre noi și Dumnezeu, iar pe de altă parte, legătura de dragoste ce se cuvine să fie între oameni. „Îmbrăcați-vă - ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel - întru milostivirile îndurărilor, întru bunătate, întru smerenie, întru blândețe, întru îndelungă-răbdare... Iar peste toate acestea, îmbrăcați-vă întru dragoste“³.

La practicarea acestei virtuți ne cheamă și Sfânta Biserică, pentru că, așa cum, pe bună dreptate s-a afirmat, dacă „puterea lui Dumnezeu se vede în firea înconjurătoare, glasul Lui se aude în conștiință; și dacă înțelepciunea Lui se vede în viață, dragostea Lui sporește în Biserică“.

---

2. Ioan 3, 16.

3. Coloseni 3, 12-14.

Biserica, instituție divino-umană, este expresia desăvârșită a iubirii Persoanelor Sfintei Treimi, este expresia elocventă a comuniunii fiilor ei duhovnicești, a relației de iubire, de credință și de rugăciune între noi, cei de pe pământ - care alcătuim Biserica luptătoare -, și semenii noștri, cei din ceruri, trecuți la cele veșnice - constituiți în Biserica triumfătoare.

Pentru aceasta S-a întrupat și S-a născut Hristos: ca să arate necesitatea acestei iubiri și a acestei comuniuni, pentru a ne întări și mai mult credința că orice osteneală și orice efort, în duhul Evangheliei Sale, nu vor rămâne fără de răspuns în Împărăția lui Dumnezeu.

Mai mult, prin Nașterea Sa, Domnul Iisus Hristos - așa după cum ne învață Sfântul Nicodim Aghioritul - i-a pus omului la îndemână mijloacele de a se tămădui de o întreită boală: a iubirii de avuție, a iubirii de plăceri și a iubirii de slavă, sau, cum spune Sfântul Ioan Evanghelistul, „*pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții*”⁴.

L-a tămăduit de iubirea de avuție, prin sărăcia Sa de cele materiale - „*Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi; Fiul Omului însă nu are unde să-și plece capul*”⁵; l-a tămăduit de plăceri, prin necazurile și suferințele pe care El Însuși le-a îndurat: „*Hristos a suferit pentru voi* - zice Sfântul Apostol Petru - *dându-vă pildă ca să pășiți pe urmele Lui*”⁶; l-a tămăduit de slava deșartă, prin smerenia Sa: „*Cuvântul lui Dumnezeu, El, Cel mai mare dintre toți și mai presus decât toate cele ce sunt, prin Nașterea Sa, S-a făcut mai mic decât toți. Face în chipul acesta deopotrivă de cinstite toate făpturile Sale, atât cele mai mari și mai înalte, cât și cele mai mici și de jos, arătând calea cea mai bună a înălțării: smerenia*”⁷.

Iubiți fii duhovnicești,

Mesajul praznicului Nașterii Domnului este mesajul neconținutei purtări de grijă a lui Dumnezeu față de noi, oamenii, și față de întreaga Sa creație.

Mesajul Nașterii lui Hristos este mesajul profunde smerenii: „*Dumnezeu fiind..., S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine...*”⁸.

4. Ioan 2, 15.

5. Matei 8, 20.

6. I Petru 2, 21.

7. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Alba Iulia, 1993, p. 155.

8. Filipeni 2, 6-8.

Mesajul Nașterii Domnului este mesajul de adorare pe care trebuie să o aducem Dumnezeuului Celui în Treime închinat și mărit - Tatăl, Fiul și Sfântul Duh⁹.

Mesajul Nașterii lui Hristos este mesajul păcii și al bune înțelegeri între oameni. Chiar și pentru unii dintre semenii noștri, care nu L-au cunoscut pe Hristos sau care, cunoscându-L cândva - la vreme de boală sau necaz -, L-au uitat, iată, astăzi, praznicul Crăciunului aduce în sufletele tuturor pacea și bunăvoirea. Hristos este „*Domn al păcii*”¹⁰, este Pacea noastră, Pacea fără de început și fără de sfârșit.

Mesajul sărbătorii Crăciunului este, mai ales, mesajul iubirii noastre față de semenii, față de cei săraci. Hristos Domnul este Cel mai în măsură să ne arate cum să-i iubim pe săraci: adică, nu pentru propria noastră slavă sau pentru lauda de la oameni, nici chiar pentru un ideal social anume - care, de altfel, își găsește justificare în învățătura Bisericii, ci din iubire dezinteresată față de om, oricare ar fi acesta, pentru că în el se regăsește Însuși Dumnezeu.

Sfânta Biserică ne unește - și la acest mare praznic - cu îngerii și ne face să cântăm cu bucurie venirea Fiului lui Dumnezeu la noi. Ea ne îndeamnă să mergem cu păstorii și să vedem pe Noul Născut, Hristos-Domnul, Care a venit în lume să ne mântuiască și să ia asupra Sa păcatele noastre, dându-Și viața pe Sfânta Cruce ca preț de răscumpărare pentru mulți.

Sfânta Biserică, asemenea stelei celei minunate care i-a călăuzit pe magi, ne călăuzește și pe noi și ne arată calea mântuirii prin Sfintele Taine și prin învățăturile descoperite de Dumnezeu și transmise nouă de Sfinții Apostoli și de Sfinții Părinți.

Sfânta Biserică - instituție divino-umană - ne ferește de orice greșeli, de abaterile de la dreapta credință. Așa cum am fost încredințați, „în afară de Biserică nu este mântuire”, pentru că ea singură ne învață cum să ne străduim pentru a dobândi mântuirea: prin credință și prin săvârșirea faptelor bune. Ea ne îndeamnă, prin cuvânt și prin sfintele slujbe, să viețuim creștinește și să săvârșim faptele milosteniei, spre a ne arăta ca adevărați fii ai Tatălui ceresc.

Sfântul Ioan Gură de Aur înțelege prin „Biserică” voința și unitatea credincioșilor, povățuindu-ne să fim uniți unii cu alții, căci suntem frați, având în cer, cu toții, Același Tată ceresc, Care ne dăruiește atât cele pământești, cât și cele cerești.

9. Cf. Luca 2, 14.

10. Isaia 9, 5.

Dreptmăritori creștini,

Ascultând cântarea bisericească - „*Hristos Se naște, slăviți-L;/Hristos din ceruri, întâmpinați-L; /Hristos pe pământ, înălțați-vă*” -, să ne înălțăm sufletele și, cu inimi curate, să întâmpinăm pe Pruncul Iisus, Care a venit în lume să aducă iertarea de păcate și împăcarea cu Dumnezeu. Să-L întâmpinăm cu credință curată, cu credința cu care L-au întâmpinat moșii și strămoșii noștri, căci avem „*un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru noi toți*”¹¹.

Să nu ne preocupăm de grijile mărunte ce se ivesc, parcă, la tot pasul, ci să ne punem ordine în viața și în faptele noastre, luând ca model de viață pe Mântuitorul Hristos, apelând cu nădejde deplină la izvorul cel pururea viu al învățăturilor Sale, pentru a putea moșteni Împărăția lui Dumnezeu: „*Cercetați Scripturile..., că în ele aveți viață veșnică*”¹² - zice Domnul.

Sfântul Vasile cel Mare, Părinte și teolog de seamă al veacului de aur (secolul al IV-lea) al Bisericii creștine, ne spune: „*Omul care știe să-și dea cele mai bune sfaturi se va îngriji mai ales de suflet și va căuta prin orișice mijloc să și-l păstreze curat și nepătat. Iar dacă s-ar întâmpla ca trupul să se topească de foame sau să lupte cu frigul și cu arșița sau să sufere din pricina bolilor sau să îndure vreo siluire din partea cuiva, puțin îi va păsa [...], știind «că dacă se va strica locuința noastră pământească a cortului - adică, a trupului -, avem casă de la Dumnezeu, locuință nefăcută de mână omenească, veșnică, în ceruri» (II Corinteni 5, 1)*”¹³.

Drept urmare, astăzi, dar și în toate zilele vieții noastre, să împlinim îndemnul Sfântului Apostol Pavel, care zice: „*Precum ați primit pe Hristos Iisus, Domnul, așa să umblați întru El*”¹⁴.

În aceste vremuri pe care le trăim, când avem nevoie mai mult ca oricând de cinste, de întrajutorare, de bună înțelegere și pace sufletească, aproape zilnic, asistăm la fapte de decădere morală, între care și multe acte de nedreptate, chiar și din partea unor reprezentanți ai puterii locale care sunt puși să împartă dreptatea, dar care, din nefericire, au atitudine ostilă și față de drepturile și nevoile Episcopiei noastre. De aceea, este bine să medităm cu toții

11. Efeseni 4. 5-6.

12. Ioan 5, 39.

13. Sfântul Vasile cel Mare, *Scrisori*, partea întâia, în colecția PSB, vol. 17. Editura I.B.M.B.O.R., București, 1980, pp. 557-558.

14. Coloseni 2, 6.

la cuvintele aceluiași Apostol al neamurilor, care ne învață: „*Fraților, câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate..., acestea să le faceți, și Dumnezeuul păcii va fi cu voi*”¹⁵.

Așadar, să priveghem și să ne rugăm ca nu cumva să cădem în ispită și în păcate grele, care ne-ar pune în pericol viața și mântuirea noastră. Străduiți-vă - zice același mare Apostol Pavel - ca „*dragostea să fie nefățarnică. Urâți răul, alipiți-vă de bine. În iubire frățescă, unii pe alții iubiți-vă; în cinste, unii altora dați-vă întâietate. La sângeală nu pregetați; cu duhul fiți fierbinți; Domnului să slujiți. Bucurați-vă în nădejde; în suferință, fiți răbdători; la rugăciune, stăruiți*”¹⁶.

Cu aceste învățături și îndemnuri de suflet ziditoare, Vă urez să întâmpinați cu bucurie duhovnicească marele praznic al Nașterii Domnului, iar Noul An - 2003 să ne aducă împliniri folositoare și liniște sufletească.

Sărbători fericite! La mulți ani!

*Al tuturor de tot binele voitor
și pururea către Dumnezeu fierbinte rugător,*

† EPIFANIE

EPISCOPUL BUZĂULUI

---

15. Filipeni 4, 8.

16. Romani 12, 9-12.

† **CALINIC**
PRIN DARUL LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI

*MIJLOCEȘTE ÎN RUGĂCIUNI CĂTRE DOMNUL DUMNEZEU,
 CA SĂ DĂRUIASCĂ PACE, BUCURIE ȘI SPOR BINECUVÂNTAT
 ÎN TOT LUCRUL BUN, ALESULUI CLER, CINULUI MONAHAL
 ȘI DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI ȘI CREȘTINE!*

*„Noi Îl iubim pe Dumnezeu
 pentru că El ne-a iubit întâi”
 (1 Ioan 4, 19)*

Dreptmăritori creștini,

Cuvine-se cu adevărat să mulțumim din toată inima lui Dumnezeu Cel în Treime lăudat, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, pentru marea Sa bunătate arătată nouă, tuturor, ajungând ca să prăznuim și anul acesta, Ziua Nașterii, aici pe pământ, a Domnului nostru Iisus Hristos!

Din adâncuri, auzim și acum glasul Celui vechi de zile, prin prorocul Ieremia: „*Cu iubire veșnică te-am iubit și de aceea Mi-am trimis spre tine bunăvoința Mea!*”¹

Negrăită bucurie cuprinde inima și sufletul nostru auzind această dumnezeiască mărturisire pe care o face Însuși Dumnezeu sfintei Sale creaturi care este omul, adică, mărturisire de dragoste veșnică, pentru fiecare dintre noi cei ce locuim pe acest pământ care este așternut picioarelor lui Dumnezeu.

Așadar, înțelegem deslușit, adăugând și mărturia Sfântului Ioan Evangelistul, din Scripturile Sfinte, că: „*Întru aceasta este dragostea nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu ci fiindcă El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre.*”²

1. Ieremia 31, 3.

2. 1 Ioan 4, 10.

Cine dintre noi oamenii poate măsura dragostea nemărginită a lui Dumnezeu? Câtă putere de credință și iubire ne-ar trebui ca să înțelegem dragostea cea veșnică a lui Dumnezeu arătată nouă oamenilor? Și cu ce vom răsplăti noi această bucurie dăruită de Împăratul iubirii veșnice.

Cu nimic nu se poate împlini și răspunde decât tot cu dragoste, din dragostea lui Dumnezeu. Sfântul Ioan Evanghelistul ne grăiește în dumnezeieștile Scripturi, îndemnând astfel: „*Iubiților, să ne iubim unul pe altul pentru că dragostea este de la Dumnezeu și oricine iubește este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu.*”³

Iată, dreptmăritori creștini, că iubirea lui Dumnezeu ne este dată din veșnicie, pentru că „Dumnezeu este IUBIRE! precum mărturisește același dumnezeiesc apostol.⁴ Așadar, este absolut necesar să ne reconsiderăm atitudinea noastră față de aproapele nostru, de orice neam și religie ar fi, având chemarea duioasă a Sfântului Ioan: „*Iubiților, dacă Dumnezeu astfel ne-a iubit pe noi, și noi datori suntem să ne iubim unul pe altul.*”⁵

Pentru a întrupa această comuniune de iubire între noi și Dumnezeu deci pe verticală om - Dumnezeu se vede limpede din textele sacre, inspirate de Duhul Sfânt, că trebuie să avem o frățească și sfântă iubire între noi cei zidiți de Dumnezeu, deci pe orizontală, de la creatură la creatură, astfel împlinindu-se ceea ce zice Sfântul Ioan Evanghelistul: „*Din aceasta cunoaștem că rămânem în El și El întru noi, fiindcă ne-a dat din Duhul Său.*”⁶

Iubiți creștini cinstitori ai Nașterii lui Iisus,

Știm cu toții că viața fără Iisus Hristos este grea și plină de primejdii. Noi mărturisim pe Dumnezeu și îndrăznim să spunem, uneori, cu jumătate de gură și strângere de inimă, că îl iubim! Se vede limpede că această reținere de a mărturisi cu putere, că iubim pe Dumnezeu are o cauză pe care o găsim întru lămurire tot în Sfânta Scriptură: „*Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este! Pentru că cine nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe Care nu L-a văzut, nu poate să-l iubească. Și această poruncă avem de la El: cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său.*”⁷

3. I Ioan 4, 7.

4. I Ioan 4, 8.

5. I Ioan 4, 11.

6. I Ioan 4, 13.

7. I Ioan 4, 20-21.

Dacă s-ar face o statistică mondială de felul cum se împlinește această poruncă a lui Dumnezeu, deci un imperativ, de a ne iubi *întru sfințenie frățească*, s-ar constata, din nefericire, că sunt multe miliarde de oameni care cred în Dumnezeu și mărturisesc că-L iubesc, însă nu au grijă de *iubirea frățească*.

Dreptmăritori creștini,

La plinirea vremii, când vom pleca în „Țara“ de peste veac și ne vom înfățișa înaintea Dreptului judecător, vom fi întrebați dacă am iubit pe frații noștri cu care am conviețuit pe pământ: „*Dar tu, de ce judeci pe fratele tău? Sau și tu, de ce disprețuiești pe fratele tău? Căci toți ne vom înfățișa înaintea judecății lui Dumnezeu.*”⁸ La aceasta să ne stea gândul și să găsim răspuns bun la înfricoșata judecată a lui Hristos, care poruncește lumii: „*Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții.*”⁹

Stăruitoarea chemare a Domnului Iisus Hristos adresată nouă, tuturor, este necesar să o considerăm de cea mai mare importanță pentru viața noastră de aici cât și pentru viața veșnică. Iisus Domnul ne descoperă iubirea dumnezeiască între Persoanele Sfintei Treimi, model de iubire între noi oamenii, atunci când spune: „*Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi; rămâneți întru iubirea Mea. Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui. Acestea vi le-am spus ca bucuria mea să fie în voi și ca bucuria voastră să fie deplină.*”¹⁰

Doamne, Iisuse, ce poate fi mai mângâietor ca Tu, Însuși Dumnezeu, să ne grăiești nouă pământenilor și să ne poftești la ospățul ceresc al iubirii pline de Bucurie!

Dreptmăritori creștini,

Părtaș bucuriei dumnezeiești, Sfântul Apostol Pavel ne pune la inimă grija cea mare, pe care trebuie s-o avem: „*Deci, frații mei iubiți și mult doriți, bucuria și cununa mea, așa să stați întru Domnul, iubiții Mei.*”¹¹

8. Romani 14, 10.

9. Ioan 13, 34-35.

10. Ioan 15, 9-11.

11. Filipeni 4, 1.

A sta întru Domnul înseamnă a sta întru rugăciune stăruitoare către Dumnezeu, adică a fi om al rugăciunii!

A sta întru Domnul înseamnă a avea dragoste sfântă și statornică pentru Dumnezeu și Creatura Sa, atât a lumii văzute cât și nevăzute și a păși cu sfințenie pe acest pământ, care este așternut al picioarelor Sale, a fi om al dragostei dumnezeiești.

A sta întru Domnul înseamnă a elimina din viața noastră orice păcat, moral, social sau politic, adică a fi om al virtuții!

Întru Domnul a sta înseamnă a fi făcător de pace și a înțelege pe deplin cântarea îngerilor la Peștera din Betleem unde S-a născut Hristos: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire”¹², adică a fi om al păcii!

Iubiți frați și surori în Domnul,

Să nu uităm nici o clipă în viața noastră de iubirea pe care Dumnezeu a arătat-o lumii, așa cum ne mărturisește Sfântul Ioan: „Că Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.”¹³

Iar această coborâre a lui Dumnezeu aici, pe pământ, s-a făcut în chip minunat, uimind lumea din toate veacurile că: „Dumnezeu s-a smerit pe Sine, chip de rob luând, făcându-se asemenea oamenilor.”¹⁴

Scopul suprem al Nașterii lui Iisus a fost: „Ca să se mântuiască, prin El, lumea!”¹⁵ Aceasta este bucuria ce nu se va lua de la noi niciodată și aceasta trebuie să înțelegem întotdeauna și mai ales de Sărbătorile crăciunului!

Dreptmăritori creștini,

Precum orice naștere este o bucurie, Nașterea lui Iisus este bucuria bucuriilor! Marele Apostol al Neamurilor, Sfântul Pavel, ca oarecând creștinilor din orașul Filipi, ne strigă și nouă din rășputeri: „Bucurați-vă pururea întru Domnul. Și iarăși zic: Bucurați-vă. Îngăduința voastră să se facă știută tuturor oamenilor.”¹⁶

12. Luca 2, 14.

13. Ioan 3, 16.

14. Filipeni 2, 7.

15. Ioan 3, 17.

16. Filipeni 4, 4.

Aici mă bucur să Vă reamintesc că *îngăduința noastră ortodoxă română* s-a făcut știută, auzită și văzută de întreaga lume prin întâlnirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu episcopul Romei, Ioan Paul al II-lea, atât la București în anul 1999 cât și la Roma în 2002. Aceste întâlniri istorice vor aduce într-o zi la Masa Euharistică cu puterea Duhului Sfânt cele două Biserici Creștine din lume: *Ca toți să fie una!*¹⁷ potrivit rugăciunii lui Iisus Hristos!

Așa, Doamne, Împărate al Cerului și al pământului, de ziua Nașterii Tale, dăruiește-ne putere și sănătate să Te întâmpinăm cu inima plină de bucurie, mulțumind și cântând:

Hristos se naște, măriți-L
Hristos din Ceruri, întâmpinați-L
Hristos pe pământ, înălțați-vă
Cântați Domnului, tot pământul!

*Cu bucurie întâmpinându-Vă, Vă spun din inimă:
 La mulți ani sănătoși cu spor binecuvântat*

† CALINIC

EPISCOPUL ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI

¹⁷. Ioan 17, 21.

† CASIAN
**DIN DARUL LUI DUMNEZEU,
 EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS**

*PREA CUCERNICULUI CLER, CUVIOSULUI CIN MONAHAL
 ȘI BINECINSTITORILOR CREȘTINI DIN EPARHIA NOASTRĂ,
 HAR, PACE, MILĂ, SĂNĂTATE, ÎNTĂRIRE ÎN CREDINȚĂ
 ȘI ÎN IUBIREA CEA FĂRĂ DE MARGINI A MÂNTUITORULUI
 PENTRU LUME, IAR DE LA NOI, ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE*

*"Și cine va primi un prunc ca acesta
 în numele Meu, pe Mine Mă primește".
 (Matei 18, 5)*

Binecuvântați frați și surori în Domnul,

Cu aceste cuvinte cheamă Hristos Domnul la Sine pe tot omul din lume. Chemarea este făcută într-un prilej anume, pe când Îl întrebau ucenicii Săi „*cine este mai mare în împărăția cerurilor?*” (Matei 18, 1).

Fiind întrebat, așadar, despre realitățile împărăției cerurilor în viața aceasta, în auzul celor ce trăiesc omenește, după rânduielele firești, Hristos Mântuitorul găsește nu numai răspunsul potrivit cu înțelegerea normală, ci, mai cu seamă, arată prototipul, modelul aceluia mai mare, pe care doreau să-l afle întrebătorii. Le-a răspuns Iisus: „*Adevărat zic vouă: De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor. Deci, cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare în împărăția cerurilor*” (Matei 18, 3-4).

Tradiția primelor veacuri ale Bisericii identifică acel copil arătat de Mântuitorul apostolilor, ca răspuns viu la întrebarea lor, cu Sfântul Ignatie, ucenicul Sfântului Ioan Evanghelistul și episcop al Antiohiei, care se mai numește și purtătorul de Dumnezeu sau Teoforul.

Iată cum Il poartă peste veacuri pe Hristos cei ce-L primesc în inimile lor și iată cum ni-L arată și nouă astăzi, iară și iară, îndeosebi la mărețul praznic împărătesc, deschizător al zărilor împărăției lui Dumnezeu pe pământ, Crăciunul, Nașterea Domnului.

***Prea iubiți părinți slujitori,
dreptmăritori creștini,***

Ne reîntâlnim, cei mai mulți, în sfintele biserici și în cadrul Sfintei Liturghii și primim astăzi atât cuvântul de învățătură îndătinat, dar și pe Cuvântul Însuși, pe Cel născut din Fecioara Maria în Peștera Betleemului, acum două milenii: „*Mititel și înfășeșel / în scutec de bumbăcel*“.

Îl primim, așadar, cu strămoșii, cu toate darurile cuviincioase pregătite cu grijă, ca și magii, ca și păstorii de odinioară, adunând astăzi în noi toată zestrea sufletească a creștinului, care știe că Iisus Hristos S-a născut „*pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire*“ (Crezul).

Aducem însă și prin noi înșine toată lucrarea și toată viața noastră Mântuitorului nou-născut și așezat în ieslea sărăcăcioasă, ca un prunc, căci așa cum spun Sfinții Părinți, la Crăciun, „Dumnezeu S-a făcut prunc, ca pe om să-l facă dumnezeu“, după har.

Nu pot lipsi între daruri manifestările de bucurie ale colindătorilor, datinile, costumele populare, vizitele făcute unii altora și mai presus de toate, starea noastră îmbunătățită, curățirea sufletească de păcate, prin post, prin rugăciune și prin fapte bune.

Ne mai rămâne totuși un dar aparte, pe care îl aducem de Crăciun cu credința că în el se ascunde, viu și autentic, chiar Mântuitorul: Pruncul de la Betleem. Acest dar nu este departe de noi nici în timp și nici ca spațiu, este chiar lângă noi, este adesea cu noi, este al nostru. Ni se pare uneori străin. Este înstrăinat de cineva, este uitat, este ignorat, este chiar persecutat uneori, este jertfit adesea, este martirizat, dar el este. Există!

Acest miraculos dar pe care îl ăratăm astăzi Domnului în toate sfintele noastre biserici de Crăciun, ca un fruct în timp al Betleemului, este copilul. Copilul din familie. Copilul din brațele mamei sale. Copilul din leagăn. Copilul zâmbitor, ocrotit de părinții lui. Copilul de la grădiniță și de la școală. Copilul bucuriei crescânde, cu ochii și cu obrazii îmbujorați de la joaca de pe derdeluș. Dar îl simțim o dată cu el absent uneori pe fratele său, pe copilul trist, pe copilul suferind, lipsit de prezența mamei sale. Pe acest copil lipsit de privirea, de brațele și de căldura mamei naturale și a familiei firești, pe care-l identificăm criurde numai unde ar fi normal nu, pe acest copil ni-l cere Mântuitorul astăzi nouă, creștinilor, familia lui Dumnezeu de pe pă-

mânt, să-l ridicăm pe brațele noastre, așa cum Il ridică și-L poartă din iesle Maica Domnului pe Hristos ca Prunc. Din momentul în care L-a primit ca maică de la Duhul Sfânt, s-a sfințit ea însăși și a devenit „Născătoare de Dumnezeu“, pentru că Pruncul Iisus Hristos nu încetează, devenind om, să fie și Dumnezeu adevărat. De aceea, icoana cea mai cunoscută și mai cinstită în Ortodoxie este, precum bine știm, cea a Maicii Domnului, icoana împărătească, tocmai pentru că Împăratul cerului stă smerit în brațele omenești, ca ele să devină „scaun ceresc“.

Întocmai sfințeniei Maicii Domnului este și demnitatea de mamă creștină atunci când pruncul este primit și ocrotit, crescut și iubit, după pilda modelului adevărat, de la Betleem. *Astfel, orice venire în lume a unui copil nu este doar un act omenesc, ci, mai cu seamă, un eveniment spiritual. căci, după Nașterea Domnului, toți pruncii sunt și fii ai lui Dumnezeu, prin Botez și prin creșterea lor duhovnicește în Biserică. Ei poartă pe Hristos în inimă și-n trup: „Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat“ (Galateni 3, 27).*

Ei primesc „pecetea darului Sfântului Duh“ (Molitifelnic - slujba Botezului) ca arvună a creșterii spirituale, dar și ca mărturie vie a îngrijirii lor și a împărtășirii lor din toate darurile folositoare creșterii lor ca oameni demni în viață.

Împărtășirea pruncului, imediat după Botez și Ungerea cu Sfântul Mir, este poruncă sfântă pentru părinți, de a-l trata ca pe un om matur, *căci un creștin este de la naștere o persoană purtătoare a darurilor lui Dumnezeu, a harismelor sfinților: el poartă un nume de sfânt și este un partener social, bucurându-se de toate drepturile cu care Dumnezeu a înzestrat omul în lume.*

Iată de ce ni-l arată Mântuitorul pe orice copil al nimănui *ca pe un dar al Său, ca pe un prieten și ca pe un frate adevărat al Său, iar nouă, părinților naturali sau celor spirituali, ni-l prezintă ca pe o icoană.*

Între Pruncul din brațele Maicii Domnului și prunci se poate restabili comuniunea autentică, căci Nașterea Domnului înobilează orice naștere de copil, care nu este doar un fapt natural, ci așa cum El S-a născut ca Fiu al lui Dumnezeu și a devenit și Fiu al omului, ca pe un model al împărăției cerurilor, *„de nu vă veți întoarce (la responsabilitatea părintească - n.ns.) și nu veți fi precum copiii, nu veți intra în împărăția cerurilor“ (Matei 18, 3).*

Prea iubiți frați și surori întru Domnul,

Din această realitate, a trăirii Evangheliei Domnului în concretul existenței noastre, decurg bucuria și darul întâlnirii cu Hristos viu, astăzi, și în

biserici, și în sate, și în orașe, dar, mai cu seamă, în familie și chiar în sufletele noastre.

Astfel, Crăciunul, sărbătoarea Nașterii Domnului, de două milenii, nu este doar o comemorare a mărețului eveniment, cel mai mare din câte s-au petrecut până atunci, din voia și cu darul lui Dumnezeu, ci poate și trebuie să devină întâlnirea reală cu dumnezeiescul Prunc. Păstorii și magii de odinioară nu s-au limitat doar la oferirea de daruri simbolice pentru acel moment, ci „s-au închinat Lui” (Matei 2, 2), adică au închinat, de atunci, viața lor unui sens înalt, spiritual, responsabil, creator și binefăcător.

Așijderea, noi, creștinii, suntem îndemnați de Mântuitorul, prin Sfânta Sa Biserică, „Mama noastră spirituală”, ca români, popor nobil, popor încreștinat de Sfântul Apostol Andrei, să continuăm actul de cinstire a semenui, care poartă de la Botez „pecetea dumnezeiască” a cerului, chiar dacă se zbate în valurile și în lipsurile vieții acesteia, ca mulți dintre noi.

Din sfințenia cu care ne împărtășește Hristos în Biserică, decurg efectele acesteia, *adică bogăția spirituală extraordinară pe care o poartă în sine un copil. Un copil creștin nu este numai al părinților trupești, ci este și fiu al Bisericii, al mării ei familii care poartă o însemnată răspundere de la Dumnezeu pentru buna creștere și pentru mântuirea îndeosebi a celor marginalizați, respinși, îndepărtați și neajutorați.*

Așa cum bine cunoașteți, pe lângă exemplele admirabile de familii creștine din toată eparhia, care-și cinstesc cu jertfelnicie și cu iubire odraslele și le cresc în duhul sănătos al normalității, se înmulțesc, din nefericire, cazurile de abandon, de violență față de copil ori de lipsă de atenție în creșterea și în educarea sa.

Prin actualizarea darului Nașterii Domnului însă, zi de zi, preoți și credincioși voluntari întind nu doar brațele și nu doar pentru moment, ci pentru cât este nevoie, celor necăjiți, celor părăsiți și îndepărtați ori neajutorați de la frageda copilărie.

Tot mai multe semnale arătați familiile dreptcredincioase, de primire a copilului părăsit, *cu conștiința că-L primiți și-L creșteți pe Hristos, ca și Maica Domnului la Betleem, acum două mii de ani.* Tot mai mulți îi luați departe de furia celor ce vor, ca odinioară, să ucidă pruncii, adăpostindu-i în căminele sigure și cinstindu-i în brațele dumneavoastră, care se sfințesc ca și cele ale Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu.

La chemarea Sfântului Sinod și a responsabililor țării, prin direcțiile județene de ocrotire a copilului, prin fundațiile și asociațiile pentru îngrijirea, creșterea și protecția copilului, s-au unit multe forțe ale binelui și în multe case de copii, orfeline ori în familiile lipsite de posibilități materiale, se

simte binefacerea iubirii responsabile și a demnității românești și creștinești. România nu mai trebuie să fie percepută drept o zonă unde întâlnim copii ai străzii, ci așa cum este firesc, „Grădina Maicii Domnului” unde toți cultivăm și ajutăm să crească frumos „florile”, copiii unui popor creștin și civilizat, respectat astăzi de lumea europeană.

Să nu uităm că, pe deasupra cazurilor de copii abandonati, cea mai mare parte a tineretului bine crescut în familie, în școală și educat acum creștinește, la ora de religie, își cinstește neamul și țara în toată lumea, prin inteligența, cultura și valoarea de excepție, *care este un tezaur autentic al nostru, al tuturor.*

Iată de ce astăzi, de Crăciun, iubiți credincioși, aducem smerit mulțumire Domnului, în sfintele biserici, împreună cu prea iubiții noștri preoți slujitori, pentru darul sfânt - COPILUL - arătat de dumneavoastră Maicii Domnului, Bisericii și țării.

Mulțumindu-vă mamelor, familiilor și tuturor celor ce sacrificați viață și grijă, timp și dragoste pentru copii, împreună cu ei, cu toții ne îndreptăm spre viitorul mai bun și mai sigur pe aceste meleaguri, cu credința că Mântuitorul, „Carele-n peșteră S-a născut și în iesle S-a culcat pentru mântuirea noastră”, ne va primi darul și ne va ocroti pe toți ca pe proprii Săi fii și ne va dărui clipele de neuitat ale copilăriei, ca toți să fim, cu adevărat, „ca și pruncii”, iertându-ne, îmbrățișându-ne, colindându-ne și mai ales, întrajutorându-ne.

Vă rog și vă invit să nu uitați nici vârstnicii, bunicii copiilor, care au menținut, care au ajutat, care au cultivat și cultivă „florile credinței” în „Grădina raiului” din țara noastră.

Tuturor de la mic la mare, din toate localitățile, din biserici, din locurile de suferință: spitale, aziluri, orfelinate, din penitenciare, de sub drapel, vă dorim, de Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului, Bobotezei și Anului Nou, sănătate deplină, întărire în credință și iubire statornică de Dumnezeu, de semenii, de popor și de țară.

La mulți ani!

Al vostru de tot binele doritor și către Hristos Domnul rugător,

† CASIAN

EPISCOPUL DUNĂRII DE JOS

† DAMASCHIN
DIN MILA LUI DUMNEZEU,
EPISCOPUL SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

*CINSTITULUI CLER, CINULUI MONAHAL ȘI BINECREDINCIOȘILOR
 CREȘTINI DIN EPARHIA SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR:
 HAR, PACE, AJUTOR, MILĂ ȘI BUCURIE DE LA DUMNEZEU,
 IAR DE LA NOI, ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI*

*„Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe:
 Dumnezeu s-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a
 fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a
 fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă”*

(I Timotei 3, 16)

Iubiții mei fii sufletești,

De două milenii, în această perioadă a anului, dreptmăritorii creștini au trăit și trăiesc într-o atmosferă deosebită, în care cele pământești se îmbină cu cele cerești pentru a sărbători după cuviință Nașterea Domnului. În biserici se înalță imne de laudă lui Dumnezeu și se istorisește marele eveniment sărbătorit. Această atmosferă înălțătoare din biserici se revarsă în afara acestora, unde cete de colindători, de toate vârstele, preamăresc în diferite forme (colinde, cântece de stea, scenete de teatru etc.) pe Cel născut în Betleem, pe Domnul nostru Iisus Hristos. În ceruri, îngerii înalță de asemenea imne de laudă Celui întru pat și născut în ieslea Betleemului. Bucuria întrupării și nașterii celei de a doua persoane a Sfintei Treimi, a Fiului lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut din Tatăl mai înainte de veci, Cel întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și născut de aceasta într-o peșteră din Betleemul Iudeii, copleșește întreaga făptură.

Iubiți credincioși,

Făgăduința lui Dumnezeu către protopărinții Adam și Eva, după căderea acestora în păcatul neascultării față de El, că le va trimite pe Mântuitorul s-a păstrat în conștiința oamenilor de-a lungul veacurilor. Vechea legendă a veacului de aur a omenirii era rodul amintirii despre viața fericită trăită de oameni în rai, precum și al speranței de realizare a făgăduinței lui Dumnezeu cu privire la mântuire.

Din paginile Vechiului Testament reiese convingerea evreilor că Mântuitorul va veni între ei, pentru aceea îl așteptau cu ardoare ca Domn al păcii, Împărat al dreptății, ca Păstorul cel bun, ca Mare Arhiereu. Profetii Vechiului Testament au proorocit venirea lui Mesia referindu-se la originea, misiunea Sa pe pământ, nașterea Sa din fecioară (Isaia 7, 14) și chiar locul unde se va naște, Betleemul din Iudeea (Miheia 5, 1).

Cu toate acestea, întruparea Fiului lui Dumnezeu, nașterea și activitatea Sa mântuitoare pentru om au rămas, așa după cum s-a exprimat Sfântul Apostol Pavel, o mare taină a credinței (I Timotei 3, 16) sau „*Taina cea din veac ascunsă*” (Romani 16, 25), care nu a fost cunoscută nici de îngeri.

Această taină a fost descoperită de îngerul Gavriil Sfintei Fecioare Maria la Buna Vestire: „*Iată vei lua în pântece și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus. Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt se va chema și Domnul Dumnezeu îi va da Lui tronul lui David, părintele Său. Și va împărăți peste casa lui Iacov în veci și împărăția Lui nu va avea sfârșit. Și a zis Maria către înger: Cum va fi aceasta de vreme ce nu știu de bărbat? și răspunzând, îngerul i-a zis: Duhul Sfânt se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri, pentru aceea și Sfântul care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema*” (Luca 1, 30-35).

După nașterea Domnului, un înger s-a arătat păstorilor din jurul Betleemului, și le-a zis „*Nu vă temeți. Căci iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, care este Hristos Domnul, în cetatea lui David. Și acesta va fi semnul: veți găsi un prunc înfășat, culcat în iesle. Și deodată s-a văzut, împreună cu îngerul, mulțime de oaste cerească, lăudând pe Dumnezeu și zicând: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!*” (Luca 2, 10-11).

Descoperirea tainei celei din veac ascunse prin Nașterea Domnului la Betleem a fost dezlegată și mai mult prin învățătura pe care Însuși Domnul nostru Iisus Hristos a propovăduit-o oamenilor. El este cea de a doua persoană a Sfintei Treimi, Fiul lui Dumnezeu Cel născut din Tatăl mai înainte de veci, Care S-a întrupat și S-a născut, devenind om, fără a înceta să fie

Dumnezeu. El a venit în lume „*ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, pentru ca să dobândim înfierea*“ (Galateni 4, 5). Pentru că „*precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el, ..., cu mult mai mult harul lui Dumnezeu și darul Lui au prisosit asupra celor mulți, prin harul unui singur om, Iisus Hristos*“ (Romani 5, 12, 15).

Venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu prin întrupare și naștere s-a făcut datorită dragostei lui Dumnezeu față de om: „*Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea*“ (Ioan 3, 16-17).

Cel care „*S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor*“ (Filipeni 2, 7), S-a jertfit pe cruce pentru a răscumpăra pe om din robia păcatului, pentru a împăca pe om cu Dumnezeu, pentru a putea face posibilă mântuirea oamenilor.

Desigur că mintea noastră limitată nu va putea niciodată să înțeleagă în întregime taina și minunea descoperită și realizată prin evenimentul Nașterii Domnului, adică a pogorării lui Dumnezeu printre oameni ca Dumnezeu adevărat și om adevărat.

Dreptmăritori creștini,

Cele menționate, pe scurt, până acum, îndreptățesc bucuria de care suntem cuprinși în aceste zile sfinte, retrăind evenimentul Nașterii Domnului petrecut acum două mii de ani. Pentru ca bucuria noastră să fie deplină și speranța noastră că scopul pentru care S-a născut Mântuitorul, mântuirea oamenilor, se poate realiza și cu noi, trebuie să primim învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, așa cum este propovăduită de Biserica ortodoxă, să o păstrăm nealterată și să împlinim voia lui Dumnezeu. Să iubim pe Dumnezeu așa cum ne-a iubit și ne iubește El. Această dragoste față de Dumnezeu trebuie să o extindem și față de semenii noștri și să o dovedim prin fapte de milostenie față de toți aceia care au nevoie de ajutorul nostru.

Împărtășindu-vă aceste câteva învățături, rog pe Bunul Dumnezeu să vă ajute să petreceți sfintele sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei cu sănătate, pace și alese bucurii sufletești.

La mulți ani!

Al vostru de tot binele doritor și către Domnul pururea rugător,

† **DAMASCHIN**

EPISCOPUL SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

† GALACTION
DIN MILA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, CINULUI MONAHAL,
PREACUCERNICILOR ȘI PREACUVIOȘILOR PĂRINȚI
DIN EPARHIA NOASTRĂ, HAR, PACE, SĂNĂTATE
ȘI ALESE BUCURII DUHOVNICEȘTI DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ ÎMBRĂȚIȘARE
ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

*„Întru aceasta, s-a arătat dragostea Lui Dumnezeu
către noi, că pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a trimis
Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem”*
(I Ioan, IV, 9)

Iubiții mei fii duhovnicești,

De fiecare dată la prăznuirea Nașterii Domnului avem posibilitatea să trăim bucuria așteptării și așteptarea bucuriei care dă sens întregii existențe.

Căci așa începe Sfânta Evanghelie, „*lată, vă vestesc bucurie mare*” (Luca 2, 10). Bucuria însă nu este ceva care se poate defini și analiza. În bucurie se intră. Omului care a conlucrat bine cu harul dumnezeiesc i se spune: „*Intră întru bucuria Domnului tău*” (Mt. 25, 21).

În fiecare an al vieții noastre pământești suntem îndemnați să „*intrăm întru bucuria*” a cărei putere transfigurează totul, cu fiecare praznic împărătesc din istoria mântuirii noastre, pe care îl petrecem în trup.

Aceasta pentru că fiecare om deschide în mod diferit „*ușa*” care este Hristos (In. 10, 7) și „*ușa*” inimii sale spre a intra El (Apoc. 3, 20) până când „*va lua chip în noi*” (Gal. 4, 13).

Creștini fiind, suntem pe deplin încredințați de realismul și importanța tainei coborârii lui Dumnezeu la noi (I Tim. 3, 16), dar de fiecare dată trebuie să vedem în actul mântuitor al Nașterii un prilej proniator pentru urcarea noastră duhovnicească la Dumnezeu. Căci prin înomenirea Fiului lui Dumnezeu „*avem și unii și alții apropierea către Tatăl*” (Efes. 2, 18).

Neîncetat, „*florile dalbe*” ale Nașterii ne îmbie „*cu mireasma cunoștinței Sale, mireasmă a vieții spre viață*” (II Cor. 2, 15-16) trebuind însă să lucrăm „*cu frică și cutremur la mântuirea noastră*” (Filip. 2, 12).

Astfel „*taina mântuirii*“ desemnează în ansamblu lucrarea Cuvântului însă primește, prin extensie, și înțelesul de participare personală a omului pentru a ajunge la acel stadiu de adopțiune filială, de îndumnezeire, pentru care Însuși Fiul lui Dumnezeu coboară pentru a lua trup în fiecare dintre noi și a ne ridica la vederea cea de negrăit a slavei Sale. El voiește un număr cât mai mare de fii ai Tatălui și trași ai Săi dup har. Aceasta trebuie să ne dorim și noi, „*Căci ne-am făcut părtași ai lui Hristos, numai dacă vom păstra temeinic, până la urmă, începutul stării noastre întru El*“ (Evr. 3, 14).

Mai mult, omul cel nou trebuie să se îmbrace neîncetat cu viața cea nouă „*spre deplină cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit*“ (Col. 3, 10).

Dreptmăritori creștini,

Cu bucurie duhovnicească și în scopul arătat se cuvine acum și totdeauna să sorbim împreună din nectarul învățaturii Sfinților Părinți despre taina coborârii lui Dumnezeu la noi.

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne învață că înomenirea Cuvântului a permis o înnoire a naturilor (divină și umană) nu numai în principiul lor natural, ci și în cel existențial, făcând prin naștere să ajungă spre devenire și inaugurând un nou mod de naștere prin care omul să aibă parte de un mod filial de existență în Hristos și prin aceasta spre îndumnezeire.

Dialogul dintre bătrân și ucenic din „*Cuvântul ascetic*“ al Mărturisitorului scoate în mod exemplar în evidență necesitatea Întrupării ca manifestarea economiei dumnezeiești în planul de mântuire și îndumnezeire a omului și a întregii creații. Astfel că, întrebând de ucenic care a fost scopul Întrupării, bătrânul răspunde. „*Scopul Întrupării Domnului a fost mântuirea noastră. Omul fiind făcut la început de Dumnezeu și așezat în Rai, a călcat porunca și prin aceasta a căzut în stricăciunea morții. Pe urmă fiind cârmuit prin Providența felurită a lui Dumnezeu generații după generații, a stăruit să sporească în rău. Din această pricină Fiul cel Unul născut al lui Dumnezeu, Cuvântul cel mai dinainte de veci... ni s-a arătat nouă celor ce ședeam în întunericul și în umbra morții. Întrupându-se din Duhul Sfânt și Fecioara Maria, ne-a arătat Chipul unei viețuiri în formă dumnezeiască*“ (Filocalia românească, vol. II, pag 25).

Cuvântul, Hristos, împlinește prin acest act de extremă coborâre, în persoana Sa, unirea intimă și perfectă a naturii umane în Dumnezeu făcându-se astfel începutul mântuirii personale a creștinilor și a întregii lumi.

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne atenționează însă și asupra responsabilității noastre, spunând: „*Hristos împlinește prin firea omenească (asumată) atât cât putem împlini și noi prin fire, cu ajutorul Lui. Căci le-a cercat pe aceștia pentru noi, ca să ne ceară și nouă să le biruim așa cum Le-a biruit El. Iar cele ce nu putem face ni le iartă prin cele ce le-a făcut El pentru noi prin unirea cu firea noastră, însă cu condiția ca deprinderea voii noastre cu păcatul să nu facă din slăbiciunea noastră o materie a păcatului.*

Adică ne iartă numai cele ce nu le putem face, cu condiția să facem totuși eforturi ca să le împlinim, chiar dacă nu reușim totdeauna. El a coborât până acolo încât a împlinit ascultarea noastră și a suferit pătimirea noastră ca să ne arate cum putem împlini și noi ascultarea și pătimirea cerută de la noi.

Taina coborârii Lui are și acest rost. Dumnezeu nu numai ne iartă, dar ne dă și pildă de câte putem face, coborând El Însuși până la ele, și dacă El, ca Dumnezeu, S-a smerit atât de mult, oare nu ne putem smeri și noi cu atât mai mult, dată fiind micimea noastră naturală?" (Ambigua, în P.S.B., 80, p. 53, n. 10).

Sfântul Grigorie de Nyssa ne atenționează că urcușul duhovnicesc este continuu, deoarece: „nu se va cugeta vreo înconjurare a firii nevăzute. Iar ceea ce nu este înconjurat nu are o fire ce poate fi cuprinsă, ci toată dorința spre bine, atrasă de urcușul spre ea, se întinde pururea împreună cu drumul ce duce spre ea. Și în aceasta constă a vedea cu adevărat pe Dumnezeu - în a nu afla niciodată o săturare a dorinței de a-L afla... Astfel nici un hotar nu ar putea să oprească înaintarea în urcușul spre Dumnezeu prin faptul că, pe de o parte, nu se află nici o margine a binelui și, pe de alta, prin nici o săturare nu se taie sporirea dorinței spre bine" (Viața lui Moise, II, 231-233; 238-239, în P.S.B., 29, p. 91-94).

Fără pogorârea lui Dumnezeu la noi prin Întrupare, la care să răspundem, sau vom fi provocați la disperare de conștiința păcatului, sau vom căuta să urcăm spre Dumnezeu insuflați de mândrie!

Iată cum ne încredințează însă Fericitul Augustin: „Dar adevăratul Mijlocitor este pe Care prin milostivirea Ta cea ascunsă L-ai arătat și L-ai trimis oamenilor pentru ca prin pilda Lui, oamenii să învețe smerenia. Acel Mijlocitor între Dumnezeu și oameni, omul Iisus Hristos, a apărut între păcătoșii muritori și Nemuritorul cel drept... Pe bună dreptate, nădejdea mea tare este pusă în El, căci prin El vei vindeca toate slăbiciunile mele, dar mai mare este vindecarea venită de la Tine. Am fi putut crede că Cuvântul Tău este departe de unirea cu omul și să pierdem speranța cu privire la noi dacă nu s-ar fi făcut trup și nu ar fi locuit printre noi" (Confesiuni, X, 43, în P.S.B., 64, p. 240-241).

Iubiții mei,

Un învățat apusean (Angelus Silesius) a spus pe bună dreptate: „De o mie de ori dacă Hristos s-ar naște în Betleem, dar nu și în tine, rămâi pe veci pierdut".

Așezarea vieții pe făgașul trainic al valorilor veșnice, aduse în lume de Pruncul Iisus în ieslea din Betleem, lumina învățaturii Lui și valoarea omului, a urmat a se învrednici prin Har de asemănarea dumnezeiască, trebuie să rămână pentru noi toți o îndatorire sfântă, pentru a avea ce transmite generațiilor viitoare.

Aceeași solidaritate întru împlinirea poruncilor sfinte ale lui Hristos - spunea Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist - ar putea stăvili și nimicitorul torent de imoralitate care se abate nestânjenit - pe căi ce ar trebui să slujească

educației și culturii, nu viciului - asupra copiilor și tinerilor noștri, încercându-se întinarea sufletelor lor nevinovate și șubrezirea pilonului moral al societății de mâine. Pe lângă lipsurile de tot felul, care înăspresc firea omească, își fac apariția și sărăcia sufletească, egoismul, înstrăinarea față de semenii, indiferența față de cei în suferință, față de cei sărmani, de orfani, de pruncii părăsiți, către care trebuia să se îndrepte dragostea ca față de Însuși Hristos. „*Oare nu spune Hristos, întreabă scriitorul bisericesc Origen, în secolul III, că în fiecare creștin slab este și El însuși slab, că în aceeași măsură este și Hristos în temniță, gol, străin, flămând, insetat?*”

Avem datoria, frați și surori creștine, să fim cu conștiința trează a lumii, mărturisind pe Hristos nu doar prin cuvânt, ci și prin fapta inspirată de o iubire care nu poate răbda ca semenul să fie vătămat în vreun fel.

De aceea, iubiiții mei, ne revine tuturor datoria sfântă de a ne împotrivi lucrării dezastruoase de negare a valorilor identității noastre ortodoxe, vestindu-L, prin felul nostru creștinesc de a trăi și a ne purta în societate, pe Hristos Cel viu și harul lui înnoitor și de viață veșnic dătător. Ca și magii de odinioară, suntem chemați să dăm pildă semenilor care, din neștiință sau neputință, se închină idolilor înșelători ai veacului acestuia, egoismului, lăcomiei și abuzurilor de tot felul. Cu dragoste să-i chemăm în fața ieslei din Betleem, în fața sfintelor uși ale altarului, spre a rosti împreună: „*Am venit să ne închinăm Lui*”, singurului Dumnezeu adevărat, lui Iisus Hristos. El bate la ușa inimii noastre în care să Se nască și să ne mântuiască. Să ne grăbim a-l deschide ușa inimii noastre (Apoc. 3, 20).

Plecându-ne genunchii cu smerenie, bucurie și recunoștință împreună cu magii, să-I oferim Pruncului Iisus din vistieria sufletului nostru aurul credinței, tămâia rugăciunii și smirna iubirii. În această atmosferă de pace dumnezeiască, rog fierbinte pe Mântuitorul Hristos să ne învrednicească pe toți a-L primi în ieslea inimilor noastre, pentru a ne putea, astfel, împărtăși de nepământească lumină, căldură și bucurie a comuniunii noastre cu el, cu Biserica Sa, cu familia noastră și, sufletește, cu toți semenii și cu frații români de pretutindeni.

Pentru că numai astfel, de fiecare dată când Dumnezeu coboară la noi, ne putem înălța și noi spre El.

Îndemnându-vă să purtați în cugete și în inimi totdeauna bucuria mesajului sfânt al Nașterii Domnului, vă doresc tuturor să prăznuiți sărbătorile sfinte ale Crăciunului, Anului 2003 și Bobotezei, cu pace, sănătate și alese bucurii duhovnicești potrivit datinilor străbune, împărtășindu-vă tuturor urarea noastră tradițională:

La mulți ani!

Al vostru pururea rugător către Domnul și de tot binele voitor,

† GALACTION

EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

III. CUVINTE DE SUFLET!

BUCURIA GUSTĂRII DIN OSPĂȚUL EUHARISTIC

– Cuvânt pentru duminica XXVIII-a după Rusalii –

Trecând o dată Avva Macarie cu frații prin Egipt, a auzit pe un copil zicând mamei sale: „Mamă, un bogat mă iubește pe mine și eu îl urăsc pe el, dar un sărac mă urăște și eu îl iubesc.” Și auzind Avva Macarie, s-a minunat! Și l-au întrebat frații: „Ce înseamnă această grăire a copilului, părinte, pentru care te-ai minunat?” Și le-a zis lor bătrânul: „Cu adevărat, Domnul nostru este bogat și ne iubește pe noi și nu voim să-L ascultăm. Iar vrăjmașul nostru, diavolul, este sărac și ne urăște pe noi, însă iubim necurăția lui.”

(Patericul Egiptean, cap. „Avva Macarie Egipteanul“)

Am ales pentru începutul cuvântului nostru această pildă a Patericului Egiptean, întrucât ilustrează foarte bine, credem, mesajul Evangheliei rânduite pentru această duminică (Luca 14, 16-24), duminica pregătitoare pentru marea sărbătoare a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos. Pentru că, așa cum citim în Evanghelie, mulți dintre cei chemați de Dumnezeu la „Cina cea Mare“ a Sa au refuzat să vină, preferând chemarea spre cele trecătoare, făcută de satana... Iată, așadar, că este respinsă invitația „bogatului“ iubitor, în schimbul ascultării de „săracul“ care urăște. Pentru o mai bună înțelegere a mesajului evanghelic, legat de această duminică, ne propunem, cu ajutorul Domnului, să facem mai întâi o mică tâlcuire a pericopei, iar apoi o descriere, a ce înseamnă *bucuria gustării din Cina Domnului*.

Omul care a făcut cina este Dumnezeu-Tatăl. „Cina“ înseamnă Sfânta Împărtășanie, *leacul nemuririi*, cum spun Sfinții Părinți, care-i „hrănește“ pe creștini în Sfânta Biserică, pregătindu-i pentru veșnicie. Faptul că „*Omul, Stăpânul*“ i-a chemat „*pe mulți*“, arată universalitatea mântuirii, căci „*Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină*“ (I Tim. 2, 4). „*Ceasul cinei*“ înseamnă vremea chemării la pocăință și, apoi, la creștinism, la care au fost invitați, cum se cunoaște, mai întâi fiii poporului ales. „*Sluga*“ trimisă reprezintă proorocii Vechiului Testament, Sfântul Ioan Botezătorul fiind ultimul prooroc. Motivele pentru care au refuzat cina semnifică atașamentul prioritar față de cele pământești. Unii exegeți chiar identifică „*țarina*“ cu lumea, „*boii*“ cu cele cinci simțuri, „*femeia*“ cu mintea pironită doar spre cele de jos. „*Piețele și ulițele cetății*“, cu săraci, orbi, șchiopi etc., exprimă bunăvoința Stăpânului-Dumnezeu de a mântui și pe cel mai decăzut dintre oameni, chiar și pe cel care se zbate în mizeria păcatului. În cazul acesta, concret, „*săracii, șchiopii*“ etc. reprezintă acei iudei simpli și smeriți, care au răspuns chemării Domnului, spre deosebire de mulți dintre cărturarii și fariseii infatuați care au rămas cu „*țarina și cu boii...*“ Faptul că slujitorul afirmă că deși au venit mulți la cină, „*tot mai este loc*“, arată că în Biserică (și în împărăția cerurilor) este loc pentru toată lumea. Căci Însuși Mântuitorul Iisus Hristos a spus-o, cu alt prilej: „*În Casa Tatălui Meu, multe locașuri sunt, iar de nu, v-aș fi spus. Mă duc să vă gătesc loc*“ (Ioan 14, 2). Trimiterea slugii la „*drumuri și garduri*“ înseamnă chemarea la mântuire a tuturor neamurilor, prin Sfinții Apostoli și urmașii lor.

Pericopa Evanghelică se încheie cu un avertisment înfricoșător: „*Nici unul dintre acei bărbați nu va gusta din Cina Mea!*“. Pentru mângâierea noastră vrem să vedem, însă, aspectul pozitiv, încurajator al acestei pilde evanghelice. Adică, să înțelegem acest lucru: dacă Domnul a zis că cei ce l-au refuzat chemarea nu vor gusta din Cină, înseamnă că *cei care răspund chemării se vor bucura de ospățul euharistic, vor fi fericiți să cineze la Masa Lui.*

Într-adevăr, iubiți credincioși, nu este o bucurie mai mare în lumea aceasta decât cea trăită de noi atunci când ne împărtășim cu Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos, adică „*gustăm din Cina Lui*“. Însă, trebuie să adăugăm: bucuria este autentică *numai atunci când luăm Sfânta Împărtășanie după ce ne-am pregătit cum se cuvine, printr-o spovedanie sinceră și completă, prin împăcare cu semenii, prin împlinirea canonului de rugăciune, al canonului primit de la duhovnic etc.*

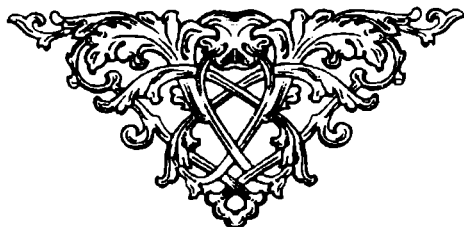
În calitate de duhovnici ne-a fost dat să vedem în momentul împărtășirii din fața Sfântului Altar, nu de puține ori, atâtea chipuri luminoase ale creștinilor care gustă din Cina Domnului, transfigurate, de frumusețe inefabilă... Această bucurie și transfigurare se întrezărește oarecum, de fapt, în clipele spovedaniei, uneori chiar și mai înainte. Să luăm cazul unui creștin oarecare. Îl vedem că se apropie de scaunul Spovedaniei întristat, șovăielnic, deznădăjduit, chiar întunecat la față, parcă nehotărât să spună totul, parcă neîncrezător că preotul poate să-l împace cu Dumnezeu, cu semenii și, mai ales, cu sine... După încurajarea firească pe care i-o facem, dacă creștinul respectiv se hotărăște să fie sincer și să nu ascundă nimic, se întrezărește deja o rază de lumină pe chipul său. Iar pe măsură ce-și descarcă poverile de pe suflet, cu fiecare păcat mărturisit, lumina și transfigurarea apar tot mai evidente. La sfârșit, când nu i-a mai rămas nimic de ascuns după dezlegarea primită, pleacă alt om decât a venit: deși la aceeași persoană, preotul vede acum un chip frumos, plin de nădejde și de bucurie, un chip transfigurat de lumina harului. Până să se apropie însă de Sfântul Potir, acel om știe că mai are unele lucruri de făcut: să se împace cu cei pe care i-a supărat, să întoarcă orice datorie are față de cineva, să-i ajute pe cei sărmani cu faptele milosteniei lui, să-și facă rugăciunile, canonul etc. Chipul său luminat prin Taina Spovedaniei, dar și prin cele pomenite mai sus, devine, apoi, strălucitor în clipa Sfintei Împărtășanii. El nu se vede, căci nu are oglindă să se privească, dar preotul îl vede și se bucură, se luminează de bucuria și lumina lui... Iar această gustare din ospățul Euharistic este, de fapt, o pregustare a bucuriei din împărăția cerurilor. Căci așa se roagă preotul în taină, după ce îi împărtășește pe credincioși, exclamând cu nădejde și având înaintea ochilor chipurile transfigurate ale creștinilor pe care tocmai i-a cuminecat: „*O, Paștile cele mari și preasfințite, Hristoase; O, Înțelepciunea și Cuvântul lui Dumnezeu și Puterea. Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai cu adevărat, în ziua cea neînserată a împărăției Tale!*”

Mergând puțin mai departe pe acest itinerar dinspre potir spre viața zilnică, e bine să ne dăm seama că bucuria „Cinei“ poate fi pregustată chiar înainte de Spovedanie și Împărtășanie. Auzim adesea sintagma „bucuria de a trăi“, expresie tot mai des invocată parcă astăzi, de către cei care doresc să se ridice deasupra lumescului. Desigur, nu ne oprește nimeni să ne bucurăm de cele pământești, cu măsură bineînțeles, de țărini, de gospodărie, de familie etc. Căci ne bucurăm, firesc, atunci când am reușit în serviciu, sau am agonisit un bănuț pentru a ne hrăni și îmbrăca pruncii. *Dar nu se pot com-*

para aceste bucurii cu fericirea pe care o simțim atunci când am ajutat un alt semen decât cei din familie un vecin, un orfan, o văduvă, un bolnav etc. Și atunci, e bine să știm, bucuria gustării din cina euharistică poate fi pre-gustată în toate zilele vieții noastre, dacă trăim nu doar pentru noi, ci și pentru semenii. Aceasta este de fapt adevărata bucurie de a trăi!

Cu aceste simțăminte ne apropiem de slăvita sărbătoare a Nașterii Domnului, cu nădejde și bucurie, îndemnându-vă și îndemnându-ne să răspundem mai întâi chemării la Cina Lui, Cină pentru care S-a întrupat și a întemeiat Biserica spre a ne mântui. De vom auzi chemarea Lui și de vom răspunde așa cum se cuvine, nu ni se vor spune acele înfricoșătoare cuvinte „Nici unul din acei bărbați care au fost chemați nu va gusta din Cina Mea”, ci „toți creștinii care au fost chemați și au auzit și au răspuns și s-au gătit cum se cuvine, vor gusta cu bucurie din Cina Mea!”. Amin!

Pr. conf. dr. VASILE GORDON

LA ÎNCEPUTUL POSTULUI CRĂCIUNULUI

Începând de mâine, 15 noiembrie, se intră în timpul de pregătire creștinească pentru Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos. În seara aceasta se lasă sec pentru postul Crăciunului și începem, astfel, a gândi la vremea și la rostul postului.

Postul, privit în general, are totdeauna un scop în viața noastră creștină: scopul unei purtări de grijă deosebită pentru curățirea sufletului nostru, al unei pregătiri sufletești pentru mari și însemnate fapte și sărbători bisericești, al dobândirii unei stări sufletești de curăție, de luminare, de evlavie, de înălțare, de pace și de mulțumire sufletească.

Postul este un pas înainte și un mijloc potrivit pe calea îmbunătățirii noastre duhovnicești. Creștinul trebuie să năzuiască la desăvârșire, adică la continuă îndreptare și ridicare, la acea desăvârșire cerută de Mântuitorul, și având ca ajutor și model pe Dumnezeu însuși: *"Fiți dar voi desăvârșiți, precum și Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârșit este"* (Matei 5, 48).

Această dorință și datorie de desăvârșire sufletească cere creștinului un fel de gândire și de viață deosebită de cea obișnuită, cere o viață de mai multă, mai caldă și mai stăruitoare rugăciune, de evlavie, de cumpătare în cele ale nevoilor și plăcerilor trupești, de smerenie, de căință pentru cele ce greșim, de cercetare a vieții noastre, de control asupra gândurilor și faptelor noastre, de mărturisire a păcatelor și de primire a sfintei Împărtășanii.

În acest scop ne abținem în timpul postului de la unele mâncăruri, plăceri și poște care atâță simțurile și gândurile trupești.

Acest popas al postului este trebuitor și de mult folos creștinului. Dacă asemănăm viața creștinului cu cea a vechilor păgâni, care nu știau de porunci dumnezeiești, de pocăință, de post, de spovedanie, de împărtășire, al căror cult, adică închinare, avea rugăciuni și jertfe lipsite de duhul religios și moral înalt, curat și sfânt al creștinismului, observăm o mare deosebire.

Creștinul este chemat să-și sfințească viața. El este curățit de Biserică prin botez, prin rugăciuni, prin ascultarea slujbelor bisericesti, prin mărturisirea și prin iertarea păcatelor, prin împărtășire. El se curățește prin îndreptarea gândurilor și dorințelor sale necurate, nedrepte, provocatoare de patimi, de ură, de simțiri purtătoare de păcate. Postul este o școală a îndreptării omului, a îmbunătățirii lui. Acest scop și gând trebuie să facă postul plăcut, dorit și parcurs cu voie bună și cu folos sufletec.

Postul care începe mâine ne pregătește pentru primirea Domnului nostru Iisus Hristos, *"Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om"*.

Nașterea Lui este un fapt de cea mai mare importanță și bucurie pentru lume. Nașterea Mântuitorului se așteaptă însă cu postire, pentru că timpul dinaintea ei, până la Crăciun, este timpul de așteptare a venirii lui Mesia, timpul de pregătire a poporului iudeu și a lumii pentru venirea lui Hristos.

Noi suntem, deci, în acest post, în timpul de așteptare a Mesiei de către poporul ales.

Suntem ca și în starea celorlalte popoare, chiar a celor păgâne, care aveau și ele nevoie de o nouă religie morală, de una înaltă, duhovnicească, adevărată și curată, avem nevoie de un Mântuitor.

În acest timp de post gândim și înțelegem starea sufletească a celor ce așteptau pe Hristos ca Mesia-Mântuitor.

În acel timp de așteptare a Mesiei de către iudei, păgânii trăiau și gândeau în credințele lor greșite, în rătăcire, în patimi și păcate multe, fără a se putea ajuta nici cu poveștile lor despre zei și zeițe, nici cu filosofia gândurilor lor.

Iudeii aveau Scriptura veche și cunoșteau din ea venirea unui Mântuitor, dar din cauza multor suferințe ce au îndurat de la alte popoare - cotropiri, robii, surghiunuri - au început a crede și a dori pe Mesia ca pe un conducător al poporului, care să scuture jugul lor străin și să-și întindă stăpânirea chiar peste alte popoare.

Voiau, deci, un rege războinic și biruitor peste celelalte popoare, voiau o împărăție pământească. De aceea, conducătorii lor nu l-au înțeles pe Mântuitorul când a venit. Poporul a rătăcit în mare parte și nu s-a încrezut în Hristos ca adevăratul și singurul Mesia: Mesia-Mântuitor al lumii, și a dat în schimb, ascultare unor pretinși Mesia eliberatori, care se ridicau cu răzbi împotriva romarilor și au adus asupra țării și poporului nenorocire și blestem.

Noi, creștinii, cunoscând bine scopul cel adevărat al venirii lui Hristos, îl așteptăm ca Mântuitor de suflete, ca învățător de adevăr dumnezeiesc, ca binefăcător al omenirii, ca pe Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat în firea omenescă. Noi nu așteptăm un "rege al iudeilor", cum I-au zis ei în bătaie de joc când L-au osândit, noi nu așteptăm un războinic care să facă un popor biruitor și stăpân peste celelalte, noi nu așteptăm o împărăție pământească, noi așteptăm pe cel care a vestit Împărăția lui Dumnezeu și care nu aduce bunuri pământești, ci bunuri cerești.

Noi așteptăm pe Cel care aduce pace, lumină și mântuire. În acest gând, în această bucurie a mântuirii noastre, a luminii noastre, a îndreptării oamenilor, a dragostei și a harului dumnezeiesc așteptăm noi venirea lui Hristos.

În așteptarea Lui petrecem acest popor în sobor cu dreptii care L-au așteptat mii de ani, cu proorocii și cu patriarhii vechi, cu magii, cu dreptul Simeon și cu proorocița Ana, care L-a întâmpinat pe Prunc la templu, la adâncile lor bătrâneți. În așteptarea nașterii lui Hristos sunt pomeniți, în calendarul bisericesc, în acest timp, proorocii și strămoșii după trup ai Mântuitorului.

Pentru primirea lui Hristos în sufletele noastre trebuie să ne pregătim sufletește. Să ne curățăm adânc inima, să ne cercetăm gândurile, să alungăm cele rele și deșarte, să întărim cele bune, să întărim credința noastră, să ne facem, cu adevărat vrednici de a primi pe Mântuitorul lumii cu luminată credință, cu nădejde, cu bucuria împlinită de a ști că se naște pentru noi, cu sufletul împăcat de a fi cu noi, de a-L cunoaște, de a crede în El, de a nădăjdui în El mântuirea noastră, de a ști că avem în El pe Mesia Cel așteptat de mii de ani de oameni care L-au dorit și nu L-au văzut.

Noi Îl avem, Îl cunoaștem, Îl auzim învățând, Îl vedem săvârșind minuni și faceri de bine, Îl vedem trăind aieva și împlinind lucrarea luminii, îndreptării și mântuirii în Sfânta Evanghelie și în Sfânta lui Biserică.

Noi așteptăm doar patruzeci de zile de post, pe Cel așteptat mii de ani de cei care L-au dorit.

Să dorim și să cinstim Nașterea Domnului, în sărbătorirea ei de fiecare an, cu sporită credință, cu sporită bucurie duhovnicească, cu sporită râvnă de bine, cu sporită smerenie, cu sporite gânduri și si-nțăminte bune, cu pace, cu bună voie.

Azi încă, lumea nu este tocmai luminată; este încă împărțită, încă învrăjbită, în suferință și teamă. Omenirea a înaintat mult și mai ales sub ochii noștri continuu. Știința sporește uimitor, tehnica se desăvârșește, viața

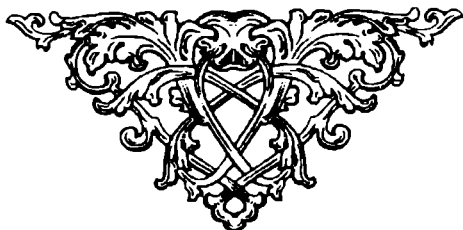
însăși s-a schimbat în multe privințe. Lumea este încă departe de a fi dobândit unitate, înțelegere, bunăstare și pace.

Iisus Hristos a vestit pacea oamenilor, binele, frăția și dragostea, dar lumea încă nu a ajuns pe deplin la ele. Nici credința nu este una, nici dragostea și dreptatea nu prisosesc, nici bunătatea, nici dorința de pace. Trebuie, pentru aceasta, a gândi cu tot dinadinsul la învățătura dumnezeiască a lui Hristos, la adevărul Lui, la dreptatea Lui, la ascultarea Lui, la pacea Lui, la binele pentru care a venit și pe care a voit să-L facă. Trebuie să dorim a-L înțelege, a învăța de la El, a ne folosi de El, a ni-L face luminător, a ni-L face îndreptător, a ni-L face binefăcător, tămăduitor de răni, iertător de păcate, mărturisitor și bucuros de pocăința noastră.

Să folosim cu bucurie vremea postului pentru pregătirea noastră, pentru întâmpinarea lui Mesia, pentru primirea Mântuitorului nostru, Mântuitorul lumii. Să ne învrednicim a ne bucura de nașterea Lui cu îngerii, cu păstorii, cu magii, cu dreptii care îl așteptau, cu Sfânta Maică ce ni L-a născut.

Să mergem după lumina stelei spre Betleem și să depunem la picioarele Pruncului ce se naște în staulul nostru prinos de credință, de rugăciune, de căință, de îndreptare, de înălțare sufletească, de gânduri bune, de mulțumire și recunoștință, spre bucuria și slava Lui cea din toți vecii. Amin!

† Prof. TEODOR M. POPESCU

IV. ARTICOLE ȘI STUDII

BISERICA – SUFLETUL NEAMULUI ROMÂNESC! O INCURSIUNE SEMANTICĂ

Ca instituție văzută, Biserica apare în istorie odată cu Cincizecimea, când Duhul Sfânt se coboară peste apostoli în chip de limbi de foc și nu mult timp după aceea unul dintre apostoli a binecuvântat pământul românesc, răspândind sămânța cuvântului lui Dumnezeu, care a rodit însutit. „În ziua Cincizecimii erau toți apostolii împreună, la un loc. Și din cer, fără de veste s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede și a umplut toată casa unde ședeau ei. Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei și toți s-au umplut de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi...Deci, primind ei cu dragoste cuvântul lui s-au botezat; și în ziua aceea (la numărul ucenicilor) s-au adăugat ca la trei mii de suflete” (Fapte II, 1-4; 41).

Evenimentul Cincizecimii are o importanță decisivă pentru constituția și viața Bisericii lui Hristos. Biserica născută cu acest prilej este văzută de sfinții părinți ca o extensie a lucrării Sfintei Treimi și, în acest sens, mântuirea și îndumnezeirea ca lucrare de ridicare a oamenilor care cred în comuniunea cu Dumnezeu nu este altceva decât extinderea relațiilor de iubire dintre persoanele divine la creaturile conștiente.

Pentru acest motiv, Sfânta Treime se descoperă în istoria mântuirii, explicitând faptul că fericirea omului este imposibilă în afara relației cu Ea. Părintele Stăniloae spune în acest sens: „Numai existând Dumnezeu întreit, Una din Persoanele dumnezeiești - și anume Cea Care Se află într-o relație de Fiu față de Alta poate rămâne în această relație afectuoasă de fiu și ca om - Se întrupează, punând pe toți frații Săi întru umanitate în această relație de

fii față de Tatăl ceresc, sau pe Tatăl Său în relație de Părinte cu toți oamenii¹. Explicând aceeași idee, Sfântul Grigore de Nazians spune că expresiile scripturistice „împăcați-vă cu Dumnezeu“ și „Duhul să nu-l stingeți“ trebuie înțelese astfel: „Hristos să Se împace cu voi și Duhul să vă lumineze. Iar dacă persistați în vrajbă, noi ne păstrăm Treimea și vom fi mântuiți de Treime“².

Dacă Biserica reprezintă în concret extensia Sfintei Treimi în viața ei, înseamnă că însăși structura internă a Bisericii cere caracterul ei comunitar, de vreme ce Treimea însăși este denumită structura supremei iubiri. Astfel, constituția Bisericii nu este produsul minții omenești sau un model inventat de om, ci expresia voinței lui Dumnezeu. Fără această corelație între structura Sfintei Treimi și structura Bisericii, aceasta din urmă nu poate fi sesizată ea însăși ca structură a iubirii și a comuniunii.

Implicarea lui Dumnezeu în viața lumii prin Biserică induce un alt adevăr fundamental: responsabilitatea acesteia pentru instaurarea împărăției lui Dumnezeu, atât la nivelul persoanei, cât și la nivelul comunității. Cerul nou și pământul nou constituie un deziderat la care Biserica se raportează în mod constant. Pentru acest motiv, toate Sfintele Taine încep prin formula: „Binecuvântată este împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor“. Ea vrea să arate că eshatologia este deja prezentă în viața Bisericii și că Dumnezeu vine în Biserică din viitor.

Mai clar, împărăția lui Dumnezeu instaurată în mod plenar în trupul lui Hristos înălțat la cer este nu numai o chemare, cât și o anticipare a împărăției generalizate în toți cei care cred, precum și energia necesară pe care Dumnezeu Însuși ne-o pune la îndemână pentru a realiza la nivelul fiecărei persoane ceea ce Mântuitorul Hristos a realizat la nivelul firii Sale umane. A doua venire a Mântuitorului se va constitui prin încununarea absolută a lucrării Bisericii în lume, după voia lui Dumnezeu și din puterea Lui: împărăția ca deziderat va deveni împărăție actualizată. Sintagma „cer nou și pământ nou“ exprimă comuniunea Dumnezeu-om-creație neîngrădită de nici un obstacol extern. Deci, comuniunea nemijlocită cu Dumnezeu nu privește numai omul, ci întreaga creație, a cărei raționalitate internă va deveni transparentă în toate elementele componente.

Biserica văzută ca pilon al stabilității spirituale și sociale în comunitate își justifică menirea pornind de la aceste trei caracteristici fundamentale: 1). extinderea prin lucrare sau energie a vieții treimice însăși; 2). dacă este după

1. *Teologia Dogmatică Or.odoxă*, vol. II, p. 212

2. Cf. Dumitru Stniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, vol. II, București, 1995, p. 18

modelul Treimii, ea cere comuniunea și iubirea; 3). dacă Dumnezeu Însuși Se implică în existența lumii prin Biserică, înseamnă că aceasta are o responsabilitate specifică, de care nu se poate face în nici un caz abstracție.

Rămâne să vedem modul în care Biserica Ortodox Română a reușit să actualizeze aceste coordonate fundamentale și cum se regăsesc acestea în spiritualitatea ortodoxă românească a comunității.

Este incontestabil faptul că poporul nostru s-a plămădit deodată, atât ca entitate socio-politică, cât și ca neam creștin. Pentru acest motiv, Biserica a jucat un rol deosebit de important în istoria românească, iar acest rol nu s-a diminuat cu nimic astăzi, ci dimpotrivă, el capătă valențe noi pe măsura nevoilor noi ale lumii în care trăim.

Cu toate că nu de puține ori românii au fost dezbinați prin separări teritoriale nedrepte, Biserica a reușit să impună unitatea spirituală și lingvistică a neamului, unitate care s-a constituit ulterior în temelie a unității statale. Această unitate spirituală a fost susținută de Biserică prin păstrarea neabătută a credinței străbune și prin promovarea limbii și literaturii române.

Spiritualitatea biblică și patristică susținută de Biserică a stimulat creația populară care a ajuns astfel la o bogăție remarcabilă și la un rafinament neegalat, care s-a integrat armonios în legea străbună. Se poate afirma cu totală îndreptățire că în structura sa, această spiritualitate are caracter bisericesc. Pentru acest motiv, dintru început, ea a făcut corp comun cu legea străbună. Așa se explică și faptul că dintotdeauna românul și-a apărat de multe ori cu prețul sacrificiului suprem două valori fundamentale: pământul și Legea. „Spiritualitatea Bisericii Răsăritene este aristocrată, fiindcă vine din cer - pe linia Sfintei Scripturi - și presupune rafinamentul de gândire al marilor părinți ca Atanasie, Vasile cel Mare, Ioan Hrisostom sau Maxim Mărturisitorul. Dar, în același timp, este și populară, fiindcă Dumnezeu vrea ca tot omul să se măntuiască și să vină la cunoștința adevărului, iar Hristos a iubit poporul”³.

Legătura indisolubilă dintre credință și neam a permis Bisericii noastre să fie prezente la marile momente ale istoriei naționale. Și pentru că Biserica a fost văzută în mod permanent ca simbol al unității spirituale a neamului, întemeierea Țărilor Române, în sec. al XIV-lea a fost însoțită de înființarea mitropoliilor din Moldova și Muntenia; unirea Principatelor a atras după sine ridicarea Mitropolitului din București la rangul de primat (1885) și tot acesta este motivul pentru care unirea Transilvaniei cu România a dus la ridicarea Bisericii noastre la rang de patriarhat.

---

3. Idem, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*. București 2001, p. 36

Așezarea poporului nostru la răscruce de drumuri și de confruntări în același timp și faptul că unește în ființa lui latinitatea care-l leagă de Apus și Ortodoxia care-l leagă de Răsărit i-a pus în față grele probleme de existență. A trebuit uneori să se apere de o parte, sprijinindu-se de cealaltă. „Dar aceeași sinteză de latinitate și ortodoxie, de legătură prin fiecare din ele cu o parte a lumii înconjurătoare l-a ferit de extremități, de pasiuni unilaterale, dar i-a dat și puțința să se mențină într-o originalitate de o complexitate și bogăție unice și să înfățișeze o notă de echilibru, impunându-i misiunea să reprezinte și să împlinească un rol de punte între lumi foarte deosebite, de a căror ciocnire uneori a suferit, dar a căror impetuozitate a domolit-o, producând o temperare a ambelor părți. Locul pe care îl deține geografic și ca urmare și spiritual poporul nostru, îl face să fie un fel de *coincidentia oppositorum*. Aceasta l-a investit și-l investește mai departe cu misiunea care este grea, dar și măreață, de popor mijlocitor de împăcări..., de popor al întâlnirilor..., pornind chiar de la semnificația termenului nostru pentru a ne comunica: cuvântul (*conventus*)”⁴.

De altfel, Biserica românească s-a integrat în mod structural societății pe care a slujit-o permanent, după modelul slujirii lui Hristos, prin mijloacele sale specifice.

Înrădăcinarea în spațiul propriu și faptul că nu și-a părăsit niciodată teritoriul a dus la o adevărată imprimare a acestuia în ființa românului. Când alții au venit pe pământul său, i-a considerat oaspeți, dar când au încercat să-și aroge dreptul de stăpâni i-a etichetat printr-un cuvânt care vrea să arate că le contestă acest drept: *venetici*. Zicala „apa trece, pietrele rămân” este edificatoare în acest sens⁵.

Eminescu a exprimat această înrădăcinare prin versurile foarte cunoscute: „Dar noi locului ne ținem, cum am fost, așa rămânem.” Statornicia în spațiul propriu este atestată și de expresiile „om așezat”, „om cu așezământ”, „om cu așezare sufletească”. În lupta cu răul românul unește inteligența cu bunătatea, în special, și nu cu forța fizică, iar natura este mereu de partea lui. Făt-Frumos-ul poveștilor noastre întrupează calitățile pământenilor, iar codrul este „frate cu românul”⁶.

Satul devine astfel din simplă așezare, o comuniune plină de viață, unică și extrem de bogată, în care Biserica deține un rol fundamental.

---

4. *ibidem*, p. 62

5. *ibidem*, p. 6

6. *ibidem*, p. 14

Dacă în alte spații înțelegerea relațiilor dintre oameni s-a mișcat între individualismul care separa în mod rațional pe oameni, fără a-i uni în profunzime, și între o unitate panteistă care anula originalitatea și valoarea eternă a persoanelor, la români modelul acestor relații îl dă satul în care nu e prezent nici individualismul separatist, nici dominarea care disprețuiește persoanele; iubirea este factorul care le unește într-o comuniune care prețuiește identitatea ireductibilă a fiecărei persoane.

Fiecare ins e prețuit pentru valoarea lui unică, dar fiecare ține să placă tuturor, să fie prețuit de toți. Comuniunea voită e unitate în libertate, după modelul Treimii. Într-un sat de lângă Făgăraș, copilul e învățat să se roage astfel: „Doamne, ține pe maica și pe taica! Doamne, ține vitele! Doamne ajută-mi să nu mă fac de răs în sat!“. Pentru acest motiv, Părintele Stăniloae a spus că viața satului românesc e un model ideal pentru organizarea politică a statului⁷.

Filologii constată în același timp generozitatea, umanismul și prietenia care se oglindesc în metaforele populare. Expresii precum: „a-și pune capul pentru cineva“, „a i se rupe inima pentru cineva“, „a-și da bucățica de la gură“, „a-și da cămașa pentru cineva“, „a pune mâna în foc pentru cineva“, „a avea la inimă pe cineva“ sunt exemplificări strălucite în acest sens. Oare, aceste perle nu fac trimitere directă la cuvintele Mântuitorului care a spus că dragostea cea mai mare pentru aproapele presupune jertfa proprie?

Spiritul de comuniune este exprimat – între altele – și de cuvântul „cununie“ de la grecescul „koinonia“. Căsătoria definește deci comuniunea prin excelență.

Chiar termenul general „cuvânt“ (de la „conventus“) arată că prin vorbire românul dorește unirea cu altul în gândire și simțire, fără tendințe individualiste sau dominatoare.

Țăranul român vede prezența și lucrarea lui Dumnezeu peste tot și în toate, în special în taina naturii. Un peisaj frumos este pentru el echivalent cu „un colț de rai“ sau „cu o gură de rai“. Trăiește sentimentul că Dumnezeu este lângă el, îi este familiar, prieten chiar. Pentru acest motiv folosește diminutive surprinzătoare prin profunzime și frumusețe: „Dumnezeu drăguțul“ sau „Măicuța Domnului“, de exemplu⁸.

Duhul de comuniune și de moralitate izvorât din credință se manifestă în participarea satului întreg la evenimentele principale din viața fiecărei familii.

7. *Ibidem*, p. 38

8. *Ibidem*, p. 2002

În satul românesc transparența activă și transfiguratoare a lui Dumnezeu care-i unește pe toți se trăiește în modul cel mai accentuat în Liturgia duminicilor și a sărbătorilor, în care toți se roagă pentru toți. Străvezimea transcendenței vii a lui Dumnezeu în trăirea satului românesc îi dă acestuia, pe lângă duhul unei adânci comuniuni, și pe acela al unei gândiri care unește în ea înțelegerea cu simțirea tainelor inepuizabile ale lumii și persoanelor unite cu Dumnezeu.

Nu fără temeii, deci, în creațiile folclorice ale poporului nostru se vorbește despre „umblarea“ lui Dumnezeu pe pământ, însoțit de Sfântul Petre. Sesi-zăm aici atestarea în forme specifice a adevărului evanghelic că Dumnezeu S-a făcut om și a locuit între oameni. Și pentru că Evangheliile nu ne dau amănunte concrete despre găzduirea lui Hristos în casele oamenilor, dacă era primit sau nu, discuțiile care au avut loc, poporul a umplut acest gol printr-un efort imaginativ care respectă cadrul general al învățăturilor Mântuitorului. Dacă în aceste istorisiri Petru greșește de multe ori, Dumnezeu nu greșește niciodată, manifestând în toate cazurile blândețe, înțelegere și răbdare, așa cum, de altfel, este prezentat și în Evanghelii.

Amintim doar în trecere două creații folclorice celebre în care se vorbește în mod figurat de jertfa lui Hristos și de parabola nunții fiului de împărat din Evanghelie. În legenda Mănăstirii Argeș, Emanoil devine Manole, iar soția zidită în peretele Bisericii, e trupul Său, jertfit la temelia ei. În Miorița, ciobanul este Hristos, iar mireasa Lui, sufletul omenesc, la bucuria nunții participând întreaga creație.

Strânsa legătură între Dumnezeu, om și creație presupune o responsabilitate specifică. Dacă Dumnezeu ne-a iubit așa de mult, noi cum răspundem iubirii Sale?

Câteva exemple din inepuizabila înțelepciune populară sunt edificatoare în acest sens: „viața ne-o dă Dumnezeu. Dar, omul nu răspunde?“. „la animale, lucrurile vin numai din afară. Dar la om mai vin și dinlăuntru, că vezi, el are judecată și credință. La om stă altfel socoteala. El are cuget, și răspunde“. Sau: „viața omului nu merge oricum. Fiecare are soarta lui. Dar binele și răul nu vin numai din soartă, din ce ne este dat, ci și din cuget; ele pot veni din dreapta judecată sau din greșeala omului“⁹.

Responsabilitatea omului îi dă și puterea de a-și modela viața în mod liber, dar arată în același timp, că nu el își este propriul autor, ci Dumnezeu. Pentru acest motiv, omul răspunde în fața lui Dumnezeu însuși. „Oamenii vor să meargă în rai, dar ce e raiul pentru cei răi și leneși? Raiul e în sufle-

9. *Ibidem*, p. 111

tul tău și în cugetul tău și în fapta ta. Lucră cu credință, în bună rânduială, că numai așa capeți raiul“. Dacă „fiecare pasăre piere pe limba ei“, apoi omul trebuie să fie foarte atent la modul în care piere. „Cuvântul are așa putere pentru că nu e numai un sunet, ci are și un înțeles și înțelesul acesta are putere din cuvânt“. Sau: „cuvântul vine de la Dumnezeu, și are taina lui. De n-ar fi așa, de ce am mai avea grai? Am fi așa, ca animalele. Cuvântul are putere pentru că e de la Dumnezeu. Până nu-i cuvânt, nu-i nimic“¹⁰.

Și în acest caz, mesajul Mântuitorului Hristos privind respectul față de cuvântul nostru care trebuie să exprime numai adevărul, în calitate de rațiune plasticizată a Cuvântului original, a fost însușit cu fidelitate maximă.

Responsabilitatea presupune și judecata. Omul bun e întrebat când intră în viața de dincolo de Dumnezeu: „Omule, de bun ce ești, oare, cui te potrivești, ție, sau lui Dumnezeu, sau lui Ion, Sfântul Ion, ori la toți sfinții de-a rândul?“. Omul răspunde: „Mă potrivesc, Doamne, ție, c-am fost tânăr și-am făcut bună casă lângă drum, să mănânce flămâncioșii. Și-am căutat de-am mai făcut puțuri zeci, în câmpuri seci“¹¹. Superbă exemplificare a adevărului fundamental că omul trebuie să fie colaboratorul lui Dumnezeu prin redescoperirea propriei raționalități și a raționalității întregii creații, după voia lui Dumnezeu.

Când acest fapt este contestat, răspunsul lui Dumnezeu este invariabil: „Omule, de bun ce ești, de-o fi fapta cum grăiești, mergi în rai nejudecat, găsești răul descuiat!“¹²

Credința în Dumnezeu cere oamenilor să fie buni, așa cum este El însuși. Omul bun este „omul lui Dumnezeu“. Bunătatea este echivalentă cu sănătatea minții. Pentru acest motiv, omul lipsit de bunătate este „nebu“.

Omul bun este în același timp și comunicativ. Când cineva nu poate comunica este „urât“.

Lumea întregă răspândește lumină prin rânduiala ei; pentru acest motiv, cuvântul „lume“ vine din „lumină“. Omului i se cere să facă un lucru „ca lumea“, adică lumea e făcută „lume“ printr-un simț conștient al rânduiei și frumosului.

Omul rău este „fără Dumnezeu“ și pentru răutatea lui „îl bate Dumnezeu“. În fine, un alt motiv al spiritualității ortodoxe, prezent atât în creația folclorică, cât și în cea cultă, este năzuința spre mai sus, spre mai bine, spre mai mult, sau echivalentul teologic exprimat prin sintagma „îndumnezeirea omu-

10. *Ibidem*, p. 145

11. *Ibidem*, p. 129

12. *Ibidem*

lui după har". Ornamentul fundamental al porților țărănești care exprimă înălțarea în jurul unei axe, identic cu turlele răsucite ale mănăstirii Curtea de Argeș și cu Coloana Infinitului a lui Brâncuși, este forma urcușului îngerilor în viziunea lui Dionisie Areopagitul. Înălțarea aceasta reia mereu stările depășite la alt nivel, sau în limbaj teologic, este vorba de epectază: drumul străbătut e mereu văzut și folosit ca o experiență adâncită continuu¹³.

Dacă bolta bisericilor noastre reprezintă pe Dumnezeu care coboară în creație, turnurile reprezintă pe Dumnezeu întrupat care se înalță, ridicându-ne și pe noi. Avem redată aici în mod plastic ideea Sfântului Atanasie cel Mare care a spus că Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să se îndumnezeiască. Și dacă locașul bisericesc exprimă plastic întreaga creație, prin propria-i transfigurare, omul transfigurează întregul cosmos.

Aceste idei fundamentale ale spiritualității ortodoxe pot constitui un adevărat program pentru înnobilarea reală a omului și a creației. Dacă omul nu poate trăi singur, nici nu se poate mântui singur. Numai în comuniune se înaintază la nesfârșit în descoperirea tainei omului și a creației care își trage puterea din taina comuniunii supreme între persoanele Sfintei Treimi.

Satul românesc a generat comori spirituale inestimabile prin raportarea sa continuă la Revelație, așa cum am văzut. Astăzi se afirmă că secularizarea nu l-a ocolit, fără ca aceasta să însemne că procesul este inevitabil. Sărăcirea spirituală este doar o amenințare, nu un fapt împlinit.

Și de această dată, Biserica are un rol care nu este altul decât cel de până acum: acela de a aborda problemele timpului în contextul generos al Revelației, și nu de a adapta Revelația la nevoile timpului.

Omul rămâne valoarea supremă a lumii, dar raportat la el însuși, așa cum cere secularizarea, riscă să se piardă atât pe sine, cât și să amenințe pe alții și creația, darul lui Dumnezeu făcut nouă, oamenilor. Numai raportarea la Dumnezeu Hristos-Omul face posibilă participarea noastră la viața veșnică a Sfintei Treimi.

Credința noastră în Sfânta Treime ca expresie a comuniunii supreme în iubire ne cere să milităm pentru o societate în care accentul să se pună pe relații interpersonale și interumane, caracterizate prin solitudine față de aproapele. Afirmarea liberei concurențe între indivizi seamănă prea mult cu selecția naturală și contravine mesajului revelat care ne spune că Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului.

13. *Ibidem*, p. 156

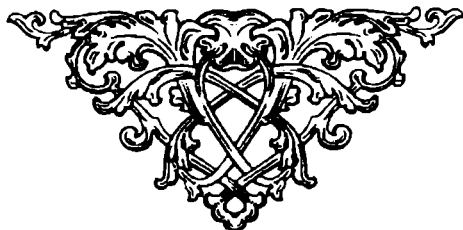
De asemenea, accentuarea unilaterală a rațiunii l-a făcut pe om să se creadă atotputernic și să acționeze fără nici un fel de discernământ în creația lui Dumnezeu, producând criza ecologică, pe de o parte, iar pe de altă parte, criza spirituală contemporană.

Spiritualitatea satului românesc care este bisericească în structura ei, așa cum am văzut, a susținut întotdeauna taina lui Dumnezeu și de aici taina omului care poartă în el chipul lui Dumnezeu. Pentru acest motiv omul nu poate fi socotit un simplu instrument care prin utilizare poate fi epuizat. Aceeași observație este îndreptățită și în ceea ce privește creația: datorită faptului că și ea este lucrarea lui Dumnezeu, Taina supremă, în structura sa, creația este și ea o taină. De aici, obligația omului de a o folosi cu spirit de responsabilitate față de Dumnezeu și față de aproapele, beneficiarul comun.

Într-adevăr, satul românesc contemporan are destule probleme de rezolvat. Dar, cu siguranță, spațiul acesta sacru în care s-a plămădit în egală măsură doina și bocetul, dorul și omenia, datorită spiritualității sale viguroase, cu izvorul în Dumnezeu însuși, va găsi și de această dată energia necesară nu numai pentru a supraviețui, ci și pentru a renaște mai puternic, așa cum a făcut-o de nenumărate ori, mai ales dacă este ajutat.

Biserica este și în acest context, aluatul care dospește întreaga frământătură a neamului românesc, așa cum, dealtfel, a fost dintotdeauna, nu din puterea ei, ci din puterea lui Dumnezeu, lucrătoare în ea, care vrea ca lumea să aibe nu numai viață, ci și viață din belșug.

Pr. conf. dr. STEREA TACHE

FAMILIA PREOTULUI, ASPECTE TEOLOGICE, CANONICE ȘI PASTORAL-MISIONARE¹

Conferința preoțească privitoare la familie, ținută în toamna anului trecut la Palatul Patriarhiei² a remarcat foarte clar criza în care se află familia tradițională creștină cu valorile ei, atât în Apusul cât și în Răsăritul Europei. Dacă în Uniunea Europeană mai există doar 5 căsătorii la 1000 de persoane, numărul divorțurilor crește, se oferă noi „modele“ de familie, iar mentalitatea individualistă exacerbată, mercantilă, narcisistă și nihilistă cucerește ființa umană în mod alarmant, în România criza familiei se manifestă, în special, în abandonul copiilor, numărul mare de avorturi,³ creșterea numărului de divorțuri și a tinerilor care trăiesc în concubinaj, creșterea violenței în familie și a delincvenței juvenile.⁴ Pe lângă aceasta să nu uităm că, din nefericire, „valorile“ și „paradigmele“ apusene sunt receptate într-un mod mimetic de societatea românească postcomunistă, care nu încearcă să reflecte asupra unei axiologii și deontologii proprii, caracteristice ei.

De aici rezultă necesitatea unei reflecții teologice și a unei activități pastorale intense din partea Bisericii noastre în acest domeniu, pentru a încerca depășirea acestei crize. Pentru a reuși în acest demers Biserica are nevoie de slujitori, în familiile cărora toate aspectele negative amintite sunt depășite. Mântuitorul Hristos, care în Cana Galileii a preschimbat apa în vin, poate schimba criza într-o speranță nouă,⁵ poate aduce bucurie acolo unde amenință lipsurile și tristețea, poate aduce lumină acolo unde este întuneric. Cei ce sunt însă iconomi ai tainelor lui Dumnezeu și martori ai lui Hristos până la marginile pământului, astfel chemați să propovăduiască posibilitatea ace-

1. Referat susținut în cadrul conferinței preoțești a Protoieriei I Capitală în data de 5 noiembrie 2002, la biserica Sfântul Elefterie din București.

2. Vezi: *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2002.

3. Cel mai mare din Europa.

4. Vezi: Mitropolitul Daniel Ciobotea, *Familia creștină - speranța României*, în: *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, 33-34.

5. Mitropolitul Daniel Ciobotea, *Familia creștină - speranța României*, 35.

tei „metanoia“, sunt în primul rând cei care au primit harul hirotoniei, „cel ce totdeauna pe cele neputincioase le vindecă și pe cele cu lipsă le împlinește.“⁶ Dar pentru a fi „lumina lumii“ și „sarea pământului“, pentru a putea conduce comunitatea către izvorul revelației divine, a o ajuta să intre „întru bucuria Domnului“, căci bucuria nu este ceva care se poate defini și analiza, în bucurie se intră.⁷ este necesar ca teologul, preotul să fie cel dintâi care face din Evanghelia lui Hristos un stil de viață, în însăși familia și viața sa.

În referatul de față vom încerca să reflectăm aspecte teologice, canonice și pastoral-misionare legate de familia preotului, care este, sau trebuie să fie volens nolens paradigmă a vieții familiale creștine autentice. Dată fiind complexitatea temei propuse spre reflecție, se impune, în mod necesar, o delimitare a tematicii. Având în vedere auditoriul compus din preoți cu experiență familială și pastorală, atenția noastră nu se va concentra în mod special asupra condițiilor pe care le are de îndeplinit candidatul la preoție sau asupra însușirilor viitoarei soții a preotului, - un astfel de referat s-ar cuveni să fie ținut în fața studenților teologi⁸ - ci va încerca să analizeze familia preotului ca existență deja constituită, fără a exclude însă din discursul nostru și elementele sus-amintite, pentru a nu știrbi sau sărăci dinamica discursului.

În altă ordine de idei trebuie remarcat că aspectele teologice, canonice și misionar-pastorale se află în interdependență reciprocă, aspectele canonice și misionar-pastorale nefiind decât consecințe ale teologiei familiei.

I. Aspecte teologice

Deoarece conferința noastră are un caracter mai degrabă practic decât teoretic, vom încerca să abordăm subiectul propus nu răspunzând în primul rând la întrebarea: Ce este familia?, ci mai degrabă la întrebarea: Pentru ce a lăsat Dumnezeu familia? Care este țelul ultim al familiei creștine, în special al familiei preotului?

Mai întâi trebuie remarcat că familia are fundament divin, prima familie întemeindu-se în rai, „având ca preot și martor pe Insuși Dumnezeu“.⁹ Astfel

6. *Arhieraticon*. Editura I.B.M.B.O.R., București, 1993. 79.

7. Alexander Schmemmann, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. Pr. Prof. Aurel Jivi, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2001. 25. Afirmția se bazează pe versetul mateianc „Intră întru bucuria Domnului tău“ (Mt. 25. 21)

8. Un astfel de discurs asupra familiei preotului oferă: Asist. Constantin C. Pavel, *Familia preotului*, în: GB XIX (1960), Nr. 1-2, 79-86.

9. *Invățătura de credință ortodoxă*. Editura I.B.M.B.O.R., București. 1992. 400.

dintru început Dumnezeu săvârșește o sfântă taină creând și binecuvântând pe Adam și Eva ca familie paradisiacă, poruncindu-le să crească, să se înmulțească și să umple pământul (Fac. 1, 27-28).

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae definea taina în general ca întâlnirea dintre divin și uman, sau mai bine spus revărsarea divinului asupra umanului spre a-l transfigura, vorbind despre trei mari taine ale lumii - crearea omului și a lumii, Hristos și Biserica.¹⁰ Sinaxarul citit în noaptea de Înviere ne spune că ziua învierii nu este alta decât ziua creației. Prin această creația ne apare ca fiind primul paște, prima trecere.¹¹ Este trecerea lui Dumnezeu în afara Sa, este iubirea agapică care se revarsă și aduce lumea și omul din neființă la ființă, arătând prin aceasta caracterul lor pascal, adică necesitatea trecerii și împărtășirii realității create din realitatea necreată. Mântuitorul Hristos vine și ne trece „din moarte la viață și de pe pământ la cer“ în chip potențial pe toți. Biserica continuă această activitate pascală, de trecere a omului din realitatea lumii acesteia în cea a eonului viitor prin toate Sfintele Taine.

În virtutea acestei teologii orice Sfântă Taină este o trecere la viață și în viața cea adevărată, este un paște. Sfântul Apostol Pavel numește însoțirea bărbatului cu femeia „to mystirion“, ceea ce arată cununia ca nefiind altceva decât un Paște, o trecere a celor ce se unesc în fața lui Dumnezeu din realitatea profană într-una sacră prin intermediul Harului primit. Aceasta arată că prin Taina Cununii cei doi pășesc în Împărăția vieții veșnice.¹² Despre ce fel de pășire și intrare în Împărăție este vorba vom vedea în cele ce urmează.

Dar această nouă realitate sacramentală care este familia creștină se lovește de realitatea experienței practice a umanității căzute și nu poate trăi la aceeași cotă intrarea în Împărăția vieții veșnice. La fel ca și Evanghelia însăși, această intrare a familiei creștine în Împărăție stă ca un ideal în fața noastră, care nu se poate atinge hinc et nun, ci trăiește neîncetat tragica lui „deja“ și „nu încă“, caracteristică întâlnirii timpului cu veșnicia în Liturgia ortodoxă.¹³

10. Vezi Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*. Ed. I.B.M.B.O.R., Ed. a doua, 1997, 9-11.

11. În Sinaxarul din noaptea Învierii se spune: „Numim sărbătoarea de azi Paști, după cuvântul care în vechiul grai evreiesc însemnează trecere; fiindcă aceasta este ziua în care Dumnezeu a adus, la început, lumea dintru neființă întru ființă.“ *Pentecostar*, Tipărit cu aprobarea Sf. Sinod și binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1999, 19.

12. John Meyendorff, *Die Ehe in orthodoxer Sicht*, deutsch von Ulrich Kroll. Gersau, 1992, 18

13. Vezi: Ioannis Zizioulas, *Creația ca Euharistie*. Traducere de Calopie Papacioc. Ed. Bizantină. București, 1992, 24.

Așezarea cununiilor în cadrul tainei cununiei este *pregustarea unui act eshatologic*. Așa cum martirii și asceții au primit cununile victoriei la sfârșitul vieții trăită pentru Hristos, tot așa celor doi le este promisă cununa victoriei din partea lui Dumnezeu: „Doamne Dumnezeu nostru cu mărire și cu cinste încununează-i pe dânșii.”¹⁴

Înrolarea în armata lui Hristos, săvârșită în Botez,¹⁵ este desăvârșită în actul căsătoriei (respectiv al tunderii în monahism pentru monahi), în urma căruia cei doi pornesc într-o luptă comună a unei vieți de asceză, sfințenie și ascultare, pentru a primi în cele din urmă cununa biruinței din partea lui Hristos. De aceea, la sfârșitul slujbei de cununie li se iau cununiile, ce le-au fost numai promise, ele fiind încredințate lui Dumnezeu: „Primește cununile lor în împărăția Ta, păzindu-i curați, fără prihană și neasupriți în vecii vecilor.”¹⁶ Această rugăciune rostită de preot spre finalul slujbei nu arată terminarea luptei, ci abia începutul ei. Această luptă este dusă împreună cu Hristos, care pe de o parte este împreună-luptător cu noi, iar pe de altă parte este țel al luptei noastre.

Această dimensiune ascetică și martirică a vieții de familie a fost teoretizată din nefericire mult mai puțin în comparație cu asceza monahală propriu-zisă.¹⁷ Familia a fost lăsată de Dumnezeu pentru a duce o luptă duhovnicească în doi,¹⁸ astfel că orice creștin este chemat să fie un fel de monah în lume, putând vorbi de un monahism interiorizat. Ce diferență este între o mamă care își crește copiii priveghind nopți de-a rândul pentru ei, plângând în fața icoanei Maicii Domnului și jertfindu-și întreaga viață pentru ei, crescându-i ca noi ostași ai lui Hristos și o călugăriță care se scoală la miezul nopții la priveghere?

Paul Evdochimov a îndrăznit să pună pe picior de egalitate cele două căi de asceză, familia și monahismul: „Sfințenia monahală și sfințenia conjugală sunt cei doi versanți ai Taborului; culmea și a unuia și a celuilalt este Duhul Sfânt. Cei ce ating vârful prin una sau prin alta dintre cele două căi intră în

14. Vezi: *Molitfelnic*. Ediția a cincea, tipărit cu aprobarea Sf. Sinod și binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1992, 85. După cum se vede din expresia de față nu este vorba aici deja de încununarea finală, deoarece nu se folosește un verb la un timp trecut. Pentru cununa finală abia începe lupta.

15. În prima lepădare de la botez se spune: „Ieși și te depărtează de la cel însemnat, noul ales ostaș al lui Hristos. Dumnezeu nostru.” *Molitfelnic*, Ediția a cincea, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1992, 21.

16. *Molitfelnic*, Ediția a cincea, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1992, 92.

17. Despre metodologia luptei duhovnicești a monahilor posedăm nenumărate scrieri și studii.

18. Michel Philippe Laroche, *Un singur trup. Aventura mistică a cuplului*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1995, 11.

odihna lui Dumnezeu, în bucuria Domnului¹⁹. Principiile monahismului pot deveni, prin interiorizare, principii ale vieții creștine în general,²⁰ astfel că și în căsnicie, în familie, îndeosebi în familia preotului se cere ascultare, castitate și sărăcie. Din nefericire nu toți slujitorii lui Dumnezeu sunt conștienți de asceza și sfințenia la care sunt chemate familiile lor. Familia preotului este chemată să trăiască înaintea tuturor castitatea căsătoriei, care înseamnă de foarte multe ori asceză și luptă cu pornirile pătimase, tocmai pentru ca preotul să poată sluji neîntinat și fără prihană Tainele lui Dumnezeu. Înainte de vohodul mare orice preot mărturisește înaintea lui Dumnezeu în rugăciune din fața sfântului altar, că „nimeni din cei legați cu poște și cu desfătări trupești“ nu este vrednic să se apropie și să slujească Împăratului Slavei.

În taina cununiei cerem lui Dumnezeu să umple casa mirilor cu grâu, vin și untdelemn și cu toate bunătățile, nu pentru a le folosi într-un sens egoist, ci tocmai „pentru ca să dea și celor lipsiți.“²¹ Casa preotului trebuie să fie o astfel de casă, atunci când Dumnezeu o binecuvintează cu bunătăți.

Tainele sunt vii și arzătoare pentru că toate se hrănesc din Sfânta Treime.²² Prin faptul că cei doi se cunună în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Taina Cununiei primește, ca relații arhetipale, relațiile din sânul Sfintei Treimi. Relațiile intratrinitare sunt model al relațiilor ecclesiale, dar și al tuturor relațiilor umane. Sfântul Apostol Pavel plasează învățătura despre familie în chip magistral în Epistola către Efeseni, o epistolă eclesiologică prin excelență. Sfântul Ioan Gură de Aur urmând lui Clement Alexandrinul numește familia „mica Biserică“,²³ plecând de la spusele Mântuitorului că „acolo unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, sunt și Eu în mijlocul lor“ (Mt. 18, 20)²⁴. Astfel ne apare limpede natura eclesială a comunității conjugale.²⁵ Trebuie precizat foarte clar că aici nu este vorba de o simplă analogie, ci de o realitate harică, care trăiește din și sub Harul Sfântului Duh, care modelează ființa conjugală după chipul Bisericii.²⁶ În Bise-

19. Paul Evdochimov, *Taina iubirii. Sfințenia iubirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, Ed. Christiana, București, 1994, 94.

20. A se vedea capitoul: Monahismul interiorizat universal în Paul Evdochimov, *Taina iubirii*, 108-109.

21. *Molitfelnic*, Ediția a cincea, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1992, 82.

22. Michel Philippe Laroche, *Un singur trup. Aventura mistică a cuplului*, 21.

23. Vezi: Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Rolul familiei preotului în parohie*, în: Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin, 171.

24. Mitropolitul Nicolae Mladin al Ardealului spunea că o familie în mijlocul căreia este Hristos, este un organism în care pulsează veșnicia.

25. Vezi: Pr. Prof. Ion Buga, *Pastorală. Încercări de psihologie pimenică*, București, 1992, 63.

26. Paul Evdochimov, *Taina iubirii. Sfințenia iubirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, 131.

rică mădularele sunt chemate să se transforme prin lucrarea Duhului Sfânt după chipul lui Hristos. „Mica Biserică“, comunitatea conjugală, nu poate avea un alt țel decât acesta și de aceea ea își trage întreaga viață tocmai din Biserica cea mare, trup al lui Hristos. O astfel de viziune eclesială asupra familiei are consecințe imediate pentru activitatea pastorală a preotului.²⁷

Arhetipul spiritual al căsniciei este relația dintre Hristos și Biserică. „Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică“ (Ef. 5, 32). Bărbatul devine cap al soției și al familiei nu în virtutea puterii sale fizice sau intelectuale, ci prin faptul că se smerește, se jertfește și este gata să-și dea viața pentru soția sa, pentru familia sa precum Hristos pentru Biserică. Numai asceza și smerenia sunt cele care distrug raporturile ierarhice umane create în mod artificial.²⁸ Văzând această jertfă soția trăiește cu acea teamă sfântă de a nu-l supăra pe bărbatul care o iubește atât de mult, fiind astfel chemată la aceiași jertfă și smerenie la care este chemată Biserica lui Hristos. Aceasta este taina familiei creștine și cu atât mai mult a familiei sacerdotului lui Hristos, în virtutea căreia familia devine un organism în care pulsează veșnicia.

Dar familia preotului se naște dintr-o dublă taină. Hirotonia este a doua căsătorie a preotului. Preotul este căsătorit de două ori - atunci are două familii, două case. Dacă o familie creștină laică primește harul Tainei Cununii, familia preotului primește prin hirotonia preotului încă un har special, și anume „Dumnezeiescul Har, cel ce totdeauna pe cele neputincioase le vindecă și pe cele cu lipsă le împlinește.“²⁹ Prin aceasta plinătatea harismatică a familiei preotului o ridică deasupra celorlalte familii creștine în ceea ce privește slujirea și misiunea la care este chemată, la fel cum preoția sacramentală îl instituie pe preot într-o slujire care o depășește pe cea universală, proprie tuturor credincioșilor.

Există o întrebare fundamentală, la care trebuie dat un răspuns: de ce nu a avut Biserica până în secolul al IX-lea un ritual al căsătoriei despărțit de Liturghia euharistică,³⁰ dacă a considerat căsătoria un sacrament?³¹ Tertullian mărturisește deja la începutul secolului al III-lea că Euharistia era

27. Vezi capitolul al III-lea.

28. A se vedea comentariul lui Michel Philippe Laroche, *Un singur trup. Aventura mistică a cuplului*, 59 ș.u.

29. *Arhieraticon*, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1993, 79.

30. Vezi: John Meyendorff, *Die Ehe in orthodoxer Sicht*, 23 și nota 23.

31. Chiar manualul de liturgică specială nu poate spune nimic despre istoria acestei taine. Vezi: Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturghia specială pentru institutele teologice*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1985. 449 ș.u.

pecetea căsătoriei.³² Motivul principal a fost celebrarea căsătoriei în cadrul Euharistiei, practică din care mai avem până astăzi o rămășiță și anume „paharul mântuirii“ din ritualul cununiei. Acest fapt este argumentat și de precizarea canonică, conform căreia cei doi miri trebuie să se spovedească în prealabil și să primească iertarea de păcate, înaintea săvârșirii Tainei Cununii, tocmai pentru că se împărtășeau în cadrul Liturghiei euharistice, când avea loc și cununia.³³ Această strânsă legătură dintre cununie și euharistie stă la baza prevederilor canonice cu privire la căsătorie.

II. Aspecte canonice

Tradiția canonică a Bisericii Ortodoxe cu privire la unicitatea căsătoriei preotului se bazează pe principalele texte scripturistice existente în Noul Testament care vorbesc despre familia preotului: I Tim. 3, 1-10 și Tit 1, 5-9. Una din condițiile esențiale ale candidatului la episcopat, preoție sau diaconie este aceea de a fi „bărbat al unei singure femei“³⁴. Acest lucru înseamnă în întreaga tradiție de interpretare a textului „o singură dată căsătorit“, lucru care face o a doua căsătorie imposibilă. Expresia „dacă cineva“, o expresie tipic paulină, este echivalentă cu expresia „trebuie așadar“ din versetul 2 și introduce condiții sine qua non pentru cel care vrea să devină preot. Astfel admiterea la hirotonie depinde de modul în care candidatul la preoție și-a dus viața de familie, a trăit unicitatea tainei arhetipale hristologico-ecelesiologice, iar acest lucru este important pentru problematica noastră.

Foarte interesant este comentariul Sfântului Ioan Gură de Aur la acest loc din Epistola către Timotei, în care ierarhul precizează că expresia „bărbat al unei singure femei“ nu înseamnă „în mod obligatoriu căsătorit“.³⁵ Acest lucru înseamnă că preotul a cărui soție a decedat și astfel nu mai poate fi numit căsătorit, trebuie să rămână fidel primei și ultimei sale soții, datorându-i iubire și după moartea acesteia, deoarece știm că iubirea autentică „nu

32. Vezi cf.: John Meyendorff, *Die Ehe in orthodoxer Sicht*, 21 și 23.

33. Vezi: Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericăscă*, Vol. II. Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1990, 71.

34. Problema celibatului preoților fusese pusă de către esenienii din Qumran și probabil era și atunci actuală. De aceea, Sf. Apostol Pavel ia atitudine. Viziunile gnostice priveau de asemenea căsătoria într-o lumină proastă, ca mijloc de perpetuare a peregrinării sufletelor în materia trupului, care era rea. Vezi: Gottfried Holtz, *Die Fatorialbriefe*, Berlin, 1986, 76.

35. Vezi: Preot Dr. Sabin Verzan, *Epistola Sfântului Apostol Pavel către Tit*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1994, 136.

cade niciodată” (I Cor. 13, 8). Avem astfel aici un temei biblic și patristic cu privire la veșnicia unirii dintre bărbat și femeie.

După ce enumeră o altă serie de însușiri morale ale preotului, Sfântul Apostol Pavel revine la familia acestuia, făcând referire la copii. Aceștia trebuie să fie „credincioși, nu sub învinuire de desfrânare sau neascultători” (Tit 1, 6). În contextul teologic și misionar paulin, adjectivul „credincioși” se referă la faptul de a fi botezați. Cum să încerci să îi conduci pe alții pe cărarea Impărăției lui Dumnezeu, dacă nu poți mai întâi să-i conduci pe cei din casa ta? De aceea, în Biserica veche, cel ce dorea să intre în cler trebuia să aibă toată casa botezată. Canonul 18 al Sinodului al III-lea de la Cartagina stabilea deja, în anul 397: „Episcopii, preoții și diaconii nu vor fi hirotoniți înainte de a fi adus la credința creștină pe toți cei ce locuiesc în casa lor.”³⁶ Însă această cerință nu se reducea numai la atât. Fiii care au primit botezul erau chemați să rămână statornici în credință, nu desfrânați sau neascultători.

Căsătoria privită ca un contract juridic făcut în fața lui Dumnezeu, având ca martor pe preot, ține conform tradiției romano-catolice, până la moartea unuia dintre soți. Biserica Ortodoxă nu cunoaște o astfel de regulă canonică, deoarece a privit căsătoria ca un mister introducând-o în timpul sacru al veșniciei, unde deciziile și faptele umane primesc o dimensiune veșnică.³⁷ Jurământul mirilor făcut pe Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce depășește moartea. Având în vedere aspectele teologice amintite mai sus și faptul că legătura dintre Hristos și Biserică este indisolubilă, Biserica Ortodoxă susține unicitatea căsătoriei și a acceptat cea de a doua căsătorie tocmai din pogorământ pentru slăbiciunea umană (I Cor. 7, 9).

Viziunea euharistică asupra căsătoriei și unicitatea ei din punct de vedere teologic stau la baza regulilor canonice cu privire la căsătoriile mixte și cu privire la posibilitatea încheierii celei de-a doua și a treia căsătorii, care au de fapt un caracter penitențial, cuprinzând în ritualul liturgic cereri de pocăință și de iertare a mirilor.³⁸ Pe vremea Sfântului Vasile cel Mare se impunea celor ce voiau să se căsătorească a doua oară, un timp de pocăință. Canonul 3 al Sinodului Quinisext vorbește de „păcatul acesta al căsătoriei a

36. Citat după Preot Dr. Sabin Verzan, *Epistola Sfântului Apostol Pavel către Tit*, 137.

37. Vezi: John Meyendorff, *Die Ehe in orthodoxer Sicht*, 22. Pe de altă parte Biserica romano-catolică a păstrat până azi în Missa ei vechea tradiție creștină, conform căreia cununia a doi miri romano-catolici are loc în timpul Missiei.

38. Vezi: Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica specială pentru institutele teologice*, Ed. IBMBOR, București, 1985, 457.

două”.³⁹ Pe vremea Sfântului Teodor Studitul (759-826) erau impuși doi ani de pocăință și excludere de la împărtașanie pentru cei aflați la a doua căsătorie și cinci ani pentru cei aflați la a treia.⁴⁰ De aceea a doua căsătorie apare ca a doua șansă acordată prin iconomie unui bărbat sau unei femei spre a putea duce o căsătorie adevărată în Hristos, dacă prima a fost o greșeală.⁴¹

Dar de ce nu este permis atunci și clericilor să se căsătorească a doua oară? Mai întâi trebuie precizat că orânduirile canonice fixează o serie de condiții, care să asigure familiei preotului o stare de moralitate și curăție deosebită.⁴² Canoanele 17 și 18 apostolice, reconfirmate și reîntărite de canonul 3 al Sinodului al II-lea Trulan, prevăd ca cel care se căsătorește a doua oară și cel care se căsătorește întâia oară, dar cu o văduvă, divorțată, prostituată, sclavă sau actriță să nu fie admiși în cler,⁴³ deoarece „cei care împărtașesc altora cele dumnezeiești, (trebuie) să se arate curați și slujitori neprihăniți și vrednici de jertfa cea duhovnicească a marelui Dumnezeu”.⁴⁴ Tot la fel de devreme dreptul canonic răsăritean oprește prin canonul 26 apostolic, confirmat de canonul 6 al Sinodului Quinisext și de alte canoane, dreptul clericilor de a se căsători după hirotonie.⁴⁵ Tot pentru a păstra curăția deosebită a slujirii preotești canonul 8 al Sinodului local de la Neocezarea hotărăște că preotul trebuie să divorțeze de soția care a săvârșit adulter sau, dacă nu, să fie suspendat de la săvârșirea Tainelor.⁴⁶

În ceea ce privește interdicția căsătoriei preotului după hirotonie se poate observa o oscilație de-a lungul secolelor, canonul fiind instituit tocmai pentru a combate practica existentă a căsătoriei după hirotonie. Motivația unei astfel de decizii nu este una dogmatică, ci una disciplinară,⁴⁷ deoarece preotul deja căsătorit dă dovada unei maturități și stabilități deosebite.⁴⁸ Biserica

39. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1993, 103.

40. Vezi: John Meyendorff, *Die Ehe in orthodoxer Sicht*, 40.

41. Au existat și sfinți care au fost căsătorii a doua oară. Sfânta Tamara, o regină a Georgiei de exemplu. Vezi: John Meyendorff, *Die Ehe in orthodoxer Sicht*, 40.

42. Vezi: Pr. magistrand Gheorghe Iordăchescu, *Auxiliare ale preotului în pastorație*, în: B.O.R. LXXVII (1959), Nr. 11-12, 1100.

43. Vezi: Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, 17-18 și 103-104.

44. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, 103.

45. Vezi: Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, 21-22 și 105.

46. Vezi: Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, 196. Această prevedere este reluată și în canonul 62 al Sfântului Ioan Ajunătorul.

47. Vezi comentariul Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, 106-107.

48. Vezi: John Meyendorff, *Die Ehe in orthodoxer Sicht*, 60.

admite la hirotonie numai bărbați care s-au hotărât în mod definitiv și irevocabil să se căsătorească sau să rămână în celibat. Stabilitatea și maturitatea de care a dat dovadă familia preotului este dovada maturității și stabilității în exercitarea slujirii preoțești. Fiind doar o măsură disciplinară, se poate acorda dispensă în cazul în care autoritatea bisericească apreciază aceasta.⁴⁹

Interdicția ca un cleric să se căsătorească după hirotonie este de cu totul altă natură față de prescripția că un preot și soția sa pot fi căsătoriți numai odată. În primul caz este vorba de disciplina pastorală, în cel de-al doilea caz Biserica protejază învățura biblică, teologică și sacramentală despre căsătorie, cerând monogamie absolută pentru membrii clerului său, adică să respecte în viața lor, ceea ce predică celorlalți oameni.⁵⁰ Aici nu există nici o oscilație în întreaga Tradiție a Bisericii de la Sfântul Apostol Pavel și până în zilele noastre. Biserica admite conform „iconomieii“ a doua și a treia căsătorie pentru laici, iar hotărârea sa cu privire la cler este un semn că rămâne fidelă acelei învățaturi despre unicitatea și veșnicia căsătoriei pe care o întâlnim în Noul Testament și în Tradiția Bisericii.

Singurul caz în care se mai reflectă asupra posibilității celei de-a doua căsătorii a preotului este cel al sacerdotului rămas văduv prin decesul soției. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a stabilit în 1938 să aștepte hotărârile altor sinoade locale, pentru a se convinge dacă „s-a realizat în parte consimțământul majorității Sinoadelor Bisericii Ortodoxe“.⁵¹ Totuși până la întrunirea unui Sinod Ecumenic s-a hotărât ca situația preoților rămași văduvi prin deces „să fie lăsată pe seama fiecărui chiriarh, spre a fi rezolvată de la caz la caz, în spiritul canoanelor și hotărârilor canonice, cu pogorământ, în virtutea puterii de a lega și dezlega, ce decurge din harul arhieriei.“⁵²

49. Vezi: Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Vol. II, 59.

50. Vezi: John Meyendorff, *Die Ehe in orthodoxer Sicht*, 60.

51. Citat după Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Vol. II, 65.

52. Citat după Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Vol. II, 65. Părintele Profesor Ioan Floca a încercat să postuleze posibilitatea unei a doua căsătorii a preotului rămas văduv prin decesul soției. Postulând că expresia „bărbat al unei singure femei“ înseamnă că un cleric nu trebuie să fie bigam, (vezi: Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Vol. II, 63), interpretează porunca Sfântului Apostol Pavel ca o chestiune de disciplină matrimonială. Un al doilea demers în argumentația sa pleacă de la posibilitatea căsătoriei după hirotonie prin dispensă. Dacă este posibilă în genere căsătoria după hirotonie, spune dânsul, „este posibilă și admisibilă și căsătoria după hirotonie a clericilor rămași văduvi“ (Comentariu la canonul 6 al sinodului quinisext în: Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, 107).

În afara acestui caz special cea de a doua căsătorie a clericilor nu a fost aprobată nici măcar prin iconomie de vreo instanță ortodoxă, deși în practică se pot întâlni astfel de cazuri. Conform acestei tradiții canonice fundamentată biblic și patristic, unicitatea familiei și veșnicia singurei căsătorii a preotului este prezentată ca o condiție sine qua non pentru exercitarea slujirii preoțești, subliniind astfel importanța familiei preotului nu numai pentru activitatea sacerdotală, ci și pentru activitatea misionar-pastorală.

III. Aspecte pastoral-misionare

Nu există teologie sau preoție în afară de trăire; trebuie să te schimbi, să devii un om nou. „A vorbi despre Dumnezeu este un lucru mare, dar este un lucru și mai mare a te curăți pentru Dumnezeu“, spunea Sfântul Grigorie Teologul.⁵³ Teologia și preoția trebuie privite mai puțin ca o căutare de cunoștințe pozitive cu privire la ființa dumnezeiască și o împărtășire a lor celorlalți, deoarece creștinismul nu este o școală filosofică ce speculează pe marginea conceptelor abstracte, ci înainte de toate este împărtășire din Dumnezeu Cel viu.

Adevăratul preot este tocmai cel care celebrează împărtășirea din Dumnezeu Cel viu în viața sa și în viața familiei sale, vorbind apoi despre această împărtășire din Dumnezeu mai departe, ca martor al lui Hristos până la marginile pământului. Cuvântul se întrupează și teologia se celebrează mai întâi în viața preotului și a familiei lui, dar și a credincioșilor care au în față o astfel de paradigmă existențială. Apostolii, evangheliștii, presbiterii, diaconii, părinții nu sunt numai figuri remarcabile ale istoriei creștine, ci și purtători harismatici ai adevărului și ai vieții.⁵⁴ De aceea, teologia și preoția sunt sau

---

După părerea mea interpretarea este forțată și incorect argumentată. Mai întâi interpretează expresia paulină „bărbat al unei singure femei“ în mod diferit de Sfântul Ioan Gură de Aur, care spune: „Căci cel ce nu păstrează nici o dragoste pentru memoria soției dintâi, cum ar putea să fie bun îndrumător?“ (Citat după Preot Dr. Sabin Verzan, *Epistola Sfântului Apostol Pavel către Tit*, 136-137). ceea ce înseamnă că Sfântul Părinte nu privește cu ochi buni posibilitatea unei a doua căsătorii a preotului văduv. În ceea ce privește cel de-al doilea demers trebuie remarcat că sunt confundate planul disciplinar și cel teologic. Îngăduirea căsătoriei după hirotonie prin dispensă este de altă natură decât a doua căsătorie, cu atât mai mult în cazul preotului rămas văduv prin deces, căci căsătoria în ea însăși este unică și veșnică.

53. Citat după Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Trad. Pr. Vasile Răducă, Ed. Anastasia, s.a., 67.

54. Vezi: Nikos Matsoukas, *Introducere în gnoseologia teologică*, Trad. Pr. Marietta Topa, Ed. Bizantină, București, 1997, 114.

trebuie să fie totdeauna vii, o formă de ierurgie sau lucrare sfântă, ceva care schimbă viața.

Căsătoria preotului este căsătoria viitorului slujitor al lui Dumnezeu, care va fi implicat în misiunea sacerdotală nu numai cu persoana sa harismatică, ci și cu familia sa. El trăiește și lucrează în ea și cu ea, reușește sau nu ca preot odată cu ea și până la un punct prin ea.⁵⁵ Familia preotului este în trupul enoriei acel puțin aluat chemat să dospească toată frământătura,⁵⁶ ea fiind luată ca paradigmă de trăire creștină de către credincioșii, ce au mereu atenția îndreptată spre casa preotului.

Trăim într-o lume a crizei de modele autentice. Pentru viețuirea creștină problema modelului devine fundamentală. La fel ca și în vremea Sfântului Ioan Gură de Aur, când creștinii știu numele și vârsta tuturor cailor din hipodrom, tot la fel tinerii noștri și o mare parte din credincioși cunosc regizori de filme, staruri de muzică, fotbaliști celebrii, etc, necunoscând aproape nici unul din modelele biblice. Modelele biblice sau patristice devin inoperabile prin necunoaștere, astfel că în această lume a pseudomodelelor unul dintre puținii oameni ai lui Dumnezeu cu care mai vin în contact direct este preotul parohiei cu întreaga sa familie, casa preotului cu întreaga viață din ea.

Principalele probleme ale familiei moderne sunt următoarele: familia nu mai comunică din cauza egoismului personal; timpul conviețuirii aproape că nu mai există; copilul este lăsat întâmplării; atmosfera în familie este nesinceră, iar iubirea autentică și rugăciunea lipsește.⁵⁷ Acolo unde acest tip de secularizare se instalează și în familia preotului, depășirea lui apare ca imposibilă. Marele risc al momentului este acela de a vorbi de o lume secularizată și de a nu remarca că noi înșine suntem secularizați într-o mai mică sau mai mare măsură. Casa preotului trebuie să fie casa în care toate aceste aspecte negative trebuie depășite, pentru ca cei aflați în ea să poată să ofere modelul trăit de ei și altora.

Sfântul Apostol Pavel arată strânsa interdependență dintre casa preotului și casa lui Dumnezeu - Biserica: „Căci dacă nu știe cineva să-și rânduiască propria lui casă, cum va purta grijă de Biserica lui Dumnezeu?” (I Tim. 3, 5). Ne aflăm în fața unui discurs inversat: dacă sub aspect teologic casa preotului se hrănește din casa lui Dumnezeu, sub aspect practic-misionar paradigma este inversată. O bună chivernisire a Bisericii de către preot va avea loc numai dacă acesta a știut și știe să-și chivernisească propria casă. Astfel

---

55. T. M. Popescu, *Familia preotului*, în: M.O., 1955, nr. 7-9, 429.

56. Vezi: Pr. Prof. Ion Buga, *Pastorala. Încercări de psihologie pimenică*, București, 1992, 66.

57. Vezi: Mons. Virgil Bercea, *Familia - cămin de sfințenie - martiriul secolului XX*, în: *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, 67.

familia devine prima comunitate unde preotul își pune în practică virtuțile de învățător, sfințitor și conducător, chemarea de slujitor al bucuriei celorlalți.

În casă se locuiește. În casa preotului și în casa lui Dumnezeu se împreună-locuiește, sau se locuiește împreună cu Dumnezeu. Doar în două locuri din parohie poate și trebuie să stea Sfânta Cuminecătură, adică în biserică pe masa Sfântului Altar și în casa preotului. Plecând de la această observație ne putem da seama ușor de înrudirea și similitudinea celor două locașuri de viață.⁵⁸ Nu întâmplător am numit casa preotului și casa lui Dumnezeu locașuri de viață. Prin faptul că în ele se află Euharistia, ele devin izvoarele și modelele vieții celei adevărate, care se naște tocmai din mâncarea Trupului și Sângelui lui Hristos. În aceste două case este vestită și trăită viața nouă adusă de către Hristos.

Preoția, înțeleasă ca o a doua nuntă cu Biserica lui Hristos, și similitudinea dintre casa lui Dumnezeu și casa preotului conduc către o altă consecință practică, pastoral-misionară extraordinar de importantă. Aceasta este de multe ori neconștientizată de mulți dintre slujitorii altarului sau cel puțin superficial tratată. Preotul are două familii: Familia mică și familia mare - parohia întreagă, în virtutea căreia enoriașii îl numesc pe preot într-un mod aproape pleonastic „taica părintele“, devenind astfel fii duhovnicești. Realitatea se extinde la întreaga familie a preotului, atunci când soția preotului este privită ca „maica preoteasă“. Familia preotului devine astfel o familie cu mulți fii, cu mulți copii. Preotul le devine părinte prin faptul că îi naște a doua oară din apă și din Duh, iar această paternitate spirituală sau duhovnicească este chiar mai importantă decât cea trupească. Pentru a înțelege corect relația dintre părinte și copil trebuie să o transpunem în planul divin. Părinte prin excelență este Dumnezeu Tatăl, iar noi devenim fii sau copii ai Săi prin înfierea în Hristos, care ne este dăruită de Duhul Sfânt în toate Tainele Bisericii, căci numai Duhul poate grăi în noi ajutându-ne să zicem: „Avva Părinte!“ Astfel că paternitatea reală nu este posibilă decât ca participare activă la Paternitatea divină.⁵⁹

Sfântul Apostol Pavel le scria galatenilor: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!“ (Gal. 4, 19) Aceasta este paternitatea reală a oricărui preot în ambele locașuri de viață, familia și parohia. Așa cum Biserica s-a născut din jertfa lui Hristos, tot la

58. Vezi: Pr. Prof. Ion Bugă, *Pastorale. Încercări de psihologie pimenică*, 65.

59. Vezi: Irénée Hausherr S.I., *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*. Traducere Mihai Vladimirescu. Ed. Deisis, Sibiu, 1999, 38.

fel prin jertfă și suferință uneori părintele duhovnicesc participă activ la nașterea lui Hristos în fiii săi.⁶⁰ Iar primii în care trebuie să se nască Hristos sunt copiii lui proprii, deoarece Ecclesiasticul ne spune că „în fii se cunoaște tatăl“ (Is.Sir. 11, 30). Părintele profesor Dumitru Stăniloae exprima într-un dialog dorința de a se întâlni în lumea de dincolo cu cei dragi ai săi. Pentru a putea fi veșnic cu cei dragi ai noștri trebuie să ne străduim ca preoți să-l naștem pe Hristos mai întâi în ei, căci dacă nu facem acest lucru, s-ar putea să nu-i mai vedem în lumea de dincolo, dacă Dumnezeu ne va învrednici și pe noi să ajungem în Rai.

Ceea ce părintele duhovnicesc dă copiilor săi nu este în primul rând un cod de reguli scrise sau orale, fie că le numim sfaturi sau porunci, ci o relație personală, o întâlnire în iubire. Paternitatea lui Dumnezeu Insuși se descoperă chiar în iubire, iar cel care îl urmează ca părinte trebuie să rămână în iubire. „Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el“ (I In. 4, 16). În această relație iubitoare și personală, părintele duhovnicesc nu trăiește viața ca încremenire în proiect, ci crește și se schimbă împreună cu copiii și ucenicii săi, fiindcă Dumnezeu îi călăuzește neconținut pe toți.⁶¹

Sfinții Varsanufie și Ioan prezintă părintele duhovnicesc într-o perspectivă eshatologică vorbind de prezentarea părintelui duhovnicesc la judecata de apoi împreună cu fiii. El va merge în fața lui Hristos cel dintâi și va rosti cu psalmistul: „Iată eu și fiii pe care mi i-a dat Dumnezeu!“. Iar fiii pe care va trebui să-i prezinte la judecată sunt atât proprii copii, cât și toți fiii duhovnicești.

Poate mă veți întreba, cum este posibil să se realizeze practic această implicare a părintelui duhovnicesc în viața fiilor săi, trupești și spirituali, cum participă preoteasa și întreaga familie a preotului la viața pastorală a acestuia? Aș putea să dau sfaturi ca: preoteasa să fie activă în comitetul parohial, să fie nelipsită de la biserică, ca și copiii preotului de altfel, să inițieze cursuri de pedagogie creștină cu mamele din parohie, ș.a.m.d. Dar dacă preotul sau preoteasa respectivă, familia lor, nu l-a întâlnit încă pe Hristos și nu cunoaște frumusețile, mângâierile și binecuvântările care se nasc din întâlnirea cu Hristos, totul este de prisos. În viața pastoral-misionară, la fel ca și

60. Vezi: H. von Campenhausen, *Kirchliches Amt und geistliche Vollmacht in den ersten drei Jahrhunderten*, Tübingen, 1953, 48 ș.u.

61. Vezi: Irénée Hausherr S.I., *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, 21.

în cea duhovnicească nu este nevoie neaparat de rețete abstracte prescrise, pentru că este o viață dusă sub adierile Sfântului Duh. Cel care L-a cunoscut pe Hristos pleacă să Îl propovăduiască cu timp și fără timp la fel ca cei vindecați în Evanghelii, cărora Iisus le poruncește să tacă, iar ei nu pot, ci vestesc mai departe cât bine le-a făcut lor Dumnezeu. Suntem invitați așadar la creativitate, pentru a-L duce pe Hristos în casele tuturor oamenilor, noi preoții, împreună cu preotesele și copiii noștri. Ceva însă pot să vă spun: Să nu uităm niciodată în viața noastră preotească, că orice om, ultimul amărât zdrențuros, țigan sau sărac de pe stradă, este o persoană unică, vie, irepetabilă și sensibilă, chip al lui Dumnezeu, pe care nu am voie să îl rănesc, ci să-l cuceresc pentru Impărăția lui Dumnezeu.

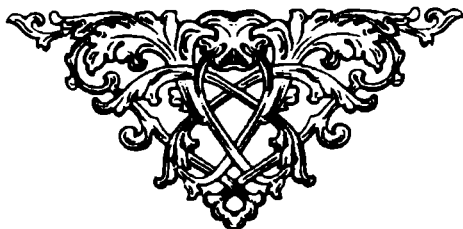
O problemă care s-a pus mereu sună astfel: este familia un ajutor sau o piedică pentru pastorație? Unii teologi au încercat să dea primat când uneia, când alteia. Grija pentru familie trebuie să primeze în fața celei pentru parohie sau invers. Un astfel de mod de punere a problemei este total greșit, deoarece se folosește o judecată axiologică pentru două entități diferite. O ieșire din această patologie a discursului despre relația familie-parohie în viața preotului poate să ofere discursul despre timp sau, mai bine zis, o anumită teologie a timpului. Pentru ce există timp? Ce trebuie să facem cu timpul pe care ni l-a dăruit Dumnezeu? Problema pe care o ridică întrebările de mai sus nu este cea a ființei timpului, ci aceea a utilității lui practice în viața noastră. Aici nu facem referire la timpul ce poate fi definit în dimensiunea sa profană și trecătoare, ci în dimensiunea sa sacră, de timp sfânt. Astfel, putem vorbi de o dialectică a dăruirii preotului când familiei, când parohiei, mereu primând folosirea cât mai deplină a timpului pe care Dumnezeu i l-a dăruit pentru a vorbi, despre faptele minunate ale lui Dumnezeu. Preotul, care este omul lui Dumnezeu, va ști întotdeauna pentru ce este timp la un moment dat.

Foarte mulți preoți își înțeleg misiunea nu ca slujire a credincioșilor, ci ca stăpânire asupra credinței lor, astfel apărând neputința dăruirii pentru ceilalți. De aici decurg multe consecințe nefaste și cu privire la propria familie, unde părintele este cineva care stăpânește, iar nu cineva care slujește. O astfel de concepție asupra slujirii preotești are consecințe dramatice asupra modului exercitării misiunii. Tragedia mentalității românești, care se face simțită la toate nivelurile societății, constă în faptul că nu am înțeles, că a avea o funcție în societate sau în cadrul familiei și al parohiei înseamnă a avea o slujire. Modelul este Hristos, care n-a venit să i se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți (Mt. 20, 28).

Conform acestei viziuni Sfântul Apostol Pavel și ucenicul Timotei mărturisesc creștinilor din Corint: „Nu că doar avem stăpânire peste credința voastră, dar suntem împreună-lucrători ai bucuriei voastre“ (II Cor. 1, 24). Această concepție asupra misiunii sacerdotale, pe care o reîntâlnim și în apoftegmele părinților, este singura care face din timpul dăruit de către Dumnezeu un timp sacru, în care suntem chemați să ne dăruim ca preoți familiilor și parohiilor noastre.

Gustând la fiecare Sfântă Liturghie din Euharistie suntem chemați să devenim noi înșine Euharistie, pâine care se dă spre mâncare celorlalți. Omul bun este definit în tradiția poporului român a fi „pâinea lui Dumnezeu“. Or pâinea lui Dumnezeu este Euharistia. Drept urmare, preotul ca „om și pâine a lui Dumnezeu“ este chemat să se dea spre mâncare familiei sale și celorlalți credincioși, slujindu-le bucuria întru iubire părintească, așa cum se cade unui părinte.

Pr. dr. DANIEL BENGA

„ATÂT CÂT SUNT ÎN LUME, LUMINĂ A LUMII SUNT“ (Ioan 9, 5)

Există în Sfânta Scriptură câteva teme antinomice, adică opuse categoric, așa cum culoarea albă se opune celei negre, căci numai aceste culori sunt opuse, toate celelalte pot fi complementare. Acestea sunt lumină-întuneric, viață-moarte, mântuire-osândă, fiu al lui Dumnezeu - fiu al celui rău, slujitor al lui Dumnezeu - slujitor al lui Mamona. Între acestea nu există nimic, adică nu este cale de mijloc, căci Mântuitorul a venit în lume ca să distrugă complet păcatul, nu ca să-i ușureze doar povara. Și a făcut acest lucru prin biruința morții, vrăjmașul cel mare „*Unde îți este moarte biruința? Unde îți este moarte boldul tău?*“ (I Cor. 15, 55).

Prin firea lucrurilor, datorită actului creației lui Dumnezeu și chemării pe care o are omul, creat după chipul lui Dumnezeu, aceste teme au conținut soteriologic, adică se referă la mântuire, dar și eshatologic, adică se referă la viața veșnică, la viața viitoare. Căci mântuirea sufletelor noastre nu poate fi înțeleasă fără legătura intrinsecă cu viața veșnică.

Toate aceste teme antinomice pot fi reduse la ceea ce spune Mântuitorul: „*Lumină a lumii sunt*“. Ca urmarea logică: cel ce nu are lumina mea, unica lumină, căci alta nu există, este în întuneric, în întunericul ființei, al păcatului, cu posibilitatea morții sufletești.

Iisus Hristos, lumina lumii, este o temă scumpă Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan, cel care s-a aplecat mai mult asupra originii divine a Cuvântului lui Dumnezeu.

Distincția între lumină și întuneric o aflăm în însuși actul creației, adică în însăși originea noastră. De la bun început Dumnezeu face distincție clară, cu implicații ființiale, între lumină și întuneric, între viață și moarte.

Sfârta Scriptură se deschide la Geneza 1. 1 cu aceste cuvinte: „*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul. Și pământul era netocmit și gol.*

Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor. Și a zis Dumnezeu: Să fie lumină! Și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric". Pământul era, deci, netocmit și gol, adică amorf, fără viața creației cosmice, fără lumină, de aceea era întuneric pe deasupra adâncului. Iar Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra, adică nu intrase încă în această netocmire și goliciune, pentru a-i dărui viață.

Despărțirea luminii de întuneric are caracter ființial. Cu aceasta începe creația ca act divin, separarea luminii de întuneric, separarea dar și opunerea lor. Lumina este principiul vieții, început adică dar și continuare, desăvârșire a ei.

Dumnezeu nu a început creația lumii cosmice (cer, pământ, tărie), nici a lumii vegetale, nici a lumii animale, și în sfârșit nici a omului însuși, până ce nu a stabilit permanent și ferm principiul vieții: separarea luminii de întuneric.

Dumnezeu este Dumnezeul luminii din eternitate. În Vechiul Testament psalmistul spune în Psalmul 26, 1: „*Domnul este luminarea mea și mântuirea mea*". Iar în psalmul 103 spune următoarele: „*cel ce te îmbraci cu lumina ca și cu o haină*". Adică, haina lui Dumnezeu este lumina, viața veșnică.

Dumnezeu este complet separat de întuneric. La Exod 20, 21 se spune: „*A stat tot poporul deoparte, iar Moise s-a apropiat de întunericul unde era Dumnezeu*". Dumnezeu nu era întunericul. Întunericul de care se vorbește aici era pânza, era norul păcatului poporului ales, nor care îl separa pe Dumnezeu de om. De aceea, Moise a trebuit să străpungă acest nor al păcatului. Și l-a străpuns din chemarea lui Dumnezeu, pentru ca să ajungă la Dumnezeu, la lumina lui, din care să aducă poporului ales din această lumină, atât cât era cu putință și îngăduit. În Psalmul 17, 11 psalmistul spune că „*negura era sub picioarele lui Dumnezeu*" din cauza mâniei Lui pentru poporul ales, dar păcatos. Era negura păcatului, căci păcatul este întunericul neființei, iar răsplata păcatului este separarea celui păcatos de Dumnezeu, de fața luminată a lui Dumnezeu.

Aceeași experiență, în împrejurări deosebite însă, o are apostolul Pavel pe drumul Damascului (Fapte cap. 9). Când i se descoperă Hristos, Sfântul Apostol Pavel cade la pământ și „*deși avea ochii deschiși, nu vedea nimic și trei zile a fost fără vedere*". Avea deschiși ochii trupului, căci cei ai sufletului erau complet închiși, întunecați, din cauza păcatului. Și apoi Sfântul Apostol Pavel s-a dus la preotul Anania, care-i spune: „*Frate Saule, Domnul Iisus, cel ce ți s-a arătat pe calea pe care tu veneai, m-a trimis ca să vezi iarăși și să te umpli de Duhul Sfânt*". Calea pe care venea Pavel înainte de

convertire era calea păcatului, a întunericii. Dumnezeu, prin preotul Anania, iartă lui Pavel păcatul „întunericii“, și astfel Pavel vede, dar acum vede nu numai trupește, ci și sufletește căci acum are lumina lui Hristos. Și mai mult, se umple de Duhul Sfânt, căci aceasta este urmarea celui care descoperă și trăiește în lumina lui Hristos. Pavel nu era orbit de lumina lui Hristos, lumina lui Hristos nu orbește, viața nu orbește viața, ci era orbit de păcat, de întuneric, căci lumina lui Hristos încă nu luminase ființa sa.

La fel și la schimbarea la față a Mântuitorului. Apostolii Petru, Iacob și Ioan, erau „îngreuiți de somn“ și „deșteptându-se au văzut slava lui Dumnezeu“ (Luca 9, 32). Erau îngreuiți de somnul păcatului. Și când s-au deșteptat din acest somn au putut vedea slava lui Hristos, adică lumina taborică. Lumina taborică este descoperirea cea mai adevărată a luminii Mântuitorului Hristos cel întrupat.

Mântuitorul s-a rugat în grădina Ghetsimani, înainte de pătimirea Sa cea mântuitoare. Când a terminat rugăciunea, a găsit pe ucenicii Săi dormind, și i-a zis lui Petru: „Așa, n-ai putut un ceas să privegheai cu Mine“. Și le poruncește: „Privegheai și vă rugați ca să nu intrați în ispită“ (Matei 26, 40). Adică fiți treji, ca să nu vă prindă somnul păcatului, somnul întunericii. Căci lumina din noi, lumina vieții, darul lui Dumnezeu, chipul Său din noi, nu trebuie să fie întuneric, adică întunecat de păcat (Matei 6, 23).

Există două căderi mari din lumină la întuneric, din viață la moarte. Prima, care va exista până la a doua venire a Domnului și până la judecata de apoi, este căderea satanei, a diavolului, a lui Lucifer, din cauza păcatului mândriei. A doua cădere întru întuneric este aceea a protopărinților noștri Adam și Eva, ca urmare a ispitei diavolului. Căderea lor a existat, ca posibilitate, dar și realitate a morții sufletești prin păcat, până la întruparea Mântuitorului. al doilea Adam, care ridică pe primul Adam din întunericul păcatului la lumina lui Dumnezeu.

Dar mai există încă o cădere în întuneric, care de fapt este cursa, capcana în care întunericul este prins și este distrus. La răstignirea Mântuitorului, de la ceasul al șaselea până la ceasul al nouălea, întuneric s-a făcut peste tot pământul. Soarele s-a întunecat, adică viața, lumina, căci Mântuitorul se cobora în mormânt. Catapetasma templului s-a sfâșiat prin mijloc, adică vechiul legământ face loc acum noului legământ, legământul lui Hristos, templul face acum loc Bisericii lui Hristos (Luca 23, 44). A trebuit, deci, ca întreaga creație să cadă în întuneric, să moară cu Mântuitorul, pentru ca apoi să învieze la lumină, la lumina învierii, împreună cu Mântuitorul. De aceea,

„Mormintele s-au deschis și multe trupuri ale sfinților adormiți s-au sculat și ieșind din morminte, după Învierea lui Hristos, au intrat în cetatea sfântă și s-au arătat multora” (Matei 27, 52-53). Deci, după învierea Mântuitorului, nu înainte de aceasta, s-au deschis mormintele, adică atunci când s-a revărsat lumina învierii, și nu toate trupurile au ieșit, ci numai cele ale sfinților, ale dreptilor dinaintea de Hristos, și s-au arătat multora, adică au mărturisit învierea lui Hristos. Acești sfinți ieșiți din morminte sunt primii martori ai învierii lui Hristos, sunt martorii ființiali, autentici. Femeile mironosițe, mai întâi, și apoi apostolii sunt numai martori oculari, care încă mai aveau nevoie de încredințare, căci ochii lor „erau ținuți” de păcat ca să-L cunoască deplin pe Cel înviat, să guste din lumina învierii.

Isus Hristos este „Lumina mare”, care s-a arătat poporului „care stătea întru întuneric” și celor ce ședea „în latura și în umbra morții” (Matei 4, 16). Mântuitorul ne spune cu tăria adevărului divin, în Ioan 8, 12: „Eu sunt lumina lumii, cel ce-mi urmează Mie nu va umbla întru întuneric, ci va avea lumina vieții”. Iar în Ioan 12, 46 Mântuitorul spune: „Eu lumină am venit în lume ca tot cel ce crede în Mine să nu rămână întru întuneric”.

Dumnezeiescul Evanghelist Ioan ne spune clar, simplu și frumos, cu frumusețea adevărului divin: „Întru El era viața și viața era lumina oamenilor. Și lumina luminează întru întuneric, iar întunericul nu a cuprins-o” Ioan 1, 4-5). Mântuitorul Hristos este viața însăși, este lumina, lumina oamenilor, adică a creației. Și lumina lui Hristos luminează întru întuneric, adică distruge întunericul, căci a lumina în întuneric este același lucru cu a distruge întunericul, pentru că împreună ele nu pot exista.

Hristos este lumină, dar pentru că El este și iubire, ne adresează chemarea: „Umblați cât aveți Lumină, ca să nu vă cuprindă întunericul. Cel ce umblă în întuneric nu știe unde merge. Cât aveți Lumina credeți în Lumină, ca să fiți fiii Luminii” (Ioan 12, 35-36). Deci, chemarea lui Hristos, Lumina, Viața, aceasta este:

- a) să umblăm întru lumină, viață, adevăr;
- b) să credem în lumină, viață, adevăr.

Umblând după acestea devenim fii ai luminii, ai vieții, ai adevărului. Aceasta este taina sau misterul mântuirii sufletelor noastre, aceasta este îndumnezeirea omului.

Același lucru îl spune Evanghelistul Ioan în altă parte și cu alte cuvinte: „Dumnezeu este lumină și nici un întuneric nu este în El. Dacă zicem că avem împărtășire cu El și umblăm în întuneric, mințim și nu spunem ade-

vărul. Iar dacă umblăm întru lumină, precum El este lumina, avem părtășie unul cu altul, și sângele lui Iisus, Fiul Său ne curățește pe noi de orice păcat" (I Ioan 1, 5-7). Dumnezeu este Lumină, Fiul este Fiul Luminii, iar noi suntem chemați să avem părtășie cu lumina lui Hristos, căci de aceea S-a întrupat Mântuitorul, și așa avem părtășie și unul cu altul, în Iisus Hristos, Fiul Luminii, adică în jertfa lui Hrisos de pe cruce și în Sfânta Euharistie, care ne curăță pe noi de întuneric, de păcat și ne mântuiește.

Atât este de mare valoarea luminii lui Dumnezeu, încât ea devine etalonul sau măsura judecății. Mântuitorul spune în Ioan 3, 19: „*Iar aceasta este judecata, că Lumina a venit în lume și oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina. Căci faptele lor erau rele*". Noi vom fi judecați după lumina lui Hristos pe care o avem în noi, după respingerea întunericului. Și aceasta este o calitate sau o condiție a vieții noastre, pentru că lumina lui Hristos trebuie să strălucească prin fapte bune. Răsplata judecății, pentru cei ce iubesc întunericul, aceasta este: „*Iar fiii împărăției (iudeii care refuză primirea luminii lui Hristos deși au chemare specială) vor fi aruncați în întunericul cel mai dinafară. Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților*" (Matei 8, 12). Vor fi, deci, aruncați, așa cum arunci un lucru nefolositor, căci voința omului nu mai contează, la judecată, căci atunci nu mai poate exista pocăință, de vreme ce voința a fost lipsită, în timpul vieții pământești, de lumină, de libertatea pe care o dă lumina lui Hristos. Întunericul cel mai dinafară este întunericul extrem, sever, este separarea completă și definitivă de Dumnezeu Lumină. Viață și Adevăr. Plângerea și scrâșnirea dinților este starea permanentă a sufletului lipsit de lumină, în întunericul păcatului, este moartea prin păcat, este moartea sufletească.

Împărtășirea cu Lumina lui Hristos este un progres continuu, cât suntem pe acest pământ. Este progresul sau urcușul spiritual. Iată ce ne spune același Evanghelist Ioan (I Ioan 2, 8): „*Iată, vă scriu porunca nouă ceea ce este adevărat întru El și întru voi pentru că întunericul se duce și lumina cea adevărată începe să răsară*". Întunericul se duce, este un prezent continuu, adică un proces permanent, iar lumina cea adevărată, începe să răsară. Aceste două realități, sau mai degrabă două aspecte ale unei realități mistice, răsăritul luminii și consecința firească - dispariția întunericului, sunt un prezent continuu, este scara duhovnicească a virtuților pe care noi o urcăm toată viața, și ajungem aproape de ultima treaptă sau, cum este cazul sfinților, pe ultima treaptă, din răsplata lui Dumnezeu după moarte, și depim la a doua judecată.

La fel ne spune și Sfântul Apostol Pavel: „*Căci este cu neputință pentru cei care s-au luminat și au gustat darul cel ceresc, și părtași s-au făcut Duhului Sfânt, și au gustat cuvântul cel bun al lui Dumnezeu și puterile veacului viitor. Cu neputință este pentru ei dacă au căzut, să se reînnoiască iarăși spre pocăință, căci răstignesc a doua oară pe Fiul lui Dumnezeu*” (Evrei 6, 4). Cel ce s-a luminat cu lumina lui Hristos a gustat numai, dar nu s-a săturat, din darul cel ceresc, adică din Viață, a gustat numai, dar nu s-a săturat din cuvântul cel bun al lui Dumnezeu, adică din Adevăr, a gustat numai, dar nu s-a săturat din puterile veacului viitor, adică din puterea vieții veșnice. Iar cel care cade din această lumină, răstignește a doua oară pe Hristos. Săturarea de lumina lui Dumnezeu, de cuvântul lui Dumnezeu, de puterile veacului viitor se va face numai după moartea noastră, și ca răsplată pentru gustarea permanentă, cât suntem în viață, din lumina lui Hristos.

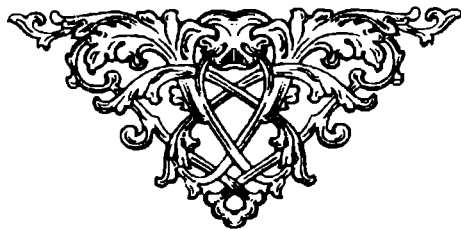
În tot timpul acestui progres duhovnicesc, în timpul gustării din lumina lui Hristos, avem de luptat multe lupte, luptele cele duhovnicești, cu puterile întunericului. Lupta poate să însemne și suferință, suferința aduce răbdare, răbdarea aduce răsplata iar răsplata cea mare este să devenim fiii ai luminii, adică să vedem fața plină de lumină a lui Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel ne spune în Evrei 10, 32: „*Aduceți-vă dar aminte mai întâi de zilele în care, după ce ați fost luminați, ați rabdat lupta grea de suferințe. Parte făcându-vă priveștițe cu ocările și necazurile îndurate, parte suferind împreună cu cei ce treceau prin unele ca acestea*”. „*Aduceți-vă aminte*” este o poruncă permanentă, „*lupta grea de suferințe*” este lupta duhovnicească cu puterile întunericului, pe care noi o ducem „*după ce am fost luminați*”. Cu alte cuvinte, după ce primim lumina lui Hristos, ducem o luptă permanentă pentru ca să stăm în lumina lui Hristos, să nu cădem, să nu răstignim lumina lui Hristos cu întunericul păcatului nostru. Și această suferință a luptei are două aspecte:

- a) suferința personală în lupta duhovnicească cu puterile întunericului;
- b) suferința pe care cineva o are sau o împărtășește cu cei ce trec prin aceste suferințe, adică cu semenul tău.

„*Atât cât sunt în lume, lumină a lumii sunt.*” Formularea aceasta pare să indice că a fost o vreme când Mântuitorul nu a fost în lume. Este perioada dinainte de Întrupare, este perioada Tatălui Creator. Dar nu trebuie să se înțeleagă că în această perioadă lumea a fost lipsită de Lumina lui Dumnezeu. „*În multe rânduri și în multe chipuri a vorbit Dumnezeu părinților noștri prin prooroci iar în zilele acestea, mai de pe urmă, ne-a grăit nouă prin Fiul Său*” (Evrei 1, 1-2). Lumea nu a fost niciodată orfană de Lumina lui Dumnezeu.

Intruparea Mântuitorului este ultimul act al iubirii divine prin care Dumnezeu ne arată Lumina Sa: „*Căci Dumnezeu așa a iubit lumea încât pe Fiul său Unul-Născut l-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*“ (Ioan 3, 16). Întruparea este o realitate permanentă, care nu se împușinează odată cu Înălțarea Mântuitorului la cer, sau după Pogorârea Duhului Sfânt, când începe perioada Mângâietorului. Căci, ne spune Mântuitorul înainte de patima Sa, „*Iar când va veni Mângâietorul pe care Eu îl voi trimite de la Tatăl, Duhul Adevărului, care de la Tatăl porcede, Acela va mărturisi despre Mine*“ (Ioan 15, 26). „*Acela (Duhul Adevărului) Mă va preamări pentru că din al Meu va lua și vă va vesti*“ (Ioan 16, 14). Duhul Sfânt sfințește lucrarea Mântuitorului și continuă să ne arate Lumina Sa, până la sfârșitul veacurilor. Căci de acum până la a doua venire a lui Hristos este o „*plinire a vremii*“ permanentă.

Pr. PUFULETE SILVIU-PETRE

V. DOCUMENTARE

BIBLIOGRAFIE CATEHETICĂ ȘI OMILETICĂ PENTRU FOLOSUL PREOȚILOR ȘI PROFESORILOR DE RELIGIE

Scurtă lămurire

Materialul de față a fost alcătuit pentru a veni în sprijinul orientării bibliografice a studenților, a cursanților de la masterat, a doctoranzilor, a profesorilor de religie din școlile generale, dar credem că poate fi util și preoților care vor dori să-și completeze cunoștințele omiletice, catehetice și metodice. Am început sistematizarea acestei bibliografii orientative în anul 1996. Cea mai mare parte a lucrărilor erau deja notate în fișele mele bibliografice, întocmite pe timpul anilor de doctorat (1981-1984), de mare folos în această privință fiindu-mi și anul în care am lucrat la Biblioteca Facultății de Teologie (1982), având, astfel, ocazia să pun mâna pe fiecare carte semnalată în sertarele cu fișe pentru Omiletică, Catehetică și Pedagogie. Ulterior, lista bibliografică a fost completată „cu timp și fără timp“, lucrările mai noi au fost notate, desigur, în acești ultimi ani, în care m-am ocupat îndeaproape de aceste discipline, atât ca asistent, cât și ca titular al catedrei, din anul 1999. Trebuie să notez, cu toată recunoștința, că de un mare sprijin în completarea listelor mi-a fost *Dicționarul Teologilor Români*, alcătuit de părintele profesor Mircea Păcurariu (Editura „Univers enciclopedic“, București, 1996), dicționar extrem de util nu doar în cazul nostru, ci pentru oricare dintre disciplinele teologice.

Evident, bibliografia de față este departe de a fi exhaustivă. Listele rămân deschise și vor fi completate în timp, iar noutățile vor fi semnalate studenților în fiecare nou an, pentru a fi la zi, pe cât este posibil, cu tot ceea ce va apărea interesant și util în domeniu.

CATEHETICĂ

1. Manuale:

- Antonescu, G.G., *Din problemele pedagogiei moderne*, București, 1924;
 Idem, *Pedagogia Generală*, București, 1930;
 Idem, *Curs de pedagogie*, București, 1925-1926;
 Idem, *Istoria Pedagogiei. Doctrinile fundamentale ale pedagogiei moderne*, București, 1939
 Bârsănescu, Șt., (coordonator), *Istoria pedagogiei*, Manual pentru liceele și Institutetele pedagogice, București, 1969.
 Bontaș, Ioan, *Pedagogie Manual universitar de pedagogie*, București, 1994.
 Bulacu, pr. Mihail, *Pedagogia Creștină Ortodoxă*, București, 1935.
 Brânzeu, pr. Nicolae, *Semănătorul. I. Catehetica*, Lugoj, 1936.
 Colectiv, *Îndrumări metodologice pentru predarea religiei în școală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1990.
 Colectiv, *Didactica aplicată în învățământul religios (Activitatea didactică a profesorului în afara orelor la clasă)*, Editura „Gheorghe Alexandru”, Craiova, 2001.
 Cucuș, Constantin, *Pedagogie. Compendiu de studii pedagogice*, Iași, 1996, (pp. 160-175: „Educația religioasă”).
 Golu P., Verza E., Zlate M., *Psihologia Copilului*, Manual pentru cls. a XI-a școli normale, București, 1995.
 Iancu, Stela, *Psihologia școlarului* -“De ce merg unii elevi încrunțați la școală?”, Editura „Polirom”, Ed. a II-a, Iași, 2000.
 Narly C., *Pedagogie generală*, București, 1996 (ed. a II-a; ed. I=1938).
 Nicola, Ioan, *Pedagogie, Manual pentru școlile post-liceale*, București, 1994.
 Oprescu. N., *Pedagogie* (vezi cap. „Educația moral-religioasă”, p. 372-377), București, 1996.
 Petrescu, pr. Nicolae, *Catehetica*, Manual pentru Seminariile Teologice, București, 1978.

Stanciu, I., Gh., *O istorie a pedagogiei universale și românești*, București, 1977.

Stefanelli, Juvenal, *Catehetica*, Cernăuți, 1904.

Tarangul, Oreste, *Manual de catehizație pentru instrucția religioasă a adulților în duminici și sărbători*, Arad, 1930.

2. Colecții:

Fer. Augustin, *De catechisandis rudibus*, MIGNE, P.L. XXXX, col. 309-348; (vezi și *Oeuvres complètes de Saint Augustin*, text bilingv. Trad. par Peronne, Vincent & comp., Paris, 1869, Tom. XXI (*Sur la manière d'enseigner la doctrine chrétienne aux ignorants*), p. 394-443. Vezi trad. rom. parțială a pr. Dan Negrei (cap. 1-3), în M.B. 5-6/1984, p. 328-332.

Idem, *De magistro*, P.L. XXXII, col. 1193-1220; trad. rom. Eugen Munteanu, Institutul European, Iași, 1995 (ediție bilingvă).

Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, trad. pr. D. Fecioru, București, 1982 (vol. 4 *Colecția Părinți și scriitori bisericești*, prescurtat = P.S.B.).

Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, trad. pr. D. Fecioru, București, partea I, 1943, partea a II-a, 1945 (Colecția Izvoarele Ortodoxiei).

Sf. Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic*, trad. de T. Cristescu și N. Barbu, București, 1947; ediția a II-a = 1998 (Edit. „Sophia”).

Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre creșterea copiilor*, în vol. „Puțul și împărțire de grâu“, Bacău, 1995.

Sf. Vasile cel Mare, *Omilia către tineri*, trad. pr. D. Fecioru, București, 1986 (vol. nr. 17 din colecția P.S.B.).

Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze. Scrieri II*, trad. Diac. Ioan Ică jr., Edit. Deisis, Sibiu, 1999; vezi și traduceri din M.A., de același: *Cateheza a II-a (Spre Hristos pe calea poruncilor și a fericirilor)*, în M.A. (*Revista Teologică*, serie nouă), nr. 2/1991; a XVIII-a (*Despre alegerea și virtuțile păstorului sufletesc*), M.A. 1/1990; a XXVII-a (*Despre necesitatea păzirii poruncilor*), în M.A. nr. 4/ 1990; a XXVIII-a (*Despre vederea luminii dumnezeiești și preoție*), în M.A. nr. 5/1990.

3. Dicționare:

Colectiv de autori, *Dicționar de pedagogie*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1979.

Cristea, Sorin, *Dicționar de pedagogie*, „Litera internațional“, Chișinău-București, 2000.

Păcurariu, pr., Mircea, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996.

Sorescu, pr., V., *Figuri, evenimente și locuri biblice* (dicționar pentru predarea religiei în școală), București, 1995.

4. Cărți, studii, articole:

Antonescu, G.G., *Educația morală și religioasă în școala românească*, București, 1937.

Antonesei, Liviu, *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*, Iași, 1996.

Badea, Elena, *Caracterizarea dinamică a copilului și adolescentului de la 3 la 17/18 ani, cu aplicație la fișa școlară*, Edit. Tehnică, București, 1997.

Balan, Bogdan și colectivul, *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grad*, Polirom, Iași, 1998.

Balca, Nicolae, *Importanța catehetică a Sfintei Liturghii*, în B.O.R., 1-2/1958;

Idem, *Caracteristici esențiale ale sufletului creștinului autentic*, S.T. 9-10/1954;

Idem, *Etapele psihologice ale mărturisirii*, S.T. 1-2/1955.

Basarab, Neagoe, *Învățăturile lui... către fiul său Teodosie*. Versiune originală (transcriere, traducere în limba română și studiu introductiv de prof. dr. G. Mihăilă), București, 1996.

Băbuș, arhim., Grigore, *Opera catehetică a Sf. Chiril al Ierusalimului și actualitatea ei*, în „Ortodoxia“, nr. 3/1986.

Băncilă, Vasile, *Inițierea religioasă a copilului*, București, 1996 (ed. Anastasia);

Idem, *Duhul Sărbătorii* (în special cap. „Pedagogia sărbătorii“), București, 1996.

Bârsănescu, Șt., *Învățământul oral prin predică, cel dintâi sistem de învățământ de durată la români, în „Pagini nescrise din istoria culturii românești“*, Edit. Academiei, București, 1971;

Idem, *Pedagogia și didactica*, Craiova, 1944.

Belu, pr., Dumitru, *Preocupări și studii de Pastorală, Omiletică și Catehetică*, în S.T. 56/1968.

Bodnariu, protos., Gheorghe, *Misiunea Bisericii în școală*, București, 1994, 82 p.

Brașiște, pr., Ene, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila* (Teză de doctorat), București, 1943;

Idem, *Însemnătatea Sf. Liturghii pentru viața creștină*. Material cultic și omiletic pentru explicarea Sfintei Liturghii, G.B. nr. 1-3/1951;

Idem, *Explicarea Țotezului în catehezele bapțismale ale Sf. Icon Gură de Aur*, în S.T. nr. 7-8/1970;

- Idem, *Explicarea Sf. Taine de inițiere* (Botez, Mirungere, Euharistie) în literatura creștină, București, 1990, 179 p.;
- Idem (împreună cu prof. Ecaterina Braniște), *Noțiuni de istoria sfântă a Vechiului și Noului Testament pentru uzul orelor de catehizare a copiilor*, „Credința noastră“, București, 1991;
- Bulacu, pr., Mihail, *Studiu introductiv în catehetica ortodoxă* (Teză de doctorat), Oradea, 1928;
- Idem, *Școala exegetică biblică din Antiohia*, București, 1931;
- Idem, *Spiritul catehezei patristice în școala românească*, București, 1937;
- Idem, *Noblețea educației creștine după Sfântul Ioan Hrisostom*, București, 1940;
- Idem, *Conștiința creștină după Catehezele Sf. Chiril arhiepiscopul Ierusalimului. Studii de Catehetică*, București, 1941;
- Idem, *Cateheza ortodoxă*, G.B. nr. 1-2/1949;
- Idem, *Principiile catehezei și personalitatea catehetului*, S.T., 7-8/1949;
- Idem, *Probleme de pedagogie catehetică*, S.T., 3-6/1950;
- Idem, *Liturghia catehumenilor și credincioșilor și cateheza în Biserica primară a Ierusalimului*, „Ortodoxia“, 4/1980.
- Calciu, pr., Gheorghe, *Șapte cuvinte către tineri*, București, 1996.
- Călugăr, pr., Dumitru, *Treptele formale și învățământul religios*, Sibiu, 1938.
- Idem, *Caracterul religios-moral creștin* (Teză de doctorat), Sibiu, 1955;
- Idem, *Metode și forme pentru prezentarea învățaturii creștine ortodoxe*, M.A., 1-3/1972; Idem, *Principii fundamentale ale învățământului religios*, în M.A. nr. 9-10/1975;
- Idem, *Rolul cazaniilor în formarea vieții religioase și morale*, M.B., 4-6/1978;
- Idem, *Hristos în școală*. Manualul catehetului ortodox pentru școala primară, vol. I, Sibiu, 1934; vol. II, Sibiu, 1937;
- Idem, *Șapte cărți de religie*, Edit. Episcopiei Romanului și Hușilor, Bacău, 1990.
- Cerghit, Ion, *Metode de învățământ*, ediția a III-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.
- Coman, Episcop, Vasile, *Religie și caracter* (Contribuții la cunoașterea și predarea religiei în perioada adolescenței), Oradea, 1992.
- Comenius, J., Amos, *Didactica Magna*. Trad., note și comentarii de Iosif Antohi, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970;
- Idem, *Pampaedia*, EDP, București, 1977;
- Idem, *Texte alese*, EDP, București, 1958;

- Idem, *Arta didactică*. Trad. din latină de David Popescu, EDP, București, 1975.
- Comșa, ep. dr., Grigorie, *Tineretul României*, Arad, 1934.
- Cornișescu, pr., Constantin, *Sf. Grigorie de Nazianz despre familia sa*, S.T. 5-6/1964.
- Cosma, pr., Sorin, *Cuvinte ale dreptei credințe* (Cateheze), Arad, 1992.
- Coué, Emile, *Stăpânirea de sine*, București, f.a., 96 p.
- Cristescu, pr., Grigorie, *Predică și cateheză*, Sibiu, 1929.
- Cucoș, Constantin, *Pedagogie și Axiologie*, București, 1995;
- Idem, *Educația religioasă, conținut și forme de realizare*, București, 1996;
- Idem, *Educația religioasă*. Repere teoretice și metodice, Edit. „Polirom“, Iași, 1999;
- Idem (coordonator), *Psihopedagogie*, pentru examenele de definitivare și de grade didactice, Edit. „Polirom“, Iași, 1998, 317 p.
- Danciu, Ana, *Metodica predării religiei în școlile primare, gimnazii și licee*, Editura „Anastasia“, București, 1999, 261 p.
- Diaconu, pr., Adrian, *Cateheza în activitatea pastoral-misionară a preotului*, S.T., 3/1989.
- Familia creștină azi* (elab. de un colectiv de profesori de la Facultatea de Teologie din Iași), Editura „Trinitas“, Iași, 1995, 203 p.
- Fecioru, pr., Dumitru, *Ideile pedagogice ale Sf. Ioan Gură de Aur*, București, 1937;
- Idem, *Pedagogia nouă și pedagogia creștină*, București, 1946.
- Felea, pr., Ilarion, *Religia culturii*, Arad, 1994 (ediția a II-a); în special cap. 10: *Religia și sistemele de educație*, p. 246-257.
- Foerster, F.W., *Școala și caracterul*, trad. Șt. Constantinescu, București, f.a.;
- Idem, *Cartea vieții. O carte pentru băieți și fete*, trad. N. Pandealea, f.a., București;
- Idem, *Învățământul religios și învățământul moral*, trad. I. Negiță, Chișinău, 1933.
- Fossion, André, *Manuel de catéchese pour jeunes et adultes*, Desclee, Paris, 1985.
- Galeriu, pr., Constantin, *Catedra de omiletică-catehetică cu noțiuni de Pedagogie*, în S.T., 7-10/1981;
- Idem, *Mântuitorul Iisus Hristos, învățătorul nostru suprem*, Ortodoxia, nr. 1/1983;
- Idem, *Revelația și educația*, în „Ortodoxia“, nr. 3-4/ 1993;
- Iceta, *Cra de religie în trecut și astăzi*, în „Altarul Paratului“, 4-6/1995.
- Găvănescul, Ion, *Pedagogie Generală*, București, 1923.

- Ghibu, Onisifor, *Din istoria literaturii didactice românești: I. Bucoavnele; II. Abecedarele; III. Cărțile de cetire din Transilvania*, București, 1916;
- Idem, *Pentru o pedagogie românească*. Antologie. București, 1977.
- Gordon, pr. Vasile, *Rolul catehetic-misionar al ierurghiilor*, în S.T. nr. 5/1986;
- Idem, *Religia în școală, Câteva repere bibliografice*, S.T., nr. 1-2/1997;
- Idem, *Activitatea omiletică, catehetică și pedagogică a pr., prof. dr. Mihail Bulacu. Pomenire la 100 de ani de la naștere*, B.O.R. 1-6/1998;
- Idem, *Învățământul religios românesc la cumpăna dintre milenii. Scurt excurs istorico-pedagogic*, „Ortodoxia“, 3-4/2000;
- Idem, *Mijloace practice de catehizare în Biserică*, în „Glasul Adevărului“ - Episcopia Buzăului, iulie-septembrie, 2000;
- Idem, *Factorii esențiali ai educației religioase*, „Glasul Bisericii“, nr. 5-8/2001;
- Idem, *Catehetică - curs pentru anul al III-lea de studii, Teologie Pastorală*, dactil., București, 2001 (140 p.).
- Grigoraș, pr. Constantin, *Fericitul Augustin și locul lui în pedagogia creștină*, M.M.S. nr. 810/1992;
- Idem, *Treptele herbartiene și învățământul religios*, în M.M.S. -1-3/1993;
- Idem, „...Mergând, învățați toate neamurile!...“ - Bazele hristologice, apostolice și patristice ale Catehetei și Omileticii, Edit. Trinitas, Iași, 2000;
- Idem, „...Propovăduiți Evanghelia la toată făptura!...“ Omiletică și Catehetică specială, Edit. Trinitas, Iași, 2000.
- Ionescu, pr. Marin, *Inima e cârmaciul minții. Catehetele zilelor noastre*, București, 1927;
- Idem, *Colectare de material omiletic și catehetic*, București, f.a. (297 p.).
- Iorga, Nicolae, *Istoria învățământului românesc*, București, 1928.
- *** *Învățătură de credință creștină ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1952.
- Irineu, ep. de Ecaterinburg și Irbițk, *Mamă, ai grijă! Călăuziri pentru creșterea și educarea ortodoxă a copiilor*; trad. din limba greacă, de diac. drd. Nicușor Morlova, Editura Buna-Vestire, Bacău, 2001 (95 p.).
- Ispir, Vasile, *Principiile educației creștine*, în B.O.R. nr. 1-3/1946.
- Ivan, pr. dr. Ilie, *Îndrumător catehetic*, Editura „Conphis“, Rm. Vâlcea, 2001.
- Jurcă, pr. Eugen, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești. Contribuții de metodologie și pedagogie creștină*, Edit. Marineasa, Timișoara, 2001.
- Leonte, Letiția, *Ucenicul lui Hristos, Îndrumări metodologice pentru predarea religiei în școli*, Edit. „Crater“, București, 1998, 144 p.
- Kant, Immanuel, *Tratat de pedagogie. Religia în limitele rațiunii*, Iași, 1992.

- Magdalena, Maica, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi*, cu traducerea românească a cuvântului Sf. Ioan Gură de Aur „Despre educația copiilor“, Editura „Deisis“, Sibiu, 2000.
- Marian, prof., Rodica, *Profesorul de religie în școală*, Edit. „Pelerinul român“, Oradea, 1997.
- Marinescu, Aurelia-Anastasia, *Codul bunelor maniere astăzi*, Editura „Humanitas“, București, 1999 (ediție revăzută și adăugită).
- Mehedinți, Simion, *Poporul (Cuvinte către studenți)*, București, 1921;
- Idem, *Altă creștere. Școala Muncii*, București, 1929 (ed. II-a);
- Idem, *Apropierea de Iisus prin Biserica noastră, prin alegerea educatorilor*, București, 1935;
- Idem, *Scrieri despre educație și învățământ. Antologie*. Editura Academiei, București, 1992;
- Idem, *Creștinismul românesc*, București, 1995 (Edit. Anastasia).
- Idem, *Parabole și învățături din Evanghelie*, Edit. Sophia, București, 2002.
- Metodica predării religiei* (colectiv de autori), Editura „Gheorghe Alexandru“ - Craiova, 2000.
- Micle, Ierom., Veniamin, *Inițieri catehetice*, Mănăstirea Bistrița (Oltenia), 1993.
- Miroiu, Adrian (coord.) și colectivul, *Învățământul românesc azi*, Studiu de diagnostică, Polirom - Iași, 1998.
- Moldovan, pr. Ilie, *Teologia Sf. Duh după catehezele Sf. Simion Noul Teolog*, în S.T. 7-8/1967;
- Idem, *Iubirea, Taina căsătoriei. Teologia iubirii* (vol. I) și *Adevărul și frumusețea căsătoriei. Teologia iubirii* (vol. II), Alba Iulia, 1996;
- Mureșan, Pavel, *Învățarea eficientă și rapidă*, Ed. „Ceres“, București, 1990.
- Necula, pr. Nicolae, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, Galați, vol. I - 1996; vol. II - 2001 (*material pentru cateheze liturgice*).
- Nisipeanu, I., *Religia pentru copii. Studiu metodologic, teoretic și practic, în spiritul școlii active*, București, 1922.
- Idem (colab. cu T. Geantă), *Pentru educația estetică a copilului*. Metodologia dexterităților în spiritul școlii active, Edit. Cultura Românească, București, f.a.
- Păulescu, dr., N.C., *Instincte, patimi, conflicte*, București, 1995 (Ed. Anastasia).
- Păcurariu, pr. Mircea, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu, 1786-1986*, Sibiu, 1987;
- Idem, *Istoria învățământului teologic în Biserica Ortodoxă Română*, BOR, 9-10/1981.

- Pernoud, Laurence (colab. cu Agnes Grison) *Cum îmi cresc copilul* (în original. *J'élève mon enfant*, Paris, 1994, premiată de Academia franceză de medicină), trad. de Doina Brindu, București, 1994.
- Pestalozzi, J.H., *Texte alese*, București, 1965.
- Petre, pr., Teodor, *Păcate și virtuți*, (Culegere de cateheze), Valea Plopului, 1994.
- Plămădeală, mitrop., Antonie, *Descăli de cuget și simțire românească*, București, 1981.
- Popescu, Anastasia (Mama Sica), *Cum să-i învățăm pe copii religia*, Editura Anastasia, București, 1996 (îndreptar realizat împreună cu Razvan Bucuroiu).
- Popescu, M. Teodor, *Primii didascăli creștini*, în S.T. nr. 2/1932;
- Idem, *Biserica și cultura*, București, 1996.
- Popescu, Ion, M. Năstase și E. Popescu, *Metodica predării religiei*, f.edit., București, 1997.
- Postelnicu, Constantin, *Fundamente ale didacticii școlare*, Edit. Aramis, București, 2000.
- Procopovici, pr. Petre, *Împărtășania și Spovedania în slujba educării tinerețului școlar*, Rm. Vâlcii, 1945.
- Radu, Nicolae (și colectiv), *Psihologia educației*, Edit. Fundației România de mâine, București, 2001.
- Răducă, pr., Vasile, *Rolul formativ al religiei*, în S.T., nr. 1-3/1994;
- Idem, *Actul catehetic: cateheza și acțiunile sale*, S.T., nr. 3-4/1997;
- Idem, *Curs de Catehetică*, ms. dactil., București, 1996.
- Rădulescu, prof., Mihai, *Cartea creștinului începător*, București, 1996.
- Răduș, pr. Ion, *Valoarea catehetică a muzicii în cultul ortodox*, M.O. 5-6/1975.
- Religia în școală (Minifilocalie pentru viață)*, Ep. Dunării de Jos, Galați, 1996, 47 p.
- Remete, pr. George, *Dogmatica Ortodoxă*, Manual pentru Seminariile Teologice, Edit. Episcopiei Ortodoxe Alba-Iulia, 1996.
- Sârbu, pr. Ilie, *Catehizarea copiilor și tineretului, obiectiv prioritar al Bisericii*, în „Altarul Banatului“, nr. 5-6/1990.
- Smiles, S., *Ajută-te singur (Self-help)*, sau *Character, purtare și stăruință, ilustrate cu ajutorul biografiilor*, trad. de Al. Lascarov-Moldovanu, ed. a III-a, f.a., București, 291 p.
- Stănculescu, prof., Nela, *Educația religioasă în concepția lui Jan Amos Komensky - părintele pedagogiei moderne*, G.B. 1-4/1996.

- Șebu, pr. Sebastian (Monica și Dorin Opreș), *Metodica predării religiei*, Alba Iulia, 2000.
- Șendroi, Rodica, *Metode și procedee de predare a religiei în școală*, București, 1997.
- Șerbănescu, pr., Nicolae, *Facultatea de Teologie a Universității din București. O sută de ani de la înființare. Scurte date despre învățământul teologic superior din Principatele Române în prima parte a secolului al XIX-lea (până la 1864)*, BOR, 9-10/1981.
- Terchilă, pr. Nicolae, *Psihologia contemporană și învățământul religios* (teză de doctorat), Sibiu, 1935.
- Tilea, pr. Gh. T., *Probleme fundamentale în opera moral-socială a Sf. Ioan Gură de Aur: III. Familia creștină*, București, 1947.
- Vasilescu, diac. prof., Emlian, *Probleme de psihologie religioasă și filosofie morală*, Ediția a II-a, București, 1941.
- Vintilescu, pr. Petre, *Spovedania și duhovnicia*, București, 1939 (ed. a II-a, 1995);
- Idem, *Funcțiunea catehetică a Sfintei Liturghii*, S.T., nr. 1-2/ 1949, p. 17-33.
- Ziglar, Zig, *Putem crește copii buni într-o lume negativă!*, (în original, *Raising positive kids in a negative world*), trad. Irina-Margareta Nistor, Editura „Curtea Veche“, București, 2000.

*

OMILETICĂ

I. a. Izvoare de bază:

- Sfânta Scriptură* (Edițiile Sf. Sinod).
- Cazania*, editată de Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București. Edițiile: 1960, 1973, 1987.
- Cărțile de cult ale Bisericii Ortodoxe (Octoih, Triod, Penticostar, Minee ș.a.)*, pentru valorificarea în predică a imnelor liturgice și a sinaxarelor.
- Proloagele*, vol. I și II, editate de Mitropolia Craiovei, 1991 (diortosite de arhim. dr. Benedict Ghiuș)
- Viețile Sfinților*, editate de Eparhia Romanului și Husilor. sub supravegherea protos. Ioanichie Bălan, începând din 1991 (12 volume).
- Canoanele Bisericii Ortodoxe*, editate prin osteneala arhid. prof. dr. Ioan Floca, Sibiu, 1993.

I. b. *Predicile Părinților și Scriitorilor bisericești:*

- Asterie al Amasiei, *Omilii și predici*, „Izvoarele ortodoxiei“, vol. 8, trad. de pr. Dumitru Fecioru, București, 1946.
- Fer. Augustin, *De doctrina christiana*, Migne, P.L., XXXIV, 15-122 (vezi cartea IV-a). Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentar la Sf. Evanghelie după Luca*, Edit. „Pelerinul Român“, Oradea, 1998 (trad. din franceză de diac. Gh. Băbuș).
- Sf. Clement Romanul, *Omilie, numită a doua Epistolă către corinteni*, trad. pr. D. Fecioru, în P.S.B., vol. 1, București, 1979.
- Sf. Efreem Sirul, *Cuvinte și învățături*, Ed. Buna-Vestire, Bacău, 1996.
- Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări despre Dumnezeu*, trad. de pr. Gh. Tilea și N. Barbu, C. de Argeș, 1947 (retrad. de Pr. D. Stăniloae, Ed. Anastasia, 1993);
- Idem, *Apologia și elogiul Sf. Vasile*, trad. N. Donos, Huși, 1931;
- Idem, *Elogiul funebru al lui Cezarie și Despre Macabei*, trad. de Petru Papadopol, Rm. Vâlcea, 1939;
- Idem, *Poeme dogmatice*, trad. pr. Gh. Tilea, în GB 5-6/1971 și GB 3-4/1973.
- Sf. Grigorie Dialogul, *Cartea regulei pastorale*, trad. pr. prof. Alexandru Moisiu, București, 1996, în special cap. 39-40, cu referiri la predicator.
- Sf. Grigorie Palama, *Omilii*, vol. I, Edit. „Anastasia“, trad. dr. Constantin Daniel, București, 2000.
- Sf. Ioan Gură de Aur, *Șaizeci și patru cuvinte sau predice*, trad. Episcopul Melchisedec Ștefănescu, București, 1883, (reeditate 1997, Ed. „Buna Vestire“, Bacău);
- Idem, *Omilii la cele 14 epistole pauline*, 9 vol., trad. de ep. Atanasie Teodosie, tipărite la Iași și București, între anii 1901-1923;
- Idem, *Cuvinte la praznice împărătești*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1942;
- Idem, *Omilii la Facere (I)*, trad. pr. D. Fecioru, București, 1987 (vol. 21 din *Părinți și scriitori bisericești* -prescurtat P.S.B.);
- Idem, *Omilii la Facere (II)*, trad. pr. D. Fecioru, București, 1989 (vol. 22, P.S.B.);
- Idem, *Omilia despre predică*, Migne, P.G., L, 653-662 (vezi și J. Bareille, *Oeuvres completes de Saint J. Crysostome...*, Tom. IV, Paris, 1866, p. 405-419), trad. pr. D. Fecioru, în M.A. nr. 1-3/1978, p. 58-66;
- Idem, *Despre preoție*, trad. pr. D. Fecioru, București, 1987; Cartea V-a, p. 113-120, cu referiri la predică și predicator;
- Idem, *Omilii la Matei*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1994 (vol. nr. 23 din P.S.B.); Idem, *Puțul și împărțirea de grâu* (57 predici), Edit. Buna-

- Vestire, Bacău, 1995. Origen, *Omilii la Facere, Ieșire, Numeri, Iosua, Cântarea Cântărilor, Cartea Proorocului Ieremia*, trad. pr. T. Bodogae, pr. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, București, 1981, vol. 6 din P.S.B.
- Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii duhovnicești*, trad. pr. C. Cornițescu, vol. 34 P.S.B., București, 1992.
- Sf. Nicolae Cabasila, *Trei Omilii (Nașterea, Buna-Vestirea și Adormirea Maicii Domnului)*, Editura Icos, București, 1999.
- Sf. Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Sfințelor Evanghelii de la Matei și Marcu*, Edit. Sophia, București, 1998;
- Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron, Omilii la psalmi, Omilii și cuvântări*, trad. de pr. D. Fecioru, București, 1986 (vol. 17 - P.S.B.).

*

- *Revistele bisericești*, centrale și mitropolitane, pentru studii omiletice și predici propriu-zise.
- *Îndrumătoarele bisericești*, ale Sfințelor Arhiepiscopii și Episcopii.

II. CĂRȚI DE PREDICI. AUTORI ROMÂNI

- Anania, arhiep. Bartolomeu, *Apa cea vie a Ortodoxiei* (pastorale și alocuțiuni), Editura „Renașterea“, Cluj-Napoca, 2002.
- Andreucț, arhiep. dr., Andrei, *Ospățul credinței. Cuvinte de învățătură*. Alba Iulia, 1999.
- Bălan, mitrop. Nicolae, *Mântuiește, Doamne, poporul Tău*, Sibiu, 1954.
- Bogdan, pr., Petru, *Viața în Hristos. Predici morale pentru toate duminicile și sărbătorile anului*, Arad, 1943.
- Boiu, pr. Zaharia, *Semințe în ogorul lui Hristos*, Tom. I, II, III, Sibiu, 1898-1999:
- Tom I: *Cuvântări la duminicile de peste an*;
  - Tom II: *Cuvântări la praznicele și sărbătorile de peste an*;
  - Tom III: *Cuvântări bisericești la înmormântări, parastase și alte festivități funebre*. Adaos de texturi biblice pentru cuvântările funebre.
- Bologa, dr. Vasile, *Cuvântări ocazionale*, Sibiu, 1933;
- Idem, *Cuvântări ocazionale, panegirice și comemorări*, Sibiu, 1934.
- Broșu, Ioan, *Casa de la Ierihon. Omilii și cuvântări duhovnicești*, Arad, 1927.
- Bulacu, pr. Mihail, *Cuvinte din Evanghelie. Predici*, București, 1944.
- Bunea, pr. Ioan, *Predici la duminici și sărbători*, Cluj-Napoca, 1983;
- Idem, *Cuvinte de învățătură la botez, cununie și înmormântare*, Cluj-Napoca, 1986.

- Buzdug, pr. Andrei, *Merinde pentru suflete credincioase*, Cluj, 1934;
Idem, *Cuvântări la cununii*, Cluj, 1938.
- Cârciuleanu, pr. Ion, *Predici*, Editura „Bit“, Iași, 2000.
- Chiricuță, pr. Toma, *Pocăiți-vă. Predici duminicale*, București, 1932;
Idem, *Cunoști tu calea? Chemări către suflet*, București, 1934;
Idem, *Evanghelia tălmăcită pentru timpul prezent* (predici exegetice), București, 1935; Idem, *Anul în predici*, Editura „Anastasia“, București, 1996.
- Ciceu, pr. Teodor, *Praznicele legii noastre ortodoxe*, Cluj, 1942.
- Cleopa, arhim. Ilie, *Predici la duminicile de peste an*, Edit. Ep. Roman, 1990 (ed. II-a, 1996);
Idem, *Predici la praznice împărătești și la sfinții de peste an*, Ep. Roman, 1986;
- Idem, *Urcuș spre înviere. Predici duhovnicești*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1998;
- Idem, *Predici la sărbătorile de peste an* (inedite), Editura „Christiana“, București, 2001.
- Coman, ep. Vasile, *Hristos în familie*, Brașov, 1945 (*material pentru cuvântări la cununii*); Idem, *Cuvântări liturgice*, Oradea, 1974 (ed. II-a, 1987);
Idem, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*, Oradea, 1980.
- Comșa, ep. Grigore, *Predici la toate duminicile anului bisericesc*, Arad, 1926;
- Idem, *De la leagăn până la moarte*, Arad, 1927;
- Idem, *Brazde în ogorul ortodoxiei*. Cuvântări ocazionale, Arad, 1932.
- Corneanu, mitrop. Nicolae (coordonator), *Ieșit-a semănătorul* (Cuvântări la duminicile și praznicele de peste an), Timișoara, 1974;
- Idem, *Culegere de predici* (Cuvântări la cununii și înmormântări), Timișoara, 1984.
- Cristea, mitrop. Miron, *Cuvântări*, Edit. CR, București, 1923;
Idem (patriarh), *Cuvântări și predici*, București, 1928;
Idem, *Predici pentru popor*, București, 1944.
- Cristescu, pr. Grigorie, *Mai aproape de Tine, Doamne! Meditațiile unui închinător*, Sibiu, 1926;
- Idem, *Vino și vezi!* (Meditații), Sibiu, 1929.
- David, diac. Petre, *Caută și vei afla*. Predici misionar-patriotice, la toate sărbătorile anului, la sfinți mari, la cuvioși, propovăduitori și mărturisitori români. Curtea de Argeș, 1996;
- Idem, *Sinaxar Transilvan*. Predici la sărbători, sfinți mari, cuvioși..., cu sinaxar ardelean, Alba Iulia, 1998, 640 p.

- Demian, Tudor, *Jertfa Laudei. Predici liturgice*, Arad, 1945.
- Donos, pr. Nicolae, *Modele de cuvântări bisericești*, Huși, 1927.
- Felea, pr. Ilarion, *Duhul Adevărului*, Arad, 1943.
- Gordon, pr. Vasile, *Mergând, învățați...* (Predici, cu un adaos de pilde din Pateric și alte istorioare ilustrative), Edit. Universității din București, 2001.
- Herineanu, ep. Teofil, *Tâlcuiri din Sfânta Scriptură*, Cluj-Napoca, 1987.
- Ionescu, pr. Marin, *Secerișul e mult, secerătorii puțini*. Predici, București, 1927;
- Idem (în colab. cu pr. Toma Chiricuță și alții), *Chemări de departe*. Predici la radio, București, 1929;
- Ispir, prof. Vasile, *Biserica activă*. Predici la radio, București, f.a., 145 p.
- Ivireanul, mitrop., Antim, *Predici*. Ediție critică îngrijită de G. Ștrempel. București, 1962;
- Idem, *Didahii*, Editura „Minerva“, București, 1983;
- Lascarov-Moldoveanu, Al., *Chemări la Domnul. Scurte lămuriri ale evangheliilor de peste an*, Craiova, 1941.
- Lițiu, pr. Gheorghe, *Cartea vieții* (Predici la duminici și sărbători), Timișoara, 1991.
- Lupaș, pr. Ioan, *Căzut-a cununa capului nostru*. Cuvântări funebreale. Arad, 1918.
- Man, arhim., Serafim, *Livada duhovnicească*. Predici, Cluj-Napoca, 1990.
- Maior, pr. Petru, *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți*, Buda, 1809;
- Idem, *Didahii, adecă învățături pentru creșterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morți*, Buda, 1809;
- Idem, *Prediche sau învățături la toate duminicile și sărbătorile anului*, 3 volume, Buda, 1810-1811;
- Marga, pr. Iacob, *Predici la morți*, Cluj, 1922.
- Martinică, pr. rom.-catolic, Isidor, *Omilii*, vol. I, II, III, București, 1991-1993.
- Micu, pr. Samuil, *Propovedanie sau învățatură la îngropăciunea oamenilor morți*, Blaj, 1784.
- Mihoc, pr. Vasile, *Predici exegetice la duminicile de peste an*, Editura „Teofania“, Sibiu, 2001.
- Munteanu, patriarh Nicodim, *Cuvântări liturgice...*, Mănăstirea Neamț, 1933;
- Idem, *Cuvântări pastorale și îndemnuri*, Mănăstirea Neamț, 1940.
- Necula, pr. Constantin, *Iubi-Te-voi Doamne...*, *Predici și meditații duhovnicești radiodifuzate (perioada Octoihului)*, Tehnopress. Iași, 2001.

- Negulescu, pr. N. Marin, *Predici la duminici și sărbători*, Edit. Ep. Romanului, 1991, 396 p.
- Oancea, pr. Zosim (colab. cu pr. Spiridon Câdea), *Bune-vestiri. Predici la toate duminicile de peste an*, Sibiu, 1944;
- Idem, *Popasuri omiletice*, Sibiu, 1976.
- Paschia, pr. Gheorghe, *Cer și pământ*, București, 1944.
- Pasulescu-Orlea, pr. Em. *Veniți să primiți lumină. Meditații evanghelice*, București, 1939.
- Păcurariu, pr. Mircea, *Predici la duminici și sărbători, la praznice împărătești și ale Maicii Domnului, ale Sfinților și la Sfinți români; predici ocazionale și la înmormântări*, București, 2000.
- Pârâian, arhim. Teofil, *Lumini de gând*, Cluj-Napoca, 1997.
- Pișculescu, pr. Grigorie (Gala Galaction), *Ziua Domnului* (articole publicate în „Curentul“), București, 1958 (material util pentru predici).
- Plămădeală, mitrop. Antonie (coordonator), *Lumină din lumină. Predici*, Sibiu, 1985;
- Idem, *Tâlcuri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989 (Ediția II-a, 1996, editura *Axios SRL*);
- Idem, *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989.
- Popescu, prof. M. Teodor, *Meditații Teologice*, Edit. Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1997.
- Popescu, ierom. Serafim, *Ieșit-a semănătorul. Predici pentru popor*, Sibiu, 1948.
- Poteca, arhim. Eufrosin, *Predici și cuvântări*, București, 1993 (Editor arhim. V. Micle).
- Răduleanu, pr. Boris, *Semnificația marilor sărbători creștine*, vol. I, Sibiu, 1993;
- Idem, *Semnificația duminicilor din postul mare*, vol. II, București, 1996.
- Robu, arhiep. rom.-cat., Ioan, *Sfinții ne învață. Predici la diferite sărbători*, București, 1996.
- Șaguna, mitrop. Andrei, *Chiriadromion, adecă cuvântări bisericesti pentru fiecare duminică a anului, întocmite de Nichifor Teotoke... cu un adaos de cuvântări pentru sărbătorile domnești*, Sibiu, 1855;
- Idem, *Tâlcuirea Evangheliilor în duminicile învierii și ale sărbătorilor*, Sibiu, 1857; Idem, *Predici. Studiu introductiv* de pr. FI. Mureșan, Cluj, 1945.
- Scriban, arhim. Iuliu, *Predici pentru popor*, București, 1944.
- Slevoacă, pr. Ștefan, *Popasuri duhovnicești. Predici la toate duminicile de peste an*, Râmnicu-Vâlcea, 1945;

- Idem, *Predici la duminici și sărbători*, București, 1978;
- Idem, *Făclii pentru dreapta credință*, Buzău, 1985;
- Idem, *Din tezaurul ortodoxiei*, Buzău, 1990 (conține, la sfârșit,ilde ilustrative);
- Idem, *Raze din lumina lui Hristos*. Predici la duminici, praznice și sfinți. Buzău, 1996.
- Steinhardt, ierom. Nicolae, *Dăruind vei dobândi*, Cluj-Napoca, 1994.
- Tarnavski, prof. Teodor (colab cu Em. Voiutschii), *Predici pentru duminicile anului*, 3 vol., Cernăuți, 1896, 1898, 1900.
- Tănase, protos. Petroniu, *Ușile pocăinței. Meditații duhovnicești la vremea Triodului*, Iași, 1994.
- Teodor, pr. Petre, *Hrană și bucurie. Predici la duminicile de peste an*, Valea Plopului, 1995.
- Vasilachi, arhim. Vasile, *Dumnezeu este lumină*. Predici, Neamț, 1939.
- Idem, *Predici rostite la radio*, București, 1942;
- Idem, *Prietenii lui Dumnezeu: Sfinții*. Predici, București, 1947.

III. CĂRȚI DE PREDICI. AUTORI STRĂINI

- Barth, Karl, *Komm, Schopfer Geist! Predigten. (Vino. Duhule creator! Predici)*, München, 1924.
- Bossuet, Jaques Benigne, *Oeuvres*, Tom I-IV, Paris, 1852;
- Idem, *Oraisonsfunçbres*, Paris, 1876;
- Idem, *Oeuvresoratoires*, Paris, 1914;
- Idem, *Meditations sur l'Evangile*, Tom I-II, Paris, 1922;
- Bourdaloue, Louis, *Oeuvres*, paris, 1836;
- Idem, *Predicile de advent*, trad. de dr. Al. Nicolescu, Blaj, 1920.
- Cantono, A., *Brevi discorsi e panegirici*, Torino, 1926.
- Farrar, F. V., *Predici pentru tineretul școlar*, trad. de Nicodim Munteanu, Neamț, 1935.
- Inochentie al Odesei, *Cinci mărgăritare*, Neamțu, 1929;
- Idem, *51 de cuvântări la Postul Mare*, trad. de Nicodim Munteanu, București, 1909;
- Idem, *Predici la sărbătorile împărătești*, trad. de N. Munteanu, Neamț, 1933;
- Idem, *Cuvântări la sărbătorile Maicii Domnului*, trad. de N. Munteanu, Neamț, 1933;
- Idem, *Predici. Despre căderea lui Adam, păcat, moarte si înviere*. Trad. de Nicodim, mitropolitul Moldovei, Neamț, 1939;
- Luth.ei, Martin, *Kirchen-Predigt...* (*Carte de predici a Bisericii*), Braunschweig, f.a. (912 p.).

- Massillon, Jean Baptiste, *Oeuvres*, Tom 1-11, Paris, 1868;
- Idem, *Cuvintele... sau „Petit Careme“*, Trad. de arhim. E. Poteca, București, 1846;
- Idem, *Le Petit Careme - Sermons*. Paris, 1895;
- Idem (colab. cu Flechier și Mascaron), *Oraisons funebres*, Paris, 1875;
- Miniatis, ep., *Ilie, Viața și opera lui*, trad. de pr. D. Iliescu- Palanca, București, 1936, vol. I;
- Idem, *Predicile și panegiricile lui Ilie Miniatis...*, trad. de același, București, 1944, vol. II;
- Idem, *Didahii la Postul Mare*, trad. de același, București, 1996 (reeditare a primei părți a vol. II din 1944, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R.);
- Idem, *Didahii și predici*, Edit. „Buna-Vestire“, Bacău, 1995.
- Nicolae, mitrop. de Krutički, *Cuvântări bisericesti*, trad. de pr. Nicolae Popescu, vol. I, București, 1949, vol. II, București, 1950, vol. III, București, 1952.
- Philarctē (Filaret), Monseign., *Oraisons funebres, homélies et discours*, trad. de russe par Alexandre de Stourdza, Paris, 1849;
- Idem, *Choix de sermons et discours*, trad. par A. Serpinet, Tom. I, II, III, Paris, 1866;
- Sundar Sing, Sadhu, *Prin Hristos și pentru Hristos*, Cuvântări ținute în Elveția (1922), trad. de prof. Mihail Ionescu și pr. N. Bănățeanu, Câmpulung Muscel, f.a., 200 p.
- Theodoru, D. Evangelou, *Askiseis ekklesiastikis ritorikis i omiletikis (Exerciții de retorică sau omiletică bisericască*, Predici, în l. greacă), Atena, 1978.
- Varsanufie, Starețul, *Omilii duhovnicești*, trad. de Șt. Nuțescu, Mănăstirea Frăsinei, 1994.

IV. MANUALE, CĂRȚI, STUDII ȘI ARTICOLE. AUTORI ROMÂNI

- Antonescu, pr. Constantin, *Predica clasică franceză*, Teză de licență, București, 1913.
- Aramă, George, *Elemente de omiletică specială*, București, 1930;
- Idem, *Câteva discursuri rostite la diverse ocațiuni în orașul Huși*, Huși, 1883.
- Balcoc, diac. Nicolae, *Curs de omiletică* (dactilografiat), în Biblioteca Facultății de Teologie.
- Idem, *Câteva trăsături ale Sf. Ioan Gură de Aur ca predicator*, S.T., 7-

- Idem, *Cuvânt la cununie*, în G.B., nr. 5-6/1972.
- Basarab, Neagoie, *Învățăturile lui... către fiul său Teodosie*, Versiune originală, transcriere, trad. și studiu introductiv de G. Mihăilă, București, 1996.
- Băbuș, arhim. Grigore, *Predica Sfinților Părinți*, G.B., 10/1956.
- Belu, pr. Dumitru, *Predica prin exemplul personal*, B.O.R. nr. 5/1954;
- Idem, *Omilie sau predică?*, M.A., 3-4/1957;
- Idem, *Vechiul Testament ca izvor omiletic*, M.A., 5-8/1957;
- Idem, *Iconografia ca izvor omiletic*, M.A., 11-12/ 1958;
- Idem, *Predicatorul în concepția Sf. Ioan Gură de Aur*, B.O.R. nr. 3- 4/ 1959;
- Idem, *Sfinții părinți ca izvor omiletic*, M.A. nr. 11-12/1959;
- Idem, *Imnele liturgice ca izvor omiletic*, M.A., 3-4/1960;
- Idem, *De ce este necesar să predici după plan?*, M.A., 7-8/1960;
- Idem, *Cu privire la ilustrația în predică*, M.A., 7-8/1962;
- Idem, *Predica veacului de aur*, M.A., 3-5/1964;
- Idem, *Cu privire la textul predicii*, M.A., 11-12/1964;
- Idem, *Cu privire la necrolog*, M.A., nr. 4-6/ 1965;
- Idem, *Predica apostolică*, M.A., 1-3/1966;
- Idem, *Preocupări și studii de pastorală, omiletică și catehetică*, în S.T. nr. 5-6/1968;
- Idem, *Motivul iubirii în uzul omiletic*, M.B., 1-3/1969;
- Idem, *Graiul în funcția lui etică*, M.M.S., 7-8/1971;
- Idem, *Valorile umane ca temă omiletică*, B.O.R., 5-6/1975;
- Idem, *Curs de Omiletică* (dactil.), Biblioteca Facultății de Teologie din Sibiu;
- Idem, *Activitatea omiletică a Sfântului Vasile cel Mare*, M.A., 1-3/1979;
- Braniște, pr. Ene, *Cultul divin ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe, a dragostei, a păcii și a bune înțelegeri între oameni*, S.T., 9-10/1983;
- Idem, *Fond și formă în predică*, M.O., 3-4/1966;
- Idem, *Învățămintele din predica patristică*, B.O.R., 1-3/1947.
- Brânzeu, pr. Nicolae, *Semănătorul. II. Omiletica*, Lugoj, 1944.
- Bria, pr. Ion, *Slujirea cuvântului*, G.B., 1-2/1972.
- Bulacu, pr. Mihail, *Omilia exegetică biblică*, Oradea, 1929;
- Idem, *Omilia despre predică a Sf. Ioan Hrisostom*, București, 1946;
- Idem, *Omilia hrisostomică în Ortodoxia românească*, G.B., nr. 5-6/1975;
- Idem, *Omilia ortodoxă și omiletica ortodoxă*, S.T. nr. 9-10/1977.
- Burcă, pr. drd., Gh. V., *Predica liturgică*, în M.M.S., an. XLIX, 1973, nr. 1-2;
- Idem, *Importanța curioșterii manifestărilor sufletești ale credincioșilor pentru predicator*, în S.T., an. XXIII, 1971, nr. 5-6;

- Caplat, mgr. Simion, *Aspecte omiletice în cuvântările Sfântului Vasile cel Mare*, S.T., 78/1965.
- Cartoian, Nicolae, *Istoria literaturii române vechi*, București, 1980.
- Chilea, pr. Sebastian, *Predica de succes*, M.O. nr. 1-3/1954;
- Idem, *Rugăciunea preotului*, în M.O., an. VII, 1955, nr. 3-4;
- Idem, *Predicatorul*, M.O. nr. 3-4/ 1958;
- Idem, *Considerații omiletice actuale*, Ortodoxia, nr. 1/1967.
- Idem, *Personalitatea preotului ca păstor sufletesc*, în M.O., 1-2/1974;
- Cireșeanu, Badea, *Omiletica*, curs litografiat, București, 1904.
- Chiriacescu, Constantin (colab. cu C. Nazarie), *Călăuza predicatorului*, București, 1902.
- Comșa, ep. Grigore (din botez Gheorghe), *Istoria predicii la români*, București, 1921;
- Idem, *O mie deilde pentru viața creștină*, Arad, 1929.
- Cotlarcu, mitrop. Nectarie, *Trepte formale psihologice în predică*, Edit. „Glasul Bucovinei“, Cernăuți, 1923.
- Cristescu, pr. Grigorie, *Predică și cateheză*, Sibiu, 1929;
- Idem, *Activitatea omiletică, teoretică și practică a Fer. Augustin*, S.T. 1/1931;
- Idem, *Predică și predicator în vremea noastră*, S.T. 3-4/1950;
- Idem, *Pasiunea și emoția în predică*, în M.O., nr. 4-6/1954;
- Idem, *Revelație, dogmă și predică*, în S.T., nr. 3-4/1954;
- Idem, *Valoarea și funcțiunea subconștientului în predică*, M.A., 1-2/1957;
- Idem, *Omilie mare și omilie mică, sau omilie exegetică și omilie tematică?* M.M.S., 1-2, din 1958.
- Dalea Justinian, *Scrieri omiletice împotriva superstițiilor în Biserica Ortodoxă Română*, S.T., 7-9/1963.
- David, diac., Petre, *Cuvântul, armă împotriva vrăjmașilor*, S.T. 1-3/1992.
- Deheleanu, pr. Petre, *Material pentru predici și cateheze*, M.B., 10-12/1975.
- Dimancea, Chiriac, *Istoria elocinței creștine, de la Iisus Hristos până astăzi*, Craiova, 1927.
- Dimancea, pr. Stan, *Schițe de plan pentru predici*, G.B. 6-7/1954.
- Dinu, Mihai, *Comunicarea. Repere fundamentale*. Editura Algos, București, 2000.
- Drăguliu, pr. Gheorghe, *Propovăduirea cuvântului și cultul în B.O.R.*, în S.T. 3-4/1975.
- Dușu, pr. Constantin, *Întâlnirea predicii creștine cu retorica greco-romană*, S.T. 2/1991.

- Felea, pr., Ilarion, *Sfânta Liturghie și predica*, Revista Teologică, 11/1929.
- Floca, arhid. Floca, *Predica Fer. Augustin*, MA, 7-8/1963;
- Idem, *Predici publicate în periodicele bisericești* (1949-1964), M.A., 11-12/1966.
- Florescu, V., *Retorica și neoretorica*, București, 1977.
- Galeriu, pr. Constantin, *Preoția ca slujire a cuvântului*, Ortodoxia, nr. 2/1979;
- Idem, *Catedra de omiletică-catehetică, cu noțiuni de pedagogie*, S.T. nr. 7-10/1981;
- Idem, *Mântuitorul Iisus Hristos, învățătorul nostru suprem*, Ortodoxia nr. 1/1983;
- Idem, *Cuvânt pentru rânduielile cele de pe urmă, de la săvârșirea credinciosului din această viață*, în „Îndrumătorul“, Buzău, 1984;
- Gordon, pr. Vasile, *Introducere în Omiletică* (Elemente pentru cursul anului IV), Edit. Universității București, 2001;
- Idem, *Necesitatea actualizării predicii sub aspect misionar*, B.O.R., nr. 7-8/1986;
- Idem, *Cunoașterea temeinică a Sfintei Scripturi și folosirea ei în predică*, „B.O.R.“, an. CIV, 1986, nr. 5-6;
- Idem, *Predica în cultul divin*, G.B. nr. 3-4/1992;
- *Idem, *Despre bunul simț în predică, sau respectul față de cuvânt*, în V. Ort., nov. 1993;
- Idem, *Bibliografia omiletică în sprijinul redactării și prezentării predicii*, B.O.R., nr. 1-6/1996;
- Idem, *Propovăduitorul și ascultătorii, factori esențiali ai predicii*, „Altarul Banatului“, an. IX (XL VIII), 1998, Serie nouă, nr. 10-12;
- Idem, *Importanța pastorală a necrologului*, „Revista Teologică“ (Sibiu), an. VIII (80), 1998, nr. 2-3;
- Idem, *Pareneza la Cununie. Considerații teoretice și practice*, „Altarul Banatului“, IX (XL VIII), Serie nouă, 1998, nr. 4-6;
- Idem, *Factori ai reușitei predicii: noțiuni de limbaj, stil, gestică, material ilustrativ etc.*, S.T., 3-4/1998;
- Idem, *Profilul omiletic al părintelui profesor dr. Constantin Galeriu* (la împlinirea vârstei de 80 de ani), B.O.R., 7-12/1999;
- Idem, *Omiletica practică: privire de ansamblu asupra genurilor propovăduirii*, „Aimanahul Episcopiei Buzăului“, nr. 17-18/1999;
- Idem, *Propovăduirea cuvântului - dimensiune esențială a slujirii preoțești*, „Teologie și viață“ - Iași, an. IX (LXXV), 1999, Serie nouă, nr. 1-6;

- Idem, *Vechiul Testament - un izvor ignorat în predica actuală*, „Glasul Adevărului“ (Episcopia Buzăului), an. XI, 113-115, aprilie-iunie 2000;
- Idem, *Izvoare omiletice inedite: manuscrisele cu predici de la Biblioteca Academiei Române*, în „Anuarul Facultății de Teologie din București“/2001;
- Idem, *Numele bun al propovăduitorului, condiție „sine qua non“ a reușitei predicii*, în „Teologie și Viață“, Serie nouă - anul XI (LXXVII), nr. 1-7, ianuarie-iulie 2001;
- Idem, *Redactarea și prezentarea predicii între teorie și practică*, „Ortodoxia“, 3-4/2001;
- Idem, *Profilul omiletic al părintelui Constantin Voicescu*, în „Scara“, an V, nr. 7, dec. 2001.
- Grigoraș, pr. Constantin, *Predica în slujba cuvântului lui Dumnezeu*, B.O.R., 7-8/1980;
- Idem, „...*Mergând, învățați toate neamurile!*...“ - Bazele hristologice, apostolice și patristice ale Catehetei și Omileticii, Edit. Trinitas, Iași, 2000;
- Idem, „...*Propovăduiți Evanghelia la toată făptura!*...“ - Omiletică și Catehetică specială, Edit. Trinitas, Iași, 2000.
- Gusti, Dimitrie, *Ritorică pentru tinerimea studioasă*, Ediție îngrijită de Mircea Frînculescu, București, 1984 (Ediția originală apărută în 1852, retip., cu îmbunătățiri, în 1875).
- Iancu, Nicolae, *Cuvântarea bisericească și felurile ei*, Teză de licență, București, 1902.
- Ioanicescu, I., *Folclorul religios în predică*, în B.O.R., nr. 5-6/1978.
- Ionescu, pr. Marin, *Inimă și suflet. Omiletica vremurilor noastre*. Planuri și exerciții de predică, București, 1927;
- Idem, *Lumină lină. Doamne, Tu ai cuvintele vieții veșnice*. Material omiletic și catehetic, București, 1938;
- Idem, *Altarul și amvonul*, București, 1942;
- Idem, *Catedra și amvonul. Schițe de lecțiuni practice, de predici și conferințe religioase*, București, 1942.
- Iorga, Nicolae, *Cuvântări de înmormântare și pomenire*, Vălenii de Munte, 1909.
- Ivan, pr. Ilie, *Omiletica ortodoxă*. Repere teoretice, metodice și practice. Editura Episcopiei Argeșului și Muscelului, Rm. Vâlcea, 1999, 404 p.
- Lițiu, pr. Gheorghe, *Cuvântul de înmormântare în Biserica Ortodoxă*, B.O.R. 9-10/1978.
- Manolescu, I. Mircea, *Arta Avocatului*, Editura Humanitas, București, 1998.
- Marcu, pr. Grigorie, *Predica la Sfinții Trei Ierarhi*, M.A., 1-2/1973.

- Micle, protos. Veniamin, *Preocupările omiletice ale Mitropolitului Andrei Șaguna*, M.O., 11-12/1973;
- Idem, *Sf. Grigorie Teologul, propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu*, G.B., 1-2/1976;
- Idem, *Arhimandritul Eufrosin Poteca - Predicator*, M.O., 9-10/1976;
- Idem, *Sfântul Vasile cel Mare, predicator al cuvântului lui Dumnezeu*, M.B., 10-12/1979; Idem, (arhim.), *Trepte spre amvon* (studii omiletice), Mănăstirea Bistrița (Oltenia), 1993.
- Mihoc, pr. Vasile, *Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserica Ortodoxă*, O, 4/1972;
- Idem, *Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserică și nașterea credinței*, M.A., 56/1983.
- Mitrofanovici, pr. Vasiliu, *Omiletica bisericii dreptcredincioase răsăritene*, Cernăuți, 1875.
- Moldovan, pr. Ilie, *Biserica Ortodoxă Română și limba națională, ca expresie morală a unității poporului român*, în G.B., 10-12/1977;
- Idem, *Pregătirea morală a preotului pentru predică*, „Telegraful român“, 35-38, Sibiu, 1985;
- Idem, *Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură și Tradiție*, M.M.S., 3 / 1989.
- Munteanu, pr. Armand, *Călăuză omiletică*, G.B. 5-6/1968;
- Idem, *Ghid bibliografic ...*: B.O.R. 1-2/1974 (predicatori români); 9-10/1971 (străini).
- Nazarie, pr. Constantin (colab. cu C. Chiricescu), *Călăuză predicatorului*, București, 1902.
- Negrici, prof. Eugen, *Antim Ivireanul. Logos și personalitate*, Edit. „Du Style“, București, 1997.
- Noica, ierom. Rafael, *Despre cuvânt*, apud arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești cu teologi ortodocși din străinătate*, Edit. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1995.
- Pacout, Nathalie, *Arta de a vorbi în public*, Editura Alma Tip, București, 1998.
- Paschia, pr. Gh., *Predica prin viață la sfinți*, București, 1934.
- Petrescu, pr. Nicolae, *Omiletica. Manual pentru Seminariile Teologice*, București, 1978;
- Idem, *Explicarea apostolelor duminicale*, București, 1975.
- Piuaru, dr. Ioan Molnar, *Retorica*, Oradea, 1999.
- Popa, drd. Ioan, *Caracterizarea omiletică a predicii profeților Vechiului Testament*, în GB, 3-4/1971.
- Idem, *Șfântul Vasile cel Mare, predicatorul milosteniei*, S.T. 3-4/1971.
- Popescu, prof. Adrian, *Pericope evanghelice explicate*, G.B. 5-7/1994.

- Popescu, pr. Gabriel, *Importanța predicatorială a chinonicului*, M.O., 5-8/1961;
- Idem, *Studii omiletice asupra cărții „Tălmăcirea Evangheliilor și Cazaniilor de peste an”*, în ST, 5-6/1963;
- Idem, *Predică și predicator în Biserica Ortodoxă Română*, B.O.R., 1-2/1971
- Popescu, pr. N. Grigore, *Calendar cu toți sfinții din an, întocmit după viețile sfinților scrise de arhiep. Dimitrie al Rostovului, după Minee și alte lucrări*, B.O.R. 1-2/1956, p. 151-196.
- Popescu, pr. Victor N., *Predica în cultul creștin*, B.O.R., 4-6/1944.
- Popescu, prof. M. Teodor, *Predica, o mărturisire a preotului*, în G.B., 11-12/1954.
- Idem, *Meditații Teologice*, București, 1997.
- Procopovici, pr. Petre, *Omilia și predica. Studiu istoric-omiletic*, Oradea, 1933;
- Idem, *Introducere în Omiletică*, Iași, 1946.
- Provia, pr. Constantin, *Activitatea pastorală și omiletică a Sf. Ioan Hrisostom în Antiohia*, Buzău, 1919.
- Radu, pr. Simion, *Pentru o tematică creștină a necrologului*, M.A., 7-8/1972.
- Rădășanu, drd. Petru, *Elocvența în retorică și omiletică*, în S.T., an. XXVI-II, nr. 7-10.
- Rădulescu, prof. Mihai, *Antim Ivireanul. Învățător, scriitor, personaj*, Edit. Ramida, București, 1997.
- Retorică românească* (Antologie), Ed. Minerva, București, 1980.
- Rezuș, pr. Petre, *Învățătura creștină despre cuvânt, mijloc de expresie în cele trei confesiuni*, Ortodoxia, 1/1959;
- Idem, *Principiile ortodoxe ale propovăduirii*, M.O., 1-2/1969.
- Scriban, arhim. Iuliu, *Priveliști în câmpul omileticii*, București, 1929;
- Idem, *Elemente de omiletică specială*, București, 1930;
- Idem, *Datoria preotului către limba bisericească*, Sibiu, 1938, 31 p.
- Slevoacă, pr. Ștefan, *Aspecte actuale ale predicii profesilor Vechiului Testament*, S.T., 12/1980.
- Stan, pr. Alexandru, *Un manuscris de „Propovedanii” inedit, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în B.O.R., nr. 5-6/1988, p. 134-151;
- Idem, *Trei vechi manuscrise inedite de cuvântări bisericești* (sec. XVII și XVIII) și locul lor în cultura noastră, B.O.R., nr. 11-12/1989, p. 51-67;
- Stanton, Nicki, *Comunicarea*, Editura S.C. „Știință & Tehnică”, București, 1995, 315 p.
- Stănciulescu, pr. Al. Bârda, *Bibliografia revistei B.O.R., partea VI-a, „Omiletică și catehetică”*, în rev. B.O.R., nr. 7-8/1988.
- Stăniloae, pr. Dumitru, *Funcția cuvântului*, în „Luceafărul”, nr. 8/1941.

- Șebu, pr. Sebastian, *Forma și conținutul predicii creștine în primele trei veacuri*, S.T. 34/1967;
- Idem, *Contribuția Sf. Efreem Sirul la dezvoltarea predicii creștine*, S.T., 7-8/1967.
- Idem, *Propovăduirea Evangheliei în Biserica românească din Transilvania*, în volumul „Contribuții transilvănene la teologia ortodoxă”, Sibiu, 1988, p. 184-209;
- Idem, *Gânduri despre predică și orice cuvânt al preotului*, în M.A., nr. 3/1989;
- Idem, *Din activitatea învățătoarească a Mitropolitului dr. Antonie Plămădeală*, în vol. „Teologie, slujire, ecumenism...”, Sibiu, 1996, p. 400-412.
- Idem, *Curs de Omiletică*, ms. f.a. (Facultatea de Teologie din Sibiu).
- Tarangul, Oreste, *Regenerarea predicii* (Exegeza omiletică), Chișinău, 1934.
- Voniga, pr., David, *Omiletica sau studiul oratoriei bisericești*, Orăștie, 1906.
- Zarea, drd. Anatolie, *Predica și ascultătorii ei*, S.T., 5-6/1966.

V. TEZE DE DOCTORAT. AUTORI ROMÂNI

- Băjău, pr. Ioan, *Predica în veacul de aur*, susținută în anul 1996, publicată la Craiova în 1997.
- Dura, pr. Nicolae, *Propovăduirea cuvântului și Sfintele Taine. Valoarea lor în lucrarea de mântuire*, București, 1997 (BFT -23007), și ST, 1-2/1998, p. 3-286.
- Dușu, pr. Constantin, *Panegiricul ca formă a predicii în trecut și astăzi*, în „Ortodoxia”, nr. 1-2- 3-4/1992 și 1-2/1993.
- Gordon, pr. Vasile, *Pareneza în slujirea pastoral-misionară a Bisericii*, București, 1998 (BFT-23174), „Ortodoxia”, 3-4/1999.
- Grigoraș, pr. Constantin, *Kerigma apostolică în predica Sf. Ap. Pavel*, Trinitas, Iași, 2001.
- Ivan, pr. Ilie, *Cuvântul în slujirea mântuirii*, București, 1997 (BFT, 23011/10 bis).
- Popescu, pr. Gabriel, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei*, în S.T. 1-2/1969.
- Sabău, pr. Marcel, *Literatura religioasă populară în slujirea propovăduirii Bisericii*, București, 1997 (BFT- 23010).
- Stancovici, pr. Branislav, *Episcopul Nicolae Velimirovici, viața și opera*, susținută în anul 1999 (în curs de apariție).
- Șebu, pr. Sebastian, *Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană, în Germania apuseană*, M.A. 4-6/1980.
- Vasilachi, arhim., Vasile. *Predica în Evul Mediu*, Iasi, 1938.

VI. MANUALE, CĂRȚI ȘI STUDII. AUTORI STRĂINI

- Allen, J. Joseph, *The ministry of the church. Image of the pastoral care (Part II: The ministry of the word*, p. 127-169), St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1986.
- Barth, Karl, *La proclamation de l'Évangile*, text reconstitué par A. Roulin, Neuchâtel, 1961.
- Baumann, J. Daniel, *An introduction to contemporary preaching*, „Baker book house“, Grand Rapids, Michigan, 1988;
- Berthier, l'abbé, *Le pretre dans le ministère de la prédication*, Lyon, 1900.
- Black, James, *The mystery of preaching*, London, 1924.
- Bohren, Rudolf, *Trost: Predigten*, Neukirchner-Verlag, 1981.
- Bonhoeffer, Dietrich, *La parole de la prédication*, trad. par Henry Mottu, Genève, 1992.
- Breck, John, *The Power of the Word*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1986 (vezi și trad. franceză: *La puissance de la parole. Une introduction à l'herméneutique orthodoxe*, traduit de l'anglais avec le concours de l'auteur, Cerf, Paris, 1996).
- Buttrick, David, *Homiletic. Moves and structures*, Vanderbilt University, 1985.
- Carnegie, Dale, *Cum să vorbim în public* (în original, *Public speaking and influencing men in business*), trad. Irina-Margareta Nistor, Editura „Curtea Veche“, București, 2000.
- Cahiers de l'Institut romand de pastorale (IRP) - Lausanne: nr. 9/juin 1991 = Precher; nr. 18/mars 1991 = Modeles homiletiques; nr. 20/nov. 1994 = Pedagogie et didactique du catechisme etc.
- Charland, T., *Artes predicandi; contribution a l'histoire de la rhetorique du Moyen Age*, Paris, 1936.
- Cicero, Marcus Tullius, *De oratore*, în „Opere alese“, ediție îngrijită de G. Guțu, vol. II, București, 1973, p. 17-78.
- Colectiv (L. Gagnebin, Fl. Taubmann & comp.), *La prédication. I. Sens, enjeux, formes, outils*, Eglise Réformée de France (ERF), Paris, 1996; 2. *Apprendre à prêcher*, ERF, Paris, 1999.
- Craddock, Fred B., *Prêcher*, trad. par J. F. Rebeaud, Genève, 1991.
- David, Breed, *Preparing to preach*, New York, 1930.
- Evans, William, *How to prepare sermons*, Chicago, 1964.
- Fend, Leonhardt, *Homiletik*, Berlin, 1970.
- Fountouli, Ioannou, *Omiletiki*, Tessaloniki, 1985.
- Fournier, E. *La Homilia*, Barcelona, 1965.
- Guérin, Paul & Sutcliffe Terence, *Guide du prédicateur*, Paris, 1994, 210 p.

- Hamon, M., *Traité de la prédication, à l'usage des séminaires*, Paris 1887.
- Langhaye, Le R. P.G., *La prédication. Grands maîtres et grands lois*, Paris, 1927.
- Lardone, Giovanni, *Nuptialia. Alocuzioni matrimoniali*, Torino, 1934.
- Lopuhin, A. P., *Comentariu la Evanghelia după Matei*, trad. de Patriarhul Nicodim Munteanu, Tomul al VIII-lea din colecția *Biblia comentată...*, București, 1948.
- Maillot, Alphonse, *Préchons afin que la grâce abonde* (Cofession à propos de la prédication comme art de dire „Zut!“), Mission interieure Eglise Evangelique Lutherienne, Paris, 1992.
- Möller, Christian, *Seelsorglich predigen (Die parakletische Dimension von Predigt, Seelsorge und Gemeinde)*, 2 Auflage, Göttingen, 1990.
- Mottu, Henry (et comp.), *Le défi homilétique. L'exégèse au service de la prédication*. Edit. „Labor et fides“, Genève, 1993.
- Pease, Allan (and Garner A.), *Limbajul vorbirii sau arta conversației* (în original: *Talk language; how to use conversation for profit and pleasure*), trad. de Ileana Busuioc, București, 1994.
- Puerth, *De Gregorii Nazienzeni orationibus funebris*, Strassbourg, 1907.
- Quintilian, M. Fabius, *Arta oratorică*, Trad. Maria Hetco, B.P.T., vol. I, II și III, București, 1974, 409 + 383 + 465 p.
- Rambaud, R. P. *Grandes figures des precheurs*, 2 vol., Paris, 1931.
- Idem, *Traité moderne de prédication*, Lyon -Paris, 1941.
- Reymond Bernard et Rojas Jean-Luc, *Comment enseigner l'homilétique?*, Supplément aux Cahiers de l'IRP, feb. 1997.
- Reymond, Bernard, *De vive voix. Oraliture et prédication*, Labor et Fides, Genève, 1998;
- Idem, *La prédication et le culte protestants entre les anciens et les nouveaux médias*, Etudes théologiques et religieuses, Paris, 4/1994.
- Trembela, P. N., *Homiletiki i theoria tou kirygmatos*, Atena, 1928.
- Theodorou, D. Evangelou, *Mathimata ekklesiastikis ritorikis i omiletikis (Cursuri de retorică sau omiletică bisericescă)*, Atena, 1976 (în l. greacă).
- Voeltzel, René, *Le culte protestant - Propos théologiques de bon sens, humoristiques et parfois irrévérencieux (chap.: IV - La Parole de Dieu; V - La prédication; VI - Un personnage il plusieurs rôles)*, Labor et Fides, Genève, 1985.

AUTORITATEA ȘI VALIDITATEA SFINTELOR CANOANE AUTENTICITATEA ȘI FUNCȚIA LOR LITURGICĂ¹

1. Introducere

În tratarea acestei teme vom încerca să fim cât se poate de clari și simpli. Iar aceasta, datorită faptului că prin claritate se realizează înțelegerea dintre oameni și, ca urmare, unitatea de simțire dintre aceștia. În acest sens, sugestive sunt cuvintele Profesorului Dimitrios Balanos, pe care le-a rostit referindu-se la una din cele mai importante probleme, și anume, convocarea Sinodului Panortodox: *...îmi veți permite, în convingerea mea, să fiu cât se poate de scurt și sincer, fără rezervări diplomatice sau cu dublu înțeles, fiind convins că numai prin schimbul clar și sincer de păreri, va fi posibil să se arate adevărul, pe care întotdeauna noi, fie și pe diferite căi, îl căutăm.*²

Așadar, vom încerca să fim concisi, deoarece se va demonstra, probabil, din același motiv, că reușita acestui demers nu este atât de ușoară, de vreme ce tema supusă studiului pare să fie destul de dificilă. Această dificultate se intensifică și datorită faptului că această temă, aflată în centrul preocupărilor bisericești de astăzi, este expusă sub multe aspecte și se prezintă cu specifice dificultăți datorate amplei divergențe despre Sfintele Canoane. În acest punct, am dori să subliniem faptul că astăzi, în general, divergența despre Sfintele Canoane se referă la problema fundamentală a autenticității lor. Dar poate că această divergență și diferență de păreri este, în parte, justificată,

---

1. Traducere din limba greacă (Partea I). Semnatarul acestui studiu, Profesorul Panagiotis Boumis, s-a născut în anul 1934, în Atena. A studiat Teologia în cadrul Universității din Atena (1952 – 1956), Filosofia la Universitatea din Göttingen, Teologia și Dreptul în cadrul Universității din München. A fost declarat Doctor al Facultății de Teologie din Atena, în 1970. Din 1980 ocupă catedra de Drept Bisericesc, mai întâi cu titlul de conferențiar, iar din 1986, ca profesor titular.

2. Dim. Balanos, *Problema convocării unui Sinod Ecumenic*, (Extras din Anuarul Științific al Facultății de Teologie din Universitatea Atenei vol. III, 1936-1937), Atena 1937, p. 11. (în grecește).

căci, din nefericire, nu se întâlnește, într-adevăr, discernământul necesar și clar dintre Sfintele Canoane și mulțimea regulamentelor bisericești.

Referitoare și consecventă cauză a neînțelegerii printre membrii Bisericii, cât privește tema Sfintelor Canoane, este și confuzia existentă în jurul funcției liturgice a acestora, adică insuficienta cunoaștere despre validitatea și aplicarea acestora, sau și ignoranța lor totală.

2. Autoritatea Sfintelor Canoane

Acum, ajungem mai întâi la cercetarea aspectului privind autoritatea și autenticitatea Sfintelor Canoane. Din diferitele discuții la nivelul bisericesc sau, pur și simplu, teologico-științific, este cunoscut faptul că epicentrul divergenței în jurul Sfintelor Canoane se referă la autenticitatea sau relativitatea acestora, precum și la temporalitatea sau caracterul lor permanent. Cu alte cuvinte, unii vorbesc despre autoritatea trecătoare și relativă, alții despre autoritatea veșnică și exclusivă a Sfintelor Canoane. De aceea, credem că această temă are o importanță vitală pentru creștini, dar și pentru orice om, în general. În acest punct, merită să ne referim la observația profesorului rus, Părintele John Meyendorff: *Deosebirea dintre absolut și relativ este, cred, cu mai mult urgență dintre toate problemele pe care le au de întâmpinat astăzi teologii ortodocși... Numai dacă vom descoperi și vom cunoaște îndeajuns pe Cel Absolut, vom reuși să ne orientăm cu siguranță în masa tradițiilor omenești, vom putea să facem distincțiile necesare și epurările cerute.*³

Această problemă, privind autoritatea exclusivă a Sfintelor Canoane, este vitală, fiindcă este indisolubil legată și de problema corectitudinii lor, adică de adevărul exprimat prin ele, fapt ce are legătură și cu aspectul provenienței Sfintelor Canoane, dacă acestea sunt, într-adevăr, porunci dumnezeiești sau, mai degrabă, invenții și dispoziții omenești. Profesorul L. Filippidis scria referitor la aceste aspecte: *Drept este Adevărul și Adevărul este ceea ce Dumnezeu a descoperit – ceea ce Dumnezeu dorește... Acesta – ceea ce Dumnezeu a descoperit – se găsește în fața noastră pentru totdeauna ca un dat, dar și pe vecie în vigoare.*⁴

3. John Meyendorff, *Tradiția Bisericii și tradițiile oamenilor*, în *Teologie-Adevăr și Viață*. Atena 1962, p. 133. (în grecește).

4. Leon. Filippidis, *Mișcarea de la Vechea și Noua Romă spre revenirea membrilor Bisericii lui Hristos la unitatea inițială*, Atena 1970, p. 32 (în grecește).

Discuția în jurul acestei probleme este posibil ca să se întindă mult și să devieze, astfel, spre diferite direcții, departe de tema principală, îngreunând și abordarea acesteia. Însă, de comun acord cu cele spuse la început, vom încerca, în loc de o altă discuție și metodă, să observăm acum, cu claritate, mărturiile Sfințelor Canoane în sine sau, mai exact, mărturiile celor ce au decretat aceste canoane, Părinții Bisericii.

Prin urmare, în canonul al II-lea de la Sinodul V-VI Trulan⁵, care reprezintă un fel de codificare sinoptică oficială a Sfințelor Canoane ale Bisericii⁶, citim: *Iar bun s-a arătat și aceasta în acest Sfânt Sinod, foarte bune și prea prețioase lucruri, astfel încât să rămână și de acum înaintea statornice și sigure, pentru tămăduirea sufletelor și vindecarea de patimi, cele ce au fost primite cu bucurie și confirmate înaintea noastră de către Sfinții și Fericii Părinți, așadar, într'adevăr, și cele 85 de canoane predate nouă în numele Sfinților și Slăviților Apostoli...și toate celelalte Sfinte Canoane, cele ce au fost așezate de către Sfinții și Fericii Părinți⁷ ...Și nu stă în puterea nimănui să falsifice canoanele arătate mai sus, sau să le neglijeze, sau să primească altele decât canoanele rânduite, în mod măsluit scrise de către unii, care au dorit să denatureze adevărul. Iar dacă cineva ar concepe un oarecare canon aducând ceva nou din cele ce s-au spus, sau încearcă să-l răstoarne, răspunzător va fi în ceea ce privește acest canon, așa cum acesta spune, acceptând epitimia⁸, și prin ea în ceea ce exact greșește să se vindece⁹.*

De asemenea, în primul canon de la Sinodul al VII-lea Ecumenic¹⁰ citim: *Pentru cei ce au primit demnitatea preoțească, mărturii și împliniri sunt formulările hotărârilor canonice; pe care primindu-le cu bucurie, noi cântăm Domnului Dumnezeu cu David, cel ce face cunoscut pe Dumnezeu, zicând: În calea mărturiilor Tale m-am desfățat ca de toată bogăția...Astfel fiind lucrurile, și aducându-ni-se la cunoștință, punând în ele bucuria noas-*

5. sau Quinisext, cum mai este cunoscut în istoriografia de specialitate. În continuare voi folosi această terminologie. (nota trad.)

6. V. Vartolomeaios Arhontonis, *Despre codificarea Sfințelor Canoane și a dispozițiilor canonice în Biserica Ortodoxă*, Tesalonica 1970, p. 19. (în grecește).

7. În continuare, se menționează care sunt canoanele, fie date la Sinoadele Ecumenice și locale, fie rânduite de Sfinții Părinți. V. G. Rallis – M. Potlis, *Constituția Dumnezeieștilor și Sfințelor Canoane*, vol. II, Atena 1852, p. 308-309. (în grecește).

8. Conform interpretării Sfântului Nicodim, adică să primească ca epitimie ceea ce respectivul canon pe care l-a falsificat prevedea spre îndreptare. (nota. trad.)

9. *Ibidem*, p. 309-310.

10. Canoanelor menționate mai sus, de mica dar oficiala codificare a Bisericii, trebuie să fie incluse cele de la Sinodul al VII-lea Ecumenic, ca unele ce sunt de aceeași validitate.

*tră, ca unul care ar fi găsit comoară mare, adoptăm dumnezeieștile canoane cu bunăvoință, iar întreaga lor poruncă și neclintită o întărim*¹¹.

Așadar, autoritatea exclusivă a Sfințelor Canoane desemnează în primul rând faptul relevant că Sinoadele Ecumenice, în mod lămurit, interzic denaturarea sau falsificarea acestora. Despre tema acestei interziceri, profesorul C. Mouratidis scrie: *Această...insistență exclusivă în fidelitatea și validitatea Canoanelor mai vechi, precum și a interzicerii oricărei încălcări, inovații sau anulări a conținutului acestora de către Sinoadele Ecumenice de mai sus, exprimă exact adâncă convingere a conștiinței bisericești despre autoritatea veșnică și neschimbătoare a conținutului Sfințelor Canoane, inspirat de către Sfântul Duh*¹².

Din acest fapt, adică interzicerea de către canoane a falsificării lor, rezultă și concluzia că ele sunt infailibile și că exprimă ceea ce este drept, conținând adevărul. Dacă Sfintele Canoane nu ar oferi ceea ce este corect, ci ar conține dispoziții greșite, atunci pentru ce motiv nu s-ar accepta, a posteriori, o îndreptare oarecare a lor? Concluzia de mai sus este confirmată și de al doilea canon, deja menționat, de la Sinodul Quinisext, care spune: *Și nu stă în puterea nimănui să falsifice canoanele arătate mai sus, sau să le neglijeze, sau să primească altele decât canoanele rânduite, în mod măsluit scrise de către unii, care au dorit să denatureze adevărul*¹³.

Deci, Sfintele Canoane au mărturia că ele conțin adevărul. Iar aceasta deoarece, în mod concomitent, au mărturia de la sine că ele au fost decretate de către Sinoadele Ecumenice, sub iluminarea și supravegherea Sfântului Duh, *Duhul Adevărului*¹⁴. Astfel, în primul canon de la Sinodul al VII-lea Ecumenic se proclamă: *adoptăm dumnezeieștile canoane cu bunăvoință, iar întreaga lor poruncă și neclintită o întărim, adică a canoanelor care au fost rânduite de către trâmbițele Sfântului Duh, prea vestiții Apostoli și Sfinți Părinți de la Sinodul șase Ecumenic și de la cele care au fost convocate local pentru pronunțarea unor asemenea decrete, precum și Sfinții noștri Părinți; deoarece, de la Unul și Același Sfânt Duh, de vreme ce au fost iluminați, au stabilit acelea care sunt cu folos pentru noi*¹⁵. Ca urmare, se declară de către

11. Rallis-Potlis, *op. cit.*, p. 555-556.

12. C. Mouratidis, *Autoritatea veșnică a Sfințelor Canoane*, Atena 1972, p. 61-62. V. și VI. Pheidias, *Premize istorico-canonice și bisericești de interpretare a Sfințelor Canoane*, Atena 1972, p. 44. (ambele în grecește).

13. Rallis-Potlis, *op. cit.*, p. 309-310.

14. Ioan 14, 17; 15, 26, 15, 26.

15. Rallis-Potlis, *op. cit.*, p. 556.

Sinodul al VII-lea Ecumenic, *într-un mod mai mult decât solemn, adâncă convingere permanentă în conștiința bisericească despre natura și caracterul Dumnezeieștilor și Sfintelor Canoane ale Bisericii, ca roade ale Sfântului Duh*¹⁶.

Despre mărturia de mai sus nu poate cineva să susțină faptul precum că aceasta ar indica ignoranța Sfinților Părinți în legătură cu adevărata natură a legilor Bisericii, sau că, în mod greșit, canoanele conțin această confirmare. Și asta deoarece, dacă cineva ar dori, pentru moment, să presupună că mărturia oricărui Sinod Ecumenic, în întregime, este eronată, atunci ce autoritate ar fi posibil să îndreptățească părerea oricăror Sfinți Părinți izolați ai Bisericii, sau a episcopilor și teologilor mai noi?¹⁷ Cu toate acestea, părerea unui Sinod Ecumenic nu poate să fie contrazisă de către opinia oricărui om de știință modern, ca și mărturia de mai sus.

Dincolo de aceste aspecte, este firesc ca mărturia acestor canoane să fie autentică, iar în consecință, toate canoanele decretate de către Sinoadele Ecumenice să fie fără de greșală, atâta timp cât și Sinoadele Ecumenice, ca glasuri constitutive ale Bisericii, care este *stâlp și temelie a adevărului*¹⁸, sunt infailibile¹⁹. De aceea, Sfântul Atanasie cel Mare, în mod corect, spune în *Epistola acestuia către episcopii din Africa: Cuvântul Domnului cel care a fost dat prin Sinodul Ecumenic din Niceea, rămâne pe veci*²⁰.

16. C. Mouratidis, *Sfintele Canoane, stâlp și temelie ale Ortodoxiei*, Atena 1972, p. 9. Mulți dintre cei ce se împotrivesc spun: *Cum de este posibil ca Sfintele Canoane să fie roade ale Sfântului Duh, de vreme ce câteva dintre acestea vin în contradicție și nepotrivire între ele? Dacă erau roade ale Sfântului Duh, precum și dacă de la Unul și Același Duh Sinoadele ecumenice luminate fiind, le-au stabilit, ar trebui ca le să fie în deplina concordanță și să nu se contrazică. Pentru combaterea acestei contestații poate cineva să spună că așa zisa contradicție este fenomenală (v. B. Pheida, op. cit., p. 42 și 45) și subiectivă. Nu ar ajunge cineva la o asemenea părere, dacă s-ar face o justă considerare, distingere, amplasare și interpretare a canoanelor și a legilor Bisericii. Aceasta vom vedea în studiul de față, ca și în lucrarea următoare. V. asemenea și recenta noastră lucrare: Titlurile bisericesti ca ranguri lumești (Contribuție la interpretarea celui de al VII-lea canon de la Sinodul V-VI Trulan, în *Teologia*, vol. 41 (1970), p. 456 ș.u. (în grecește).*

17. V. *Epistola Sinodului din Cartagina către Papa Celestin, ... Oare cine este cel ce va crede că este posibil ca oricui Dumnezeu nostru să-i inspire dreptatea judecării, și preoților nenumărați care s-au adunat la Sinod să nege?* - în Rallis-Potlis, op. cit., vol. III, p. 620.

18. I Tim. 3, 15.

19. V. Panagiotis Trembelas, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Sorbonicești*, vol. I, Atena 1959, p. 402. Andreas Theodoros, *Esența Ortodoxiei*, Atena 1961, p. 238, precum și I. Karmiris, *Ecclesiologia Ortodoxă*, (Secția a V-a de Dogmatică), Atena 1973, p. 638, 685 ș.u. (toate în grecește).

20. J. P. Migne, P.G. 26, 1032B. Sfântul Atanasie cel Mare se referă doar la Primul Sinod Ecumenic, fiindcă celelalte nu se întruniseră încă.

3. Câteva lămuriri

a) Existența dispozițiilor-canoanelor

Poate ar spune cineva că cele de mai sus sunt valabile pentru hotărârile dogmatice, adică pentru dispozițiile dogmatice, dar nu și pentru canoane, fiindcă dispozițiile Sinoadelor Ecumenice și canoanele acestora nu sunt unul și același lucru. Acest argument, însă, nu este valid, dar nici nu există distingere clară între cele două caracterizări, de vreme ce de multe ori o *dispoziție* este caracterizată ca un canon și invers. Marele canonolog bizantinist Zonaras spune în mod caracteristic: *Așadar, dispoziția este numită regula sau canonul*²¹. Iar dintre cei contemporani, D. Petrakakos scrie: *În zadar va căuta cineva sensul propriu al cuvintelor canon și dispoziție, până și pe cel al cuvântului dogmă, pe parcursul primelor cinci secole*²². Acest aspect se datorează și faptului că multe dintre canoane au un conținut dogmatic (XVII, XVIII de la Primul Sinod Ecumenic, IV, X, XIV, XVII de la Sinodul al IV-lea Ecumenic etc)²³, aproape toate având o strânsă legătură cu învățătura dogmatică a Bisericii care reprezintă și aplicarea lor practică. Astfel încât, în mod just, sublinia VI. Lossky: *canoanele, care reglementează viața Bisericii în înfățișarea pământească a acesteia, sunt nedespărțite de dogmele creștinilor. Nu sunt numai regulamente juridice, ci și aplicări practice ale dogmelor Bisericii*²⁴. Referitor la cele de mai sus și Mitropolitul de Servia și Kozani, Dionisios, observă cu precizie: *În Biserică nu există probleme separate teoretice și practice, după cum am învățat să le numim în epoca modernă și contemporană. Problemele Bisericii sunt probleme de viață, în care nu se separă teoria de practică. Separarea problemelor Bisericii în așa numite teoretice și practice conduce și la fragmentarea organismului bisericesc, precum și la antinomie în viață... Fără îndoială, unul dintre cele mai mari păcate care se săvârșesc în epoca noastră, în cadrul Bisericii, este cel care separă trăirea de dogmă, dragostea de credință, Biserica de Teologie*²⁵.

Legat de acest aspect, ar putea cineva să scoată în vedere următoarea contestație: *În contradicție cu dispozițiile care erau cunoscute în mod amplu*

21. Rallis - Potlis, *op. cit.*, p. 159. V și vol. III, 306, 308.

22. D. Petrakakos, *Preocupări nomocanonice*, Atena 1943, p. 33. (în grecește)

23. V. I. Karmiris, *Eccelesiologia Ortodoxă*, p. 697.

24. VI. Lossky, *Teologia mistică a Bisericii Răsăritene*, trad. în grecește de Șt. Plevrakis, Tesalonic 1964, p. 206. V și C. Mouratidis, *Consolidarea constituțională a Sfințelor canoane, în Koinonia*, vol. XVII (1974), p. 150-151.

25. Dionisios Psarianos, Mitropolit de Servia și Kozani, *Calca plină de mulțumire*, Atena 1969, p. 15-17.

și confirmate de către membrii Bisericii, canoanele nu erau confirmate de către aceștia, de vreme ce aceștia nu au avut cunoștința lor imediată. Această contradicție, însă, nu este gravă, căci de vreme ce un sinod era recunoscut ca Ecumenic, adică autentic și infailibil²⁶, așa și orice hotărâri ale acestuia, prim urmare și canoanele sunt drepte și infailibile. De altminteri, dacă sinodul în discuție nu ar fi infailibil, atunci nu ar fi nici ortodox²⁷.

Prin cele de sus spuse, credem că nici o îndoială nu este îndreptățită în ceea ce privește autoritatea exclusivă a Sfințelor Canoane. De altfel, în mod just, și Patriarhiile Ortodoxe de Răsărit, în răspunsurile lor către anglicanii cei fără de jurământ (1716/25), spuneau: *Așadar, constituțiile și canoanele celor șapte Sfinte Sinoade, cât și a celor locale, care s-au întrunit mai înainte (din vremea Sfinților Apostoli până în timpul celui ce a domnit în Constantinopol, Vasile Porfirogenetul), le primim ca pe Sfintele Evanghelii, conform canonului al II-lea de la Sinodul al VII-lea Ecumenic și Sfânt, precum și cu cea de a III-a dispoziție din al II-lea titlu al Novelelor, în care găsim că trebuie să ținem canoanele celor șapte Sinoade Ecumenice, precum și dogmele, ca pe Dumnezeieștile Scripturi... Este vădit pentru ce motiv primim canoanele Sfințelor Sinoade ca pe Dumnezeieștile Scripturi, căci legi ale oamenilor purtători de Dumnezeu sunt, pe care Dumnezeu le-a așezat în Biserică, ca și pe Apostoli și pe Profeți, precum și pe învățători, așa după cum dumnezeiescul Apostol învață (I Cor. 12, 28), iar cei inspirați în Duhul Dumnezeiesc au decretat aceste canoane, astfel încât să le avem ca pe niște făclii ce strălucesc în loc întunecos (II Petru 1, 19), asemenea ca și pe Dumnezeieștile Scripturi. Așadar, Duhul Sfânt Care a grăit prin Apostoli, după cum s-a spus mai înainte, Același și prin Părinții purtători de Dumnezeu a vorbit, ci nu altul²⁸. Iar cel mai mare dintre canonologiii mai noi, Sfântul Nicodim Aghioritul, spune: *Această Carte (adică, colecția Sfințelor Canoane-Pidalionul) este după Sfintele Scripturi, Scriptură, după Vechiul și Noul Testament, Testament. După primele și inspirate de către Dumnezeu cuvinte, cele de al doilea și inspirate de către Dumnezeu cuvinte. Aceasta reprezintă hotarele veșnice pe care le-au așezat Părinții noștri, și legi care**

26. V. I. Karmiris, *Ecclesiologia Ortodoxă*, p. 677: *Admiterea oricărui sinod ca fiind ecumenic are ca rezultat și acceptarea acestuia ca infailibil.*

27. Relativă și lămuritoare este și observația Arhim. Parthenios Polakis (*Biserica Greacă și lumea barbarilor*, în *Anuarul Științific al Facultății de Teologie din Universitatea Tesalonicului*, vol. I (1953), p. 478, nota 1, pe care o repetă și Mitropolitul Maxim de Sardeon: *Dintre Asoptioniști, M. Jugie (Le Schisme Byzantin, p. 11 ș.e.) condamnă acest canon (XXVIII de la Sinodul al IV-lea Ecumenic) ca eretic, fără să aibă curajul, evident, de a înainta spre o concluzie logică, precum și că Sinodul de la Calcedon, în care s-a decretat canonul, este eretic.* (Mitropolitul Maxim de Sardeon, *Patruirea Ecumenică în Biserica Ortodoxă, studiu istoric și canonic*, Tesalonic 1972, p. 213, nota 1). (în grecește)

28. I. Karmiris, *Monumente dogmatice și simbolice ale Bisericii Ortodoxe Sobornicești*, vol. II, ed. a II-a, Graz-Austria 1968, p. 808/[888]. (în grecește)

există pe vecie... pe care Sinoadele Ecumenice și locale prin Duhul Sfânt le-au decretat... Această Carte este cu adevărat, după cum am denumit-o, Pidalionul (Cârma) Bisericii Sobornicești, prin ajutorul căruia/căreia aceasta, conducând în siguranță pe marinari și pe călători, adică spun pe cei ce au primit preoția și pe mireni, îi însoțește către limanul cel fără de valuri al Împărăției de Sus²⁹. În acest sens, Profesorul Ioannis Karmiris adaugă: Astfel, sfintele canoane cele ce sprijină trupul bisericesc, având un caracter universal și veșnic, asemenea fiind și destinația Bisericii, constituie dreptul pozitiv al ei, modul de soluționare a relațiilor dintre membrii ei, astfel încât toate să se facă după cuviință și după rânduială (I Cor. 14, 40). Deci, Biserica fiind așezământ dumnezeiesc, a dobândit același regim, care este dumnezeiesc, deoarece provine în mod direct de la Iisus Hristos sau de la Apostoli și de la urmașii lor canonici, inspirați de către Sfântul Duh, și nu se supune stricăciunii firei omenești, ci are autoritate exclusivă³⁰.

b) Deosebirea dintre canoane-dispoziții canonice

Înainte de a înainta în studiul nostru, suntem datori să procedem, în mod necesar, la următoarea deosebire și constatare. Dacă cele de mai sus, privind autoritatea exclusivă, sunt valabile pentru Sfintele Canoane, decretate de Sinoadele Ecumenice, cât și pentru acele canoane care au fost stabilite de sinoadele locale sau de către Părinții Bisericii, dar care au fost legalizate de către vreun Sinod Ecumenic³¹, ele nu sunt valabile, însă și pentru canoanele care au fost rânduite numai de un sinod local sau de vreun părinte bisericesc. Despre ultimele canoane nu putem afirma cu certitudine că sunt infailibile. Iar acest lucru se datorează faptului că pe lângă cele spuse mai sus despre infailibilitatea Sinoadelor Ecumenice, avem în practică ca exemplu și canonul al XVI-lea de la Sinodul Quinisext, care îndreaptă canonul XIV de la Sinodul local din Neocezareea³².

²⁹. *Pidalion*, Ed. Papademetriou, Atena 1957, p. XVI. În mod cert, se cuvine să distingem între colecția Sfintelor Canoane, într-adevăr, și întreaga carte a Pidalionului, care pe lângă Sfintele Canoane conține și interpretarea acestora, sau diferite însemnări și subînsemnări despre acestea. Într-adevăr, colecția Sfintelor Canoane este în esență, după Sfintele Scripturi. Sfântă Scriptură și Testament. De aceea, credem, că fără greșală a fost dorința Mitropolitului Pireului, Hrisostomos, de a așeza pe Sfânta Masă, alături de Sfânta Scriptură și Sfintele Canoane. (V. Enciclica Sfintei Mitropolii a Pireului 136, nr. prot. 1106, 13-3-1971, în Arhim. Titos Karantzalis, *Valoarea dumnezeieștilor și sfintelor canoane*, Atena 1974, p. 15-16, în grecește). Desigur că nu poate să fie valabil acest aspect atât pentru interpretarea-comentariu a *Pidalionului*, cât și pentru interpretarea-comentariu a Sfintei Scripturi de către oricare Părinte sau teolog contemporan

³⁰. I. Karmiris, *Ecclesiologia Ortodoxă...* p. 520.

³¹. La legalizarea Sfintelor Canoane a procedat, așa cum am văzut, în mod special și exact, Sinooul V-VI Trulan, prin cel de al XI-lea canon al său.

³². V. Rallis - Potlis, *op. cit.*, vol. II, p. 329-340; vol. III, p. 94.

Această părere despre caracterul supus greșelii a oricăror canoane, decretate de către un oarecare Sinod local sau Părinte al Bisericii și nu legalizate de vreun Sinod Ecumenic, întărește și cazul canoanelor Patriarhului Constantinopolului, Ioan, cel numit și Postitorul. Canoanele patriarhului în cauză, cu toate că erau scrise înainte de convocarea Sinodului Quini-Sext³³, totuși nu au fost legalizate de către acesta, deși el a legalizat mulțime de alte canoane. Acest fapt nu credem că este la întâmplare, ci se datorează câtorva motive. Nicolae, Patriarhul Constantinopolului, în al XI-lea răspuns al său despre *Kanonikon* spune, adică despre colecția canoanelor Sfântului Ioan Postitorul, că *acest Kanonikon, folosindu-se cu multă îngăduință, a distrus cu desăvârșire pe mulți*³⁴. Sfântul Nicodim Aghioritul nu acceptă, însă, această justificare, spunând: *nu numai că este îngăduitor, dar (îndrăznesc să spun) că este aproape de cei ce iubesc plăcerile trupului și puțin aspru*³⁵. Neputând să justifice motivul pentru care Sinodul Quinisext nu a legalizat canoanele Sfântului Ioan Postitorul, Sfântul Nicodim adaugă epigramatic: *Nu cunosc pentru care pricină (s-a întâmplat aceasta)*³⁶. Noi credem că nu au fost legalizate datorită faptului că ele ar conține oarecare greșeli, poate și dogmatice. De altminterea, printre altele³⁷, în primul canon al Sfântului Ioan citim: *Cu toate acestea, dacă cineva crede că va îndupleca mânia Dumnezeirii prin aplecarea repetată a genunchilor, asemenea să facă, și mai ales...*³⁸. În consecință, pare-se că în acest canon se introduce sensul ispășirii și al satisfacerii lui Dumnezeu din partea omului, ceea ce nu este în concordanță cu învățătura dogmatică a Bisericii.

Dincolo de acest motiv, se crede că aceste canoane, atribuite Sfântului Ioan Postitorul, nu au fost păstrate exact cum au ieșit din mâna lui, ci au suferit anumite denaturări în urma unor abrevieri făcute de copiiști³⁹, cărora probabil se datorează și greșelile dogmatice. Poate că la aceste canoane, care poartă în mod fals numele Sfântului Ioan Postitorul, se referă cel de la II-lea canon de la Sinodul Quinisext, când spune: *... Și nu stă în puterea nimănui să falsifice canoanele arătate mai sus, sau să le neglijeze, sau să primească altele decât canoanele rânduite, în mod măsluit scrise de către unii, care au dorit să denatureze adevărul*⁴⁰. Pentru toate aceste motive se pare că aceste

33. Ca fapt cunoscut, Sfântul Ioan Postitorul a murit în anul 619, în timp ce Sinodul V-VI Trulan a fost convocat în 691.

34. Rallis - Potlis, *op. cit.*, vol. IV, p. 425. V. Pidalion, p. 737.

35. Pidalion, p. 698, subnota 2.

36. *Ibidem*.

37. În studiul următor vom examina într-un mod amănunțit aceste puncte greșite.

38. Rallis - Potlis, *op. cit.*, vol. IV, p. 436. V. Pidalion, p. 699.

39. Pidalion, p. 698-699, subnota 2.

40. Rallis - Potlis...vol. II, p. 309-310.

canoane au fost suspecte de erezia cuiva sau de greșeala privind dreapta credință, iar datorită acestui fapt nu au fost legalizate de către Sinodul Quinisext.

Prin urmare, din cele de mai sus, spuse în mod teoretic și practic, tragem concluzia că numai canoanele decretate și legalizate de către Sinoadele Ecumenice indică și redau cu siguranță ceea ce este corect, sprijinindu-se pe caracterul infailibil al Bisericii. Desigur, prin această afirmație nu dorim să susținem că toate celelalte canoane nu conțin adevărul, că sunt greșite, sau că suntem datori să le îndepărtăm. În mod contrar, este foarte probabil ca într-un viitor Sinod Ecumenic să se legalizeze multe dintre acestea, iar prin acest mod să dobândească autoritate ecumenică și exclusivă⁴¹. Până la acel moment, însă, nu putem să avem siguranța și certitudinea despre infailibilitatea și corectitudinea lor, pe care ne-o dau canoanele Sinoadelor Ecumenice. Pentru aceste motive, canoanele în sine, adică în sensul propriu al cuvintelor, sunt numite numai cele ale Sinoadelor Ecumenice, ca și cele legalizate de ele⁴².

După cum este cunoscut, *κανών* înseamnă băț, nua etc. de lemn (riglă linie), pe care o folosea cineva pentru a trage o linie dreaptă, sau pentru a verifica rectilinitatea liniei cuiva. În mod metaforic, *κανών* se numește și tot ceea ce se folosește ca model pentru îndeplinirea faptei cuiva, ca îndreptar sau criteriu al ei. Prin urmare, și canoanele sinoadelor Ecumenice, conținând ceea ce este corect, adevărul, oferă fiecărui credincios modelul, în baza căruia este dator acesta să se cultive, sau pe baza căruia poate să-și verifice corectitudinea faptelor lui. Canoanele constituie o măsură, un criteriu de infailibilitate. Pe baza lor sunt judecate faptele credincioșilor, a păstorilor, cât și a celor păstoriți. Canoanele reprezintă un etalon de desăvârșire, și cu cât cineva pășește, acționează și se cultivă mai mult în conformitate cu acestea, cu atât mai mult trebuie să se considere *mai* desăvârșit, *mai* sfânt și *mai* drept. Oricine, din contră, se îndepărtează de ele, se îndepărtează de ceea ce este corect, desăvârșit, drept și sfânt⁴³.

Traducere din limba greacă de **Drd. ION MARIAN CROITORU**

41. În mod cert, de vreme ce aceste canoane nu vin în contradicție vădită cu voința lui Dumnezeu, nici față de poruncile și canoanele Sfintei Scripturi și ale Sinoadelor Ecumenice, precum și faptul că Biserica, în mod concomitent, le are în folosință sau le pune în practică, sunt obligați membrii Bisericii să le urmeze și să le țină. V. și Evrei 13, 17: *Ascultați pe mai marii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre...* V. și canonul al XXXI-lea apostolic.

42. Mai departe, cineva ar putea să spună că nu trebuie să fie numite canoane dispozițiile de orice conținut canonic a diferitelor organe bisericești (sinoade, episcopi etc.), de vreme ce nu au fost legalizate de un Sinod Ecumenic. Acestea, până când vor fi legalizate de un Sinod Ecumenic, poate să fie numite, simplu, dispoziții canonice sau bisericești, regulamente bisericești etc.

43. Încă o precizare: *Desăvârșit și drept este acela care urmează canoanele și le pune în practică; nu acela care pretinde altora ținerea și supunere față de ele. Într-un asemenea caz, pare-se că lucrurile sunt pe dos, căci drept și desăvârșit este acela care este îngăduitor față de alții.* V. Matei 1, 19. *Iosif, logodnicul ei, drept sinu și nevruna să o vădească, a voit să o lase în ascuns. I ilip 4, 5* *Îngăduința voastră să și facă cunoscută tuturor oamenilor.*

VI. BISERICA ȘI ȘCOALA

MESAJUL PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST CU PRILEJUL ÎNCEPUTULUI NOULUI AN ȘCOLAR 2002-2003

Începutul unui nou an școlar ne prilejuiește tuturor bucuria reluării și continuării uneia dintre cele mai de seamă activități din viața noastră ce urmărește să realizeze luminarea minții prin îmbogățirea cunoștințelor și înălțarea spirituală printr-o aleasă viață duhovnicească.

Toate aceste daruri ni le dau, an de an, Școala și Biserica printr-un lăudabil efort al celor ce au obligații, responsabilități și atribuții în acest domeniu.

La asemenea moment ne îndreptăm gândul și adresăm îndemn și cuvânt de binecuvântare pentru toți cei care de azi înainte pornesc sau reiau drumul de lumină al cărții, culturii și științei.

Elevilor le adresăm sfatul biblic: „luați învățătura mai degrabă, decât argintul și știința mai mult decât aurul cel mai curat” (Pilde 8, 10); părinților, care au în seamă grija de zi cu zi a copiilor, le reamintim și de răspunderea spirituală de a-i învăța „pe ei (...) și a veghea la curăția lor” (Înțelepciunea lui Isus Sirah 7, 24-25); iar dascălilor le punem în față chipul potrivit pentru

misiunea lor; „să fie treji, cinstiți, întregi la minte, sănătoși în credință, în dragoste, în răbdare” (Tit 2, 2).

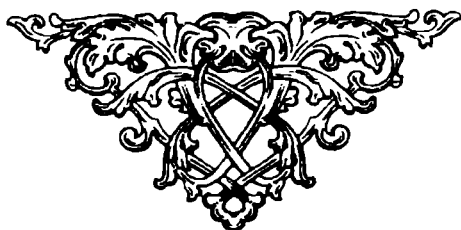
Urmând aceste precepte și virtuți, vom înfăptui o lucrare bine plăcută lui Dumnezeu, în folosul semenilor și al societății, ridicându-ne astfel la înălțimea cerințelor și provocărilor veacului în care trăim.

Cu aceste sfaturi, îndemnuri și dorințe, rugăm pe Bunul Dumnezeu să binecuvânteze ostenele tuturor celor implicați în actul de zidire intelectuală a omului, dăruindu-le sănătate și putere de muncă în însușirea și răspândirea Cuvântului Adevărului.

București, 15 septembrie 2002

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

**DESCHIDERA NOULUI AN DE ÎNVĂȚĂMÂNT
TEOLOGIC 2002 – 2003,
LA SEMINARUL TEOLOGIC LICEAL
ORTODOX „NIFON MITROPOLITUL” DIN BUCUREȘTI**

Fiecare început de an școlar aduce în sufletul dascălului, dar mai ales al elevului calde și vii emoții, cu adânci semnificații sufletești.

Dacă pentru magistru înseamnă asumarea unei noi responsabilități în vederea formării și restaurării personalității umane în acord cu cerințele educaționale, pentru discipol reprezintă un angajament solemn în vederea unei pregătiri continue și temeinice, având drept deziderat, un final, superior anilor anteriori. De asemenea și pentru tinerele vlăstare, care pășesc pentru prima dată într-o școală de profil se deschide înaintea necunoscutului pe care trebuie să-l descopere și să-l expieze atât intelectual cât și comportamental pentru a deveni exemple și modele vii înaintea oamenilor.

Cu aceste simțăminte, profesorii și elevii Seminarului Teologic Liceal Ortodox „Nifon Mitropolitul” din București au pășit în noul an școlar 2002 – 2003, fiecare trăind parcă mai intens și mai profund noile datorii și responsabilități ce se defineau în viitor.

Într-o zi de toamnă ruginie, parcă de Dumnezeu binecuvântată și aleasă, marți, 24 septembrie 2002, într-o atmosferă sărbătorească Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor înconjurat de un ales sobor de preoți și diaconi, cadre didactice ale Seminarului Teologic, a oficiat Sfânta Liturghie, în biserica Mănăstirii Radu Vodă, paraclis al școlii noastre.

Răspunsurile la strană au fost date de corul elevilor seminariști, care la sfârșitul slujbei au prezentat un buchet de cântări psaltice, fapt ce a încântat și emoționat sufletele celor prezenți.

La Sfânta Liturghie a participat Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a fost însoțit de Prea Sfin-

țitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P.C.Pr. Armand Munteanu, vicar administrativ, P.C.Diac. Nicu Octavian, Consilier Patriarhal, P.C.Pr. Mihai Hau, Consilier Cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Ca oficialități laice au participat: Prof. Daniela Nedelcu, inspector general școlar în cadrul I.S.M.B., Prof. Victoria Nicola, inspector general adjunct în cadrul I.S.M.B., Prof. Ilie Ștefan, director I.S.M.B., Prof. Maria Erhan, inspector coordonator sector 4, Prof. Vasile Mihalache, primarul Sectorului IV, Ing. Alexandru Glogojanu, director firma de construcții ARCOM etc.

După terminarea Sfintei Liturghii P.C.Pr. Prof. Mihai Aurel, directorul Seminarului, s-a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cât și întregii asistențe în cuvinte calde și de suflet, afirmând:

„Trăim cu toții astăzi clipe de neuitat. Bucuria începutului de an școlar este dublată de prezența Prea Fericirii Voastre în mijlocul nostru, ca de fiecare dată la evenimentele deosebite ale acestei școli, fiind bine cunoscută nouă dragostea și purtarea de grijă a Prea Fericirii Voastre pentru acest așezământ teologic, laborator de formare și educație moral religioasă ortodoxă.

Prin purtarea de grijă a Prea Fericirii Voastre cât și prin sprijinul Ministerului Educației și Cercetării și al Sectorului Cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor putem evidenția azi că noua clădire a Seminarului Teologic prinde contur, ridicându-se deja primul etaj.

În aceste condiții profesorii și elevii, precum și întregul personal administrativ al școlii își sporesc eforturile ca să se respecte programul școlii și să nu sufere nici o știrbire sau fragmentare, ci totul să se desfășoare într-un mod unitar, obținându-se rezultate optime în ceea ce privește formarea viitoarelor vlăstare ale bisericii. Evidențiem, de asemenea, faptul că, începând cu anul acesta am primit în cadrul școlii noastre și elevii Seminarului Teologic Liceal Ortodox Monahal Căldărușani, care sperăm, ca în cel mai scurt timp să se integreze programului nostru, obținând la sfârșitul anului școlar rezultate optime”.

În această atmosferă caldă de trăire, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat un cuvânt de suflet colectivului, cadrelor didactice și elevilor Seminarului Teologic:

**Prea Cucernice Părinte Director,
Prea Cucernici Părinți Profesori,
Onorați reprezentanți ai autorităților de stat,
Dragi elevi,**

*"Haideți s-alergăm ca să-L cunoaștem noi pe
Domnul!" (Osea 6, 3)*

„Acum, la deschiderea unui nou an de învățământ, cum e și firesc, gândurile învățăceilor care urmează calea slujirii Bisericii se îndreaptă către viitor. De aceea, și cuvântul de deschidere la acest început de nou an școlar atrage luarea aminte a tuturor asupra valorilor spre care trebuie să se îndrepte învățământul nostru în lumea de astăzi. Pentru că fiecare moment, fiecare etapă din viața noastră vine cu semnificația ei aparte și adaugă noi cerințe și răspunderi strădaniilor noastre. Iar deschiderea către un nou an școlar, îndeosebi pentru elevii și profesorii Seminarului Teologic din București, ca successor al Seminarului „Nifon Mitropolitul”, celebru odinioară în Capitala noastră, presupune, pe de o parte, rânduiești și metode noi de învățământ, și pe de altă parte, consolidarea cunoștințelor acumulate până acum, care, fie că au început să încolțească, precum semințele Semănătorului din Sfânta Evanghelie de astăzi (Luca 8, 5-15), fie că sunt în curs de creștere, de maturizare, spre a aduce roadă Bisericii noastre.

Ne aflăm, așadar, cu toții, și reprezentanții Bisericii și reprezentanții Ministerului Educației și Cercetării, cu aceleași griji, ca pasul pe care-l facem acum, în noul an de învățământ, să fie un pas binecuvântat de Dumnezeu. Și acesta este rostul rugăciunii cu care se începe anul școlar. Atât noi, cât și dumneavoastră, profesorii și elevii acestui seminar, cum a reieșit și din cuvântul părintelui director, suntem apăsați de nenumărate necunoscute ale viitorului, de care, de altfel, întreaga omenire este stăpânită astăzi. Pentru că evenimentele se petrec și se succed cu așa mare iuțeață năvălesc în mintea noastră și ne tulbură gândirea, încât avem nevoie de repere, de adevăruri care să ne toarne în suflete încredere, să ne dea curaj. Din rândul acestor adevăruri face parte credința în Dumnezeu și valorile noastre evanghelice, care rămân absolut roditoare, nu numai pentru un an, ci pentru veșnicie. Iar în învățământul teologic însemnătate are și faptul că fiecare generație de elevi descoperă mereu câte ceva nou în acest izvor nesecat de credință, care este Sfânta Scriptură și Sfânta noastră Tradiție.

Avem în Biserică, deci, acest drum deja bătătorit de înaintașii noștri, iar noi trebuie să venim cu vrednicia personală, la care face apel Sfânta Evanghelie de astăzi, cu sufletul nostru bun, ascultător, răbdător, care primește cuvântul lui Dumnezeu, primește boaba pe care o seamănă Mântuitorul Iisus Hristos și care rodește în sufletul nostru. În sufletul ofilit de spini sau golit de rugăciune și lipsit de lucrarea Duhului Sfânt, boaba rămâne fără roadă, deși a pornit din aceeași mână a Semănătorului, a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Dar cei ce primesc această boabă de aur strălucitor, care este învățătura Mântuitorului Hristos, cum o numește în Omiliile sale Sfântul Ioan Gură de Aur, aceia o valorifică și ea rodește în sufletul lor curat, cum ați auzit din Sfânta Evanghelie de astăzi.

Pentru slujitorii Sfântului Altar și pentru cei care se pregătesc să fie preoți această învățătură este totdeauna nouă și actuală. Iar deschiderea anului școlar însemnează deschiderea tocmai către aceste valori pe care Biserica noastră luptă să le apere și să le vestească în lume. Când vorbim de Biserica luptătoare înțelegem că noi suntem cei care luptăm, cum zice Sfântul Apostol Pavel: „Lupta cea bună m-am luptat“ (II Tim. 4, 7), ca să păstrăm credința și să cucerim viața cea veșnică, la care suntem chemați. Și lupta o ducem, în primul rând, cu păcatul din noi, sub toate formele lui, ca să-l smulgem din ființa noastră. Iar păcatul îi podidește mai ales pe tineri. Ei sunt țința, terenul potrivit pentru ispitele diavolești, pentru plantarea tuturor relelor, a fărâdelegilor. Și acesta este rostul Bisericii, ca să apere tineretul, să-l ajute să lupte mereu cu păcatul, cu răul. Și nu numai tineretul care se pregătește pentru slujirea Altarului, ci în general tineretul țării noastre. Dar tinerii din școlile noastre de teologie trebuie să fie model de comportare, pildă de hărnicie la studiu, de prietenie cu cartea, chip de rugăciune la Sfântul Altar, exemplu de legătură cu biserică, pentru ca „lupta cea bună“ a credinței să fie încununată apoi cu coroana cea pururea strălucitoare a lui Hristos, Dumnezeuul nostru.

Chiar și atunci când Biserica aceasta luptătoare, după numirea dată de Sfinții Părinți, a suferit persecuții și prigoane, cum a suferit și la noi în cei 50 de ani de dictatură comunistă, rugăciunea și valorile Sfintei Evanghelii i-au ținut pe credincioși, pe preoți și pe viețuitorii din mănăstiri strâns legați de adevărul mântuitor, păstrând în sufletul lor comoara cea de mare preț a învățăturii Domnului nostru Iisus Hristos. Și așa ei s-au învrednicit, unii și din recmul nostru românesc, să treacă din rândul Bisericii luptătoare în Biserica triumfătoare, în cetele sfinților.

Așadar, deschiderea aceasta vrea să ne arate calea pe care trebuie să apucăm fiecare din noi în viață, fie că ne găsim în funcții de mare responsabilitate pentru țara și pentru Biserica noastră, fie la conducerea unor ministere și instituții, sau aici, înveșmântați în odăjdii, în locul acesta de rai, pentru a ne împlini datoria noastră. De aceea, Biserica noastră a rânduit rugăciuni liturgice speciale pentru conducătorii țării, pentru mai marii orașelor și satelor, pentru toți cei care au responsabilități și se ostenesc pentru binele obștesc. Așa cum ne rugăm pentru tot clerul și poporul, pentru armata țării, pentru pacea a toată lumea și pentru unirea tuturor, tot așa privim cu recunoștință aceste personalități ale vieții noastre publice, reprezentanți ai Ministerului Educației și Cercetării, primarul Sectorului 4, împuterniciți ai Inspectoratului școlar al Capitalei, care, iată, ne-au onorat și astăzi cu prezența la acest nou început de an școlar la Seminarul Teologic din București. Dar școala aceasta ne onorează pe toți. Ea face cinste și Capitalei noastre, nu numai Bisericii, și de aceea osteneala nu este zadarnică. Orice pas și orice gând pe care dumnezevoastră îl închinați binelui obștesc, binelui țării și poporului nostru, din care și noi, slujitorii Bisericii, facem parte, este un aport extraordinar de valoros pe drumul acesta deschis nouă tuturor, acum, la acest început de nou an școlar, ca să-l facem cum trebuie, adică, așa cum se spune, să călcăm cu dreptul. Iar atunci când noi pășim pe drumul slujirii Bisericii avem o chemare pentru Hristos, care este dătătoare de har, ce nu trebuie zădărnicit, nu trebuie lăsat nelucrător. „căci prin har suntem mântuiți” (Efes. 2, 8).

Și la aceasta contribuie, desigur, și profesorii și elevii, făcându-și cu toții datoria cum se cuvine, precum și strădania noastră, de care vorbea cu îndreptățită preocupare părintele director, de a termina noua clădire a Seminarului, spre a ieși din situația în care, iată, ne aflăm și acum, că începem și acest an școlar tot în spații dispersate și improvizate, și nu într-un local amenajat corespunzător, așa cum ne dorim noi. Este un gând frumos, care a întrecut așteptările noastre, de a vedea Seminarul din București instalat aici, într-o clădire pe măsura valorii lui de leagăn al culturii noastre teologice. Așezarea aceasta din București, numită Dealul Radu Vodă, este un izvor nu numai de istorie, ci și de odihnă sufletească, de mângâiere duhovnicească pentru noi ca persoane și ca popor chiar, în lumea atât de frământată astăzi. De aceea, onorați reprezentanți ai autorităților de stat, prețuim foarte mult prezența și ajutorul dumnezevoastră și înțelegem că jugul pe care noi ni l-am asumat, și îndeosebi direcțiunea

Seminarului, va fi ușurat, ca și până acum, și mângâiat chiar, de Ministerul Educației și Cercetării, personal de doamna ministru Ecaterina Andronescu, de autoritățile locale și de toți cei care pot să ne sprijine să urgentăm lucrările de aici, ca să ne adunăm la vatra noastră și să ne împlinim datoria în condiții corespunzătoare.

Este și pentru voi, dragi elevi, o împrejurare deosebită ziua de astăzi, mai ales că sunteți veniți aici și de la Seminarul din mănăstirea Căldărușani, unde nu erau condiții optime de studiu și de cazare, și am apreciat că este mai bine să vă aducem la București, unde părintele director și corpul profesoral, generoși ca întotdeauna, v-au primit cu bucurie. Să vă adaptați la disciplina din acest seminar. De pe acum să vă îngrijiți cu toții ca să vă formați personalitatea și caracterul, pentru că sunteți mlădițe în creștere și trebuie să vă modelați potrivit valorilor poporului român, din rândurile cărora n-a lipsit niciodată credința în Dumnezeu și datinile noastre străbune, cu care Biserica noastră se identifică. Și poate și din cauza aceasta ea este ținta unor atacuri din partea celor care nu înțeleg Ortodoxia, nu cunosc viața Bisericii noastre, specificul Liturghiei ortodoxe, care se identifică cu poporul și cu cârmuitorii lui în rugăciune, statornicie și stăruință. De aceea, Liturghia și slujbele Bisericii constituie pentru noi o lucrare din cele mai importante. Un preot care nu iubește biserica, nu iubește Liturghia, care nu respectă disciplina preoțească și în general rânduielile din societate, care nu este punctual acasă, în familie, nu va fi un bun păstor în comunitatea pe care o slujește și pentru care el trebuie să fie un far călăuzitor, o columnă de învățătură, de înțelepciune și de lumină, pildă de trăire ca părinte duhovnicesc, ca soț și ca cetățean, în același timp.

Vremea pe care o străbatem, iubiți părinți profesori și dragi elevi, cere o mai mare atenție din partea noastră, a slujitorilor Bisericii, ca să ne apropiem și mai mult de cele bisericesti, pentru că de cele lumești, de cele laice are cine să se îngrijească. Noi le avem pe cele ale Bisericii noastre, care nu sunt desprinse de cele obștești, de cerințele poporului nostru. Grija pentru biserică, pentru înfrumusețarea ei, pentru păstrarea valorilor pe care ea le are, trebuie să fie preocuparea noastră de căpetenie. Aveți exemplul această biserică Radu Vodă, această catedrală, care, înainte de a veni aici Prea Sfințitul Episcop Vorsașușie, nu arăta ca acum, cu această strălucire deosebită, cu această înfățișare călduroasă și prietenoasă. Așa trebuie să arate și bisericuța pe care o veți avea în încredințare ca să o slujiți. Dar preocuparea aceasta pentru sfântul lăcaș se completează în

Biserica ortodoxă nu numai cu rugăciunea, cum am spus, ci și cu grija față de cei suferinzi, de cei bolnavi, de orfani și de familiile nevoiașe din parohie, mai ales acum, când și statul nostru se implică direct în problemele asistenței sociale. Preotul trebuie să fie prezent și în domeniul acesta social-caritativ și filantropic în slujirea sa.

Prin urmare, iubiți elevi, aveți o deschidere precisă a drumului pe care trebuie să pășiți în viața dumneavoastră. Iar cei care socotiți că nu aveți puterea sufletească să primiți semințele învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos și să aduceți roade Bisericii decât să-i faceți rău, să-i pricinuiți neajunsuri, mai bine vă retrageți acum din seminar și nu după ce veți fi îmbrăcați în veșmintele preoțești. Pentru că avem, din nefericire, și asemenea cazuri. De aceea îi rog pe părinții profesori să stăruiască asupra rostului social al preotului, ca exemplu de moralitate în familie, în poziția lui de soț, de preot căsătorit, cum este în Biserica ortodoxă, și totodată ca pildă de bun chivernisitor al bunurilor bisericii. Nu sunt bunuri personale bunurile bisericii. Biserica are bunurile ei și preotul n-are dreptul să se atingă de ele. Totul este al bisericii și se înregistrează acolo, la biserică. Lucrul acesta trebuie să-l cunoască foarte bine elevii, părinții profesori. De asemenea trebuie să cunoască și părinții trăinicia căsătoriei pentru că avem, cum spuneam, mai ales după 1990 încoace, cazuri de șubrezenie în familiile unor tineri preoți. Să se știe că un preot care divorțează nu mai are dreptul să se căsătorească. Un preot care rămâne văduv chiar prin decesul soției nu mai poate să se recăsătorească, și trebuie să-și ducă această cruce până la moarte. La noi, în Biserica ortodoxă, se admite o singură căsătorie pentru preot. Trebuie să reiasă foarte clar lucrul acesta. Un preot cu o stare morală precară nu poate să aibă rezultate frumoase în lucrarea preoțească, nu poate să obțină roadele Semănătorului din Evanghelia de astăzi.

Examinați-vă, deci, iubiți elevi, starea sufletească, măsurați-vă stăpânirea de sine, puterea de credință, de răbdare, de autodisciplină, ca să rezistați solicitărilor lumii de astăzi, care sunt atât de ispititoare pentru voi, pentru tineri, mai ales că seminarul acesta se găsește în mijlocul Bucureștiului, unde sunt și cele mai multe tentații amăgitoare. Trebuie să vă gândiți foarte bine la lucrul acesta, să aveți voință puternică, să aveți convingeri clare și să fiți corecți cu conștiința voastră. Credința nu este obligație. Nu se impune din afară. Ați auzit cum este aruncată sămânța. Una cade pe pământ bun, alta cade pe pământ uscat. Nu se alege locul

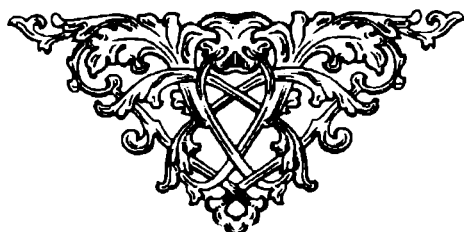
unde cade. Noi trebuie să ne alegem în Biserică locul și situația noastră ca să aducem roade.

Acestea ar fi câteva cerințe, acum, când participăm împreună la o deschidere de an școlar. Și grija noastră o împărțim cu grija dumneavoastră, a celor care ați avut bunăvoința să fiți împreună cu noi, și pentru care vă mulțumim. Iar noi ne vom ruga întotdeauna pentru dumneavoastră și pentru țara noastră și pentru lumea întreagă. Dumnezeu să binecuvinteze acest început de an școlar și să fie voia Lui ca nici unul dintre cei pe care El i-a chemat la slujire să nu se piardă, ci să se învrednicească a ajunge un slujitor demn al Sfintei noastre Biserici strămoșești". Amin!

În continuare Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist însoțit de directorul școlii și distinșii oaspeți au vizitat șantierul de lucru unde se ridică noua clădire a Seminarului Teologic. Aici, domnul inginer Alexandru Glogojanu, directorul firmei de construcții ARCOM a oferit ample și multiple detalii în ceea ce privește construcția, subliniind faptul că dacă condițiile de lucru vor fi prielnice, într-un an de zile noua clădire va fi inaugurată.

A urmat apoi tradiționala agapă, unde s-au exprimat aprecieri privind activitatea direcțiunii, a corpului profesoral și a elevilor, adresându-li-se urări de noi succese și realizări în anul școlar pe care l-au început.

Pr. prof. DORIN ZARIOIU

VII. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

CONGRESUL OMAGIAL DE PATROLOGIE "PR. PROF. DR. IOAN G. COMAN - 100 DE ANI DE LA NAȘTERE"

Personalitatea pr. prof. dr. Ioan G. Coman

La 27 noiembrie din acest binecuvântat an (2002), se împlinesc 100 de ani de la nașterea unuia dintre cei mai mari profesori de teologie ortodoxă, pr. prof. dr. Ioan G. Coman. Personalitatea sa uriașă a întruchipat în sine nu numai pe omul Bisericii, preotul, teologul și profesorul de excepție, ci și un mare intelectual român și gânditor cu largă deschidere ecumenică, cu o multiplă pregătire și o vastă arie de preocupări: teologie, filosofie, istoria religiilor, cultură bizantină, limbile clasice, istoria teologiei și a spiritualității românești. Cele trei doctorate strălucite, la Facultatea de Teologie Protestantă din Strasbourg, la Facultatea de Literatură și Limbi Clasice a Universității din București, ca și cea de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a aceleiași Universități, opera scrisă, impresionantă, numărând peste 10.000 de pagini tipărite, ca și activitatea sa didactică de mare vocație, competență și dăruire, l-au impus, în fața contemporanilor săi și a posterității, ca pe un model de preot, profesor și om de știință și cultură. S-a spus, pe bună dreptate, că „preotul profesor Ioan G. Coman rămâne cea mai exemplară întruchipare a geniului Ortodoxiei românești“ (pr. prof. Ion Bria, *Un mare teolog ortodox*,

intelectual și gânditor ecumenic: părintele Ioan G. Coman (1902-1987), în Ortodoxia, XL 1988, nr. 1, p. 144).

Cine a avut șansa și fericirea să-i fie student, înțelege și mai bine ce a însemnat, pentru învățământul teologic universitar românesc și pentru cultura noastră, marele și neîntrecutul profesor Ioan G. Coman. Profesor universitar de înaltă prestație academică, cu o înfățișare fizică plăcută și impunătoare - era un bărbat înalt și frumos ca un zeu coborât din Olimp, totdeauna cu o ținută vestimentară impecabilă, un adevărat arbitru al eleganței, curat și îngrijit, cu un respect ieșit din comun față de haina preoțească, pe care a purtat-o cu mare cinste, autoritar până la severitate, dar părintesc și bun în același timp, intransigent față de ignoranță și de tot ceea ce este urât și murdar, animat mereu de simțul dreptății și al corectitudinii, cu prelegeri și seminarii temeinic pregătite și de un înalt nivel științific, interesante și mereu actuale, îmbrăcate într-un frumos stil literar, dar mai ales dinamizatoare prin verva sa oratorică neîntrecută. Aceeași acuratețe o manifestă și pentru conținutul, stilul și elocința predicilor sale de neuitat, rostite în Catedrala „Sfântul Spiridon Nou“ din Capitală.

Cu pr. prof. dr. Ioan G. Coman și cu cei din generația sa, socotită „generația de aur a teologiei românești“, toți titani și luceferi de mare strălucire ai Bisericii și culturii noastre, învățământul teologic românesc a fost ridicat la un înalt nivel academic, care de atunci a devenit normativ. De aceea, pe bună dreptate, pr. prof. dr. Ioan G. Coman poate fi socotit unul dintre ctitorii teologiei moderne. Înființarea Catedrei de Patrologie, strălucirea pe care i-a dat-o și mai ales crearea unei noi ramuri, *Patristica străromână*, sunt cu adevărat ctitorii culturale ale sale.

Cât privește opera sa, aceasta poartă amprenta muncii științifice, serios și temeinic făcută, Patrologia sa dominând peste timp orice preocupare de patristică din teologia românească, iar modul de expunere teologic și stilul literar o impun cu valoare de unicat în scrisul teologic românesc.

Pr. prof. dr. Ioan G. Coman a fost și rămâne un om al Bisericii, pe care a iubit-o, fundamentându-și întreaga sa operă pe învățătura Sfinților Părinți, ca și concepția și modul său de viață. A iubit Biserica și ierarhia, și-a iubit studenții ca pe proprii săi copii, el neavând moștenitori, și a fost animat de dorința sinceră ca aceștia, viitori teologi și preoți, să aibă o formație puternică, universitară și duhovnicească. Dar, mai presus de toate, a iubit binele, adevărul, frumosul și dreptatea, tot ca forme de slujire și iubire a lui Dumnezeu. Sunt cecmorile pe care le-a descoperit atât în literatura clasică,

greacă și latină, cât și în scrisul Sfinților Părinți. Ele i-au fost suport în viață și izvor de inspirație pentru operele sale valoroase și mereu actuale.

Având în vedere contribuția sa imensă la dezvoltarea teologiei și a culturii românești, cu înalta binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, căruia i-a fost apropiat colaborator, pe când Prea Fericirea Sa conducea ca rector Institutul Teologic Universitar din București (1950-1954), și urmaș al său la conducerea Institutului, ca rector pentru două mandate (1954-1962), Patriarhia Română, Secretariatul de Stat pentru Culte, din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor și Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universității din București au organizat un congres omagial internațional de Patrologie, dedicat marelui profesor de teologie, pr. prof. dr. Ioan G. Coman, la împlinirea a 100 de ani de la nașterea sa. Congresul a avut ca temă *Autoritatea Sfinților Părinți pentru teologia contemporană*. Lucrările congresului s-au desfășurat în Aula mare a Palatului Patriarhiei Române, în zilele de 10-14 noiembrie 2002.

Congresul a urmărit mai întâi să omagieze viața și opera ilustrului săr-bătorit și să exprime, astfel, recunoștința pentru tot ceea ce a dăruit Bisericii și neamului românesc. În același timp, s-a dorit să fie o invitație, mai ales pentru generația tânără, de a se apleca mai cu interes asupra operei unuia dintre titanii culturii noastre, în care vor găsi frumuseți nebanuite și temeuri pentru activitatea ce o vor desfășura în slujirea Bisericii. În al doilea rând, s-a dorit ca el să fie și o dezbateră științifică pe o temă actuală de Patrologie ca teme și izvor de inspirație pentru activitatea Bisericii în zilele noastre.

Participanții la lucrările congresului

La lucrările congresului au participat o parte din membrii Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Ministrul Educației și Cercetării, dna prof. dr. Ecaterina Andronescu, dl. prof. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat la Ministerul Culturii și Cultelor, decanii Facultăților de Teologie Ortodoxă din țară, pr. prof. dr. Isidor Martinică, decanul Facultății de Teologie Romano-Catolică din București, profesorii și studenții Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ din București și un numeros public.

Autoritatea și greutatea congresului, ca și caracterul său internațional și ecumenic au fost întărite de prezența la lucrări a unor personalități culturale de certă valoare de peste hotare, profesori de teologie și specialiști în domeniu, de mare notorietate: prof. dr. Styllianos Papadopoulos, de la Facultatea de Teologie a Universității din Atena, Grecia, prof. dr. Georgios Mantzaridis,

de la Facultatea de Teologie a Universității din Tesalonic (Grecia), prof. dr. Andrew Louth, de la Universitatea din Durham (Anglia), prof. dr. Prosper Grech de la Institutul Augustinian de Studii Patristice și Institutul Biblic Pontifical din Roma (Italia), prof. dr. Gottfried Seebass, decanul Facultății de Teologie din Heidelberg (Germania), prof. dr. Andrei Kuraev de la Institutul Teologic „Sfântul Tihon“ din Moscova (Rusia), dr. Wahib Kuzman de la Institutul de Studii Patristice din Cairo (Egipt).

Începerea lucrărilor congresului

Lucrările congresului au început în ziua de duminică, 10 noiembrie 2002, prin săvârșirea Sfintei Liturghii arhieresti în biserica Sfânta Ecaterina, paraclisul Facultății de Teologie Ortodoxă din București, de către P.S. Episcop dr. Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, ucenic al ilustrului sărbătorit, înconjurat de un distins sobor de preoți și diaconi, cadre didactice ale facultății. Prin blândețea, calmul și trăirea sa duhovnicească, P.S. Episcop Timotei a dat autoritate și frumusețe slujbei liturgice la care au participat oaspeții de peste hotare, profesorii și studenții facultății și numeroși credincioși. La sfârșitul Sfintei Liturghii, P.C. pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de Teologie „Patriarhul Justinian“ a Universității din București a rostit un bogat și înălțător cuvânt de omagiere a pr. prof. dr. Ioan G. Coman. În continuare P.S. Episcop Timotei a transmis binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a evidențiat importanța și semnificația acestei comemorări în viața Bisericii.

S-a oficiat, apoi, slujba parastasului pentru prof. dr. Ioan G. Coman. După slujbă, o parte din cadrele didactice și oaspeții din străinătate, în frunte cu P.S. Episcop Timotei, s-au deplasat la Mănăstirea Cernica, la mormântul prof. dr. Ioan G. Coman, pentru a face o slujbă de pomenire. Cu acest prilej, s-a vizitat și mănăstirea, unde întreaga asistență, prezentă la pomenire, s-a bucurat de primirea ospitalieră a P. Cuv. părinte Arhim. Macarie Ciolan, starețul acestui important așezământ monahal.

La orele 14.00, Înalț Prea Sfințiii și Prea Sfințiii Ierarhi prezenți la congres, oaspeții din străinătate și cadrele didactice însoțitoare, au fost invitați de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la dejun, la Palatul Patriarhal.

Deschiderea oficială

Lucrările propriu-zise ale congresului s-au deschis la orele 17.00. Congresul a cuprins două sesiuni: una omagială, dedicată pr. prof. dr. Ioan G. Coman și alta de comunicări științifice pe tema stabilită a congresului. Prima

sesiune a fost prezidată de P.C. pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de Teologie din București, care a rostit și *cuvântul de deschidere*. Într-o sintetică și înălțătoare prezentare, P.C. Sa a jalonat personalitatea marelui profesor Ioan G. Coman, a subliniat importanța și caracterul ecumenic ale întrunirii, a salutat prezența participanților din țară și de peste hotare și a urat succes lucrărilor congresului.

Deschiderea propriu-zisă a congresului a făcut-o Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care prin cuvântul rostit, a binecuvântat această importanță întrunire, exprimându-și satisfacția pentru asemenea inițiative culturale, a precizat ce a însemnat pr. prof. Ioan G. Coman pentru teologie și Biserică, a felicitat pe organizatori, a transmis cuvânt de bun venit oaspeților de peste hotare și a urat succes desfășurării lucrărilor. Prea Fericirea Sa a subliniat importanța studiilor părintelui profesor dr. Ioan G. Coman pentru dialogul teologic și ecumenismul zilelor noastre și a apreciat congresul ca un moment de reîmprospătare a memoriei ilustrului profesor și a lucrării teologice, ca și a operelor Sfinților Părinți, ca izvoare ale activității Bisericii, de mare valoare și actualitate.

A urmat cuvântul d-nei prof. dr. Ecaterina Andronescu, Ministrul Educației și Cercetării, care, exprimându-și bucuria de a participa la un asemenea eveniment cultural, a subliniat faptul că pr. prof. Ioan G. Coman poate servi ca model pentru tineretul de astăzi, atât prin faptul că el a iubit pe tineri, cât și prin munca și opera sa, socotind că sărbătoarea aceasta a Facultății de Teologie este în același timp și a întregului învățământ românesc.

Un cuvânt de salut a fost rostit de către dl. prof. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat în Ministerul Culturii și Cultelor, care în numele d-lui Ministru Acad. prof. dr. Răzvan Teodorescu și al său personal, și-a exprimat bucuria de a participa la o asemenea importantă întâlnire, ca act de cultură și de recunoștință față de personalitatea atât de complexă a pr. prof. dr. Ioan G. Coman.

Din partea Bisericii Ortodoxe a Eladei a vorbit prof. dr. Styllianos Pappadopoulos, care a adus salutul Bisericii sale și al oaspeților de peste hotare, evidențiind importanța acestei întruniri, ca o binemeritată recunoștință față de unul dintre cei mai mari teologi și patrologi.

Sesiunea omagială
Pr. prof. dr. Ioan G. Coman

După cuvântările de deschidere și de salut s-a trecut la sesiunea omagială. În cadrul acestei sesiuni s-au rostit mai multe cuvântări din partea celor

care au fost ucenici și urmași direcți la catedra părintelui profesor dr. Ioan G. Coman.

Pr. prof. dr. Ștefan Alexe, urmașul la catedră al marelui profesor, a prezentat referatul principal al sesiunii intitulat *Pr. prof. dr. Ioan G. Coman - omagiu la 100 de ani de la nașterea sa*. Într-o bogată, sistematică și documentată expunere, vorbitorul a înfățișat viața și activitatea ilustrului sărbătorit ca teolog, profesor, preot, om de cultură, ecumenist, clasicist și intelectual român, ca și scriitor și publicist. Expunerea a fost urmărită cu mult interes.

Următorul referat a fost cel al Înalț Prea Sfințitului Mitropolit dr. Nicolae Corneanu al Banatului, ucenic și prieten apropiat al marelui profesor, care și-a intitulat cuvântarea sa *Omagiu părintelui profesor Ioan G. Coman*. I.P.S. Sa, în cuvinte pline de frumusețe și de încărcătură sufletească, și-a exprimat admirația și prețuirea față de cel care a fost inegalabilul profesor, autor de studii și de cărți, teolog de excepție și mare ecumenist, preot și om de înaltă ținută morală. Au fost impresionante propriile mărturii ale profesorului Ioan G. Coman, citate de autor din testamentul său. Cuvântul Înalț Prea Sfinției Sale a fost prezentat de P.C. pr. prof. Ioan Tulcan, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, autorul neputând participa la congres.

Cea de a treia cuvântare omagială a fost prezentată de un alt ucenic iubit al marelui profesor, și anume P.S. Episcop dr. Timotei Sevcicu al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, profesor de Patrologie la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad. Referatul P.S. Sale a fost intitulat *Omagiu dascălului* și a constituit o bogată prelegere, documentată și abundentă în citate din opera sărbătoritului, prin care autorul și-a exprimat admirația, dragostea și respectul față de distinsul său maestru.

După o scurtă pauză, au urmat încă cinci referate omagiale care au prezentat laturi și preocupări diferite ale marelui profesor sărbătorit.

Astfel, diac. conf. dr. Ioan Caraza, ucenic direct al pr. prof. Ioan G. Coman și titular al disciplinei de Patrologie și literatură postpatristică de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, a prezentat referatul *Literatura patristică străromână în opera pr. prof. dr. Ioan G. Coman*, evidențiind contribuția sa la crearea unei noi ramuri a Patrologiei, și anume Patristica străromână, și lucrările sale de pionierat în acest domeniu.

Prof. dr. Dan Slușanschi, de la Universitatea din București, profesor de limbi clasice și coordonator al secției de teologie și Limbi clasice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, a scos în evidență una dintre laturile cele mai importante și mai îndrăgite ale distinsului sărbătorit, și aru-

me Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, clasicist și filolog, aducând în fața auditorilor aspecte inedite din activitatea sa în acest domeniu.

P.S. Episcop dr. Daniil Partoșanul, Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și administrator al Eparhiei Ortodoxe Române din Vârșeț și profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad, specialist în Patrologie, a prezentat comunicarea intitulată *Patrolog prin excelență*, în care și-a arătat admirația pentru marele profesor sărbătorit, și a propus înființarea unui Institut de Studii Patristice, având în vedere importanța operei Sfinților Părinți pentru teologie.

Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, membru de onoare al Academiei Române, a abordat, în intervenția sa, tema *Dialogul între teologie și cultură în opera pr. prof. dr. Ioan G. Coman*, în care a subliniat faptul că sărbătoritul a fost un mare om de cultură și teolog, făcând mereu să apară legătura dintre ele, luând mărturie duhul și gândirea Sfinților Părinți care au predicat pe Hristos cu cuvântul și fapta. Vorbitorul a evidențiat faptul că Sfinții Părinți au făcut selecție culturală, așa cum arăta „*Omilia către tineri*“ a Sfântului Vasile cel Mare, acordând și filosofiei antice rolul ei de pedagog către Hristos, dar au întreprins o reconstrucție cosmologică ce înseamnă reconciliere, realizată prin întruparea lui Hristos. De aici tema de bază a Patrologiei, care este Hristologia.

Ultimul vorbitor a fost pr. Petre Coman, parohul comunității române din Firenze - Italia, nepot al pr. prof. Ioan G. Coman, care a adus mărturisiri pline de duioșie și frumusețe din viața și familia ilustrului profesor sărbătorit.

La sfârșitul sesiunii omagiale, P.C. pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universității din București, a mulțumit vorbitorilor, apreciind calitatea intervențiilor, impresiile, gândurile și sentimentele de prețuire și de admirație exprimate față de persoana și personalitatea neuitatului profesor Ioan G. Coman. Apoi a invitat pe cei de față la o recepție oferită de P.C. Sa în salonul oficial al Palatului Patriarhal.

A doua sesiune a congresului dedicată prezentării comunicărilor științifice

Luni, 11 noiembrie 2002, a avut loc a doua sesiune a congresului, dedicată prezentării comunicărilor științifice. Ea a fost împărțită în patru serii de comunicări, prezidată de pr. prof. dr. Ștefan Alexe. Au prezentat comunicări

următorii participanți: I.P.S. Mitropolit dr. Daniel al Moldovei și Bucovinei, *Teologia patristică - o teologie pastorală și misionară*, în care a subliniat legătura dintre teologie, liturgie și filantropie; prof. dr. Styllianos Papadopoulos, de la Universitatea din Atena, *Inspirația dumnezeiască și iluminarea la Sfinții Părinți*; prof. dr. Andrew Louth, de la Universitatea din Durham, *Autoritatea Sfinților Părinți în teologia ortodoxă contemporană din Occident*. A doua serie de comunicări a fost prezidată de I.P.S. Mitropolit dr. Daniel al Moldovei și Bucovinei. Au vorbit următorii participanți: prof. dr. Gottfried Seebass, decanul Facultății de Teologie din Heidelberg, *Regulile hermeneutico-teologice ale lui Martin Luther cu privire la Părinții Bisericii, în disputa cu Caspar von Schwenckfeld*; prof. dr. Georgios Mantzaridis, de la Universitatea din Tesalonic, *Universitatea Părinților Bisericii și ecumenismul contemporan*.

A treia serie de comunicări a fost prezidată de pr. prof. dr. Viorel Ioniță, secretar de studii la Conferința Bisericilor Europene (Geneva). Au prezentat comunicări: prof. dr. Wahib Kuzman, de la Institutul de studii patristice din Cairo, *Părinții alexandrini astăzi*; diac. prof. dr. Andrei Kuraev, de la Institutul „Sfântul Tihon“ din Moscova, *Eshatologia patristică și eshatologia modernistă*; prof. dr. Prosper Grech, de la Institutul Augustinian de Studii Patristice și Institutul Biblic Pontifical- Roma, *Conceptul de Tradiție la Părinții Bisericii*.

Ultima serie de comunicări a fost prezidată de P.C. pr. prof. dr. Nicolae Necula. Au vorbit: pr. prof. dr. Vasile Răducă, prodecan al Facultății de Teologie din București, *Actualitatea gândirii Sfântului Grigorie de Nyssa*; pr. prof. dr. Constantin Coman, prodecan al Facultății de Teologie Ortodoxă din București, *Experiența duhovnicească - bază a autorității Sfinților Părinți și criteriu ermeneutic fundamental*.

La sfârșitul sesiunii, pr. prof. Nicolae D. Necula a invitat pe P.C. pr. prof. Viorel Ioniță să împărtășească impresii asupra acestui congres, având în vedere experiența sa în organizarea unor asemenea întâlniri. Părintele prof. Ioniță a subliniat încă o dată importanța unui asemenea congres, personalitatea pr. prof. Ioan G. Coman și a adresat felicitări organizatorilor pentru o întâlnire internațională așa de reușită. Aprecieri deosebite pentru congres au fost exprimate și de pr. dr. Andrew Louth din Durham (Anglia).

Încheierea lucrărilor congresului omagial!

În încheierea lucrărilor congresului omagial, închinat pr. prof. dr. Ioan G. Coman, la comemorarea centenarului nașterii sale. P.C. pr. prof. Nicolae

Necula a formulat următoarele concluzii: "Congresul a fost o frumoasă reușită. El a fost un act cultural de mare însemnătate și un prilej fericit de a ne exprima prinosul nostru de recunoștință față de părintele prof. Ioan G. Coman, pentru tot ceea ce a făcut pentru teologie și Biserică, pentru zestrea spirituală inestimabilă pe care ne-a lăsat-o. Am împlinit în felul acesta îndemnul cu caracter de poruncă al Sfântului Apostol Pavel: „Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit cuvântul lui Dumnezeu, și, privind la sfârșitul vieții lor, să le urmați credința“ (Evrei 13, 7). A fost un moment binevenit de a ni-l aduce din nou în memorie pe marele nostru profesor, pe care am dori să avem datoria să nu-l uităm niciodată. Părintele profesor Ioan G. Coman a fost prea mare ca să-l putem uita, așa cum au fost toți profesorii din generația sa, mari personalități culturale și morale, titani ai învățământului nostru teologic. Amintindu-ne de pr. prof. dr. Ioan G. Coman, ne-am făcut o datorie de conștiință față de distinsul nostru dascăl, care, alături de ceilalți profesori, a așezat o piatră la formarea noastră ca teologi, profesori și preoți. Pentru oricare dintre noi se potrivesc cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, pe care părintele profesor Coman le cita cu mare plăcere și cu îndemnul părintesc de a nu uita niciodată ceea ce înaintașii noștri au făcut pentru noi: „Niciodată n-aș fi fost ceea ce sunt, dacă n-ar fi fost bunul meu părinte Meletie, Episcopul Antiohiei“. Putem spune și noi, ca și Sfântul Ioan Gură de Aur: „Niciodată n-am fi fost ceea ce suntem dacă n-ar fi fost generația de aur a învățământului teologic românesc, între care a strălucit în chip deosebit pr. prof. Ioan G. Coman“. El rămâne pentru noi bunul și adevărul nostru părinte, al celor care i-am fost studenți, dar în același timp părinte al Bisericii, pentru cultura sa vastă și pentru dăruirea și frumusețea slujirii sale sacerdotale. El a fost omul echilibrului, al minții ascuțite și libere, lipsit de prejudecăți, iubitor de adevăr și de frumos, de poezie și artă, iubitor de oameni, un filantrop desăvârșit. El rămâne pentru toți teologul, preotul, profesorul de excepție, omul de cultură și ecumenistul animat și convins de importanța dialogului teologic pentru restabilirea adevărurilor de credință. A fost cel mai mare profesor universitar de teologie. De aceea, să-i urmăm credința, dragostea de Biserică și de teologie, de bine, de adevăr, de frumos, de unitate și dreptate, dar mai ales să ne rugăm pentru sufletul său mare și generos.

Amintindu-ne și omagiindu-l pe marele profesor Ioan G. Coman, un profund cunoscător al Sfinților Părinți, de care a fost îndrăgostit, ne-am dat seama încă o dată de ceea ce înseamnă Sfinții Părinți pentru viața Bisericii. De aceea, tema congresului: „*Autoritatea Sfinților Părinți pentru teologia contemporană*“, a fost inspirat aleasă, iar faptul că la dezbaterea acestei teme

au participat personalități culturale și teologice de așa mărime, a dat întâlnirii o mare autoritate și importanță. Prelegerile atât de savante și documentate, diversitatea subiectelor tratate și entuziasmul cu care au participat toți distinșii oaspeți de peste hotare, ca și invitații din țară, ne-au făcut să ne simțim într-o unitate desăvârșită și într-un teren atât de comun cum este acela al operelor Sfinților Părinți. Este singurul loc unde ne găsim rădăcinile comune ortodoxiei, catoliciei și protestanții. Fără Sfinții Părinți nu putem face teologie, și fără gândirea lor nu putem să concepem lucrarea de refacere a unității Bisericii lui Hristos. De aceea, congresul poate să ne ofere un îndemn plin de optimism: „Înapoi la Sfinții Părinți!“, pentru că numai în ei ne putem regăsi împreună. Teologia patristică este o teologie pastorală și misionară. Ei au subliniat mereu relația dintre teologie, liturghie și filantropie. Ei rămân normativi pentru noi, pentru că au fost iluminați de Duhul Sfânt să interpreteze cuvântul lui Dumnezeu inspirat. Autoritatea și actualitatea lor nu cunosc granițe de timp și loc. Ei pot fi normativi în toate confesiunile creștine, căci ne dau regulile și cheia interpretării Scripturii. Experiența lor duhovnicească este baza autorității lor și criteriu ermineutic fundamental. Dreapta socotintă, calea de mijloc, *via aurea*, echilibrul în toate sunt esențiale în viața și opera lor.

Prin participarea unor asemenea personalități de marcă la lucrările lui, congresul s-a desfășurat la o înaltă ținută academică și într-o atmosferă de adevărată conlucrare ecumenică, așa cum a dorit întotdeauna distinsul sărbătorit.

În același timp, congresul poate constitui un îndemn de a continua lucrarea în duhul și în sensul ecumenicității patristice. Sfinții Părinți au iubit Biserica, adevărul și pe oameni. Ei au condamnat și au urât ereziile, dar nu i-au urât pe ereziarhi, așa cum urâm păcatul și-l condamnăm, dar nu urâm pe păcătoși. De aceea, ei ne îndeamnă la dialog. Așa înțelegem noi, ca Biserică autocefală, în frunte cu Întăistătătorul ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, deschiderea față de celelalte confesiuni și necesitatea dialogului. În această optică înțelegem vizitele istorice, a Sanctității Sale, Papa Ioan Paul al II-lea la București și a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Roma.

Dar congresul nu ar fi fost o întâlnire reușită dacă n-am fi avut sprijinul generos al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și al celorlalți înalți ierarhi, participanți la lucrări, fără prezența distinșilor oaspeți din străinătate, a decanilor și profesorilor de teologie din țară, fără un spațiu atât de generos, pus la dispoziție, fără sponsorizarea tot atât de generoasă a Patriarhiei Române, a Secretariatului de Stat pentru Culte și a unor ierarhi, și fără o tradu-

cere de excepție asigurată de dl prof. dr. Remus Rus, pentru engleză, și de pr. Ioan Chivu, pentru greacă, și de ceilalți traducători, ca și fără activitatea secretariatului, condus cu competență și dăruire de către P.C. pr. prof. dr. Constantin Coman, prodecan al Facultății de Teologie. Tuturor le adresez un recunoscător cuvânt de mulțumire și prețuire".

În încheierea lucrărilor congresului, părintele decan, pr. prof. Nicolae D. Necula a propus ca gest de omagiere și cinstire a ilustrului sărbătorit, ca amfiteatrul cel mai mare din facultate să-i poarte numele pr. prof. dr. Ioan G. Coman, și instituirea unei burse „Pr. prof. dr. Ioan G. Coman“, de 50 de euro pe lună, pentru cel mai bun student din Facultate. Pentru bursă s-a primit deja o ofertă de sponsorizare din partea d-lui Dionisie Schiadopoulos, artist manufacturier de obiecte bisericesti. Tot ca semn de omagiere și prețuire. Prea Sfințitul Episcop dr. Timotei al Aradului și Prea Sfințitul Episcop dr. Casian al Dunării de Jos s-au oferit să înalțe o cruce nouă de marmură la mormântul părintelui profesor Ioan G. Coman și al distinsei sale soții, presbitera Irina, împlinindu-se astfel una dintre dorințele exprimate în testamentul său.

Urând sănătate tuturor celor de față și familiilor lor, și frumoase împliniri și invitându-i să participe și la alte asemenea întruniri, părintele decan pr. prof. Nicolae Necula a declarat încheiate lucrările congresului.

Încă două zile de comuniune spirituală

Marți, 12 noiembrie 2002, oaspeții din străinătate și conducerea Facultății de Teologie din București au efectuat o excursie în Episcopia Argeșului și Muscelului și Eparhia Râmnicului Vâlcea. La Curtea de Argeș au vizitat biserica Sfântul Nicolae Domnesc (sec. al XIV-lea), de curând restaurată, catedrala episcopală, renumita ctitorie a Meșterului Manole, paraclisul în care s-au închinat la moaștele Sfintei Filofteia, și sala Manole. Au fost primiți cu toată dragostea și căldura de Prea Sfințitul Episcop Calinic. În Eparhia Râmnicului, au vizitat Mănăstirea „Dintr-un lemn“, Mănăstirea „Hurezii“ și Mănăstirea Bistrița, unde s-au închinat la moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul. S-au bucurat de generoasă și ospitalieră primire la toate aceste minunate și reîntinerite centre de spiritualitate românească, datorită purtării de grijă a neobositului Întâistătător al Eparhiei, Prea Sfințitul Episcop Gherasim.

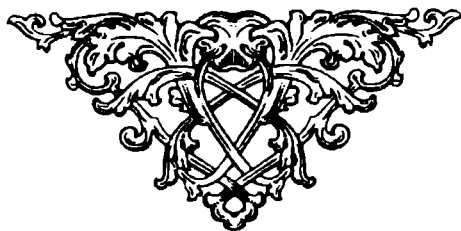
Miercuri, 13 noiembrie 2002, în timpul dimineții, profesorii din străinătate au conferențiat studenților la Facultatea de Teologie din București, bucurându-se de bogată audiență.

În după-amiaza aceleiași zile, oaspeții din străinătate, însoțiți de conducerea Facultății de Teologie, au fost invitați să efectueze o vizită la Universitatea creștină „Dimitrie Cantemir“ din Capitală, unde li s-a făcut o frumoasă primire de către rectorul Universității prof. dr. Momcilo Luburici, o parte dintre cadrele didactice și un număr impresionant de studenți. După vizitarea universității, o clădire impunătoare, nouă și modernă, și după o întâlnire cu profesorii și studenții în aula mare, a urmat un dejun în cinstea oaspeților.

Cu impresii dintre cele mai frumoase, în zilele următoare oaspeții din străinătate au părăsit țara noastră.

Cu conștiința datoriei împlinite și cu satisfacția unei frumoase realizări, înscriem congresul printre activitățile cele mai de seamă ale Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universității din București.

Pr. prof. dr. NICOLAE D. NECULA

FRUMUSEȚEA MISIUNII PREGĂTITOARE... - CURSURILE PASTORALE ȘI DE ÎNDRUMARE MISIONARĂ

În gama vastă și felurită a vieții și activității Bisericii noastre se remarcă, în mod susținut și eficient, organizarea și funcționarea serială și anuală a „Cursurilor pastorale și de îndrumare misionară”. Această lucrare are girul și se desfășoară sub egida Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care își dă verdictul an de an pentru organizarea și tematica următoarei serii de cursuri.

Astfel, prin Hotărârea Sfântului Sinod nr. 1135/12-13 martie 2002, s-a aprobat organizarea seriei a 87-a de „Cursuri pastorale și de îndrumări misionare” pentru anul 2002, și ele s-au desfășurat la mai multe centre de învățământ teologic, implicit la Facultatea de Teologie „Patriarhul Justinian” din București, între 16-30 septembrie 2002, pentru preoți și diaconi din eparhiile: Arhiepiscopia Bucureștilor, Episcopia Sloboziei și Călărașilor și Episcopia Alexandriei și Teleormanului.

Ca și altădată, aceste cursuri s-au desfășurat după o metodologie bine stabilită, cuprinzând zilnic, în perioada respectivă, un program liturgic-omiletic de dimineață și de seară și prelegeri tematice cu seminarizarea lor, care anual se actualizează în raport de problemele curente ale vieții și lucrării Bisericii și sunt susținute de cadre didactice universitare de la Facultatea de Teologie din București.

Pentru exemplificare reproducem tematica prelegerilor din acest an:

- *Temeiurile teologice ale misiunii creștine;*
  - *Principiile generale ale educației aplicate în învățământul religios;*
  - *Idealul educației creștine - scopuri și obiective religios-morale;*
  - *Misiunea și mărturia creștină față de prozelitism, care este o contra-mărturie creștină;*
  - *Uniformitatea liturgică - suport al activității misionare a preotului.*
- Inovațiile în cult - pericol în păstrarea unității de credință;*
- *Metode și mijloace pastorale în societatea contemporană. Problemele dintr-o parohie din mediul rural și problemele dintr-o parohie din mediul urban;*
  - *Rolul și importanța Sfintei Liturghii în viața credincioșilor;*

- *Biserica și tineretul. Probleme morale ale tinerilor de azi și soluțiile lor din perspectivă creștină;*
- *Mijloace și metode de punere în valoare a patrimoniului cultural ortodox;*
- *Importanța parohiei pentru misiune. Unitatea dintre parohie și Biserica locală, unitatea internă a parohiei, mijloace și metode de menținere a acesteia;*
- *Legislația în vigoare în problemele patrimoniului cultural național;*
- *Biserica și cultura românească în trecut și astăzi;*
- *Treptele formale sau momentele logico-psiologice ale lecției, cu aplicare la învățământul religios;*
- *Rolul cântării bisericești în activitatea misionară a preotului și a profesorului de religie;*
- *Misiunea filantropică a Bisericii în trecut și astăzi;*
- *Actualitatea Sfințelor Canoane pentru cler;*
- *Atitudinea Bisericii față de avort, divorț, abandonul de copii, droguri, homosexualitate etc.;*
- *Principii, mijloace și metode de prozelitism sectar.*

În ceea ce privește desfășurarea programului acestor cursuri, din capul locului trebuie să precizăm că a fost urmărit cu mult interes și grijă părintească de însuși Părintele Patriarh Teoctist, care s-a îngrijit de respectarea îndatoririlor cursanților la ciclul liturgic-omiletic și cel al prelegerilor cu seminarizarea lor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ca în fiecare an, și acum, la această serie de cursuri (a 87-a), a dorit să fie în contact direct cu clerul cursant, amintindu-și cu plăcere de vremea în care la aceeași Facultate de teologie a fost rector timp de 4 ani (1950-1954), de aceea a purces, cu dragoste părintească, la o vizită pastorală chiriarhală făcută la acest așezământ de înaltă cultură teologică, în după amiaza zilei de miercuri, 18 septembrie 2002 - însoțit de P.C. Pr. Armand Munteanu, Vicar administrativ al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Cu promptitudinea care îl caracterizează, în tot ceea ce inițiază și acționează, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vizitat mai întâi clădirea veche a Facultății unde au loc lucrări de consolidare, împărțind celor care îl însoțeau aprecieri, recomandări și unele amintiri din vremea rectoratului Prea Fericitii Sale.

A urmat participarea și prezidarea prelegerii susținută cursanților clerici de P.C.Pr. conf. dr. Sterea Tache, intitulată „*Metode și mijloace pastorale în societatea contemporană. Problemele dintr-o parohie din mediul rural și problemele dintr-o parohie din mediul urban*“. Expunerea temei se afla în

derulare și, ca urmare, P.C. Sa a cerut înalta binecuvântare de a sintetiza cele prezentate până atunci, punctând astfel aspectele și problemele mai vulnerabile privind activitatea pastoral-misionară din zilele noastre. Tema, în sine, a antrenat foarte mult și, după dorința Prea Fericirii Sale, la luarea de cuvânt, în cadrul orei de seminar, cursanții au pus întrebări legate de aspectele cu care se confruntă la parohie, ca de exemplu: implicarea, pe de o parte a preoțimii noastre la lucrarea de asistență socială, prin intermediul Primăriei locale; predarea religiei în școală, în strânsă și continuă conlucrare cu Biserica; participarea preoților la emisiunile de radio și televiziune, în care se abordează și probleme de viață, teologie și lucrare ale Bisericii noastre, pentru a nu se transforma acestea într-o formă de laicat dăunător doctrinei și misiunii Bisericii strămoșești, vizitele Prea Sfinților Episcopi la parohiile rurale îndeosebi pentru revigorarea vieții și lucrării lor pastoral-liturgice, întrucât mai sunt cazuri în care de ani de zile, n-a avut loc o prezență sau o slujbă arhierască; cunoașterea exactă a fenomenului „de clonare” și a mijloacelor de combatere a lui; metode și căi de combatere a folosirii drogurilor; redobândirea unor drepturi legale parohiale, pe cale administrativ-locală, deja întârziată etc.

Răspunsurile părintelui profesor care a ținut prelegerea au fost date la subiect și cu competență, așa cum a apreciat și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, după care însuși Prea Fericirea Sa, ca Întâistătător al Bisericii noastre Ortodoxe Române, și Chiriarh al locului și nu mai puțin ca părintele spiritual al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, s-a adresat cursanților clerici împărtășindu-le gândurile, simțămintele și îndemnurile părintești ce au rezultat din audierea prelegerii și mai ales din întrebările cursanților, precizând dintru început că acestea sunt pertinente și legate de realitatea problemelor vieții Bisericii noastre strămoșești.

Apoi, în detaliu, privind în ordinea expunerii, a vorbit despre grija deosebită pentru prezența, la programul acestor cursuri pastorale și de îndrumări misionare, și importanța lor legată de problemele actuale. „Aceste cursuri - spunea Prea Fericirea Sa - sunt numai de zece zile și chiar mai puțin, dacă intervin și unele sărbători pe parcurs. Altă dată au ținut două luni... Ele sunt de mare necesitate și actualitate, după cum am văzut și din întrebările puse de Cucerniciile Voastre. Temele prezentate aici sunt de actualitate, și de mare folos în activitatea ce o depuneți la parohie. Nu izvorăsc din imaginația membrilor Sfântului Sinod sau de la consilieri, ci de la parohii, și apoi centralizate, prin protoierii, la Eparhii”.

Referindu-se la apariția și lucrarea prozelitistă a sectelor, Părintele Patriarh a precizat: „Sectele s-au înmulțit, iar rezolvarea lor se așteaptă, cu

explicații și recomandări de la ierarhi, cum s-a întâmplat de la începutul creștinismului, chiar din vremea Sfinților Apostoli, procedeu care s-a transmis prin episcopi și preoți, folosindu-se mai ales predica (învățătura). Motivația slujirii arhieriei este de natură să justifice lupta noastră, a ierarhilor în eparhie. Și pentru acest lucru am mai ales ierarhi, atât la Administrația Patriarhală cât și la Arhiepiscopia Bucureștilor, ca de astfel și la alte eparhii“.

Trecând, apoi la tema susținută, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a arătat că „atât Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei noastre, cât și Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au dat hotărâri speciale privind pastorația clerului. Aceasta (pastorația) pleacă de la programul liturgic, adică Vecernie, Utrenie și Sfânta Liturghie săvârșite după rânduiala. Nu poți să faci Sfânta Liturghie fără oficierea celorlalte sfinte slujbe, în prealabil anunțate prin toacă și dăngănitul clopotului, ca să se știe acest lucru de fiecare credincios. Sfânta Liturghie este izvor de mântuire, de sănătate“. Impresionat plăcut de întrebările puse de clericii cursanți, Părintele Patriarh Teoctist a evidențiat și alte precizări, de care aceștia simțeau nevoia să le audă de la Întâistătătorul Bisericii noastre. „Dacă în mileniul acesta - a spus Prea Fericirea Sa - nu putem să înțelegem și să acționăm cu fapta, vom da ocazia teoriilor și doctrinelor false să se înmulțească. Avem nevoie de Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Suntem prin excelență Biserica Tradiției, dar nu o tradiție înțepenită, ci una vie...“. „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața“ (Ioan XIV, 6), ne încredințează Mântuitorul Iisus Hristos. Este bine să ne implicăm mai mult în problemele curente sectare și sociale convinși fiind că harul împlinește la parohie tot ce Biserica a rânduit de 2000 de ani pentru fiecare credincios. Numai că trebuie o identificare a cuvântului cu fapta, ca să putem să oprim puhoiul sectar - bunăoară... Preoții trebuie să fie prezenți în spitale chiar dacă nu sunt salarizați sau nu sunt posturi pentru această misiune. Să colaboreze cu conducerea spitalelor sau cu cei care sunt deja angajați în spitale pentru asistență religioasă și socială... Ne izbim de greutatea cu salarizarea clericilor și alte neajunsuri. Însă o salarizare integrală ar aduce alte greutăți și complicații.

Situația din interiorul Bisericii ne bucură prin înmulțirea locașurilor de cult. Sfântul Sinod a aprobat ca filiile să devină parohii pentru înmulțirea posturilor de preoți, la care se adaugă cele pentru predarea religiei în școlile de stat, și asigurarea asistenței religioase și sociale în spitale, armată, peni-

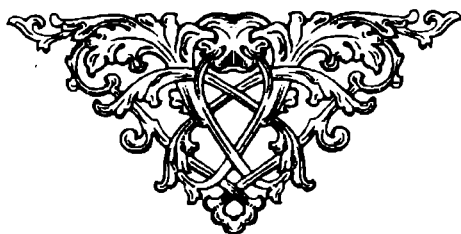
tențiere, cămine de bătrâni etc. - având în vedere numărul mare de teologi absolvenți.

Eu, personal, văd o prezență a lui Dumnezeu și a sfinților Lui, prin această lucrare a Bisericii“.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a încheiat cuvântul adresat clericilor cursanți, cu următoarele: „Să avem credință în Dumnezeu. Să ne luminăm mintea continuu, pentru a ne îmbogăți cunoștințele, apelând, pe lângă acest gen de cursuri, la tezaurul cultural și teologic al revistelor noastre bisericești, care ne vor păstra la nivel corespunzător misionar. Dumnezeu să vă binecuvinteze cu mult spor în toate activitățile de la parohiile Cucerniciilor Voastre“.

Ca urmare a împărtășirii acestor gânduri, simțăminte și realități ale vieții de astăzi, în contextul rolului și contribuției Bisericii noastre în societate, clericii cursanți prezenți au fost profund mișcați de prezența și cuvântul înălțător rostit de Întâistătătorul Bisericii noastre, după care Prea Fericirea Sa s-a întors la reședința patriarhală, unde, cu timp și fără timp, veghează la bunul mers al vieții și activității Bisericii noastre strămoșești.

Pr. ALEXANDRU ARMAND MUNTEANU

DIN TEZAUURUL VALORILOR PATRIMONIAL-CULTURALE BISERICESTI

- Cursurile de perfecționare a muzeografilor și ghizilor -

Cu înalta binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor, în colaborare cu Mitropolia Moldovei și Bucovinei, în perioada 20-30 septembrie 2002 au avut loc la Centrul Cultural-Pastoral „SFÂNTUL DANIIL SIHASTRU“ de la Mănăstirea Durău, județul Neamț, cursurile de perfecționare a muzeografilor și ghizilor de la colecțiile ecleziastice și monumentele istorice religioase.

La cursurile din acest an au participat 140 de cursanți din întreaga țară: monahi, monahii, clerici și laici, angajați în cadrul unor muzee, colecții, centre de ocrotire și depozitare patrimoniale.

În acest an la elaborarea tematicii acestor cursuri de către Direcția Patrimoniu Eclezial din Secretariatul de Stat pentru Culte și Sectorul Patrimoniu Cultural Național Bisericesc din cadrul Patriarhiei Române s-a avut în vedere problematica specifică activității din domeniul Patrimoniului Cultural Național Religios, precum și aprecierile ori solicitările cursanților participanți la edițiile anterioare.

La poalele muntelui Ceahlău, în frumoasa stațiune Durău, vineri 20 septembrie 2002, la biserica Mănăstirii Durău s-a oficiat slujba de deschidere a cursurilor, prin oficierea unui Te-deum de către Înalt Prea Sfințitul Daniil, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, înconjurat de soborul de preoți și diaconi slujitori ai sfântului lăcaș.

La slujba de Te-deum și la deschiderea cursurilor a asistat și Prea Sfințitul Daniil Partoșanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și administrator al Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia.

În biserica Mănăstirii Durău, Înalt Prea Sfințitul Daniel a transmis cursanților un părintesc mesaj de binecuvântare din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, apreciind că aceste cursuri vor să reîmprospăteze mereu în conștiințele cursanților și a celor cărora le sunt transmise noile cunoștințe,

faptul că „patrimoniul cultural național reprezintă moștenirea culturală a unui popor sau a unei națiuni primită de la generațiile trecute, îmbogățită de generațiile prezente și transmisă generațiilor viitoare în patrimoniul cultural național se vede capacitatea de creație și de comuniune a unui popor, capacitatea de comuniune cu generațiile trecute, tradiția și capacitatea creatoare de a asimila noi influențe, firi alienare, precum și capacitatea de a deschide noi perspective. De aceea, patrimoniul cultural românesc este deodată național și european, rezultatul sintezei împrumuturilor și originalității proprii, rod al spiritualității și al creativității sale dinamice în istorie“.

În sala de conferințe, la deschiderea cursurilor, domnul secretar de stat pentru culte, dr. Laurențiu Tănase a dat citire mesajului domnului academician Răzvan Teodorescu - ministrul Culturii și Cultelor, adresat cu acest prilej tuturor cursanților veniți aici să-și reîmprospăteze cunoștințele în domeniu, în care se subliniază faptul că: „Întâlnirea de la Durău a reprezentanților tuturor cultelor din România, păstrători ai aceluiași patrimoniu unitar român, dincolo de religii și confesiuni, are o valoare pe care fiecare poate să o deslușească“.

Domnul dr. Laurențiu Tănase a subliniat faptul că: „În prezent, în România există un fond uriaș și inestimabil de valori istorice și artistice de patrimoniu, creat, pe de o parte, de evoluția bimilenară a creștinismului cu dominantă lui răsăriteană - Ortodoxia, iar pe de altă parte, îmbogățit și stimulat de specificitatea conviețuirii strămoșilor noștri, cu alte confesiuni creștine și religii, în acest spațiu european de intersecție a culturilor și civilizațiilor“.

Domnul deputat Mihai Mălaimare, președintele Comisiei de Cultură a Camerei Deputaților, în intervenția domniei sale la deschiderea cursurilor, reliefează faptul că „Biserica are meritul de a regenera permanent fibra spirituală a poporului român, care trebuie să stea acolo unde i-a fost locul din totdeauna - alături de marile familii europene - prin cultura noastră care ar trebui să fie impregnată cu mai multă sevă creștină.“

Cuvânt de bun venit a adresat cursanților Maica Stareță Monahia Raisia Lungu care a afirmat că „și cele 40 de viețuitoare de la Mănăstirea Durău se bucură de binecuvântările culturii creștine“ și care, la inițiativa și cu binecuvântarea înalt Prea Sfințitului Daniel, își desfășoară activitatea ateliere de pictură bisericească pe lemn și sticlă.

În sala de expoziții au avut loc lansări de carte:

1. *Arhitectura românească veche*, vol. 1, București, 2001, de prof. doctor arhitect Cristian Moisescu;
2. *Patrimoniul religios românesc - permanentă spirituală*, editat de Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Editura Trinitas, volum ce cuprinde

prelegerile susținute la cursul de perfecționare a muzeografilor și ghizilor 20-30 septembrie 2002.

Cu aceeași ocazie a fost prezentată o selecție de proiecte din arhiva Comisiei de Avizare a construcției de noi lăcașuri de cult sub titlul: „*Proiecte de arhitectură religioasă contemporană în România*”.

Tot aici a avut loc vernisajul expoziției „*Pelerin la Muntele Athos*” de arhitect Dan Corneliu.

În aceeași zi cursurile propriu-zise au fost inaugurate printr-o întâlnire cu profesorii care vor susține în continuare conferințele pe secțiuni.

S-au urmărit îndeaproape programul prestabilit, s-au derulat întâlniri ale cursanților cu cadre didactice universitare și specialiști de marcă din domeniul activității legate de păstrarea evidenței, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural național.

Astfel, dl. prof. dr. arh. Cristian Moiescu, directorul Direcției Patrimoniu Eclezial din Secretariatul de Stat pentru Culte, a prezentat contribuția românească la dezvoltarea arhitecturii medievale bisericesti universale: *Evoluția arhitecturii românești; importanța patrimoniului cultural în lumea contemporană. Materiale și modalități de realizare a unui edificiu bisericesc în evul mediu: ctitori, meșteri și ispravnici*, în timp ce d-na arhitect Ana Uncu s-a referit la experiența valoroasă a ultimului deceniu în proiectarea de noi sfinte lăcașuri ale Ortodoxiei în România.

Din domeniul acelorși preocupări, legate de purtarea de grijă asupra patrimoniului bisericesc construit, a făcut parte și expunerea d-nei arhitect Laura Ilie despre cauzele degradării monumentelor istorice și măsurile luate pentru conservarea acestora, precum și cea a d-lui prof. universitar Nicolae Sava despre întreținerea și conservarea picturilor murale.

Programul cursurilor a inclus în continuare, prelegeri pe următoarele teme:

– Conf. univ. dr. Stela Cheptea, director al Centrului de Istorie și Civilizație Europeană al Academiei Române - *Monumente arheologice bisericesti. Cercetarea acestora și măsuri de protecție.*

– Arh. Ana Uncu, șef birou, Direcția Patrimoniu Eclezial, de la Secretariatul de Stat pentru Culte - *Turismul cultural religios în România. Modalități de implementare. Avantaje economice.*

– Prof. univ. dr. arh. Cristian Moiescu - *Contribuția românească la dezvoltarea arhitecturii medievale bisericesti universale. Evoluția arhitecturii românești. Importanța patrimoniului cultural în lumea contemporană. Materiale și modalități de realizare a unui edificiu bisericesc în Evul Mediu: ctitori, meșteri și ispravnici.*

- Pr lect. univ. drd. Florin Șerbănescu, consilier patriarhal - *Mijloace și metode de punere în valoare a patrimoniului cultural religios.*

– Prof. Ștefan Ioniță, director general, Direcția Generală Relații Culte, din cadrul Secretariatul de Stat pentru Culte - *Legislația din România cu privire la viața religioasă. Structura cultelor religioase din România.*

– Prof. Dr. Vasile Oltean - *Istoria spiritualității românești.*

– Prof. Ana Dobjanski, muzeograf, Muzeul Național de Artă al României – *Curs general de istoria picturii de icoane. Icoane românești, secolele XVI-XIX.*

– Prof. Mihaela Nacu, prof. Camelia Comșia, restaurator, Muzeul Național de Artă - *Conservarea preventivă și curativă pentru pictura pe lemn (icoană) și pânză. Depozitarea și manipularea obiectelor de artă.*

– Prof. dr. Alexandru Ligor - *Istoria cărții religioase românești de la origini până în sec. XVIII; Noțiuni fundamentale de paleografie chirilică.*

– Prof. univ. dr. Ion Toderașcu - Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ - Iași – *Facultatea de Drept - Unitatea românească - o permanență istorică.*

– Prof. Aurel Pandele, restaurator, prof. Mircea Sfârlea, șef serviciu, Direcția Patrimoniu Eclezial din cadrul Secretariatului de Stat pentru Culte – *Noțiuni de conservare a manuscriselor și cărților; modalități de întreținere și expunere muzeistică a cărților religioase medievale și moderne.*

– Cpt. ing. Dan Aurel Simionescu, Inspectoratul General al pompierilor militari - *Prevenirea incendiilor la locașurile de cult și la ansamblurile mănăstirești din patrimoniul cultural național. Analiza incendiilor produse la obiective aparținând cultelor religioase din România în perioada 01.01.1995-16.08.2002.*

– Maior Gabriel Enescu, maior Aurel Condruz, Seviiciul patrimoniu, Inspectoratul General al Poliției - *Măsurile de prevenire și de combatere a furturilor de obiecte din locașuri de cult, colecții și muzee religioase.*

– Prof. Irina Oberländer-Târnoveanu, prof. Simona Dima, C.I.M.E.C. - *Clasarea obiectelor de patrimoniu cultural național și evidența acestora.*

– Prof. Virginia Diaconescu, conservator, Muzeul Național de Istorie al României - *Conservarea preventivă a patrimoniului cultural.*

– Prof. Constantin Cuciuc, director, Direcția Studii și Cercetări socio-religioase din cadrul Secretariatul de Stat pentru Culte - *Libertate și toleranță religioasă.*

– Prof. Victor Simion, expert la Centrul de Educație permanentă a cadrelor Ministerului Culturii și Cultelor - *Simboluri zoomorfe în arta veche românească. Locul aurarilor în societatea românească veche.*

– Arh. Corina Țuțuianu, consilier și prof. Mircea Sfârlea, șef serviciu, Direcția Patrimoniu Eclezial din cadrul Secretariatul de Stat pentru Culte – *Concepții și rezolvări noi în expunerea muzeală a patrimoniului național mobil.*

În ultima zi a cursurilor a avut loc întrunirea festivă finală în cadrul căreia s-au exprimat unanime cuvinte de apreciere pentru reușita organiza-

torică și pentru substanțialul fond de informații de specialitate dobândit în cadrul cursurilor, precum și intenția fermă a tuturor, organizatori și participanți, de continuare, în regim anual, a acestei forme de instruire, devenită, de acum, tradițională și atât de bogată în roade.

Cursanților le-au fost oferite diplome de participare din partea Ministerului Culturii și Cultelor de către dl. prof. Mircea Sfârlea.

La finalul cursurilor a fost organizată o călătorie de documentare profesională la mai multe mănăstiri, monumente istorice, din județul Neamț, deținătoare, totodată, de colecții reprezentative de artă și cultură bisericească: Sihăstria, Secu, Neamț, Văratec, Agapia și Bistrița.

La Mănăstirea Sihăstria, cursanții au participat la Sfânta Liturghie, unde Părintele Consilier Patriarhal Pr. prof. Florin Șerbănescu a slujit împreună cu soborul de preoți și diaconi cursanți și cu părinții slujitori de la această mănăstire, rostind cuvântul de învățătură la sfârșitul slujbei.

Cu acest prilej P. C. Sa a transmis tuturor binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și îndemnul Prea Fericirii Sale pentru păstrarea cu sfințenie a valorilor de patrimoniu, pentru conservarea și popularizarea lor, bineștiind faptul că valorile Ortodoxiei sunt eterne și o parte însemnată a acestor valori sunt și cele de patrimoniu.

A adresat, în continuare, mulțumiri domnului academician Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii și Cultelor, domnului dr. Laurențiu D. Tănase, secretar de stat pentru culte și, totodată, Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei pentru demersul comun de asigurare a celor mai bune condiții de desfășurare a acestor cursuri.

Au fost adresate, în același context, mulțumiri atât Centrului Cultural Pastoral „Sfântul Daniil Sihu” din Durău, cât și conducătorilor de la mănăstirile vizitate, începând cu Mănăstirea Sihăstria, pentru caldă ospitalitate manifestată față de participanții la această nouă ediție a cursurilor consacrate înălțării continue a nivelului profesional al purtătorilor de grijă și vestitorilor în lume ai tezaurului de valori patrimonial-culturale bisericești.

Pr. lect. FLORIN ȘERBĂNESCU
Pr. BONDAR SIMION

CREȘTINISMUL DOBROGEAN DE LA ORIGINI PÂNĂ ASTĂZI*

În zilele de 16 și 17 iulie, a avut loc la Constanța, la inițiativa I.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, sesiunea anuală de comunicări științifice a *Comisiei Naționale de Istorie Bisericească Comparată* cu tema *Creștinismul în cadrul social și religios al Dobrogei de la origini până astăzi*. Scopul principal al sesiunii a fost de a aduce noi contribuții asupra creștinismului dobrogean, atât prin evaluarea descoperirilor arheologice, cât și a izvoarelor scrise.

Sesiunea s-a bucurat de o participare impresionantă, la lucrări luând parte: I.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, P.S. Gherasim - Episcopul Râmnicului, - președinte de onoare al Comisiei, P.S. Damaschin - Episcopul Sloboziei și Călărașilor, Prof. Dr. Emilian Popescu - președinte al Comisiei, Prof. Dr. N. Bocșan - prorectorul Univ. Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Prof. Dr. Alexandru Suceveanu - director adjunct al Institutului de Arheologie București, Pr. Prof. Dr. Ioan Vasile Leb - decanul Facultății de Teologie Cluj-Napoca, Pr. Prof. Dr. Alex. Moraru - Facultatea de Teologie Cluj-Napoca, Prof. Dr. Hermann Pitters - Institutul Luteran Sibiu, Prof. Dr. Gerhard Schülerus - Institutul Luteran Sibiu, Drd. Wolfgang Wunsch, Dr. V. Henrich Baumann - Muzeul Județean Tulcea, Prof. Dr. Tudor Teoteoi - Facultatea de Istorie București, Dr. Mihai Zahariade - Institutul de Thracologie, București, Conf. Dr. Octavian Bounegru - Facultatea de Istorie Iași, Dr. Lungu Vasilica - Institutul de Studii Sud-Est Europene, Dr. Mustafa Mehmed - Institutul de Studii Sud-Est Europene, Prof. Dr. Zamfira Mihail - Univ. Spiru Haret, Dr. Gheorghe Papuc, Dr. Traian Cliante, Dr. Virgil Lungu, Prof. Dr. Mihai Irimia - Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Diac. Conf. Dr. Ioan Caraza, Pr. Lect. Univ. Florin Șerbănescu, Pr. Lect. Univ. Mihai Spătăreanu -

---

* Sesiunea anuală de comunicări științifice a Comisiei Naționale de Istorie Bisericească Comparată, Constanța 2002.

Facultatea de Teologic București, Lect. Univ. Dr. Ioan Vicovan - Facultatea de Teologie Iași, asist. drd. Paul Brusnovski - Facultatea de Teologic Sibiu, Drd. Andreica Marcel, Drd. Andreica Marian - Cluj-Napoca, asist. Ionuț Hulubeanu - Facultatea de Teologic Constanța etc.

Sesiunea a fost împărțită în două secțiuni:

1. *Comunicări și discuții*, 16 iulie.
2. *Vizita obiectivelor arheologice și comentarii*, 17 iulie.

Comunicări și discuții

După rostirea rugăciunii, I.P.S. Teodosie, Arhiepiscop al Tomisului, a mulțumit participanților pentru eforturile de deplasare făcute și și-a exprimat convingerea că întâlnirea va fi una rodnică în ceea ce privește rezultatele științifice și nivelul academic. Aceeași speranță a arătat-o și dl. prefect al județului Constanța, arătând situația oarecum privilegiată și bogată în documente istorice a Dobrogei. Domnia sa a subliniat valoarea istorică și arheologică inestimabilă a teritoriului dintre Dunăre și Mare, unde se întâlnesc pretutindeni vestigii ale continuității poporului nostru și a remarcat, în special, bogăția și diversitatea monumentelor de factură creștină.

Prima comunicare a fost susținută de P.S. Gherasim, Episcop al Râmnicului, având ca temă *Oltenia după retragerea aureliană*, în care Prea Sfinția Sa a făcut a privire de ansamblu asupra situației liniei Dunării până la marea migrație slavă din anul 602 d.H. S-a subliniat faptul că marele fluviu nu a fost niciodată graniță între cele două maluri, că legăturile dintre romanitatea nord și sud-dunăreană au fost neîntrerupte, acest fapt generând unitatea culturii materiale și mai ales spirituale. S-a accentuat, de asemenea, activitatea împăraților Constantin cel Mare și Justinian care, prin acțiunile întreprinse, au întărit și mai mult unitatea regiunilor dunărene și au contribuit decisiv la victoria creștinismului pe pământul românesc.

Cu mare interes a fost urmărit referatul Domnului Prof. Dr. Emilian Popescu cu titlul: *Adolf von Harnack și începuturile creștinismului românesc. Sfârșitul unei epoci*. După o analiză amănunțită a vieții, precum și a formației intelectuale și morale a marelui învățat german, realități care și-au pus amprenta decisiv asupra modului de abordare și interpretare a izvoarelor literare ale creștinismului timpuriu, el fiind adeptul criticii literar-istorice, domnul

profesor urmărește demonstrația privitoare la începuturile creștinismului românesc al lui Adolf von Harnack. Textul în discuție este fragmentul din *Cartea a III-a a Comentariilor la Facere* a lui Origen păstrat de către Eusebiu de Cezareea în *Istoria Bisericească* (III, 1, 1-3), de altfel foarte cunoscut cercetătorilor care studiază pătrunderea și răspândirea creștinismului în regiunea vest-pontică. Concluziile domniei sale sunt că: „Harnack s-a înșelat în ce privește creștinismul românesc“, „concluziile lui în această privință trebuie serios temperate“ și că „pe mai departe, această interpretare trebuie părăsită“. De asemenea, a mai fost subliniat și impactul negativ pe care l-a generat, în literatura de specialitate românească, interpretarea învățatului german, care, datorită erudiției și personalității sale remarcabile, a influențat nume mari ale cercetării istorice românești (D. M. Pippidi), fapt ce a paralizat cercetarea în domeniu pentru cel puțin o jumătate de secol.

Histria creștină se numește comunicarea pe care a susținut-o Dl. Prof. Dr. Alexandru Suceveanu, care prezintă participanților, pentru prima dată, detaliile tehnice și de datare ale celei mai mari basilici din Dobrogea (l. 60 m.) și una dintre cele mai mari din sud-estul Europei, aducând ca analogie Basilica A din Philippi (Macedonia Orientală). Tot acum a fost readus în discuție și fragmentul lui Origen păstrat de Eusebiu, fiind de părere că textul este unitar și că istoricul bisericesc putea folosi chiar o tradiție preorigenistă. În sprijinul acestei afirmații aduce o nouă interpretare a textelor de la Tertullian (*Adversus Iudaeos VII*) și Origen (*Comentariile la Evanghelia după Matei cap. XXIV*), precum și faptul că, încă din perioada de existență greacă și elenistică a lor, cetățile vest-pontice au fost un serios receptacol al cultelor și religiilor orientale.

Șirul comunicărilor a continuat cu referatul susținut de D-na Zaharia Covacef, intitulat *Cultul morților. Rosalia-Rusalii*, aducându-se în discuție modul în care *Rosaliiile* păgâne au fost creștinate și păstrate sub forma *Moșii de Vară*.

Dl. Petre Covacef a făcut analiza unei piese ceramice (fragmentară), descoperită la Capidava, care reprezintă figura unui călăreț, domnia sa interpretând această imagine stilizată ca fiind a Sfântului Gheorghe.

Relațiile dintre autohtoni și germanici și începuturile creștinismului gotic au făcut obiectul comunicării *Relatări despre creștinism la vizigoții de la Dunărea de Jos și din Dobrogea în secolul al IV-lea* prezentat de către Pastor Prof. Dr. Hermann Pitters, care alcătuiește, într-o viziune de ansamblu, întregul dosar al creștinismului alogenilor. Autorul subliniază că „su-

biectul are o bibliografie imensă“, cuprinzând, pe lângă istoricii de la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul celui de al V-lea, și opiniile multor cercetători moderni.

O altă comunicare ce s-a bucurat de o atenție sporită a fost cea prezentată de Domnul Dr. Virgil Lungu cu tema *Creștinismul timpuriu în Scythia Minor în lumina descoperirilor arheologice*, în care, după ce a criticat negativismul exagerat și nejustificat privind interpretarea izvoarelor literare, dar și a pieselor arheologice (făcând aluzie directă la lucrarea lui Nelu Zugrafu, *Geneza creștinismului popular la români*), a oferit câteva date despre necropola creștină de la Tomis, mai cu seamă despre mormântul-hypogeu cu picturi de la începutul secolului al IV-lea.

În sprijinul ideii unei bogate și puternice vieți bisericești în Dobrogea în perioada paleocreștină a vorbit și Dr. Traian Cliante, prezentând *Tezaurule eclesiastice din Dobrogea*, întrucât „este vorba de câteva zeci de piese certe, unele de producție locală, altele de import“, „iar acestea, împreună cu basilicile, constituie cele mai sigure mărturii paleocreștine“.

În continuare au fost prezentate câteva descoperiri arheologice inedite de Dr. Gheorghe Papuc, și anume *Basilica extra-muros din sectorul de vest al Cetății Tropaeum Traiani*, monument cu două faze de construcție datat în a doua jumătate a secolului al V-lea și respectiv prima jumătate a celui de al VI-lea, aici fiind descoperite: un capitel din zona altarului (probabil de la *cancelli*), un toc de ușă și un bloc de calcar. Interesant este că edificiul nu a avut de suferit în timpul atacului avaro-slav care a distrus cetatea. Este cea de a șasea biserică de la Tropaeum Traiani din cele cunoscute până în prezent.

Sesiunea a continuat cu comunicarea doamnei Dr. Vasilica Lungu despre *Basilica IV extra-muros de la Argamum*, care prezintă un element de construcție unic până astăzi în Dobrogea; în fața absidei se înfățișează o deschizătură în paviment, socotită inițial o criptă martirică, dar care s-a dovedit ulterior a fi un tunel care depășea în exterior construcția. Utilitatea sa nu se poate întrevădea în momentul de față, dar s-a exprimat convingerea că, prin continuarea cercetărilor, această problemă va fi elucidată.

O contribuție de seamă asupra prezenței creștinismului în mediul rural al Dobrogei secolelor III-IV a adus-o Dr. Victor Heinrich Baumann în comunicarea intitulată *Vestigii paleocreștine din secolele III-IV descoperite în așezarea rurală autohtonă de la Telița, punctul Amza, Jud Tulcea*. Prezența romană este atestată de o diplomă militară din timpul lui Hadrianus (117-138 d H.). Din nivelul de locuire de la sfârșit de secol II și început de secol III au

fost recoltate piese ceramice de producție locală cu însemne creștine, iar în cel de primă jumătate a secolului al IV-lea fost identificată o biserică. Noutatea comunicării o constituie tocmai existența acestei basilici în mediul rural în prima jumătate a secolului al IV-lea, dar, în urma discuțiilor purtate pe această temă, s-a ajuns la concluzia că acest lucru este posibil, deoarece așezarea este un *vicus*. Antichitățile paleocreștine de la Telița se înscriu în categoria celor mai valoroase descoperiri de această factură, dată fiind și datarea lor timpurie, și pun și mai mult în valoare mărturiile literare privitoare la prezența creștină timpurie în regiunea de nord a Dobrogei.

O altă prezentare foarte atent urmărită și dezbătută a fost aceea susținută de Prof. Dr. Mihail Zahariade și Prof. Dr. Octavian Bounegru, intitulată *Cripta martirică de la Halmiris*. După cum s-a făcut prezentarea, cercetarea arheologică a scos la iveală moaștele a doi martiri dobrogeni. Din analiza antropologică a osemintelor, a reieșit faptul că este vorba de trupurile a doi bărbați de statură robustă, ale căror ultime zile de viață au fost tragice, prezentând urme de violență (decapitare). În urma analizelor din teren, s-a observat că avem de a face cu o biserică cu criptă, tip de edificiu foarte întâlnit în Dobrogea. Pe peretele dinspre est al criptei, într-un medalion circular cu motive cruciforme, a fost trasată cu vopsea o inscripție care, din cauza vremii și a devastărilor din vechime, cu greu mai poate fi descifrată. În urma radiografiilor cu raze infraroșii, cercetătorii au putut identifica în inscripție următoarele:

Rând: 1 .....
 2 ΜΑΡΤΥΡ...ΧΡ[ΙΣΤΟΥ]
 3 .....
 4.....
 5 .....ΑΣΤΙΟ[N]
 6 .....
 7 ΥΒΡ[ΙΟ]

Astfel, domniile lor au citit pentru R2 - MARTIRII LUI HRISTOS, pentru R5 - ASTION, iar pentru R7 A LOVI, A MOLESTA, și au concluzionat că ne aflăm în fața moaștelor sfinților Epictet și Astion, menționați de *Acta Sanctorum Julii, Tomus secundus*. Dată fiind complexitatea și implicațiile descoperirii, în momentul discuțiilor care s-au purtat pe această temă, nu s-a reușit decât să se ajungă la concluzia că întregul ansamblu trebuie supus unui examen minuțios, dar nu s-a exclus posibilitatea acceptării identificării pro-

puse de autorii săpăturii de cercetare. Continuarea cercetării în acest complex se impune mai ales și datorită faptului că medalionul pe care se găsește inscripția prezintă urme de pictură.

După maratonul captivant al prezentărilor arheologice, Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru a vorbit despre *Chipul monahului oglindit în „Așezămintele mănăstirești“ ale Sfântului Ioan Casian*. Analiza atentă a operei a condus către concluzia că monahul de origine dobrogeană este înclinat, în primul rând, mai mult către echilibru, urcușul spiritual fiind totdeauna susținut de faptă. Dată fiind marea importanță pe care Sfântul Ioan Casian o acordă citirii Sfintei Scripturi, el se înscrie pe aceeași linie cu părinții capadocieni și mai ales cu Sfântul Vasile cel Mare.

Sesiunea a continuat cu referatul domnului Dr. Mustafa Mehmet, *Cu privire la situația Bisericii Ortodoxe din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane*, în care s-a făcut mai mult o analiză a cadrului juridic, instituțional. Autorul a adus în discuție o serie de izvoare și documente de ordin confesional-conceptual, încă necunoscute criticii și mentalității creștine. Discuțiile purtate pe această temă au condus către necesitatea unei mai bune cunoașteri a sistemului juridic otoman cu privire la situația Bisericii Ortodoxe în general și a celei dobrogene în special, deoarece aceasta ar putea face lumină într-un domeniu de cercetare încă umbrat.

Viața bisericească a Dobrogei în timpul ocupației otomane a făcut obiectul comunicării D-lui prof. Dr. Tudor Teoteoi, *Ierarhia ecleziastică din Dobrogea (secolele XVII-XVIII) între tradiția bizantină și Țările Române*, s-a evidențiat situația mitropoliților de Silistra și Proilavia în comparație cu cei din Țările Române. În comunicare s-a atins și problema daniilor și ajutoarelor pe care domnitorii și mitropoliții Țărilor Române le acordau acestora, aducând drept argument construirea Catedralei Mitropolitane din Silistra de către Grigore Ghica I, precum și refacerea ei, un secol mai târziu, pe cheltuiala lui Grigore Ghica II, sau faptul că ierarhii acestor eparhii petreceau mare parte din timp la București sau Iași.

În continuare, Pr. Prof. Dr. Ioan-Vasile Leb a prezentat chipul unui mare ierarh din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, într-o ipostază mai puțin cunoscută. Este vorba, după cum o spune și titlul: *Iosif Gheorghian și Vladimir Guettée sau o prietenie model*, de amicitia sinceră și foarte roditoare dintre cele două mari personalități, întărită în special după evenimentele care succed *Conciliului I Vatican*. Atunci, Vladimir Guettée, împotriva deciziei conciliului asupra decretării infailibilității papale, constituie gruparea Vechilor Catolici, și intră în dialog cu Biserica Ortodoxă. Relația din-

tre cei doi ierarhi, sinceră și deschisă, constituie un mare pas în anticiparea discuțiilor interconfesionale ale secolului XX și este înfățișată așa cum ea reiese din corespondența pe care Iosif Gheorghian a primit-o. Autorul comunicării își exprimă speranța că în arhivele franceze există și cealaltă parte a corespondenței, cea trimisă de către ierarhul român, care nu va face decât să confirme cele arătate de cucernicia sa.

După acestea, Prof. Dr. Gerhard Schulerus a făcut o prezentare despre *Comunitățile evanghelice germane din Dobrogea în secolele XIX - XX*, arătând cum și când au început și sosească în această regiune primele comunități, subliniind rolul și impactul benefic al acestora pentru dezvoltarea ulterioară a regiunii. Au fost urmărite, de asemenea, și contactele de ordin cultural și religios dintre germanii din Dobrogea și cei din Transilvania, iar către final a fost expuse motivele retragerii lor.

Viața monastică revine în atenție, de această dată la nivelul secolului XX, prin comunicarea Pr. Lect. Univ. Florin Șerbănescu despre *Un proiect de așezământ monahal la malul mării, inițiat, dar nefinalizat, în perioada interbelică*, fiind vorba de Mănăstirea numită *Sfânta Maria de la Mare*, care din 1994 a fost reactivată în apropiere de localitatea Costinești.

În încheierea ședinței de comunicare a fost prezentat referatul cu titlul *Învățământ istorico-teologic la Constanța, realitate și imperativ actual*, de către Prof. Dr. Mihai Irimia, în care s-a arătat necesitatea înființării secției de Teologie Istorică în cadrul Universității *Ovidius*. Ideea exprimată de domnia sa este aceea a susținerii și pe mai departe a acestui tip de secție, întrucât aceasta nu face decât să apropie cele două domenii, lucru care nu poate fi decât benefic pentru cercetarea istorică românească, mai ales în condițiile în care noile păreri și interpretări pledează pentru susținerea apostolicității creștinismului dobrogean și a unei vieți creștine timpurii pe teritoriul cuprins între Dunăre și Mare.

Ședința de prezentare a comunicărilor științifice s-a încheiat cu o scrie de discuții referitoare la poziția geo-strategică a Dobrogei și a rolului său în propagarea creștinismului în perioada paleocreștină, la calitatea sa de stâlp neclintit al ortodoxiei, afirmată mai ales prin intermediul episcopilor tomitani care au adus Biserica Scythiei în rangul de Arhiepiscopie autocefală și de Mitropolie. S-au evidențiat, de asemenea, continuitatea neîntreruptă a ierarhiei superioare bisericești, în Dobrogea, până în momentul transferului scaunului de *Vicina* la *Curtea de Argeș*.

Înainte de a se rosti rugăciunea care încheia ședința de comunicare, a luat cuvântul Î.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, care a salutat și a primit cu bucurie ideile exprimate în timpul lucrărilor, la care a participat integral,

și a asigurat că, pe mai departe, se va strădui ca astfel de întruniri să se țină, de acum, „cu ajutorul lui Dumnezeu“, anual la Constanța. De asemenea, la solicitarea Domnului Președinte la Comisie, Prof. Dr. Emilian Popescu, I.P. Sa a acceptat ca referatele să fie publicate într-un volum dedicat acestei întâlniri, „pentru ca aceste nestemate să nu se piardă sau să se împrăștie prin alte volume“, fixându-se drept dată limită de predare a lor ziua de 30 octombrie 2002, promițând că se va ocupa personal de fondurile necesare.

După rugăciunea de binecuvântare a participanților și a adunării, care a închis oficial prima zi a lucrărilor Comisiei de Istorie Bisericească Comparată, participanții s-au retras la o agapă frățească oferită de Arhiepiscopia Tomisului.

Vizita obiectivelor arheologice și comentarii

A doua zi a lucrărilor Comisiei de Istorie Bisericească Comparată a fost dedicată vizitelor unor *sit*-uri arheologice din nordul Dobrogei. După ce Î.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului a dat binecuvântarea pentru călătorie, delegații s-au îndreptat către vechea cetate greacă Histria, unde au fost întâmpinați de Prof. Dr. Alexandru Suceveanu - director adjunct al Institutului de Arheologie București și al colectivului de cercetători care lucrează la săpăturile arheologice, ce se execută în perimetrul acestei cetăți antice. Aici au fost prezentate Î.P. Sale și participanților trei dintre cele șapte basilici din Histria, s-au oferit lămuriri, date tehnice și s-au făcut considerații la fața locului, îmbogățindu-se bagajul de cunoștințe referitoare la cetate pentru perioada în care ea a fost locuită.

Următorul popas, și cel mai așteptat datorită ineditului său, a fost cel de la Murighiol. După cum se mai amintise și în ziua precedentă de către dl. Dr. Mihai Zahariade - Institutul de Thracologie București, și Prof. Dr. Octavian Bounegru – Facultatea de Istorie Iași, în campania de săpături din anul 2001 în ziua de 15 august, s-a descoperit cripta martirică în basilica din cetate. Explicațiile oferite au fost urmărite cu foarte mare interes, mai ales că s-a putut viziona locul din apropiere și s-au oferit detalii foarte concludente de săpături pe șantierul încă în lucru. Cu această ocazie, la solicitarea cercetătorilor, Î.P.S. Teodosie a promis tot sprijinul pentru protejarea, restaurarea și conservarea întregului edificiu, precum și pentru demersurile care se vor întreprinde în vederea continuării cercetărilor.

Cea de a treia oprire a fost, după cum era și firesc, la Muzeul Județean de Istorie din Tulcea, unde participanții au fost familiarizați cu realitățile

istorice, culturale și religioase ale zonei de nord a Dobrogei din cele mai vechi timpuri și până în perioada romană, întreaga prezentare fiind făcută de către dl. Dr. Victor Henrich Baumann - directorul adjunct al Muzeului Județean Tulcea. Domnia sa a fost cel care a făcut, de asemenea, și considerațiile de ordin arheologic și la cripta martirică de la Niculițel, următoarea etapă a deplasării. Aici au fost expuse, chiar de către cel care a participat direct la săpături, toate etapele și evenimentele care au avut drept rezultat readucerea la lumină a martirilor, dar și a greutățile impuse de regimul comunist, cu care s-au confruntat cercetătorii acestui complex, edificiu alcătuit din cripta suprapusă de o biserică. Aici s-au făcut comparații și analogii cu alte monumente, s-au pus întrebări în legătură cu situația din teren și s-au formulat răspunsuri.

Tot în prezența Î.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, au fost vizitate cele mai renumite mănăstiri din zona nord-dobrogeană, Saon, Cocoș (unde participanții s-au închinat și s-au rugat la moaștele Sfinților Zotic, Atal, Camasis și Filip) și Celic-Dere, adevărate oaze de liniște și spiritualitate, locuri de pelerinaj și de închinăciune pentru sufletele care îl caută pe Dumnezeu.

Lucrările Comisiei Naționale de Istorie Bisericească Comparată au luat sfârșit prin cuvântarea susținută de Dl. Prof. Dr. Emilian Popescu - președintele Comisiei, care a mulțumit Î.P. Sale pentru întregul efort organizatoric deșus în desfășurarea, în cele mai bune condiții a lucrărilor, sugerând ca și pe viitor Înalt Prea Sfinția Sa să sprijine astfel de inițiative care au darul de a face cunoscut lumii întregi prestigiul de care s-au bucurat în lumea creștină marii episcopi și mitropoliți de Tomis, subliniind încă o dată rolul hotărâtor pe care l-a deținut Dobrogea în pătrunderea și întărirea creștinismului în întregul spațiu românesc.

Mulțumind încă o dată pentru osteneala de a participa și pentru momentele de încântare intelectuală care s-au petrecut în cele două zile de lucrări, Î.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului a dat binecuvântarea de încheiere a lucrărilor Comisiei Naționale de Istorie Bisericească Comparată.

Drd. MIHAI OVIDIU CĂȚOI

AGENDA DE LUCRU A PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE (3 SEPTEMBRIE-31 DECEMBRIE 2002)

Luni, 3 septembrie a.c.

– A prezidat ședința de deschidere a „*Conferinței Naționale a Asociațiilor și Fundațiilor care funcționează cu binecuvântarea Bisericii Ortodoxe Române*” organizată de Sectorul „Diaconia” al Administrației Patriarhale, în Aula Palatului Patriarhiei, și a rostit cuvânt de binecuvântare. Au participat: E.S. dl. *ADRIAN NĂSTASE*, Prim Ministrul României, alături de alți membri ai Guvernului și d-na *KARIN HULSHOF*, reprezentanta UNICEF pentru România și Republica Moldova;

– A acordat un interviu postului „*Radio România Actualități*” în legătură cu implicarea Bisericii noastre în acțiunile de protecție a copilului;

– A primit pe Capelan Gen. Maior *ROGER VAN DEN BERDGE* și Capelan Căpitan *WIN SMITH* de la Biroul de Asistență Religioasă al Armatei belgiene;

– A asistat la slujba de Te-Deum, săvârșită de P.S. Episcop Vicar *SEBASTIAN ILFOVEANUL* cu prilejul zilei onomastice a Prea Fericirii Sale, răspunzând felicitărilor adresate în numele celor prezenți de Prea Sfinția Sa:

Miercuri, 4 septembrie a.c.

Primiri:

– A acordat un interviu postului de televiziune BI TV, despre legătura dintre marele poet Mihai Eminescu și Biserică;

– După-amiază a primit pe P.S. *CASIAN*, Episcopul Dunării de Jos, și P.S. Episcop *SOFRONIE* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, delegați ai Bisericii Ortodoxe Române la Adunarea generală anuală a Comunității San'Egidio;

Joi, 5 septembrie a.c.

– A prezidat ședința de închidere a lucrărilor „*Conferinței Naționale a Asociațiilor și Fundațiilor care funcționează cu binecuvântarea Bisericii Ortodoxe Române*” și a rostit cuvânt de binecuvântare. A fost însoțit de I.P.S. *PETRU*, Mitropolitul Basarabiei;

– A primit pe E.S. dl. *IULIAN BUGA*, ambasadorul României în Olanda;

Duminică, 8 septembrie a.c.

Praznicul Nașterii Maicii Domnului

– A asistat la Sf. Liturghie în biserică cu hramul „Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru” de la Schitul Dragoslavele. din jud. Argeș, și a rostit cuvânt de învăță-

tură la Praznicul Nașterii Maicii Domnului;

Marți, 10 septembrie a.c.

– A vizitat împreună cu P.S. CALINIC, Episcopul Argeșului și Muscelului, Mănăstirea Aninoasa din județul Argeș, unde a fost întâmpinat de reprezentanți ai autorităților locale și de viețuitorii mănăstirii. A rostit cuvânt de binecuvântare;

Miercuri, 11 septembrie a.c.

– A participat, împreună cu P.S. Episcop Vicar Patriarhal VINCENTIU PLOIEȘTEANU la Conferința Internațională „Solidaritate împotriva terorismului”, organizată de Administrația Prezidențială și Asociația George C. Marshall-România, desfășurată în „Sala Unirii” a Palatului Cotroceni și a săvârșit slujba de pomenire a victimelor atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001 din Statele Unite ale Americii;

– A primit pe I.P.S. DANIEL, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei în legătură cu participarea I.P.S. Sale la întrunirea interortodoxă de la Chambesy, Elveția, din perioada 12-13 septembrie, având ca temă subiectul *Ortodoxia și Bioetica*;

– La invitația Ambasadei Statelor Unite ale Americii și a Camerei Americane de Comerț din România, seara, a participat la concertul comemorativ „În memoria victimelor din 11 septembrie 2001”, de la Ateneul Român. A fost însoțit de P.S. VINCENTIU PLOIEȘTEANU;

Joi, 12 septembrie a.c.

– *Primiri:*

– E.S. d-na IRENY COMAROSCHI, ambasadorul României la Varșovia,

care a prezentat un proiect de organizare a unei expoziții de icoane în principalele orașe din Polonia;

Duminică, 15 septembrie a.c.

– A săvârșit Sf. Liturghie în biserica „Sf. Visarion”, Protoieria II Capitală, cu prilejul prăznuirii hramului, și a rostit cuvânt de învățătură tâlcuind Evanghelia din Duminica după Înălțarea Sf. Cruci;

Luni, 16 septembrie a.c.

– A săvârșit slujba de prohodire a P. Cuv. Arhim. SOFIAN BOGHIU, și a rostit cuvânt de prețuire a acestui mare duhovnic și pictor bisericesc, stareț, vreme de câteva decenii al Mănăstirii Antim din Capitală;

– Împreună cu Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii ierarhi prezenți, membri ai Sfântului Sinod, a însoțit cortegiul funerar la Mănăstirea Căldărușani;

Miercuri, 18 septembrie a.c.

– A primit pe Rev. STEVE HUGH, capelanul Bisericii Anglicane din București la încheierea misiunii sale în țara noastră;

– A vizitat preoții cursanți aflați la Facultatea de Teologie Patriarhul Justinian din București la *Cursurile pastorale și de îndrumare misionară, seria a 87-a*, adresându-le îndemnuri pentru o slujire plină de responsabilitate, de implicare în activitatea socială a Bisericii și în predarea religiei în școală;

Joi, 19 septembrie a.c.

– *Primiri:*

– Dl. General LAZĂR CĂRȚAN și Dl. Prof. univ. dr. VICTOR CRĂCIUN;

– Dl. Dr. ALBERTO QUATTRUCCI, secretarul general al Comunității San' Egidio;

Vineri, 20 septembrie a.c.

– *Primiri:*

– E.S. Mons. **ANTONIO MATTIAZZO**, Arhiepiscop romano-catolic de Padova, Italia;

– E.S. D-na. **SOKNAN HAN JUNG**, coordonatoarea pentru România a *Organizației Națiunilor Unite*;

– Dl. **ARISTIDE BUHOIU**, împreună cu familia;

Duminică, 22 septembrie a.c.

– În biserica *Sfântul Spiridon Nou* din Capitală, înconjurat de un impresionant sobor de arhieriei, a săvârșit Sfânta Liturghie și hirotonia întru arhieriu a P. Cuv. Arhim. Dr. **CIPRIAN SPIRIDON**, ales Episcop Vicar Patriarhal, cu titlul de «*Câmpineanul*» și i-a adresat cuvânt de felicitare;

Luni, 23 septembrie a.c.

– A prezidat ședința de lucru a *Sinodului mitropolitan* al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei;

Marti, 24 septembrie a.c.

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită de P.S. Episcop Vicar **VARȘANUFIE PRAHOVEANUL** în biserica Mănăstirii *Radu Vodă* și a binecuvântat pe elevii și profesorii Seminarului teologic liceal din București cu ocazia începerii noului an școlar 2002-2003;

– A primit, în cursul după-amiezii, o delegație oficială din Republica Georgia, condusă de Dl. **MERAB ADEIS-VILI**, ministrul Transporturilor și Telecomunicațiilor. Delegația a fost însoțită de un grup cineaști georgieni, realizatorii unui film despre viața Sfântului Ierarh Antim Ivireanu!;

Miercuri, 25 septembrie a.c.

– *Primiri:*

– I.P.S. Mitropolit **IOSIF** al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională;

– P.S. Dr. **IRINEU SLĂTINEANUL**, delegatul Patriarhiei Române la seminarul internațional organizat de *Comunitatea din Bose*, Italia, la întoarcerea în țară;

– P. Cuv. Arhim. **DUMITRU COBZARU**, starețul Mănăstirii *Nicula*, jud. Cluj, în legătură cu vernisarea expoziției de icoane pe sticlă a P. Cuv. Arhid. **ILARION MUREȘAN** (Palatul Patriarhiei, 21 octombrie-2 noiembrie 2002);

– Dl. Prof. univ. dr. **AUGUSTIN DEAC**, care a prezentat Prea Fericirii Sale ultima lucrare, „*Istoria adevărului istoric*”;

Joi, 26 septembrie a.c.

– *Primiri:*

– Dl. **VASILE DEAC**, primarul comunei Bogdan Vodă, jud. Maramureș;

– P.C.Pr. **MIHAI PETRE**, parohul parohiei *Cuvioasa Parascheva* din Ploiești, cu invitația de a săvârși Sfânta Liturghie la prăznuirea hramului;

Vineri, 27 septembrie a.c.

– *Primiri:*

– P. Cuv. Arhim. **JUVENALIE IOANAȘCU**, de la parohia ortodoxă din Roma, Italia;

– P.C.Pr. **VASILE GAVRILĂ** de la Paraclisul *Sfântul Ierarh Nicolae* al Universității București, cu invitația de a săvârși Sfânta Liturghie, duminică, 6 octombrie, și a binecuvânta pe studenții Universității la începutul noului an universitar 2002-2003;

– A vizitat cursanții seriei a 87-a a Cursurilor pastorale și de îndrumări misionare, în timpul examenelor;

– A participat, împreună cu Prea Sfințiii Episcopi Vicari la debutul în cinematografele românești a filmului consacrat vieții Sfântului Ierarh Antim Ivireanul;

Duminică, 29 septembrie a.c.

– A săvârșit slujba punerii pietrei de temelie a bisericii cu hramul *Cuvioasa Parascheva și Sfântul Ierarh Antim Ivireanul* din cartierul bucureștean *Drumul Taberei* și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Luni, 30 septembrie a.c.

– *Primiri:*

– I.P.S. *TEOFAN*, Mitropolitul Olteniei;

– Dl. Dr. *CODRUȚ MUNTEANU*, directorul general al *Centrului de medicină și tratament MUNPOȘAN'94* din Capitală și pe P.C.Pr. *IULIAN SCOIPAN*, cu invitația de a săvârși slujba de sfințire a capelei cu hramul *Aco-perământul Maicii Domnului*, din incinta spitalului;

– E.S. D-na. *ANNA BLEFARI MELAZZI*, ambasadorul Republicii Italiene la București;

– P.C.Pr. *CONSTANTIN IANĂ*, de curând pensionat din postul de preot al parohiei ortodoxe române din Adelaide, Australia.

Marți, 1 octombrie a.c.

– A săvârșit slujba de târnosire a *Capelei Centrului de medicină și tratament MUNPOȘAN '94*, cu hramul *Aco-perământul Maicii Domnului*, și Sfânta Liturghie. A adresat cuvânt de binecu-

vântare celor prezenți, cadre medicale și pacienților;

Miercuri, 2 octombrie a.c.

– A primit pe Rev. *JAMES RAMSAY*, noul capelan al bisericii Anglicane din București în vizită de prezentare;

– A acordat un interviu pentru *Televiziunea Română*, în legătură cu vizita la Vatican;

Joi, 3 octombrie a.c.

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită de P.S. Episcop Vicar *VARȘANUFIE PRAHOVEANUL* în biserica *Sfânta Ecaterina*, paraclisul Facultății de Teologie *Patriarhul Justinian* din București, și a adresat părintească binecuvântare cadrelor didactice și studenților facultății, cu prilejul începutului noului an universitar 2002-2003;

Vineri, 4 octombrie a.c.

– A prezidat ședința de lucru a Permanenței *Consiliului Național Bisericesc*;

– A acordat un interviu pentru *Radio România Actualități* în legătură cu vizita la Vatican;

Luni, 7 octombrie a.c.

– La invitația Sanctității Sale Papa *IOAN PAUL al II-lea* a vizitat *Cetatea Vaticanului*, în fruntea unei delegații a Patriarhiei Române, formate din: II.PP.SS. Mitropoliți *DANIEL* al Moldovei și Bucovinei, *TEOFAN* al Olteniei, *IOSIF* al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, Arhiepiscop *NIFON* al Târgoviștei, PP.CC. Pr. prof. dr. acad. *DU-MITRU POPESCU*, Pr. prof. dr. *NICOLAE NECULA*, decanul Facultății de Teologie „*Patriarhul Justinian*” din București, Pr. *MICHAEL TIȚA*, Consi-

lier Patriarhal, Pr. *COSTEL STOICA*, Consilier de presă, Pr. dr. *IOAN CHIVU* și Diac. *COSTIN SPIRIDON*;

– Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* a fost întâmpinat la *Aeroportul Leonardo da Vinci*, de Em. Sa Cardinalul *WALTER KASPER*, Ex. Sa Arhiep. *MARC OUELLET*, președintele și, respectiv, Secretarul Consiliului Pontifical pentru Unitatea Creștinilor, Pontifical pentru Unitatea Creștinilor, Ex. Sa Arhiep. *LEONARDO SANDRI*, subsecretarul de Stat, P. Cuv. Arhim. *IUVENALIE IONAȘCU*, parohul parohiei ortodoxe române *Scala Coeli* din Roma, preoți ai parohiilor ortodoxe române din Roma și Italia Meridională. De asemenea, a fost prezent și Ex. Sa Dl. Dr. *MIHAIL DOBRE*, ambasadorul României pe lângă Sfântul Scaun;

– Sanctitatea Sa Papa *IOAN PAUL al II-lea* a întâmpinat delegația Bisericii Ortodoxe Române în *Piața San Pietro*, în prezența a sute de mii de credincioși, prilej cu care a rostit cuvânt de bun venit, la care a răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST*;

– După-amiază delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat *Catedrala Sfântul Petru*, unde a fost întâmpinată de Em. Sa Card. *FRANCESCO MAR-CHISANO*, rectorul Catedralei împreună cu Monseniori, preoți și diaconi, slujitori ai Catedralei. La mormântul Sf. Ap. Petru a avut loc un scurt moment de rugăciune;

– În jurul orei 19.00 (ora locală), Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* a acordat un interviu, transmis în direct de Televiziunea Română, pentru emisiunea de știri a Canalului TV România 1;

– Seara, delegația română a luat parte la recepția oferită de Em. Sa Card. *Walter Kasper* la casa de oaspeți *Domus Sanctae Marthae*, la care au fost prezenți mai mulți cardinali, reprezentanți ai Secretariatului de Stat și ai Dicasteriilor, Oficiilor și Institutelor Sfântului Scaun, precum și reprezentanți ai Ambasadei României la Vatican;

Marți, 8 octombrie a.c.

– Dimineața a fost vizitată Bazilica *Santa Maria Maggiore*, Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* fiind întâmpinat de Em. Sa Card. *CARLO FURNO*, rectorul Bazilicii, înconjurat de întreg soborul. În fața icoanei Sfintei Fecioare Maria, delegația Bisericii Ortodoxe Române a cântat troparul *Apărătoare Doamnă*.

– În jurul orei 11. 00, delegația s-a oprit pentru câteva minute la *Columna lui Traian*.

– A urmat vizita la *Universitatea Pontificală Gregoriană*, unde Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat de rectorul Universității, Pr. Prof. Dr. *FRANCO IMODA*, înconjurat de corpul profesoral;

– În cursul după-amiezei a fost vizitată *Comunitatea San' Egidio*, Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* întâlnindu-se cu copiii, tinerii și bătrânii aflați în dificultate și care sunt incluși în programele de asistență socială ale Comunității;

– Seara, în biserica *Santa Maria din Trastevere*, a avut loc o rugăciune ecumenică, la care au participat membrii comunității, în cadrul căreia Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* a adresat celor prezenți cuvânt de binecu-

vântare. A participat apoi la agapa oferită de Dl. Dr. *ANDREA RICCARDI*, președintele Comunității Sant'Egidio, în onoarea delegației;

Miercuri, 9 octombrie a.c.

– În cursul dimineții Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST*, însoțit de Înălții Ierarhi, membri ai delegației, s-a întâlnit cu Ex. Sa Dl. *CARLO AZEGLIO CIAMPI*, președintele Republicii Italiene, la Palatul Quirinale. La sfârșitul întrevederii Prea Fericirea Sa a făcut scurte declarații pentru mass-media;

– În cursul după-amiezii Prea Fericirea Sa, însoțit de Înălții Ierarhi, membri ai delegației, s-a întâlnit cu Ex. Sa Dl. *SILVIO BERLUSCONI*, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Italiene, la Palatul Chigi. La sfârșitul întrevederii, Prea Fericirea Sa a făcut scurte declarații pentru mass-media;

– Seara, delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat Comunitatea ortodoxă română de la biserica *Scala Coeli*, din incinta Mănăstirii *Tre Fontane*, unde Prea Fericirea Sa înconjurat de preoții din Roma și Italia Meridională a săvârșit slujba Vecerniei și Litiei, rostind cuvânt de binecuvântare și îndemn părintesc credincioșilor prezenți în număr deosebit de mare, oferind daruri atât parohiei gazdă cât și tuturor preoților ortodocși români prezenți;

Joi, 10 octombrie a.c.

– În cursul dimineții au fost vizitate *Capela Sixtina*, *Sala Ducale* și *Sala Regia*;

– După-amiază a fost vizitat Spitalul pediatric *Bambino Gesu*, Prea Fericirea Sa fiind întâmpinat de directorul Spitalului, Dl. Dr. Francesco Silvano și de

numeroși medici ostenitori. La sfârșitul vizitei, Prea Fericirea Sa a rostit un scurt cuvânt și a semnat în *Cartea de Onoare* a spitalului;

– În cursul serii, Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* și membrii delegației noastre au fost oaspeții Ex. Sale Dl. Dr. *MIHAIL DOBRE*, ambasadorul României la Vatican, participând la recepția oferită de Ambasadă. Cu acest prilej Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* a avut convorbiri cu personalități ale vieții bisericești, politice și culturale, oferind distincția Crucea Patriarhală Dl. Ambasador *MIHAIL DOBRE* și Dl. *ȘERBAN STATI*, ambasadorul României în Italia;

Vineri, 11 octombrie a.c.

– În cursul dimineții a fost vizitată *Biblioteca Apostolică Vaticană* - unde Prea Fericirea Sa a primit în dar de la Em. Sa Card. *MEJIA JORGE MARIA*, directorul Bibliotecii, o copie a «*Codex Vaticanus*»;

– A fost vizitată bazilica *Sfântul Pavel din afara zidurilor*;

– În jurul prânzului, Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* a vizitat *Colegiul Pio Romeno*, fiind întâmpinat de P. Cuv. Arhim. *OLIVIER RAQUEZ*, decanul Colegiului și s-a întâlnit cu bursierii de la Roma ai *Bisericii Catolice de Rit Bizantin* din România, cărora le-a adresat cuvânt de învățătură și binecuvântare. La discuții au fost de față și ierarhi ai acestei Biserici, PS *VIRGIL BERCEA*, Episcop de Oradea și P.S. *FLORENTIN CRIHMĂLNEAN*, Episcop de Cluj-Gherla;

– În cursul după-amiezii a fost vizitată bazilica *San Giovanni Laterano*,

prilej cu care Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* a primit din partea Em. Sale Card. *CAMILLO RUINI*, Vicar al Sanctității Sale pentru Roma, o părticică din Sfintele Moaște ale Sfântului Ierarh Silvestru, Papă al Romei, pentru parohia Sf. Silvestru din București. Prea Fericirea Sa a adresat cuvânt de mulțumire și a semnat alături de Em. Sa Protocolul de primire a sfintelor moaște;

– Seara, a vizitat *Institutul Pontifical Oriental*, unde Prof. *C. GIRAUDO* a prezentat prelegerea «*Epicleza euharistică: punte între Răsărit și Occident*», prilej cu care au avut loc discuții, Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* rostind cuvânt de mulțumire și de apreciere la această temă. La prelegere au fost prezenți membrii corpului profesoral și numeroși studenți ai Colegiului. După încheierea prelegerii, Prea Fericirea Sa și membrii delegației au participat la o rugăciune în capela Orientală a Colegiului și a luat parte la recepția oferită de Institutul Oriental Pontifical, în trapeza Institutului;

Sâmbătă, 12 octombrie a.c.

– În cursul dimineții, la Casa de oaspeți *Domus Sanctae Marthae* au avut loc discuții cu membrii *Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unității Creștinilor* pe tema dialogului teologic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, în general și a posibilităților de conlucrare locală, între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Catolică din România. La discuții au participat, pe lângă membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române, Em. Sa Card. *WALTER KASPER*, președintele Consiliului Pontifical pentru Unitatea

Creștinilor, Ex. Sa *MARK OUELLET*, vice-președinte, Rev. *PADRE JOSEPH MAJ*, secretar, Mons. *ELEUTERIO FORTINO* și Mons. *JOHN BONNY*;

– Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* și delegația au fost primiți la *Palatul Apostolic* de Sanctitatea Sa Papa *IOAN PAUL al II-lea*, prilej cu care au avut loc schimburi de discursuri și de daruri și a fost semnată *Declarația comună*, document ce reafirmă necesitatea dialogului dintre cele două Biserici și dorința de a conlucra în diferite domenii, atât bisericești cât și sociale;

– În cursul după-amiezii a participat în biserica *Sfântul Bartolomeu din Insula Tiberina* la un serviciu religios închinat mărturisitorilor credinței din secolul al XX-lea, între care și numeroși ierarhi, preoți și credincioși ortodocși, catolici și greco-catolici din România, depunând simbolic, întru amintire, *paramanul* Arhim. *SOFIAN BOGHIU*, iar după citire, mărturia din temnița comunistă a Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului. La această celebrare ecumenică au participat Em. Sa Card. *CAMILLO RUINI*, vicar al Sanctității Sale pentru Roma, Em. Sa Card. *WALTER KASPER*, președintele Consiliului Pontifical pentru Unitatea Creștinilor, Em. Sa Card. *FRANCIS EUGENE GEORGE*, Arhiepiscop de Chicago. Cu acest prilej, a fost sfințită *icoana mărturisitorilor credinței creștine din secolul XX*. În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un cuvânt de pioasă amintire și cinstitie pentru toți cei care au suferit pentru credința lor în perioadele de prigoană din veacul trecut.

Duminică, 13 octombrie a.c.

– Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* și delegația Bisericii Ortodoxe Române au asistat la *Missa* oficiată de Sanctitatea Sa Papa *IOAN PAUL al II-lea* în bazilica *Sfântul Petru*. Cei doi Întâistătători au adresat cuvinte de învățătură și îndemn și au rostit împreună, în limba română, *Simbolul de credință niceo-constantinopolitan*;

– În cursul după-amiezii delegația Bisericii Ortodoxe Române s-a deplasat la Milano, unde Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost întâmpinat de Ex. Sa *FRANCESCO COCOPALMERIO*, vicarul Arhiepiscopiei de Milano, P.C.Pr. Vicar *TRAIAN VALDMAN* și de membri ai comunității române din Milano;

– în cursul serii, Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* s-a întâlnit cu membri comunității ortodoxe române din: Milano, Torino, Genova și din alte orașe din nordul Italiei, în frunte cu P.C.Pr. vicar *TRAIAN VALDMAN*. Prea Fericirea Sa a oficiat slujba vecerniei și a litiei în cadrul căreia a sfințit noua catapeteasmă a bisericii parohiei ortodoxe române din Milano, cu hramul Sf. Ambrozie, adresând cuvânt de îndemn și învățătură și oferind daruri atât parohiei, cât și tuturor preoților ortodocși români prezenți;

– Seara a participat la cina oferită de comunitatea românească din Milano, prilej cu care s-a întreținut cu preoții și credincioși din regiune. Au fost prezenți Ambasadorul României la Vatican, Dl. Dr. *MIHAI DOBRE*, și Dl. *ALEXANDRU BUJE*, consulul general al României la Milano;

Luni, 14 octombrie a.c.

– Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* a fost primit de Cardinalul *DIONIGI TETTAMANZI*, Arhiepiscopul de Milano, în capela Reședinței Arhiepiscopale, de la care a primit în dar părțile din Sf. Moaște ale Sfinților Ambrozie și Dionisie, Episcopi ai Mediolanului;

– A fost vizitat *Domul* din Milano unde a avut loc o rugăciune ecumenică, la sfârșitul căreia Prea Fericitul Părinte Patriarh a adresat cuvânt de mulțumire și a acordat interviuri unor posturi locale de radio și televiziune, subliniind importanța vizitei delegației Bisericii Ortodoxe Române la Vatican și Italia;

– După-amiază, s-a întâlnit cu membri Parohiei romano-catolice *Sant' Angela Merici* din Milano, parohie înfrățită cu parohia *Apărătorii Patriei II* din București, adresându-le cuvânt duhovnicesc;

– În drum spre aeroport, delegația Patriarhiei Române a făcut un scurt popas pentru o întrevedere cu membri ai *Conferinței Episcopale Catolice Lombarde* cărora le-a adresat cuvinte de mulțumire și de salut;

– La miez de noapte, Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* și delegația Patriarhiei Române s-au întors, pe calea aerului, la București, fiind așteptați pe *Aeroportul Internațional Otopeni* de numeroși ierarhi, preoți și credincioși. În salonul oficial al aeroportului, Prea Fericitul Părinte Patriarh a făcut o evaluare a vizitei la Vatican și în Italia, răspunzând întrebărilor ziariștilor români;

Marți, 15 octombrie a.c.

– A primit pe IPS Arhiepiscop *BAR-TOLOMEU* al Vadului, Feleacului și Clujului;

Miercuri, 16 octombrie a.c.

– A primit pe membri Comisiei de jurizare a Concursului de soluții de arhitectură «*Ansamblul Catedrala Patriarhală București*», la încheierea etapei finale de jurizare, mulțumindu-le pentru participare și sprijinul acordat;

Joi, 17 octombrie a.c.

– A prezidat ședința de lucru a Permanenței *Consiliului Național Bisericesc* și a prezentat pe noul Episcop Vicar Patriarhal, P.S. *CIPRIAN CÂMPI-NEANUL*;

– A primit pe P.C.Pr. prof. dr. *ALEXIE BUZERA* de Facultatea de Teologie a Universității din Craiova, care a dăruit Prea Fericirii Sale ultimele sale lucrări;

– A participat, împreună cu PS Episcop Vicar *SEBASTIAN ILFOVEANUL*, în biserica *Sfântul Spiridon Nou*, la concertul susținut de Corala *Psalmodia*, cu prilejul deschiderii *Congresului Internațional de Bizantinologie* și a rostit cuvânt de binecuvântare;

Vineri, 18 octombrie a.c.

– A primit pe E.S. Mons. *JEAN-CLAUDE PERISSET*, Nunțiul apostolic în România. La primire au fost de față Prea Sfințirii Episcopi Vicari Patriarhali *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL*;

Sâmbătă, 19 octombrie a.c.

– A primit grupul celor 12 tineri de la parohia *Apărătorii Patriei II* Protoieria III Capitală care, însoțiți de P.C. Pr. paroh *MIRCEA UȚĂ*, au vizitat *Parohia Sant Angela Merici* din Milano, Italia;

Duminică, 20 octombrie a.c.

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a XXIII-a după Rusalii;

Luni, 21 octombrie a.c.

– *Primiri:*

– Dl. Deputat *MIHAI MĂLAIMARE*, președintele *Comisiei pentru Cultură, Arte și Mijloace de Informare în masă* a Camerei Deputaților;

– P. Cuv. Arhim. *DUMITRU COBZARU* și P. Cuv. Ierod. *ILARION MUREȘAN*, împreună cu alți părinți, cu ocazia vernisării, la Palatul Patriarhiei, a *Expoziției de icoane pe sticlă* organizată de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului și Mănăstirea Nicula;

Marți, 22 octombrie a.c.

– Dl. *FLORIN NECULA*, directorul *Direcției Administrației Monumentelor istorice și patrimoniului turistic* din cadrul *Primăriei Generale a Capitalei*, cu invitația de a participa la *Târgul Internațional de Turism* (București, 24 - 27 octombrie);

– P.C.Pr. *PETRU BUBURUZ* din cadrul Mitropoliei Basarabiei;

– A participat - însoțit de Prea Sfințirii Episcopi Vicari Patriarhali *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL* - la recepția oferită de Nunțiatura apostolică din România cu prilejul celei de a XXIV-a aniversări a Pontificatului Papei *IOAN PAUL al II-lea*;

Miercuri, 23 octombrie a.c.

– A primit pe Prea Cucernicii Părinți Directori participanți la *Consfătuirea de lucru cu directorii seminariilor teologice* organizată de Sectorul Învățământ

al Patriarhiei Române și Ministerul Educației și Cercetării - și le-a adresat îndemn de stăruitoare lucrare în procesul de formare intelectuală și morală a elevilor seminariști;

- A primit pe E.S. Dl. *PHILIPPE ETIENNE*, ambasadorul Republicii Franceze la București, în vizită de prezentare;

Joi, 24 octombrie a.c.

- A prezidat ședința de lucru a *Consiliului Național Bisericesc*;

Vineri, 25 octombrie a.c.

- *Primiri*:

- IPS Mitropolit *PETRU* al Basarabiei;

- IPS Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului;

- A participat, însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, la recepția prilejuită de aniversarea Zilei Armatei României, în *Sala de Marmură* a *Cercului Militar Național*;

Sâmbătă, 26 octombrie a.c.

- A săvârșit Sfânta Liturghie pe podiumul special amenajat la Catedrala Patriarhală, înconjurat de IPS Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului și de Prea Sfințiii Episcopi Vicari *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, *AMBROZIE SINAITUL*, *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*;

- A primit pe I.P.S. *IOAN ROBU*, Arhiepiscop romano-catolic de București;

Duminică, 27 octombrie a.c.

- A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală în prezența a zeci de mii de credincioși și a rostit cuvânt de cinstire la sărbătoarea Prea Cuviosu-

lui Părinte Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Capitalei. Din soborul arhieresc au făcut parte: IPS Mitropolit *PETRU* al Basarabiei, IPS Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului, IPS Arhiepiscop *NIFON* al Târgoviștei, PS Episcop *CALINIC* al Argeșului și Muscelului, PS Episcop *DAMASCHIN* al Sloboziei și Călărașilor, PS Episcop *GALACTION* al Alexandriei și Teleormanului, Prea Sfințiii Episcopi Vicari *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, *AMBROZIE SINAITUL*, *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*;

Duminică, 3 noiembrie a.c.

- A însoțit Sfintele Moaște ale Sf. *Silvestru, episcopul Romei*, la biserica cu acest hram din București și a săvârșit Sfânta Liturghie. A rostit cuvânt de învățătură și a binecuvântat pe P.C.Pr. prof. dr. *CONSTANTIN GALERIU*, parohul bisericii, aflat în suferință;

Luni, 4 noiembrie a.c.

- *Primiri*:

- I.P.S. Mitropolit *SERAFIM* al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală;

- Dl. *VLAD CUBREAKOV*, deputat în Parlamentul Republicii Moldova și pe *DINORBERT NEUHAUS*, consilier al Fundației *Robert Schumann* din Germania;

- Dl. Prof. univ. dr. *MOMCILO LUBURICI*, rectorul Universității *Dimitrie Cantemir* din Capitală;

- A prezidat o ședința de lucru în legătură cu construirea noii clădiri a Seminarului teologic liceal din București la care au participat: I.P.S. Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului, P.C.Pr. *MIHAI HAU*, consilier cultural al Arhi-

episcopiei Bucureștilor și *AUREL MIHAI*, directorul Seminarului, precum și factori de decizie din cadrul firmei *ARCOM SA*;

Marți, 5 noiembrie a.c.

– *Primiri:*

– E.S. Dl. *ARTHUR SCHINEIER*, președintele *Fundației Apelul la conștiință* din SUA;

– Dl. Dr. *PETRE CALISTRU*, directorul Spitalului „Victor Babeș”;

Joi, 7 noiembrie a.c.

– A primit pe P.C.Pr. prof. dr. *NICOLAE NECULA*, decanul Facultății de Teologie „*Patriarhul Justinian*” a Universității din București, în legătură cu organizarea Congresului omagial de patrologie „*Ioan G. Coman - 100 de ani de la naștere*”;

Duminică, 10 noiembrie a.c.

– A deschis - în prezența I.I.P.P.S.S. *DANIEL*, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *NIFON*, Arhiepiscopul Târgoviștei, P.P.S.S. *TIMOTEI* al Aradului Ienopolei și Hălmașului, *CASIAN* al Dunării de Jos, *DAMASCHIN* al Sloboziei și Călărașilor, *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, *AMBROZIE SINAITUL* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, Episcopi Vicari Patriarhali, *DANIIL PARTOȘANUL*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei lucrările Congresului omagial de Patrologie „*Ioan G. Coman - 100 de ani de la naștere*” - cu tema „*Autoritatea Sfinților Părinți pentru teologia contemporană*” și a rostit cuvânt de omagiere;

Marți, 12 noiembrie a.c.

– A primit pe D-na Dr. *ERMINARIKARU TABATAPA STERG'OPoulos*;

– În cursul după-amiezei a primit pe Dl. *ROCCO BUTIGLIERI*, Ministrul Integrării Europene al Republicii Italiene, însoțit de E.S. D-na *ANNA BLEFARI MELAZZI*, ambasadoarea acestei țări în România;

Miercuri, 13 noiembrie a.c.

– A primit pe P. Cuv. Arhim. *IERONIM CREȚU*, superiorul Așezămintelor ortodoxe românești de la Locurile Sfinte;

Vineri, 15 noiembrie a.c.

– *Primiri:*

– D-na Dr. *CARMEN SCHULLER* din SUA care a făcut o importantă donație pentru sprijinirea programelor de asistență socială ale Patriarhiei Române;

– Dl. *DIONISIOS SCHIADOPOULOS* din Grecia în legătură cu posibilitățile de colaborare dintre firma *Schiadopoulos Bros. Inc.* din Grecia și Patriarhia Română;

Sâmbătă, 16 noiembrie a.c.

– A primit felicitările Prea Sfinților Episcopi Vicari și ale Prea Cucernicilor Părinți Consilieri de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, cu ocazia aniversării a șaisprezece ani de la întronizarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cărora le-a împărtășit un cuvânt de prețuire și de spor în slujirea Patriarhiei;

Duminică, 17 noiembrie a.c.

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* avându-i alături pe IPS Mitropolit *TEOFAN* al Olteniei și pe Prea Sfinții Episcopi *GHERASIM* al Râmnicului, *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, *AMBROZIE SINAITUL*, *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, *SEBAS-*

TIAN ILFOVEANUL și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*. A răspuns cuvântului de felicitare, prilejuit de aniversarea a șaisprezece ani de la întronizarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, adresat de IPS Mitropolit *TEOFAN* al Olteniei;

Luni, 18 noiembrie a.c.

– *Primiri:*

– P. C. Prot. *BENEDICT PERCIVAL RICHARD RAMSDEN* din Marea Britanie, în legătură cu posibilitatea de colaborare în programele de asistență și resocializare a bolnavilor psihic;

– A vizitat, împreună cu IPS Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului șantierul de construcții al noii clădiri a Seminarului teologic liceal din București, când s-a semnat și contractul de continuare a lucrărilor construcției clădirii Seminarului teologic din București;

Miercuri, 20 noiembrie a.c.

– *Primiri:*

– P.C.Pr. Prof. Dr. *VIOREL IONIȚĂ*, director de studii la *Conferința Bisericilor Europene*, în legătură cu sesiunea dialogului teologic dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania;

– Dl. Prof. *WAHIB KUSMAN BOULOS* de la *Institutul Patristic* din Cairo, Egipt;

Joi, 21 noiembrie a.c.

– A săvârșit slujba de tânosire a Capei *Spitalului Clinic Universitar* din București și Sfânta Liturghie, alături de IPS *TEODOSIE*, Arhiepiscopul Tomisului. A adresat cuvânt de învățătură și a binecuvântat pe cei prezenți, ctitori, cadre medicale, credin-

cioși. A hirotesit „iconom“ pe P.C.Pr. *MARIAN SAVA*;

– A participat în Aula Palatului Patrierhiei Române la conferința IPS *SERAFIM*, Mitropolitul Germaniei și Europei Centrale, intitulată *Renașterea filocalică din sec. al XVII-lea și influența ei în viața liturgică a Bisericii* și a adresat cuvânt de binecuvântare tinerilor ASCOR-ști la încheierea *Serilor Filocalice Dumitru Stăniloae*;

Vineri, 22 noiembrie a.c.

– *Primiri:*

– P.C.Pr. *MIRCEA CORPODEAN* de la Parohia ortodoxă română din Johannesburg, Africa de Sud;

– Dl. Prof. Dr. *ILIE BĂDESCU*, membru al Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, care a prezentat Prea Fericirii Sale ultima lucrare „*Noologia*“, însoțit de editorul lucrării dl. *MARIAN MUNTEANU* și redactorul cărții;

Sâmbătă, 23 noiembrie a.c.

– A participat, însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, în Piața Revoluție cu prilejul invitării României de aderare la NATO și al vizitei la București a d-lui *GEORGE W. BUSH*, Președintele SUA;

Duminică, 24 noiembrie a.c.

– A săvârșit slujba de resfințire a bisericii *Batiște*, Protoieria II Capitală, și Sfânta Liturghie, adresând cuvânt ocazional de învățătură și acordând rangul de „*iconom stavrofor*“ P.C.Pr. paroh *MIRCEA DESPOIU* și distincția „*Crucea Patriarhală*“;

Luni, 25 noiembrie a.c.

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica *Sfânta Ecaterina* a Facultății de Teologie *Patriarhul Justinian*, cu ocazia prăznuirii hramului, de PS Episcop Vicar *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, adresând credincioșilor și studenților cuvânt de binecuvântare și îndemn la sporirea învățaturii sfinte;

– A adresat părintesc mesaj cu ocazia *Zilei Internaționale de luptă împotriva violenței* pentru combaterea acestui flagel și a făcut apel la iubire;

– A participat - împreună cu PS Episcop Vicar Patriarhal *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* - la ședința comună festivă a *Parlamentului României* prilejuită de invitarea de aderare a țării noastre la NATO;

– S-a întreținut cu ierarhii veniți la București pentru studierea unor dosare de canonizare și pentru ședința Sfântului Sinod;

Marti, 26 noiembrie a.c.

– A deschis și a prezidat ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;

– A primit pe lect. dr. *PAVEL CHERESCU*, deputat în Parlamentul României;

Miercuri, 27 noiembrie a.c.

– A prezidat ședința Sfântului Sinod:

– A primit pe IPS Mitropolit *MICHAEL* al Austriei, Exarh al Ungariei și Europei Centrale, din cadrul Patriarhiei ecumenice, invitat la Galați de P.S. Episcop Casian Crăciun al Dunării de Jos;

Joi, 28 noiembrie a.c.

-- A participat la *Academia Română*, împreună cu membri ai Sfântului Sinod, la lansarea *Bibliei jubiliare*, versiunea

IPS *BARTOLOMEU* al Vadului, Felea-cului și Clujului, prezentând în cadrul ședinței acest eveniment din viața Bisericii noastre;

– *Primiri:*

Dl. dr. *RODION GALERIU*, directorul editurii „*Harisma*” și P. C. Diac. *CRISTIAN GALERIU*, oferind noile cărți: „*Rugăciunea Tatăl nostru. Tâlcuiri de Părintele Galeriu*” și „*Cu Părintele Galeriu, între Geneză și Apocalipsă*”;

– Dl. Acad. *EUGEN SIMION*, președintele *Academiei Române* și Dl. Acad. *GHEORGHE VLĂDUȚESCU*, vicepreședinte;

– În cursul după-amiezei a participat la examenul de selecționare a preoților pentru Capitală și orașe, desfășurat la *Palatul Patriarhiei Române*, adresând cuvânt de binecuvântare și îndemn de responsabilitate în slujire și misiunea pastorală;

Vineri, 29 noiembrie a.c.

– *Primiri:*

Dl. Prof. Dr. *IULIAN CREȚU*, președintele *Asociației Henry Coandă* de sprijinire a copiilor superdotați;

– A participat la lansarea cărții „*Noologia*” a d-lui Prof. Dr. *ILIE BĂDESCU*, desfășurată în holul Palatului Patriarhiei și a elogiât strădania cunoscutului autor, membru al Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– A participat la deschiderea expoziției naționale și a concursului „*Icoana din sufletul copilului!*”, ediția a X-a jubiliară, rostind cuvânt de pretuire a micilor și tinerilor laureați;

Sâmbătă, 30 noiembrie a.c.

– A vizitat Mănăstirea Țigănești împreună cu P. Cuv. Arhim. GRIGORE BĂBUȘ. A asistat la Sfânta Liturghie și a adresat cuvânt de învățătură la prăznuirea Sfântului Apostol Andrei, Orotitorul României;

Duminică, 1 decembrie a.c.

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și slujba Te Deum-ului cu prilejul Zilei Naționale a României adresând cuvânt de cinstire a înaintașilor care au realizat la 1918 Marea Unire;

– A primit pe Dl. ANDREI CAZACU și pe Dl. Prof. dr. MATEI CAZACU;

Marți, 3 decembrie a.c.

– Primiri:

– Dl. DAN BARANGA, subprefect al Municipiului București, în legătură cu ajutorarea celor din Căminul de bătrâni nr. 3 din Capitală. La primire a fost de față P.S. Episcop Vicar Patriarhal AMBROZIE SINAITUL, care a participat la ceremonie;

– Dl. ROBERT CAZANCIUC, director general în cadrul Corpului de Control al Primului Ministru, în legătură cu posibilitățile de restaurare a bisericii parohiei Rafov, protoieria Ploiești. La primire a participat P.S. SEBASTIAN ILFOVEANUL;

Joi, 5 decembrie a.c.

– A primit pe Dl. Prof. univ. dr. DUMITRU MAZILU;

Vineri, 6 decembrie a.c.

– A săvârșit slujba de resfințire a bisericii parohiei Clinceni, protoieria Ilfov, cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae, și Sfânta Liturghie. A rostit cuvânt de învățătură și a hirotesit „iconom stavro-

for” pe P.C.Pr. Paroh GHEORGHE GHEORGHE, acordându-i distincția „Crucea Patriarhală”. A mai acordat distincția „Crucea patriarhală” D-lui BADEA IORDAN, membru al Consiliului parohial. A sfințit noua trapeză pentru săraci a parohiei;

Duminică, 8 decembrie a.c.

– A săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Boteanu, Protoieria II Capitală. A hirotonit diacon pe DORU-CLAU-DIU DAMEN, licențiat în Teologie, pe seama acestei biserici. A rostit cuvânt de învățătură;

– A participat, împreună cu P.S. VINCENȚIU PLOIEȘTEANU, Episcop Vicar Patriarhal, la Concertul de colinde al Filarmonicii „George Enescu” susținut la Ateneul Român;

Luni, 9 decembrie a.c.

– Primiri:

– Dl. SORIN DUMITRESCU, directorul editurii „Anastasia”, cu invitația de a participa la serbarea prilejuită de împlinirea unui deceniu de la înființarea editurii;

– Dl. Dr. BOGDAN STREZA, director în Ministerul Sănătății și Familiei, cu invitația de a participa la Concertul Orchestrei de Cameră a Filarmonicii Române de la Ateneul Român, în scopul prezentării proiectului social „SUS - tinerii”;

Marți, 10 decembrie a.c.

– Primiri:

– I.P.S. Arhiepiscop TEODOSIE al Tomisului și PS Episcop LAURENȚIU al Caransebeșului, invitați să participe la sesiunea „Patrimoniul eclezial, patrimoniul cultural”;

– A deschis la Palatul Patriarhiei Române sesiunea a VI-a „*Patrimoniul eclezial, patrimoniul cultural*”, organizată de Patriarhie și Ministerul Culturii și Cultelor -Secretariatul de Stat pentru Culte. Au fost prezenți Dl. Acad. *RĂZVAN TEODORESCU*, ministrul Culturii și Cultelor, Dl. *LAURENȚIU TĂNASE*, secretar de Stat pentru Culte, Dl. Prof. dr. *IOAN OPRIS*, secretar de Stat cu probleme de patrimoniu, IPS Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului, PS Episcop *LAURENȚIU* al Caransebeșului, numeroși oameni de cultură;

Miercuri, 11 decembrie a.c.

– A prezidat ședința de lucru a *Consiliului eparhial* al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– A primit pe Dl. *GABRIEL OPREA*, prefectul Municipiului București, însoțit de cei doi subprefecți ai Capitalei, Dl. *DAN CORNEL BARANGA* și Dl. *ION CUHUTENCU* - care a înmănat Prea Fericirii Sale o Diplomă de recunoștință pentru „disponibilitatea sufletească și organizatorică” în activitățile de sprijinire a copiilor orfani. A fost de față PS Episcop Vicar Patriarhal *AMBROZIE SINAITUL*;

– A primit pe Dl. Dr. *MIHAI RUDEANU*, președintele *Consiliului Județean Hunedoara*, care a înmănat Prea Fericirii Sale, din partea instituției pe care o conduce, Diploma de *Cetățean de onoare al județului Hunedoara*;

Vineri, 13 decembrie a.c.

– A primit un grup de colindători, elevi ai Școlii generale nr. 52, însoțiți de D-na Prof. *PEATRICE FRONESCU*, director, D-na Prof. *NETA MATACHE*,

director adjunct, Dl. *CĂTĂLIN IONEL*, profesor de religie;

– *Alte primiri:*

– Dl. *ION BANCEANU* din București, care a donat Patriarhiei Române câteva cărți vechi de mare valoare;

– D-na *MURIEL BOLL* în legătură cu proiectul construcției *Așezământului de medicină paleativă* din București;

– A participat la Concertul de colinde susținut de elevii Seminarului teologic liceal din București în Aula Palatului Patriarhiei Române și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Sâmbătă, 14 decembrie a.c.

– *Primiri:*

– I.P.S. Mitropolit *DANIEL* al Moldovei și Bucovinei;

– Dl. *VIOREL BADEA* de la *Departamentul românii de pretutindeni* din cadrul *Ministerului Informațiilor publice*;

– A participat, împreună cu Prea Sfințirii Episcopi Vicari *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL* la *Concertul de colinde* organizat de *Societatea Română de Radiodifuziune*;

Duminică, 15 decembrie a.c.

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a XXVIII-a după Rusalii. A hirotonit diacon pe licențiatul în teologie *DRAGOȘ-FLORIAN CĂPRIORU* și preot pe P.C. Diac. *GHEORGHE POP*, pe seama parohiei nou înființate *Sfinții Trei Ierarhi - Fundeni*, Protoieria II Capitală;

Luni, 16 decembrie a.c.

– A asistat la serbarea „*Colinda sfântă din sufletul copiilor la Nașterea*”

Domnului” organizată în cadrul Ediției a X-a jubiliare a Expoziției naționale „*Icoana din sufletul copilului*” la Palatul Patriarhiei;

Marți, 17 decembrie a.c.

– A acordat un interviu pentru noul post de televiziune PAX TV;

– A primit pe P.C.Pr. prof. dr. **MIRCEA PĂCURARIU**, membru al Academiei Române, împreună cu doamna preoteasa;

– A asistat la Concertul de colinde al Facultății de Teologie „*Patriarhul Justinian*” desfășurat în Aula Palatului Patriarhiei, adresând profesorilor și studenților cuvânt de binecuvântare;

Miercuri, 18 decembrie a.c.

– A participat la programul social organizat la *Așezământul Patriarhul Justinian Marina* de Patriarhia Română în colaborare cu Ambasada Republicii Chineze la București și a adresat cuvânt de binecuvântare;

– A primit pe Dl. prof. **DUMITRU CONSTANTIN**, director general în cadrul *Ministerului Educației și Cercetării*;

Joi, 19 decembrie a.c.

– A participat, la Palatul Cotroceni la festivitatea acordării de distincții ale Statului unor ierarhi și preoți ai Bisericii Ortodoxe Române;

– În Catedrala Patriarhală a primit colinda membrilor **ASCOR**, adresându-le cuvânt de binecuvântare;

Vineri, 20 decembrie a.c.

– A participat la Concertul de colinde și serbarea pomului de Crăciun organizată la Palatul Patriarhiei de *Sectorul „Biserica și Societatea”*. A adresat cuvânt de binecuvântare și a împărțit daruri copiilor;

– A primit colinda corului de copii „*Theotokos*” condus de P.C. Arhid. **NI-**

COLAE CĂLIN BULAC de la Arhiepiscopia Alba-Iuliei;

– A acordat un interviu pentru postul de radio „*Reîntregirea*” al Arhiepiscopiei de Alba-Iulia binecuvântând ascultătorii cu ocazia praznicului Nașterii Domnului.

– A participat la *Banca Națională a României*, la *Concertul de colinde* al Corului național de cameră **MADRIGAL**;

Sâmbătă, 21 decembrie a.c.

– A adresat cuvinte de binecuvântare tinerilor, tăranilor, dreptmăritorilor creștini din țară și străinătate, cu ocazia Nașterii Domnului, prin intermediul emisiunilor *Societății Române de Radiodifuziune*;

Duminică, 22 decembrie a.c.

– A participat în Aula Palatului Patriarhiei la *Concertul de colinde* al *Coralei Patriarhiei Române* - condusă de P.C. Pr. prof. dr. **CONSTANTIN DRĂGUȘIN** - și la lansarea CD-ului „*Colinde și cântece de Crăciun*” și a adresat cuvânt de binecuvântare;

Marți, 24 decembrie a.c. - Ajunul Nașterii Domnului

– A primit - după datină - pe slujitorii Catedralei Patriarhale și pe Părinții Consilieri de la Arhiepiscopia Bucureștilor și Administrația Patriarhală;

Miercuri, 25 decembrie a.c. - Nașterea Domnului

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și a adresat mesajul pastoral la Nașterea Domnului;

Luni, 30 decembrie a.c.

– A adresat *Chemare la rugăciune* către clerul și dreptmăritorii creștini la trecerea în noul an 2003.

BISERICI TÂRNOSITE, SFINȚITE ȘI RESFINȚITE DIN CUPRINSUL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR, ÎN ANUL 2002

Sfințirea bisericii Sfinții Apostoli Petru și Pavel din parohia Valea Plopului, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 25 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea locului în vederea construirii bisericii noi din orașul Ploiești pe data de 20 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea capelei de la Penitenciarul Jilava-București, pe data de 12 mai 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

Resfințirea bisericii parohiei Băneasa, Protoieria II Capitală, pe data de 26 mai 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentiu Ploieșteanu*;

Sfințirea bisericii parohiei Mehedința, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 9 iunie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea bisericii parohiei Sfântul Ioan Iacob Hozevitul și Sfântul Alexandru, Protoieria III Capitală, pe data de 9 iunie 2002, de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teodosie și Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

Târnosirea bisericii parohiei Valea Popii, Protoieria Ploiești, pe data de 27 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea bisericii filiei Corbeanca, Protoieria Ilfov, pe data de 15 august 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea locului și punerea pietrei de temelie pentru noua biserică din Chitila, Protoieria Ilfov, pe data de 9 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea capelei Acoperământul Maicii Domnului de la parohia Înălțarea Sfintei Cruci, Protoieria II Capitală, pe data de 1 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

Târnosirea capelei Acoperământul Maicii Domnului de la Centrul Medical MUNPOSAN '94, pe data de 1 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

Sfințirea capelei Acoperământul Maicii Domnului și Sfântul Ierarh Nicolae de la Maternitatea Polizu, pe data de 1 octombrie 2002, de către P.C.Pr. Consilier *Crângașu Nicolae*;

Sfințirea bisericii filialei Petrești din parohia Preotești, Protoieria Ilfov, pe data de 13 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

Sfințirea bisericii parohiei Gogora, Protoieria Giurgiu Nord, pe data de 13 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

Sfințirea capelei din cimitirul Bărbătescu Nou, Protoieria III Capitală, pe data de 1 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea bisericii parohiei Batiștei, Protoieria II Capitală, pe data de 24 noiembrie 2002, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;

Sfințirea bisericii parohiei Sfânta Ecaterina, Protoieria Ploiești, pe data de 25 noiembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea bisericii Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, de la Spitalul Universitar de Urgență din București, pe data de 21 noiembrie 2002, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* și Înalt Prea Sfințitul *Teodosie* al Tomisului;

Punerea pietrei de temelie, pe data de 24 noiembrie 2002, pentru construirea noii biserici cu hramul Acoperământul Maicii Domnului și Sfântul Ioan Rusu din orașul Bolintin Vale, Protoieria Giurgiu Nord de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

Punerea pietrei de temelie pentru noua biserică cu hramul Cuvioasa Paracheva din localitatea Mânciu Pământeni, pe data de 21 noiembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

Sfințirea capelei Institutului Național de Medicină Legală, București, pe data de 1 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

Sfințirea bisericii parohiei Ghiosești, Protoieria Câmpina, pe data de 12 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Sfințirea bisericii parohiei Clinceni, Protoieria Ilfov, pe data de 6 decembrie 2002, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*.

Sfințirea locului pentru noua biserică a parohiei Sfinții Trei Ierarhi, Protoieria III Capitală de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

Târnosirea bisericii parohiei Poienile, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 26 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

Sfințirea bisericii parohiei Cartojani, Protoieria Giurgiu Nord, pe data de 15 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*.

TINERI TEOLOGI HIROTONIȚI ÎN ANUL 2002 – ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

FRUNTEANU ION - parohia Amza, Protoieria II Capitală

- hirotonit diacon - 13 ianuarie 2002, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist;

OPREA CĂLIN PAUL EDUARD - Mănăstirea Antim

- hirotonit diacon - 17 februarie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentiu Ploieșteanu*;

GHERASIM PANICA - Catedrala Patriarhală

- hirotonit diacon - 3 februarie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

ARMASI VARTAN IOAN - Spitalul O.R.L. - București

- hitoronit diacon - 10 februarie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

- hirotonit preot - 17 februarie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

Sebastian Ilfoveanu;

CHIRIȚĂ ADRIAN - parohia Jilava, Protoieria Ilfov

- hirotonit diacon - 9 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanu*;

- hirotonit preot - 10 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanu*;

Varsanufie Prahoveanu;

CÂRSTEA ADRIAN - Parohia Bucoveni, Protoieria Ilfov

- hirotonit diacon - 9 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

- hirotonit preot - 10 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

Sebastian Ilfoveanu;

GRIGORE VIRGIL - Parohia Poiana Câmpina, Protoieria Câmpina

- hirotonit diacon - 10 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

CHILAN DANIEL IOAN - Parohia Streinicu, Protoieria Ploiești;

- hirotomit diacon - 10 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

- hirotomit preot - 17 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

MITITEAN SORIN OVIDIU - Parohia Apărătorii Patriei, Protoieria I Capitală

- hirotomit diacon - 20 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

BADEA IONUȚ - Spitalul C.I. Parhon

- hirotomit diacon - 11 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

- hirotomit preot - 24 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

JICA CONSTANTIN - Parohia Gostinu, Protoieria Giurgiu Sud

- hirotomit diacon - 17 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

- hirotomit preot - 23 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

ANGHEL VALENTIN CONSTANTIN - Parohia Nucșoara, Protoieria Vălenii de Munte

- hirotomit diacon - 20 ianuarie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentiu Ploieșteanu*;

- hirotomit preot - 27 ianuarie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentiu Ploieșteanu*;

GUȚEA JUSTINIAN CONSTANTIN - Parohia Poșta, Protoieria Ilfov

- hirotomit diacon - 17 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

- hirotomit preot - 25 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

VLAICU VLAD IOAN - Parohia Tătărani, Protoieria Ploiești

- hirotomit diacon - 20 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

- hirotomit preot - 21 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

PRUȘAN CRISTIAN - Parohia Tătărani, Protoieria Ploiești

- hirotomit diacon - 21 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

- hirotomit preot - 28 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

STĂNICĂ TEODOR CIPRIAN - Parohia Tăriceni, Protoieria Câmpina

- hirotont diacon - 21 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotont preot - 27 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

IVAN DORU - Parohia Malu Spart, Protoieria Giurgiu Nord

- hirotont diacon - 10 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotont preot - 17 martie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

NIȚU IOAN - Parohia Brătești, Protoieria Câmpina

- hirotont diacon - 10 mai 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Sebastian Ilfoveanul;

- hirotont preot - 4 iunie 2002, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh
Teoctist;

DABIJA CASIAN BRĂDUȚ - Parohia Mogoșești, Protoieria Giurgiu Nord

- hirotont diacon - 21 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Ambrozie Sinaitul;

- hirotont preot - 28 aprilie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Ambrozie Sinaitul;

LOVIN VIRGIL CĂTĂLIN - Parohia Sălcioara, Protoieria Giurgiu Nord

- hirotont diacon - 14 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotont preot - 15 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

VASILE CRISTIAN - Spitalul Carol Davila

- hirotont diacon - 20 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Sebastian Ilfoveanul;

- hirotont preot - 21 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Ambrozie Sinaitul;

ANTASIUC FLORENTIN - Parohia Epurești I, Protoieria Giurgiu Nord

- hirotont diacon - 21 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotont preot - 25 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

*POPESCU PETRE LAURENȚIU - Parohia Crețești, Protoieria
Giurgiu Nord*

- hirotont diacon - 13 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotont preot - 14 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
FIERARU NICOLAE - Spitalul de Copii Alfred Rusescu
- hirotont diacon - 18 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
- hirotont preot - 28 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
CHIRIȚOIU CIPRIAN VALENTIN - Parohia Dărăști Filipescu,
Protoieria Ilfov
- hirotont diacon - 20 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
- hirotont preot - 21 iulie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
DOBRESCU IOAN - Parohia Azuga, Protoieria Câmpina
- hirotont diacon - 1 septembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Sebastian Ilfoveanul;
NIGA FLORIN - Parohia Prăjani-Slănic, Protoieria Vălenii de Munte
- hirotont diacon - 25 august 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
- hirotont preot - 29 august 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
ANTON ADRIAN LIVIU - Parohia Toporu, Protoieria Giurgiu Sud
- hirotont diacon - 25 august 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Sebastian Ilfoveanul;
- hirotont preot - 29 august 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Sebastian Ilfoveanul;
POPA EDMOND NICOLAE - Parohia Letca Nouă, Protoieria
Giurgiu Nord
- hirotont diacon - 7 septembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
- hirotont preot - 8 septembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;
STOIAN MARIAN - Parohia Valea Bujorului, Protoieria Giurgiu Sud
- hirotont diacon - 29 august 2002, de către Prea Fericitul Părinte
Patriarh Teoctist;
- hirotont preot - 7 septembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

DAN TOADER - Mănăstirea Radu Vodă

- hirotonit diacon - 8 septembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotonit preot - 14 septembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

PALEA NICOLAE - Parohia OGREZENI, Protoieria Giurgiu Nord

- hirotonit diacon - 6 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotonit preot - 12 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

MANTU GHEORGHE - Mănăstirea Antim

- hirotonit diacon - 3 noiembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Ciprian Câmpineanul;

PÎRLOG MIHAI - Parohia Bălăceanca, Protoieria Ilfov

- hirotonit diacon - 14 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotonit preot - 19 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

*VLĂESCU OVIDIU PETRE - Parohia Chiojdeanca, Protoieria Vălenii
de Munte*

- hirotonit diacon - 13 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotonit preot - 14 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

ABALARU IONUȚ DANIEL - Parohia Bălanu, Protoieria Giurgiu Nord

- hirotonit diacon - 20 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

- hirotonit preot - 29 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Varsanufie Prahoveanul;

ZAHIU MIHAI CLAUDIU - Parohia Colceag, Protoieria Urlați

- hirotonit diacon - 20 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Sebastian Ilfoveanul;

- hirotonit preot - 26 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Sebastian Ilfoveanul;

TATU CRISTIAN MARIAN - Parohia Păulești, Protoieria Ploiești

- hirotonit diacon - 20 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Vincentiu Ploieșteanu;

- hirotonit preot - 3 noiembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop
Vincentiu Ploieșteanu;

DAMEAN DORU CLAUDIU - Parohia Boteanu Ienii, Protoieria II Capitală

- hirotonit diacon - 8 decembrie 2002, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist;

MITROI VALENTIN - Parohia Gogora, Protoieria Giurgiu Nord

- hirotonit diacon - 12 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul;

- hirotonit preot - 13 octombrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul;

Diacon POPESCU MIHAI CRISTIAN - Parohia Doamna Oltea, Protoieria II Capitală

- hirotonit preot - 22 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu;

SUTIONUȚ CIPRIAN - Asociația de Nevăzători și a Surdomușilor Ploiești

- hirotonit diacon - 12 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul;

- hirotonit preot - 14 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul;

Diacon POP GHEORGHE - Parohia Sf. Trei Ierarhi - Fundeni, Protoieria II Capitală

- hirotonit preot - 15 decembrie 2002, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist;

Diacon ALEXE ȘTEFAN TANIOR - Parohia Sfinții Arhangheli - Huedin, Protoieria III Capitală

- hirotonit preot - 23 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul;

TOMOZEI CLAUDIU MARICEL - Spitalul de Copii Cotroceni, București

- hirotonit diacon - 6 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Ambrozie Sinaitul;

- hirotonit preot - 25 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Ambrozie Sinaitul;

EMANOIL FLORIN GANCIU - Căminul de Bătrâni Radu Vodă, București

- hirotonit diacon - 13 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul;

- hirotonit preot - 22 decembrie 2002, de către Prea Sfințitul Episcop Ambrozie Sinaitul.

AGENDA DE LUCRU A PREA SFINȚITULUI DAMASCHIN, EPISCOPUL SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

Luni 1 iulie - a primit pe domnul director Dumitru Pop de la S. C. Orion;

Marti 2 iulie-Miercuri 3 iulie - a participat la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la Palatul Patriarhal din București;

Joi 4 iulie - a participat la ședința de constituire a Adunării Naționale Bisericești;

Vineri 5 iulie - a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

- a primit pe P.C.Pr. Popa Sandu din Mitropolia Olteniei;

Luni 8 iulie - a slujit împreună cu I.P.S. Teodosie Arhiepiscopul Tomisului, P.S. Irineu Slătineanul și P.S. Corneliu Bârlădeanul în localitatea Murișghiol, județul Tulcea, unde s-a pus piatra de temelie a viitoarei mănăstiri „Sfinții Epictet și Astion“;

Miercuri 10 iulie - a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial

Joi 11 iulie - a primit pe P.C.Pr. Căpraru Daniel de la Parohia Pupezeni, Protoieria Urziceni, jud. Ialomița;

Vineri 12 iulie - a primit pe P.C.Pr. Gugu Aurel de la Parohia „Sfânta Anastasia“, Protoieria Călărași;

Duminică 14 iulie - a săvârșit slujba de tânosire, urmată de Sfânta Liturghie arhierescă, a bisericii cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din Parohia Fetești Gară II, Protoieria Fetești, jud. Ialomița, și a hirotonit în diacon pe tânărul Cojocaru Dumitru;

Luni 15 iulie - a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

Marti 16 iulie - s-a deplasat la București, unde a participat la ședința Societății Biblice Interconfesionale din România;

Miercuri 17 iulie - a primit pe P.C.Pr. Ionce Ioan de la Parohia Vâlcele, Protoieria Călărași;

- a primit pe P.C.Pr. Biteș Silviu de la Parohia Moldoveni, Protoieria Urziceni;

Sâmbătă 20 iulie - a săvârșit slujba de resfințire, urmată de Sfânta Liturghie arhierescă, a bisericii din Parohia Sărulești Gară, și a hirotonit pe diaconul Cojocaru Dumitru întru preot, pentru Parohia Cucuieți, Protoieria Călărași, iar pe tânărul Voicu Daniel-Constantin în treapta de diacon;

Duminică 20 iulie - a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la biserică din Parohia Patru Frați, Protoieria Urzi-

ceni, și a hirotonit întru preot pe diaconul Voicu Daniel-Constantin pentru Parohia Lehliu Sat, Protoieria Lehliu:

– a vizitat bisericile din parohiile Dridu și Dridu-Snagov și mănăstirile Dridu și Sfânta Vineri-Chiroiu;

Luni 22 iulie - a primit pe P.C.Pr. Dinu Aurel de la Parohia Borănești, Protoieria Urziceni, jud. Ialomița;

Marti 23 iulie - a primit pe P.C.Pr. Tenea Mihai de la Parohia Greci II din Arhiepiscopia Tomisului, jud. Tulcea;

Joi 25 iulie - a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

– a primit pe P.C.Pr. Carp Ion de la Parohia Podari, Protoieria Lehliu, jud. Călărași;

Vineri 26 iulie - a primit pe P.C.Pr. Gheorghe Mirel de la Parohia Dumitrești, Protoieria Slobozia, jud. Ialomița

Sâmbătă 27 iulie - a săvârșit slujba de resfințire, urmată de Sfânta Liturghie arhierescă a bisericii din Parohia Stelnică, Protoieria Fetești, și a hirotesit pe P. C. Preot Pârvu Vasile acordind-i distincția de iconom;

Duminică 28 iulie - a săvârșit slujba de târnosire, urmată de Sfânta Liturghie arhierescă, a capelei „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din incinta Unității de jandarmi din municipiul Fetești, jud. Ialomița;

Luni 29 iulie - a săvârșit slujba de Tedeum cu ocazia festivității Imnului național ce s-a desfășurat în orașul Slobozia;

Marti 30 iulie - a săvârșit sfințirea cantinei de la S. C. PREF AB-Călărași - a vizitat mănăstirea Libertatea, jud. Călărași;

Miercuri 31 iulie - s-a întâlnit cu dl. Ministru Răzvan Teodorescu cu care a discutat problemele mănăstirii Plătărești;

Vineri 2 august - a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

Marti 6 august - a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la Parohia Fetești Oraș și a hirotonit în treapta de diacon pe tânărul Oancea Ionel-Daniel;

– a vizitat șantierul viitoarei biserici de la Tudor Vladimirescu - Mărculești;

Miercuri 7 august - a primit pe dl. Gabriel Cazacu, primarul comunei Ion Roată;

– a primit pe P. C. Protopop Neacșu Vasile de la Protoieria Urziceni;

Joi 8 august - a primit pe dl. Anghelescu Vasile, președintele Uniunii Județene a Pensionarilor;

Vineri 9 august - a primit pe dl. Savu Cornel de la Craiova;

– a vizitat împreună cu dl. Ministru Răzvan Teodorescu și cu PC Protopop Corneliu Irod bisericile de la Frumușani, Fundeni, Plătărești și Negoiești;

Duminică 11 august - a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la Parohia Sudiți, Protoieria Slobozia, și a hirotonit pe diaconul Oancea Daniel-Ionel întru preot pentru Parohia Brăltia, Protoieria Urziceni, iar pe tânărul Ciuhureanu Gheorghe în treapta de diacon;

Luni 12 august - a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

Marti 13 august - s-a întâlnit cu domnul Marian Băllan, prefectul județului Ialomița;

Miercuri 14 august - a primit pe domnul Arcadie Georgescu, președintele Fundației Umanitare „Maica Domnului“;

– în cursul după amiezii s-a deplasat la Cluj;

Joi 15 august - a săvârșit Sfânta Liturghie la hramul Mănăstirii Nicula, județul Cluj, alături de alți membri ai Sfântului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. La această sărbătoare au participat numeroase oficialități de stat;

Vineri 16 august - a vizitat mănăstirile Lainici și Polovraci din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului;

Luni 19 august - a primit pe P. C. Pr. dr. Iliescu Neagu de la Parohia Fetești Oraș, Protoieria Fetești;

Marti 20 august - a primit pe domnul arhitect Vede D. Ioan;

Miercuri 21 august - a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

Joi 22 august - a vizitat șantierul viitoarei Catedrale Episcopale Înălțarea Domnului din Slobozia;

Vineri 23 august - a primit pe P.Cuv. Arhimandrit Adrian Făgețeanu de la Mănăstirea Antim din București;

Duminică 25 august - a săvârșit slujba de resfințire, urmată de Sfânta Liturghie arhierescă, a bisericii din Parohia Ciulnița, Protoieria Slobozia, și a hirotesit pe P.C. Preot Felician Lungu acordându-i distincția de sachelar. În cadrul Sfintei Liturghii a hirotonit pe diaconul Ciuhureanu Gheorghe într-un preot pentru Parohia Condești, Protoieria Urziceni, iar pe tânărul Savu Cornel în treapta de diacon;

– a pus piatra de temelie a viitoarelor biserici „Sfânta Paraschiva“ din Ivănești și „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din Ion Ghica, Protoieria Slobozia;

Luni 26 august - a primit pe P. Cuv. Paisie Ivan de la Mănăstirea Cheia, județul Prahova;

– a primit pe P. C. Preot Barz Eugen, directorul școlii de cântăreți bisericești de la Călărași;

Marti 27 august - a săvârșit slujba de sfințire a Centrului de îngrijire a copiilor din familiile defavorizate alături de oficialitățile locale;

– a vizitat locul viitoarei biserici cu hramul „Sfântul Ilie“ din Slobozia;

Joi 29 august - a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sfinții Voievozi“ din Slobozia și a hirotonit pe diaconul Savu Cornel într-un preot pentru Parohia Maltezi, Protoieria Fetești, iar pe tânărul Ștefănescu Lucian-Bogdan în treapta de diacon;

– a pus piatra de temelie a bisericii cu hramul „Sfântul Ilie“ din Slobozia;

Vineri 30 august - a primit pe P. C. Preot Băducu Stelian de la Parohia „Sfânta Treime“ din Urziceni;

– a primit pe P. C. Preot Malancu Gabriel de la Parohia Fundulea-Crâng, Protoieria Lehliu;

Duminică 1 septembrie - a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la biserica „Sfântul Nicolae“ din parohia Fundulea, Protoieria Lehliu, județul Călărași, și a participat la Cercul pastoral al preoților întrunit cu această ocazie;

Luni 2 septembrie - a primit pe P.C.Pr. Barbu Iulian de la Parohia Ciochina, Protoieria Slobozia și pe P.C.Pr. Lungu Felician de la Parohia Ciulnița, Protoieria Slobozia;

Marti 3 septembrie - a primit pe P.C.Pr. Zamfir Gigi de la Parohia Independenta II, Protoieria Călărași;

– a primit pe doamna Elena Samoilă;

Miercuri 4 septembrie - a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial
– a vizitat șantierul Catedralei „Înălțarea Domnului“ din Slobozia;

Joi 5 septembrie - a vizitat șantierul bisericii „Sfântul Prooroc Ilie“ din Slobozia;

Vineri 6 septembrie - a primit pe P.C.Pr. Florea Ion și P.C.Pr. Florea Iulian din Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților;

Duminică 8 septembrie - a săvârșit slujba de tânosire, urmată de Sfânta Liturghie arhierescă, a bisericii din Parohia Zimbru, Protoieria Lehliu, județul Călărași, și a hirotesit pe P. C. Preot Căldăroiu Sorin acordându-i distincția de sachelar. În cadrul Sfintei Liturghii a hirotonit în treapta de diacon pe tânărul Alexe Eugen-Robert;

Luni 9 septembrie-Miercuri 11 septembrie - s-a deplasat la Facultatea de Teologie din Craiova, unde a examinat studenții în cadrul sesiunii de toamnă

Joi 12 septembrie - a prezidat ședința Comitetului economic al Societății Biblice Internaționale din România

Vineri 13 septembrie - a primit pe P. Cuv. Ierom. Visarion Marinescu, starețul mănăstirii Plumbuita;

– a primit pe P. C. Părinți Consilieri și personalul Administrației Eparhiale care l-au felicitat cu ocazia zilei de naștere;

Sâmbătă 14 septembrie - a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la Mănăstirea Hagieni și a hirotonit pe diaconul Alexe Eugen-Robert întru preot pentru Parohia Pălteniș, Protoieria Slobozia,

iar pe tânărul Popescu Ștefan în treapta de diacon;

Duminică 15 septembrie - a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă la Catedrala episcopală „Sfinții Voievozi“ din Slobozia și a hirotonit pe diaconul Popescu Ștefan întru preot pentru Parohia Livedea, Protoieria Urziceni, iar pe tânărul Coman Emilian în treapta de diacon;

Luni 16 septembrie - a participat la deschiderea noului an școlar, alături de oficialitățile locale, la Colegiul Național „Mihai Viteazul“, unde a săvârșit și slujba de Tedeum;

– a vizitat șantierul bisericii „Sfântul Ilie“ din Slobozia ;

– a primit pe dl. pictor Mihai-Bogdan Mociulschi;

– a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial;

Marti 17 septembrie - a primit pe Pr. prof. Stanciu Dragoș de la Seminarul Teologic Slobozia;

– a primit pe dl. arhitect Vede D. Ioan

Miercuri 18 septembrie - a primit pe P. C. Preot Băducu Stelian de la Parohia „Sfânta Treime“ din Urziceni;

– a primit pe dl. Cornel Purcărea de la Asociația agricolă AGRİROM SRL din Călărași;

Vineri 20 septembrie - a primit pe Pr. Tudor Ștefan de la Parohia Orezu și a pe Pr. Badea Alexandru de la Parohia Bordușelu, Protoieria Slobozia;

Sâmbătă 21 septembrie - a slujit la Catedrala patriarhală de la București slujba Vecerniei și rânduiala ipopsifierii P. Cuv. Arhimandrit Spiridon Ciprian;

Duminică 22 septembrie - a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sfântul

Spiridon Nou“ alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de ceilalți membri ai Sinodului mitropolitan, participând și la hirotonia întru arhieru a P. Cuv. Arhimandrit Spiridon Ciprian, care a primit titulatura de „Câmpineanul“;

Luni 23 septembrie - a participat la lucrările Sinodului mitropolitan desfășurate la Palatul Patriarhal din București;

Marți 24 septembrie - a primit pe P. C. Preot Ionce Ioan de la Parohia Vâlcele, Protoieria Călărași;

– a primit pe P. Cuv. Maică Marina Neșulescu, stareța Mănăstirii Libertatea și pe P. Cuv. Maică Irina Penea, stareța Mănăstirii Sfinții Voievozi din Slobozia;

– a primit pe dl. Buna Gheorghe reprezentant al ADROM;

Miercuri 25 septembrie-Joi 26 septembrie - s-a deplasat la Facultatea de Teologie de la Craiova, unde a exa-

minat studenții în cadrul sesiunii de restanțe;

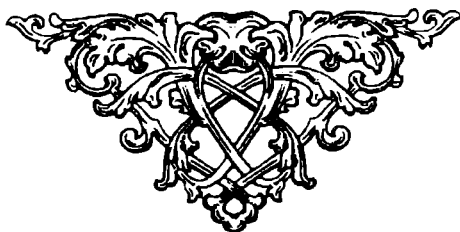
Vineri 27 septembrie - a participat la ședința profesorilor de religie din județul Ialomița ce a avut loc la Slobozia

– s-a deplasat la Facultatea de Teologie din București unde a prezidat Comisia de examinare a preoților din Eparhie de la finalul cursurilor pastoral-misionare;

Duminică 29 septembrie - a săvârșit slujba de sfințire, urmată de Sfânta Liturghie arhierescă, la biserica „Înălțarea Domnului“ din Oltenița, și a hirotesit pe P. C. Preot Enică Ion acordându-i distincția de sachelar. În cadrul Sfintei Liturghii a hirotonit pe diaconul Coman Emilian întru preot pentru Parohia Cotorca, Protoieria Urziceni;

Luni 30 septembrie - a prezidat Conferința preoțească a preoților din Protoieria Slobozia și a instalat noul protopop P. C. Preot Dumitru Drăghici.

CĂLIN RADU MARCEL

VIII. MELOS

IOAN ZMEU, PROTOPSALT, PROFESOR ȘI COMPOZITOR DE MUZICĂ BISERICESCĂ - OPT DECENII DE LA MOARTEA SA (1860-1922)*

De-a lungul anilor la Episcopia Curtea de Argeș și în zona Piteștilor, Câmpulung Muscel, muzica bisericească a fost cultivată și promovată cu „pricepere și zel“ de către o mare pleiadă de arhieriei, preoți și laici încă din vremuri seculare. Vom aminti, în treacăt, numele celor mai importanți: Das-călul Tudor de la Pătroaia (1794), Constantin Ion - ucenic al lui Macarie Ieromonahul (1825), Ieromonahul Ghelasie Basarabeanu (1840-1851), Gheorghe Căciulă (1853), Dimitrie Protopopescu (1852-1866), Constantin Tonegariu (1864-1873), la catedra de muzică vocală care în 1873 s-a unit cu cântarea bisericească, Teodor Protopopescu (1866-1866), George Clar (1867-1890), Arhimandritul Veniamin Nițescu (1891-1900), Vasile Mateescu, preot Gheorghe Ionescu - venit de la Seminarul Teologic din București, Roger Faust Nicolescu și Gheorghe Oancea – absolvenți de Conservator, Chiril Popescu - absolvent al Academiei de muzică - vrednic urmaș al lui Ioan Zmeu, Ferdinand Agopian - absolvent al Academiei de Muzică, preoții Gheorghe Cotenescu și Mihai Chiriță - licențiați în Teologie și absolvenți ai Conservatorului din București etc.

Astfel, în Episcopia Curtea de Argeș, zona Piteștilor și zona Câmpulung Muscel, muzica psaltică a fost din plin promovată, contribuind atât la

---

* Prezentul studiu face parte dintr-un referat mai amplu, intitulat: *Arhieriei și laici promotori și compozitori de muzică psaltică din Zona Pitești - Curtea de Argeș*, susținut în cadrul cursurilor de doctorat în muzică sub îndrumarea Părintelui Prof. univ. dr. Sebastian Barbu-Bucur care și-a dat avizul pentru publicare.

luminarea celor ce veneau aici să se pregătească pentru strană și preoție, cât și pentru promovarea valorilor neprețuite ale cântărilor noastre bisericești.

În cele ce urmează vom analiza viața și opera muzicală a unuia dintre cei mai prolifici promotori, promovatori și creatori de muzică psaltică, și anume Ioan Zmeu.

Ioan Zmeu s-a născut la 3 ianuarie 1860 în pitorescul Botoșani, fiu al Smarandei și a lui Emanuil (Manolache) Zmeu¹, oameni cu stare materială modestă. Bunicul său - Gheorghe Zmeu - fusese preot în Botoșani la biserica Uspenia, unde își petrecuseră anii de ucenicie atât tatăl, cât și el. Tatăl său, Manolache (Emanuil) Zmeu, primește primele noțiuni de muzică bisericească în familie și apoi la școala vestitului psalt Gheorghe Paraschiadis² din Iași, coleg fiind aici cu Dimitrie Suceveanu - renumitul compozitor și protopsalt al Mitropoliei Moldovei, cu Ștefan Păltinescu - protopsaltul bisericii Sf. Spiridon din Iași, cu Alexei Petrino - protopsalt și profesor de muzică la Seminarul de la Socola, cu Filip Paleologu - protopsalt și compozitor etc.

Manolache Zmeu își desăvârșește studiul psaltichiei în Grecia la Athena cu unii dintre cei mai vestiți protopsalți, zestre pe care o va dăruii elevilor săi³.

Anii copilăriei și adolescenței, Ioan Zmeu și i-a petrecut în orașul Botoșani. De mic nedespărțit de biserică, deprinzându-se să țină isonul la strană, să toace și să tragă clopotul, fiind mereu alături de tatăl său.

În biserica din orașul natal, de mic copil s-a deprins cu atmosfera îmbălsămată cu miros de tămâie, cu dulceața melodiilor bisericești executate cu măiestrie și evlavie de tatăl său, cu plecarea genunchilor în rugăciuni pioase și tot aici a încolțit în sufletul său credința, nădejdea și dragostea față de

1. Emanuil Zmeu învață psaltichia de la tatăl său Gheorghe Zmeu, preot la biserica Uspenia din Botoșani și la Școala de Cântăreți a psaltului Gheorghe Paraschiadis din Iași, după care se specializează în Grecia (1840). Cântăreț bisericesc la Paraclisul domnesc din Iași al Domnitorului Mihalache Sturza (1840-1852) cu slujba în limba greacă. Protopsalt la biserica Uspenia din Botoșani (1852-1907). Dascăl de psaltichie la Școala de Cântăreți de pe lângă biserica Uspenia din Botoșani. La această școală a învățat psaltichia fiul său Ioan Zmeu, S. Volcinski - protopsalt la biserica Ovidenia din Botoșani, Neculai Sinescu protopsalt la catedrala din Dorohoi etc. Compozitor talentat, a compus cântări psaltice, parte publicate de fiul său în: *Utrener și Liturghier*, Buzău, 1892 și în *Catavasierul muzical*, Buzău, 1907, cele mai multe rămase în manuscris. Gheorghe C. Ionescu, *Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, Editura Diogene, București, 1994, p. 374).

2. Gheorghe Paraschiade (Paraschiadis), grec de origine, vine la Iași adus de Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache. Protopsalt la Catedrala Mitropolitană din Iași (1835-1844). Dascăl de psaltichie și conducătorul Școlii de Cântăreți bisericești din Iași după Grigore Vizantie. În 1844 se retrage la Mănăstirea Slatina, unde este tuns în monahism. Este autorul unui însemnat număr de cântări bisericești, majoritatea păstrate în manuscris.

3. Cei mai de seamă elevi ai profesorului Manolache Zmeu a fost: Psaltul S. Volcinski de la biserica Vcivicenia, care a avut și o școală a sa de Psaltichie; protopsaltul Neculai Săvescu, de la catedrala din Dorohoi (Mihai Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la români*, București, 1928, p. 102-103).

Bunul Dumnezeu, Care ajută tuturor celor care Il iubesc și-I slujesc Lui cu credință.

Școala primară o face în orașul natal.

După clasele primare, Ioan Zmeu este elev al Școlii speciale de Muzică bisericească din Botoșani, unde se bucură de instruirea și supravegherea permanentă a tatălui său care se afla la conducerea școlii și reușește cu ajutorul acestuia să pătrundă adânc în tainele muzicii psaltice, însușindu-și temeinic cultura muzicală.

Călătorește la Constantinopol, Athena și Ierusalim unde învață limba greacă și se specializează în muzica psaltică cu renumiți dascăli al Orientului Ortodox⁴. Este angajat ca protopsalt la capela familiei boierești Bală din Dumbrăvenii Botoșanilor⁵.

În anul 1881 - în vârstă de 21 de ani - merge la Râmnicu Vâlcea unde este chemat de unchiul său Arhiereul Iosif Bobulescu⁶, care era atunci episcop al acestei eparhii. Aici va îndeplini funcția de protopsalt al Catedralei și profesor de muzică bisericească până în anul 1886 și va scrie - în anul 1884, primele sale compoziții: „*Cele unsprezece slave duminicale (Voscesne) de la Utrenie*“, *Lumină lină* etc., precum și un *Axion*, gl. VIII pe care-l va tipări mult mai târziu⁷.

În anul 1886, când episcopul Iosif Bobulescu se retrage din scaun, va pleca și Ioan Zmeu la Curtea de Argeș ca unul ce era mult apreciat de Episcopul Ghenadie Petrescu, îndeplinind și aici funcția de protopsalt al Catedralei și profesor la școala de Cântăreți⁸. În anul 1887 se va căsători cu Maria, fiica preotului Ioan Niță Cristescu.

4. Gheorghe C. Ionescu., *op. cit.* p. 374.

5. Mihail Gr. Poslușnicu, *op. cit.* p. 72.

6. După o „locotenență” de câteva luni a arhiereului Teodorit Craioveanu (fost Sinadon). Colegiul electoral a ales ca episcop de Râmnic pe arhiereul Iosif Bobulescu (1818-1890) - nepotul fraților ahieriei Neofit și Filaret Scriban. Era originar din părțile Sucevei, din familie preoțească, absolut al Seminarului din Socola, preot de mir în Botoșani și apoi profesor la Seminarul la care învățase și el. Fiind hirotonit în 1862 ca arhiereu cu titlul „Sevastias”, a slujit mult timp ca superior al unor biserici din Iași și ca vicar al Mitropoliei. Este ales episcop la Râmnic la 30 noiembrie 1880, investit la 7 decembrie și înscăunat la 13 decembrie 1880. S-a retras din scaun în noiembrie 1886. Sa stabilit la Botoșani unde a și murit în 1890. (A se vedea Preot prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, 1981, p. 152 și 519.)

7. Ioan Zmeu. *Catavasierul muzical, Tomul Utreniei și Tomul Liturghiei*, Buzău, 1907, p. 120.

8. Nu cunoaștem de ce Chiril Popescu, când se face: „*Comemorarea valorosului cântăreț Ioan Zmeu la Curtea de Argeș*„ (articol semnat de asistent) (*Cultura*, an XXVI1937 - nr. 12, p. 111-114) spune: „În anul 1888, trece la Episcopia Curtea de Argeș...” din moment ce în 1887 era deja la Curtea de Argeș și se căsătorea cu Maria Cristescu.

În anul 1893, episcopul Ghenadie Petrescu este ales în scaunul de mitropolit primat. Peste un an, în 1894 îl transferă pe Ioan Zmeu în funcția de protopsalt al Catedralei mitropolitane din București și profesor (o vreme și director) la școala de cântăreți a Mitropoliei, Ion N. Boștenaru⁹ și Nicu Moldoveanu¹⁰ spun că: „în 1889 episcopul Ghenadie Petrescu îl cheamă la București (pe Ioan Zmeu) ca protopsalt la Mitropolie și director al Școlii de cântăreți. În acest an mitropolit al Ungrovlahiei era Iosif Gheorghian (30 nov. 1886-29 martie 1893), iar Ghenadie Petrescu, fost episcop de Argeș (1876-1893) este ales la 18 mai 1893 și investit și înscăunat la 21 mai 1893”¹¹.

În ms. rom. 1280 (fol. 13) din Biblioteca Academiei Române se află următoarea însemnare care ne dezvăluie unele date din biografia protopsaltului Ioan Zmeu:

„Această carte este dăruită subscrisului de către socrul meu, Preotu Niță Cristescu din orașul Curtea de Argeș, la anul 1894, luna martie 1, când m-am permutat în București cu familia, cu Mița, soția mea, băieții: Fănică, Ioan și Alexandru, demisionând din postul de protopsalt la Episcopia de Argeșu și copist în Cancelarie, ocupând, în București, 7 luni postul de cântăreț al II-lea la Mitropolie, copist în Cancelarie, secretar la Consistoriu și profesor de muzică bisericească la Școala de cântăreți. Iar de la 1 octombrie acel an, am trecut în postul de protopsalt la Mitropolie, ocupând și celelalte posturi. Spre aducere aminte am scris, I. Zmeu“.

După ce Ghenadie II Petrescu demisionează din postul de mitropolit primat al Ungro-Vlahiei la 4 decembrie 1896, retrăgându-se la Mănăstirea Căldărușani¹², Ioan Zmeu revine la Curtea de Argeș, reluându-și activitatea de protopsalt la Episcopie și dascăl de psaltichie la școala de cântăreți bisericești de la Pitești¹³, paralel îndeplinind și funcții administrative: copist în Cancelaria Episcopiei până spre sfârșitul vieții sale, 28 aprilie 1922.

În anul 1910 se fac demersuri pentru înființarea unei Școli de cântăreți la Curtea de Argeș conform articolului XVI, aliniatul 5 din Legea Clerului

9. Diac. drd. Ion N. Boștenaru, *Contribuția lui Ioan Zmeu la păstrarea și dezvoltarea cântării psaltice tradiționale*, în: *Studii Teologice*, seria a II-a, anul XXV, nr. 5-6 mai-iunie, 1973, p. 413.

10. Diac. conf. univ. dr. Nicu Moldoveanu, *Muzica bisericească la români în secolul al XIX-lea*, în: *Glasul Bisericii*, an XLI (1982) nr. 11-12, noiembrie -decembrie, p. 907.

11. A se vedea preot prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 518 și 522.

12. Preot prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 140.

13. Este cunoscut un „raport” (tipărit) făcut „P.S. Episcop de Argeș, dr. Gherasim Timuș, cu prilejul examenelor din anul școlar 1906-1907 la școala de cântări bisericești a Societății Clerului Argeșean Frății., de Ma. in D. Proștescu și Ioan Zmeu, Pitești, 1907 (A se vedea Gheorghe C. Ionescu, *op. cit.*, p. 375).

Mirean. Este celebrul memoriu - documentat și convingător - înaintat Episcopiei de către compozitorul protopsalt Ioan M. Zmeu, împreună cu Iconom Vasile Predeanu și Mihail Chiriță, prin care cereau înființarea unei școli de psaltichie pe lângă reședința episcopală¹⁴. Episcopia la rândul-i, cerând autorizația Ministerului Cultelor (cu adresa nr. 801 din 24 iulie 1910), primește aprobarea cu începerea școlii la 1 octombrie 1910¹⁵.

Școala de cântăreți din Curtea de Argeș a funcționat de la 1910 până la 1918 având profesori pe Ioan Zmeu, pe Economul Vasile Predeanu și pe Mihail Chiriță.

1. Opera muzicală

Ca protopsalt și profesor de cântări la Catedrală și Seminarul Episcopiei Râmnicului Noului Severin, la Catedrala, Seminarul și Școala de Cântăreți din Curtea de Argeș ca și la Catedrala și Școala de Cântăreți a Mitropoliei Ungro-Vlahiei, Ioan Zmeu a fost pe deplin înarmat cu toate însușirile și posibilitățile de a crea permanent ceva nou întru cele ale muzicii psaltice. Era înzestrat cu secretul măiestrit al particularităților în arta cântului bisericesc. Ioan Zmeu era un „obsedat“ al nuanțelor deosebite ale cărei formulări gingașe și „faceri“ proaspete le urmărea în imaginația-i muzicală, luni de zile. Chiril Popescu - cel mai bun ucenic și urmaș al său la strană și căte-dră - cu mulți ani în urmă, îl informa pe Sebastian Barbu-Bucur că Ioan Zmeu, pentru a surprinde o formulă melodică nouă, alerga până peste nouă sate. Valoroasa sa contribuție la îmbogățirea repertoriului de strană consta în caracterul ei practic, în sensul că melodiile noi se nășteau în timpul practicii la strană. În emoția și trăirea intensă a slujbelor imaginația sa punea în practică formule noi, sublime și necunoscute pe care apoi le așternea cu repezi-ciune pe neume bizantine,

În reconstituirea operei muzicale tipărite a lui Ioan Zmeu am întâmpinat multe greutăți -informațiile celor care s-au ocupat mai detaliat sau în trecut de Ioan Zmeu sunt din cele mai contradictorii după cum vom vedea în cele ce urmează, motiv pentru care am luat în considerație ultima informație în acest sens redată de Sebastian Barbu-Bucur în studiul *Bibliografia tipăriturilor muzicale psaltice*.

14. A se vedea Diacon Aurel O. Popescu, *Școala de Cântăreți bisericesti din Argeș*, Câmpulung Muscel, 1935, p. 26-28

15. Ord. Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Administrației Casei Bisericii nr. 20.408 din 2 septembrie 1910, cf. Aurel O. Popescu. op. cit., p. 28.

Opera muzicală a lui Ioan Zmeu este tipărită în șase volume și anume:

1. Zmeu Ioan, „**Cele unsprezece slave duminicale de la Utrenie** (Voscesne)“, *Lumină lină* etc., București, 1884 (111 pagini)¹⁶.

2. Zmeu Ioan, **Utrenier și Liturghier**, care cuprinde cele mai frumoase și alese cântări ale mai multor însemnați autori bisericești, aranjate în ordinea tiparului /de.../, prim cântăreț la Catedrala Sfintei Episcopii de Argeșul, Tipărite prima oară /.../, cu aprobarea Sfântului Sinod, Buzău. Tipografia Alessandru Georgescu /1892"/, cu o prefață adresată Episcopului de Argeș D. D. Ghenadie (326 pagini)¹⁷.

3. Zmeu Ioan, „**Anastasimatar practic, Raro-grabnic, care cuprinde cântările învierii puse pe cele opt glasuri bisericești**, pentru uzul școalelor de cântăreți și seminarii din țară, Tipărit în zilele Majestății Sale Regelui României Carol I și a Prea Sfinției Sale Părintelui Episcop de Argeș D. D, Dr. Gerasim Timuș. Aprobata de Sântul Sinod a Sfintei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, în ședința de la 15 Maiu 1898, cu ordinul nr. 129. Prelucrat după Macarie, Anton Pan(n) și Suceveanu de... fost protopsalt al Catedralei Mitropolitane din București și profesor de muzică la școala de cântăreți. Actualmente psalt 1 la Episcopia de Argeș, București Tipografia Cărților Bisericești, 1903.“ Cu o „prefață“ semnată de autor (291 pagini)¹⁸.

4. Zmeu Ioan „**Extract din Teoria muzicii ecclesiastice**. Pentru uzul școalelor de cântăreți din țară. Prelucrat după mai mulți autori de... Proto-psalt al Catedralei Episcopale din Curtea de Argeș a patra lucrare, Ediția 1 București, Tipografia cărților bisericești, 1903“ (19 pagini)¹⁹.

5. Zmeu Ioan, „**Catavasierul-muzical, tomul Utreniei și tomul Liturghiei**, ediție nouă cari cuprinde cele mai frumoase și alese cântări ale mai multor însemnați autori bisericești pentru uzul școalelor de cântăreți și seminarii din țară în al patrusprezecelea an al păstoriei P.S. Episcop al Eparhiei Argeș, D.D, dr. Gherasim Timuș. Aprobata de Sfântul Sinod al României în ședința din 12 mai 1904, cu ordinul nr, 100, întocmit și aranjat în odinea tipicului bisericesc de... Prim cantor al Episcopiei de Argeș și profesor de muzică bisericească la școala de Cântăreți din Pitești, Buzău, Imprimeria Alessandru Georgescu, 1907“ (168 pagini)²⁰.

16. Prof. univ. Sebastian Barbu-Bucur, *Bibliografia tipăriturilor muzicale psaltice*, în: Mitropolia Moldovei și Sucevei, *TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ*, revistă de gândire și spiritualitate, serie nouă, anul IV (LXX) nr. 8-10 august -septembrie, 1994, p. 62.

17. *Idem*; *Ibidem*.

18. *Ibidem*, anul V (LXXI), nr. 7-9, iulie-septembrie 1995, p. 68-69.

19. *Ibidem*, p. 69.

20. *Ibidem*, p. 70-71; pe pagina 2 a găsăm dedicația: „Sânt Prea Sfinției Sale D. D. dr. Gherasim Timuș /.../ în semn de adâncă recunoștință /.../ autorul dedică această modestă a cincea lucrare muzicală“.

6. Zmeu Ioan „**Slujba Sfințirii Bisericeii**, lucrată pe muzica orientală de /.../ fost protopsalt al Sf. Mitropolii din București și profesor de muzică bisericească la Școala de Cântăreți. Aprobata de Sf. Sinod al României în ședința din 20 octombrie 1899, cu ordinul nr. 129. *A șasea lucrare muzicală (subl.n.)*, Buzău, Imprimeria Alessandro Georgescu, 1908“, cu o prefață semnată de autor (36 pagini)²¹.

Pe lângă rolurile pe care le-a îndeplinit, acelea de a fi protopsalt și dascăl de psaltichie, Ioan Zmeu a fost așadar și un prolific scriitor și compozitor de muzică bisericească, scriind lucrări necesare săvârșirii cultului religios.

În prefețele câtorva din lucrările sale, Ioan Zmeu arată necesitatea scrierii acestor cântări. Astfel, în prefața *Utrenierului și Liturghierului* - adresată Episcopului de Argeș, Ghenadie al doilea - citim: „Necesitatea de cărți de muzică bisericească există astăzi în mai toate seminariile și bisericile noastre din țară dupe cât m-am convins însu-mi de la parte dintre elevii de pe la unele Seminarii, cum și de pe la mulți cântăreți români de pe la biserici, mă îndeamnă ca să lucrez și eu ceva dupe puterile mele, pentru înfrumusețarea serviciului Divin al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române și pentru trebuința elevilor seminariști și a clerului în genere.

În acest scop și în dorința ca pe viitor preoții noștri români, pe lângă celelalte studii ce le învață în Seminar să fie și mai mult luminați în cântările bisericești, am întreprins aranjarea unei cărți de muzică bisericească, intitulată **Utrenier și Liturghier**, care cuprinde cântările cele mai principale și toate cântările indispensabile Dumnezeieștilor Liturghii, a Sf(ântului) și marelui Ierarh Vasile, a Sfântului Ioan Chrisostom și a Sf(ântului) Grigore Dialogu, la Sfârșitu(l) căroră s-au adăugat și câteva Irmoase Kalofonice - puse fiecare cântare în ordinea tipicului bisericesc și care sunt de neapărată trebuință elevilor de prin Seminarii și mai ales acelora carii au ținta de a se hirotonisi și preoții; deși unii zic, că preoții n-au trebuință a ști atâta cântare bisericească; poporului, păstorul lui spiritual și moral și trebuie, ca pe lângă cele ce învață în școală să știe și muzică bisericească a o cânta bine și melodios, contribuind astfel: ca prin predicarea cuvântului înțelept și sănătos, prin purtarea corectă și morală în societate, și o cântare dulce și regulată în serviciu, să poată atrage și mai mult pre păstoriții lor la biserică și să dezvolte într-înșii sentimente de pietate și religiozitate; iar mai ales cântarea regulată și armonioasă se impune ca trebuință absolută tuturor cântăreților bisericești români.

21. Prof. univ. Sebastian Barbu-Bucur, *Bibliografia...* anul V (1995) p. 71.

Pentru completarea acestei mici lucrări care nu este decât o încercare, subscrisul m-am servit de o colecțiune de cântări manuscrise adunate de pe la mai mulți cântăreți din țară, dintre care unele cântări sunt traduse din grecește, iară altele prescurtate, prelucrate și compuse de mai mulți autori români, maeștri în arta musichiei și parte din ele compozițiuni proprii ale subsemnatului.

În alegerea pieselor am ținut mult, ca să fie cele mai ușoare la cântat, ca astfel seminariștii în studierea și executarea lor să nu întâmpine dificultăți, fiind acestea și în avantajul cântăreților.

Cântările le-au lăsat întocmai, după cum mi-a căzut în mână, fără ca să adaug sau să suprim ceva, deoarece s-a constatat de mai mulți psalți că sunt bune, lesne de studiat și în conformitate cu cerințele timpului în diferite împrejurări.

Acest dar, Înalț Prea Sfințite Stăpâne, fiind al doilea fruct al ostenelelor mele, ce cu ajutorul lui Dumnezeu, binecuvântarea și încurajarea Înalț Prea Sfinției Voastre l-am terminat, necruțând nici timp, nici odihnă, cu smerenie îl dedic Eminenței Voastre, ca unuia ce cu multă dorință sufletească și iubire părintească vă interesați pentru înfrumusețarea serviciului Divin al Sfintei noastre Bisericii Ortodoxe Române și pentru progresarea seminariilor și a tuturor școlilor din regatul României.

Sunt cu cel mai profund respect al Înalț Prea Sfinți(e)i Voastre prea plecat și supus servitor. Curtea de Argeș, 1892, I. Zmeu²².

În prefața *Anastasimatarului* practic raro-grabnic, prelucrat după Macarie, Anton Pann și Dimitrie Suceveanu, Ioan Zmeu arată din nou necesitatea cărților de cântări bisericești pentru școlile teologice:

„În Școala de Cântăreți bisericești din București, precum și la alte asemenea școli de cântăreți din țară și seminarii, fiind neapărată necesitate de un **«Anastasimatar practic»**, subscrisul, în calitatea mea de protopsalt al Sf(intei) Mitropolii a Ungro-Vlahiei și profesor de muzică bisericească la sus-zisa școală, cu ajutorul lui Dumnezeu, am întocmit pe note orientale cartea de față intitulată *«Anastasimatar raro-grabnic»*, așa cum se obișnuiește a se cânta în Biserica noastră Ortodoxă de Răsărit; având de bază în această lucrare, testele (textele) cunoscuților autori de musichie bisericească: Macarie, Anton Pann etc. (1823 și 1847 - n.n.), Cântările le-am prelucrat într-un stil foarte ușor, astfel ca să se poată cânta și rar și repede după voința cântărețului și în conformitate cu cerințele timpului în care trăim astăzi; după

22. Cartea este dedicată: „Prea Sfinției Sale Domnului Domn Ghenadie al 2-lea Episcop al Argeșului. ... / În semn de respect și adâncă recunoștință ... / Ioan Zmeu, primul cartor la Episcopia de Argeș”.

adevărata lor melodie bisericească și cu tactul obișnuit, adică: argon, gorgon și digorgon, neabătându-mă câtuși de puțin din drumul celor vechi și aceasta, în urma practicii ce am făcut în biserică, ca cântăreț timp de peste 24 de ani, după absolvirea școlii speciale de muzică bisericească din Botoșani, recunoscută de Chiriaria Moldovei pe la anul 1867 și unde am avut ca profesor pe însuși părintele meu Emanuil Zmeu, psalt vechi și maestru de cântări bisericești grecești și românești.

Nu am pretențiunea că aș fi făcut o lucrare originală, am lucrat pe cât puterile mi-au permis, în scopul arătat mai sus și pentru progresul și înflorirea muzicii curat bisericești.

Cu aceasta cred că mi-am îndeplinit o sfântă datorie de cântăreț român și profesor de muzică bisericească orientală.

Aceasta fiind *a treia mea lucrare* în această artă, sper că aducând un serviciu bisericii, voi fi încurajat de a lucra și în viitor pe acest teren, *Ioan Zmeu, 1898, mai 9, București*²³.

Am redat în întregime aceste două importante prefațe întrucât din ele reținem: *necesitatea* stringentă a tipăriturilor de cărți conținând muzică bisericească; *importanța* apariției unor asemenea cărți necesare desfășurării slujbelor bisericești, precum și importante *date biografice* ale autorului.

Ultima carte psaltică tipărită de Ioan Zmeu este, așa cum am spus mai sus: „**Slujba sfințirii bisericii** care a apărut în anul 1908 la Buzău, fiind «*a șasea lucrare muzicală*»“ (subl.n.).

În prefață Ioan Zmeu spune: „Slujba sfințirii bisericii, negăsindu-se până în timpul de față pusă pe note de psaltichie, subscrisul cunoscând importanța acestui mare serviciu religios, cu ajutorul lui Dumnezeu, am lucrat pe muzica orientală, toate cântările relative la sfințirea Bisericii, așa cum se obișnuiește a se cânta în Biserica noastră Ortodoxă de Răsărit, acordându-le, după înțelesul cuvintelor și pe glasurile ce se văd în cartea de sfințire“. Semnează Ioan Zmeu la anul 1889, octombrie 12, București.

Ioan Zmeu scrie clar că la anul 1908 tipărește la Buzău cea de „a șasea lucrare muzicală“ (subl. n.).

Așa cum am amintit mai sus în redarea operei muzicale tipărite a lui Ioan Zmeu găsim multe inadvertențe, începând cu Mihail Gr. Poslușnicu (1928) și terminând cu Gh. Ionescu (1994). Astfel, Gr. Poslușnicu la anul 1924, din cele șase cărți citează haotic numai două²⁴, „*Anastasimataru, Catavasier*“, adăugând „*Ideomelar*“ apoi colecții variate de heruvici, axioane, doxologii,

23. Cartea este dedicată „Înalt Prea Sfinției Sale D. D. dr. Gherasim Timuș, Episcop al Eparhiei Argeșului...“.

24. Poslușnicu Mihail Gr., *op. cit.*, p. 73.

liturghia completă (a) Sf. Ioan Hrisostom etc. Patru ani mai târziu (1928) Lucian Predescu²⁵, citează corect cinci din lucrările lui Ioan Zmeu, amintind pe cea mai importantă *Utrenier și Liturghier*, în locul căreia zice „*Idiomelar*“ (f.an.) „apoi heruvice, axioane, doxologii, Liturghie completă a Sf. Ioan Hrisostom, gl. VIII etc.“. În 1937 Chiril Popescu²⁶ spune că Ioan Zmeu a tipărit cinci volume de psaltichie: „*Anastasimatarul, Catavasierul, Utrenierul, Liturghierul, Idiomelarul* (sic); apoi colecții variate de Heruvice, Axioane și Polielee, precum și un *Extras al teoriei muzicii orientale și Slujba sfințirii bisericii*, fără să dea anul tipăririi lor. De observat că până și cel mai bun ucenic al său nu redă corect opera muzicală tipărită a lui Ioan Zmeu. Așa s-a omis „*Cele 11 slave ale Evangheliilor*“, „*Utrenierul*“, „*Liturghierul*“ nu sunt două cărți, ci una, numită „*Utrenier și Liturghier*“, iar: „*Colecții variate de Heruvice, Axioane și Polielee*“ nu există.

Ștefan Bădescu-Turcu²⁷ menționează „cinci volume de psaltichie tipărite: *Anastasimatar, Catavasier, Utrenier, Liturghier* (care de fapt este o singură carte) și *Idiomelar*, deci numai trei, dacă excludem și *Idiomelarul* care nu există. Viorel Cosma²⁸, citându-l pe Gr. Poslușnicu și pe Lucian Predescu, citează corect șase lucrări tipărite, adăugând însă și „*Idiomelarul*“, București, Tipografia Cărților bisericești“ (sic) și „*Liturghia Sf. Ioan Hrisostom*, ambele fără an. Emil Antonovici²⁹ îl menționează ca autor „a cinci volume de psaltichie tipărite fără să spună care sunt și „numeroase manuscrise ale sale (care) se află în posesia familiei. În anul 1973, Ion N. Boștenaru³⁰ scrie: „în afara manuscriselor lăsate familiei, Ioan Zmeu este autorul a șase volume tipărite“ (*subl.n.*). La punctul 2 scrie corect: „*Catavasierul muzical*“ dar dă eronat anul publicației «1904» în loc de 1907“. La punctul 3 zice: „*Utrenierul, Liturghierul și Idiomelarul*, tipărite în anul 1902. De aici, cititorul neavizat ar înțelege că este vorba de un volum tipărit în acest an cu acest titlu. Or, volumul *Utrenier și Liturghier* este tipărit în anul 1903, în anul 1902 nefiind tipărită nici o carte de I. Zmeu. Din nou este amintit aici

25. Predescu Lucian, *Enciclopedia Cugetarea*, București, Edit. Cugetarea (1940), p. 926.

26. Asistent. *Comemorarea valorosului cântăreț Ioan Zmeu la Curtea de Argeș*, art. În: *Cultura*, anul XXVI, nr. 12. decembrie 1937, p. 113.

27. Bădescu-Turcu, Ștefan. *Un ucenic al lui Ioan Zmeu, Chiril Popescu*, în: *Școala de Cântăreți de la Curtea de Argeș 1935-1942*, Pitești, 1942, p. 38.

28. Cosma, Viorel, *Muzicienii români, Lexicon*, București, Edit. Muzicală, 1970, p. 470-471.

29. Antonovici, Emil, *Muzica bisericească și psalții din Rotoșani*. în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, anul XLVII (1971) nr. 1-2 (ianuarie-februarie) p. 119.

30. Diac. doctorand Boștenaru Ion, N., *Contribuția lui Ioan Zmeu la păstrarea și dezvoltarea cântă. ii psaltice tradiționale, în Studii Teologice*, seria a II-a, anul XXV, nr. 5-5, mai-iunie, 1973, p. 417.

Idiomelarul (1902) de care nu avem știre. La punctul 6, 1, Boștenaru adaugă - ca și ceilalți autori - „Colecții variate de heruvice, axioane și polielee“ fără an, colecții care nu credem că există. Și N. Moldoveanu³¹, trecând în revistă sumar viața și activitatea lui I. Zmeu, în locul primei tipărituri din 1884: „*Cele unsprezece slave duminicale...*“, la nr. 2 dă ca și I. Boștenaru „*Utrenier, Liturghier, Idiomelar*“, București 1902, după ce la nr. 1 citează corect: „*Utrenier și Liturghier 1892*“. Ultimul biograf al lui Ioan Zmeu, Gheorghe Ionescu³² în al său valoros Lexicon, citează corect șase lucrări, adăugând la punctul 3, *Idiomelar*, dând, ca și Viorel Cosma, locul tipografiei și anul: „București, Tipografia Cărților Bisericești, 1902“, iar la „*Cele 11 slave ale Evangheliilor duminicale*“ dă anul 1886 în loc de 1884.

Cercetând opera muzicală tipărită a lui Ioan Zmeu, credem că „*Idiomelarul*“ și „*Colecții variate de heruvice, axioane, doxologii și liturghia completă (a) Sf. Ioan Hrisostom*“, citate nu au fost tipărite și poate nici nu există.

Este posibil ca în manuscris să se găsească unele lucrări sau piese muzicale „lăsate familiei sale din Curtea de Argeș“, cum afirmă Gr. Poslușnicu³³ - „după informațiile primite de la prof. Constantin Albu de la liceul din Pitești“.

Păcat că dintre cântările „rămase în manuscris“ nu am găsit nimic în afară de un singur manuscris - de numai 16 pagini, care cuprinde un număr de 18 „**Cântece vechi și noi** adunate, puse pe note /.../ de I. Zmeu la 22 februarie 1888“. Pe copertă scrie: „*Suvenire de la Râmnicu Vâlcea*“. Aceste cântece - edite unele și inedite altele - au fost adunate, deci, în perioada cât a stat la Râmnicu Vâlcea³⁴.

Întreaga operă muzicală a lui Ioan Zmeu poate fi încadrată ca timp, în 24 de ani, începând cu anul 1884 - când scrie prima sa piesă (*Axion*, gl. VIII) - și terminând cu anul 1908, când tipărește ultimul său opus muzical (*Slujba Sfințirii Bisericii*).

După cum s-a putut vedea din prezentarea operei sale muzicale, Ioan Zmeu a scris prima sa lucrare: *Cele unsprezece slave duminicale de la Utrenie*, precum și un *Axion* în anul 1884 când în vârstă de 24 de ani se afla „prim cântăreț la Episcopia din Râmnicu Vâlcea și profesor la Seminar. De asemenea, a scris un *Heruvic* la 1896 când vremelnic se afla la București și tot aici scrie în anul 1908 „*Slujba Sfințirii Bisericii*“ pe când era „protopsalt

31. Diac. conf. univ. dr. Moldoveanu Nicu, *Muzica bisericească la români în secolul al XIX-lea*, în *Glasul Bisericii*, anul XLI (1982), nr. 11-12 (noiembrie-decembrie), p. 907.

32. Ionescu Gheorghe, C., *op. cit.*, p. 375.

33. Poslușnicu, Mihail, Gr., *op. cit.*, p. 73.

34. Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor Români, fond George Breazu, ms. rom. nr. 4.653.

al Sfintei Mitropolii din București și profesor de Muzică bisericească la Școala de Cântăreți.

În rest toate cântările și celelalte patru cărți de muzică psaltică le-a scris pe când era la Argeș, prima: „*Utrenier-Liturgier*“ - 1892, „cu binecuvântarea Episcopului de Argeș D.D. Ghenadie“; a doua: „*Anastasimatar* - 1903, „în zilele /.../ Păr(intelui) Episcop de Argeș D.D. Dr. Gherasim Timuș„; a treia: „*Extras din teoria muzicii ecclesiastice* - 1903“, pe când era „Protopsalt al Catedralei Episcopale din Curtea de Argeș“; a patra: „*Catavasierul muzical*“ - 1907, „în al patrusprezecelea an al Păstoriei P.S. Episcop al Eparhiei Argeșului D.D. Dr. Gherasim Timuș“, când era „prim cantor al Episcopiei de Argeș și profesor de muzică bisericească la școala de Cântăreți din Pitești“.

Dacă luăm în considerație faptul că Ioan Zmeu a trăit numai 62 de ani (1860-1922), opera sa muzicală tipărită este prodigioasă.

Cea de-a doua lucrare „*Utrenierul și Liturgierul*“ și cea de-a cincea „*Catavasierul muzical*“ tipărite la Buzău în anul 1892 și respectiv 1907, în afara cântărilor compuse sau prelucrate de Ioan Zmeu, aceste două colecții conțin și cântări aparținând psalților: Macarie Ieromonahul (+1836), A. Pann (1797-1854), Nectarie Frimu (+1856), Ghelasie Basarabeanu (+1851), Gheorghe Paraschiade (sec. XIX), Ghenadie aneposu (1813-1877), Dimitrie Suceveanu (1816-1898), Emanuil Zmeu (1822-1907), Oprea Demetrescu (1831-1919), Gheorghe Claru (+1900) și Gherasim Timuș (1848-1911).

Vom insera în continuare creația muzicală a lui Ioan Zmeu prezentă în aceste două colecții: „*Utrenier /.../ și Catavasier /.../* mai întâi acele creații prevăzute cu date, în ordine cronologică și apoi pe cele fără dată calendaristică.

– Prima sa piesă pare a fi un **axion**: gl. VIII, „alcătuit de mine (zice I. Zmeu) la 1884 pe când mă aflam prim cântăreț la Episcopia din Râmnicu Vâlcea și profesor de muzică la Seminar“³⁵.

– **Polielee** „în stihuri alese, mai grabnice, lucrate de mine /.../, la 1887“: *Robii Domnului și Mărturisiți-vă Domnului*, gl. leghetos; *Robii Domnului și Mărturisiți-vă Domnului*, gl. VIII³⁶.

– „**Axion** la Liturgia Marelui Vasile - gl. I - lucrat la 1889 februarie 28 de /.../“³⁷.

– „**Axion** - gl. V - lucrat la 1889 iunie 28 de mine /.../“³⁸

35. Ioan Zmeu, *Catavasierul muzical*, p. 120.

36. Idem, *Utrenier și Liturgier*, p. 37-49.

37. Ibidem, p. 291-292.

38. Ibidem, p. 229-230; *Catavasierul muzical*, p. 127-128.

- „**Imn Patriarhal** ce se cântă când se îmbracă arhiereu(l) în mijlocul bisericii pus pe note de /.../, la **1889**“, gl. proto-varis (*Să se bucure sufletul tău*)³⁹.
- „**Heruvic**, prelucrat după mai mulți autori de /.../, la **1890** în Argeșiu“, gl. V⁴⁰.
- „**Axion** din Sfânta și Marea Sâmbătă (a) Patimilor alcătuit de /.../, la **1892** în Argeș,, gl. VI (*Nu te tângui pentru mine maică*)⁴¹.
- „**Heruvic** prelucrat de /.../, după a lui Petru Efesiu și alții la **1896** în București“, gl. VIII⁴².
- „**Heruvicul** din Sfânta și Marea Joi a Patimilor, prelucrat după Iacob Protopsaltul de /.../ la **1902** iunie, în Curtea de Argeș“ (*Cinei Tale*)⁴³.
- „**Heruvic** hromatic prelucrat de /.../, după Petru Efesiu și alții la **1902** în Argeș,, gl. VI⁴⁴.
- „**Răspunsurile Liturghiei** Sfântului Ioan Hrisostom, prelucrate de I. Zmeu la **1902**“, gl. VIII⁴⁵.
- „**Polielee** în stihuri alese, alcătuite de /.../, la **1903** în Argeș: *Robii Domnului și Mărturisiți-vă Domnului*“, gl. I; *Robii Domnului*, gl. VIII; „*Alt Polieleu, Robii Domnului și Mărturisiți-vă Domnului* leghetos“; „După Polieleu când Sfântul nu are mărimuri de /.../“ (Slavă, *Tatălui să ne închinăm*)⁴⁶.
- „**Troparele** din Săptămâna Patimilor, seara la Denie, prelucrate de /.../, la **1903**“ (*Aliluia; Iată Mirele; Când slăviții ucenici*)⁴⁷.
- „**Catavasiile** Praznicilor împărătești alcătuite de /.../ la **1904**“⁴⁸.
- „**La Râul Vavilonului**, prescurtat de mine /.../, după a lui Grigorie protopsaltul Patriarhiei la **1904**, ianuarie 24, în Curtea de Argeș: ehu! al 3-lea“⁴⁹.
- „**La Vecernia Mare, Fericit bărbatul**, ce se cântă la hramu bisericii și la praznicele împărătești, alcătuit de /.../, la **1904**, în Curtea de Argeș“, gl. VIII⁵⁰.
- „**Heruvic** prelucrat de /.../, după Petru Efesiu și alții la **1904**, în Curtea de Argeș“, gl. VII, varis⁵¹.

39. *Utrenier și Liturghier...*, p. 305-307.

40. *Idem*, p. 217-219.

41. *Catavasierul muzical...*, p. 152.

42. *Idem*, p. 110-111.

43. *Idem*, p. 147-148.

44. *Idem*, p. 113-115.

45. *Idem*, p. 115-116.

46. *Idem*, p. 51-55.

47. *Idem*, p. 71-73.

48. *Idem*, p. 3-41.

49. *Idem*, p. 56-59.

50. *Idem*, p. 42-44.

51. *Idem*, p. 111-113.

– „**Axion**, lucrat de /.../, la 1904 în Argeș,, gl. VIII⁵².

– „La Liturghia Sfântului Vasile **Răspunsurile**, gl. II, prescurtate după ale lui Macarie, de mine /.../, la 1904, în Argeș“⁵³.

– „**Axion**, prelucrat după Macarie, de /.../, la 1904, în Argeș“, gl. VIII (*De tine se bucură*)⁵⁴.

– „**Heruvicul** din Sfânta și Marea Sâmbătă (a) Patimilor, prelucrat după Iacob Protopsaltul, de /.../, la 1904, în Argeș“ (*Să tacă tot trupul*, gl. V)⁵⁵,

– „**Doxologii** grabnice pe opt glasuri, lucrate în mod practic și ușor, de /.../, la 1904, în Curtea de Argeș“⁵⁶.

Vom reda în continuare cântările compuse sau prelucrate, fără menționarea anului sau a datei în care au fost scrise, în ordinea trecută de Ioan Zmeu în cele două colecții mai sus menționate:

– „**Prochimenele** din Postul Mare de /... /, *Să nu întorci Fața Ta și Dat-ai moștenire*, gl. VIII⁵⁷.

*Înviind Iisus din mormânt*⁵⁸, *Mărturisiți-vă Domnului*, gl. I, III, VI și V⁵⁹; „**Doxologia** a 6-a, lucrată de mine /.../“, gl. VI⁶⁰; „Treisfințita cântare de /.../“, gl. II⁶¹; „Prochimenele săptămânale de /.../“⁶²; „Prochimenele din Postul cel Mare“: *Să nu întorci Fața Ta și Dat-ai moștenire*, gl. VIII⁶³; „Prochimenele din Săptămâna Luminată de /.../“⁶⁴ La Litie, *Doamne miluiește*, gl. II și *Bogații au sărăciți*⁶⁵; „Binecuvântările învierii de /... /, ehul V“⁶⁶; Duminică dimineața, după Evanghelia Utreniei de /.../, „Slavă Pentru rugăciunile, ehul al 2-lea“⁶⁷; „Aceleași, gl. proto-varis“⁶⁸; „în Postul cel Mare, Duminica la Utrenie“, în loc de „Pentru rugăciunile, de /.../“, „Ușile pocăinței, Cărările mântuirii“, gl. VIII și „La mulțimea faptelor mele“, gl.

52. Idem, p. 121-122.

53. Idem, p. 143-145.

54. Idem, p. 145-146.

55. Idem, p. 150-151.

56. Idem, p. 73-96.

57. Ioan Zmeu, *Utrenier și Liturghier /.../*, p. 18-19.

58. Idem, p. 56.

59. Idem, p. 72-74.

60. Idem, p. 129-132.

61. Idem, p. 183-184.

62. *Catavasierul muzical /.../*, p. 46-48.

63. Idem, p. 48.

64. Idem, p. 48-50.

65. Idem, p. 50-51.

66. Idem, p. 63-65.

67. Idem, p. 66.

68. Idem, p. 67-68.

VI⁶⁹; „La Acatistul Maicii Domnului nostru Iisus Hristos, de /.../“: *Dumnezeu este Domnul, Porunca cea cu taină, Apărătoarei Doamne*, gl. VIII⁷⁰; „Dumnezească Liturghie a Sfântului Ioan Hrisostom de /.../“; „Ectenie, *Binecuvintează, Unul născut*, gl. VIII“; „Antifoane la praznice împărătești, *Pentru rugăciunile; Mântuiește-ne pre noi*⁷¹; „Duminica, după Fericiri la ieșirea cu Sf. Evanghelie la Vohod“, *Veniți să ne închinăm*, gl. II⁷², *Câți în Hristos*, gl. I⁷³.

– „**Heruvic**, puțin modificat după a lui Petru Lambadarie de /.../“, gl. VIII⁷⁴; „La Liturghia Sfântului Grigorie Dialogul“, *Să se îndrepteze*, gl. I⁷⁵; „în Sâmbăta Patimilor după Apostol în loc de Aliluia se cântă *Scoală-Te Dumnezeule*“, gl. VII⁷⁶.

* * *

Pentru a se vedea geniul creator și maxima expresivitate a compozițiilor lui Ioan Zmeu am ales pentru analiză un Axion, „lucrat de /.../ la **1889**, iunie 28“ când avea 29 de ani.

Axionul este scris în gl. V cu o scară cvasiasemănătoare gamei re minor în care nota Zo (si1) este deseori natural când merge mai sus de Ni (do2) și când în coborâre face cadență pe Ke (la1) datorită legii atracției sunetelor.

Prima propoziție - din partea I a axionului „*Cuvine-se cu adevărat*“, care cadențează pe dominantă - Ke(la1) - este absolut identică cu incipitul axionului celebru (gl. V) al lui Ștefanache Popescu.

Nu știm când va fi scris Ștefanache acest axion - dar el a fost tipărit târziu după 14 ani de la moartea sa (anul 1925) în Liturghierul de strană a lui I. Popescu-Pasărea⁷⁷ în timp ce I. Zmeu îl compune în 28 iunie 1889 și îl tipărește mai întâi în Utrenier și Liturghier, anul 1892 (p. 229-230) și apoi în Catavasierul muzical, anul 1907 (p. 127-128).

69. Idem, p. 68-70.

70. Idem, p. 70-71.

71. Idem, p. 97.

72. Idem, p. 98.

73. Idem, p. 100.

74. Idem, p. 107-109.

75. Idem, p. 139-140.

76. Idem, p. 152.

77. Popescu-Pasărea, I., *Liturghierul de strană*, București, Tipografia Cărților bisericești, 1925, p. 32-33.

AXION

Lucrat de Ioan Zmeu la 1889 Iunie 28 în Argeş
Glas al 5-lea

①
Cu-vi - ne-se cu a - de - vă - rat

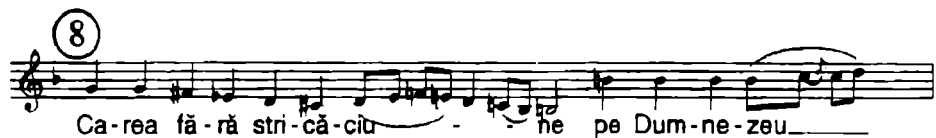
②
Să te fe - ri - cim Năs - că - toa -
re de Dum - ne - zeu

③
cea pu - ru - rea fe - ri - ci - tă și cu to -
tul fă - ră pri - ha - nă

④
și Mai - ca Dum - ne - ze -
u - lui nos - tru

⑤
Ce - ea ce ești mai cins - ti - tă de - cât

⑥

Dacă în această primă frază Ștefanache Popescu l-a copiat pe I. Zmeu sau invers, nu știm. Poate pentru acest fragment de început inspirația a fost comună. În cele ce urmează I. Zmeu se distanțează total de cel mai bun compozitor al vremii sale care era Ștefanache Popescu, vrând parcă să-l depășească. Dacă a reușit sau nu, o vor spune specialiștii bizantinologi, noi înclinăm să credem că l-a întrecut - *în cazul de față* - pe marele maestru Ștefanache Popescu.

În propoziția a doua: „*să te fericim Născătoare de Dumnezeu*“, I. Zmeu evadează cu fast în tetracordul II, evoluând treptat între Di (sol1) și Vu (mi2) bemol cu ornamente frumoase, alcătuite din triolette și cadențând pe coarda de recitare Pa (re1).

În propoziția a treia: „*cea pururea fericită*“, după un salt de cvartă perfectă merge treptat din secundă în secundă făcând o cadență imperfectă pe octava coardei de recitare Pr (re2) de sus după care în propoziția a patra: „*Și cu totul fără prihană*“, cu ornamente și broderii specifice muzicii psaltice ajunge din nou pe coarda de recitare Pa (re1) - cadență perfectă.

În propoziția a cincea: „*și Maica Dumnezeului nostru*“, cadențează pe treapta a IV-a - Di (sol1) după care din nou face cadență pe coarda de recitare Pa (re1).

În partea a II-a a axionului - propoziția a șasea: „*Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii*“ - autorul jubilează mai mult în tetracordul II Ke (la1) - Pa (re2), făcând cadența imperfectă pe Di (sol1).

Propoziția a șaptea: „*Și mai slăvită fără de asemănare decât Serafimii*“ se desfășoară, ornamentând mai mult pe partea superioară a tetracordului al II-lea Di (sol1) - Vu (mi2) bemol, cadențând mai întâi pe Pa (re2) și apoi jubilând treptat cu diferite formule metro-ritmice de pătrimi, optimi și triolette, mai întâi în tetracordul al II-lea și apoi în tetracordul I, cadențând pe coarda de recitare Pa (re1).

Propoziția a opta: „*Care fără stricăciune pre Dumnezeu Cuvântul ai născut*“, este de o expresivitate rar întâlnită. Modulează mai întâi în glasul al VI-lea cu ajutorul ftoalei Di (sol1) cromatic după care cu ajutorul ftoalei Pa (re1) diatonic revine pregătind în mod magistral o cadență imperfectă pe Zo (si) din otava mică, gl. 1 protovaris sau întâiul greu, după care printr-un salt de octavă perfectă face o altă cadență imperfectă pe Zñ de sus (si1).

Coda este alcătuită din două propoziții, a noua: „*pre tine cea cu adevărul și a zecea, Născătoare de Dumnezeu te mărim*“. În prima propoziție, cu ajutorul ftoalei Ke (la1) diatonic se pregătește cadența perfectă pe dominantă

Ke (la1), iar ultima propoziție - care și ea este alcătuită muzical din două părți, pregătește finalul, poposind încă o dată pe Ke (la1) tetrafonic, adică Pa (re1) mutat pe Ke (la1), deci cu Zo (si1) natural, după care urmează cadența finală pe coarda de recitare Pa (re1),

În mare parte creația sa este originală și de mare inspirație astfel încât foarte multe din cântările sale sunt executate și astăzi cu plăcere de către iubitorii de frumos, cu precădere prin mânăstiri, mai ales la praznice împărătești și sfinți cu polieleu.

Colecțiile sale cuprind și cântări prelucrate după cerința vremii, brodate însă pe temeinica tradiție a muzicii bisericești românești, având ca bază melosul clasicilor noștri: Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Ghelasie Basarabeanu și Dimitrie Suceveanu.

Ioan Zmeu a trecut la cele veșnice la 28 aprilie 1922, dar el trăiește în memoria noastră prin opera sa. El a sădit în sufletele noastre dragostea pentru muzica noastră românească de tradiție bizantină și tot el ne-a insuflat secretul măiestrit al particularităților melosului bizantin.

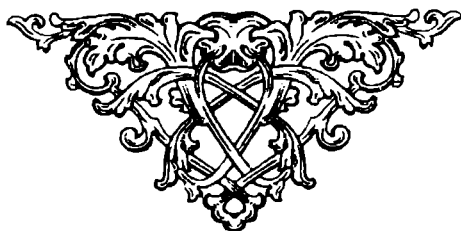
Pentru deosebitele sale merite în promovarea și interpretarea muzicii noastre psaltice, un comitet compus din foștii elevi și admiratori ai săi, între care se numără Chiril Popescu - cel mai vrednic urmaș al său, distins cântăreț și profesor - și alți admiratori și binevoitori, au ridicat o frumoasă cruce monumentală întru cinstea lui Ioan Zmeu, în cimitirul din Curtea de Argeș în ziua de 30 noiembrie 1937. Sfințirea Crucii s-a făcut cu o deosebită solemnitate în prezența Episcopului Grigorie Leu, înconjurat de clerul Mânăstirii Argeș, a unui însemnat număr de cântăreți, elevi ai Seminarului, o delegație a Seminarului în frunte cu directorul Preot Mihai Chiriță, I. Popescu Pasărea, președintele Asociației cântăreților bisericești etc., prilej cu care au luat cuvântul Mihai Chiriță, arătând rolul pe care l-a avut I. Zmeu în propagarea cântului bisericesc în acest oraș ca și continuator al marilor înaintași: Ghelasie Basarabeanu, Dumitru Protopopescu, George Claru, Vaniamin Nițescu și alții. I. Popescu-Pasărea a laudat fapta inițiatorilor acestei comemorări, iar Chiril Popescu - unicul și urmașul său la strană și catedră - printre multe date biografice și prețioase aprecieri a spus: „Marii artiști ai lumii au trăit, trăiesc și vor trăi veacuri de-a rândul, nu prin monumente ridicate în numele lor cu pompe fastuoase. Ei rămân nemuritori prin ceea ce au creat, prin opera lor, prin ceea ce au gândit și au simțit...”. „Ioan Zmeu trăiește în memoria noas-

tră /.../, îl avem icoană vie în fața noastră fiindcă există prin opera lăsată spre folosință nouă, celor de azi.“⁷⁸

Cântul bisericesc pare strună dezacordată, cu toată valoarea sa, dacă nu este adus spre laudă lui Dumnezeu. El moare când nu este creator de adâncă emoție a înălțării spre Creator. Inspirația lui Ioan Zmeu este într-adevăr nemuritoare pentru că ea a fost pusă în slujba Bisericii noastre Ortodoxe și este mântuitoare numai atunci când este folosită la strană și cu atât mai adâncă și mai cutremurătoare este când o cântă o întreagă suflare de monahi și monahii, de elevi ai școlilor de cântăreți, de seminariști, de studenți și credincioși.

Adăugând momentelor liturgice uniunea sufletească a tuturor credincioșilor prezenți la slujbe vom cuprinde în ochi și suflet întregul scaun ceresc al lui Dumnezeu cu toți îngerii și sfinții Săi care cântă: „*Slavă între cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace întru oameni bună voire*“.

Pr. lect. drd. ION ISĂROIU

---

78. Asistent, *Comemorarea valorosului cântăreț Ioan Zmeu, art. cit.*, pp. 112-114.

IX. IN MEMORIAM

„DREPTII AU PURUREA LUMINĂ“*

Rugă sfântă la slujba de înmormântare a Părintelui
Arhimandrit Sofian Boghiu

*„Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și
Eu vă voi odihni!” (Mat. 11, 28)*

Iubiți Părinți și iubiți frați și surori creștine,

„Clipele de față sunt de o atât de mare intensitate sufletească încât nu se pot exprima în cuvinte. Doar îndemnul Sfântului Apostol Pavel, care ne spune: „*Nu vă întristați - ca cei care nu au nădejde*” (I Tes. 3. 13), sau mai degrabă versetul cu care se încheie *Fericirile* cântate și astăzi: „*Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri*” (Matei 5, 12), tălmăcesc momentul acesta de hotar între cele două vieți, cea pământească, trecătoare, și cea cerească, veșnică. Însuși Mântuitorul Iisus Hristos ne încredințează de acest adevăr. În asemenea momente de ezitări sufletești, a trecerii noastre dintr-o zare limitată în cealaltă, fără de sfârșit, „*unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârșit*”, spunându-ne: „*Eu sunt pâinea vieții*” (Ioan 6, 35).

Cu toată încredințarea adresată nouă de Domnul nostru Iisus Hristos, aceste clipe de rupere au totuși asupra noastră, ca oameni stăpâniți de greu-

---

* Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la slujba înmormântării Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Sofian Boghiu, starețul Mănăstirii Antim din București, 16 septembrie 2002.

tatea nevredniciei noastre, un impact sufletesc. Ne încercăm o tristețe adâncă atunci când, din trupul Bisericii noastre o ramură se rupe, așa cum a trecut la cele veșnice Părintele Arhimandrit Sofian și, așa adăuga, colegul nostru la Seminarul de la Mănăstirea Cernica. Împreună cu Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului și cu Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Grigorie Băbuș de la Sfânta Patriarhie, trei suntem astăzi, aici, dintre foștii colegi de seminar și, iată, îl privim cu ochii de atunci pe părintele și fratele nostru Sofian. Cu adâncă emoție ne aducem aminte cum ne-am întâlnit, acum 70 de ani, în 1932, venind fiecare din locuri diferite, la mănăstirea Cernica, străveche vatră de evlavie și de cultură ortodoxă, unde primul nostru patriarh, Miron Cristea, a întemeiat un seminar monahal. Și acolo, vreme de opt ani, ne-am bucurat împreună de binefacerea școlii, până la absolvire, în 1940. În acel an negru pentru sufletele românilor, părintele și fratele nostru Sofian, care venise la seminar de la mănăstirea Dobrușa, județul Soroca, din Basarabia noastră dragă, și-a văzut cu durere locurile natale cotropite de străini. Atunci, el și cu starețul său de la Dobrușa, cu frații de acolo, și cu sfânta icoană a Maicii Domnului făcătoare de minuni, odorul cel mai de preț al acelei mănăstiri, s-au refugiat dincoace de Prut și s-au oprit la mănăstirea Căldărușani, unde iarăși ne-am întâlnit prin anii 1940-1941. Apoi, părintele Sofian s-a stabilit la mănăstirea Antim, unde a fost hirotonit preot în 1945 și numit stareț al acestei mănăstiri în 1950.

Dar nu este acum momentul să insistăm asupra biografiei lui, ci se cuvine mai degrabă să arătăm că părintele și fratele nostru Sofian, tot timpul vieții sale, din fragedă tinerețe și până în clipa trecerii la cele veșnice, în ziua Înălțării Sfintei Cruci a purtat cu smerenie și cu cinste crucea Domnului Hristos. El a fost nu numai starețul mănăstirii Antim, timp de peste cinci decenii, dar și părintele sufletesc și mărturisitorul lui Hristos al multor credincioși din Capitala țării noastre, care se roagă în aceste clipe cu gânduri alese lui Dumnezeu pentru odihna sufletului său. A cunoscut cele mai aspre experiențe de viață, inclusiv cele ale temnițelor comuniste, pregătite să doboare pe fiii distinși ai neamului nostru românesc. Dumnezeu l-a înzestrat însă cu o mare rezistență sufletească, din care a dăruit cu dragoste părintească tuturor celor din jurul său. Avea acea putere lăuntrică, acea forță interioară care vine de la Părintele Luminilor, nu de la oameni.

Știm că întreaga creștinătate românească, frații monahi, preoții și credincioșii din țară și de peste hotare, l-au cunoscut și prețuit pe părintele arhi-

mandrit Sofian, căci dânsul a fost cu adevărat aducător de roade spirituale pentru ortodoxia noastră, pentru frumusețile noastre strămoșești. El a străbătut căile vieții promovând și arta picturii noastre bisericești. Sunt numeroase bisericile, fie în țară, fie în Siria și în Liban, fie în alte părți ale lumii, care mărturisesc despre darul minții și al brațelor sale. A împodobit în întreaga viață bisericile noastre cu imaginea sfinților, cu chipul Mântuitorului Hristos, al Maicii Domnului, al Prea Sfintei Treimi. Dar, înainte de a le reda în icoane, de a le zugrăvi în biserici, le-a avut prezente în sufletul său, în inima sa. Apoi, darul picturii l-a înmulțit, nu l-a păstrat numai pentru sine. L-a împărtășit la numeroși și talentați ucenici, cum este părintele Bartolomeu Florea de la mănăstirea Sihăstria, prezent astăzi aici, și mulți alți pictori distinși, care au dus faima picturii noastre bisericești în toată lumea ortodoxă.

Părinți patriarhi ai Ortodoxiei, mitropoliți și teologi vestiți au cunoscut scrierile sale duhovnicești, de aceeași valoare aproape, ca stil și profunzime, cu scrierile filocalice ale Bisericii noastre. El s-a rugat, s-a smerit și a predicat pentru noi toți. În vremurile grele ale dictaturii, când atât de dificil era să se întâlnească credincioșii, împreună cu părintele arhimandrit Benedict Ghiuș, el a fost prezent în mijlocul unor minți luminate de cărturari și profesori universitari din toate domeniile de gândire, care se adunau aici, la mănăstirea Antim, la reuniunile Rugului Aprins, călăuziți de același adevăr că Hristos este viața și învierea noastră. A fost, așadar, și un părinte cu dar duhovnicesc.

Dacă din leagănul acesta de rugăciune, de contemplație ziditoare de suflet, care este mănăstirea Antim, Dumnezeu a rânduit să așeze un ierarh sfânt în calendarul nostru, pe Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, iată tot aici, în această mănăstire, în panoplia viețuitorilor ei, a celor care l-au slăvit și mărturisit pe Hristos, a crescut și s-a îmbunătățit duhovnicește părintele Sofian, pe care îl avem acum în fața noastră. De aceea, nu trebuie să ne tânguim ca cei care nu au nădejde. Dimpotrivă, clipele de față sunt un prilej de cugutare adâncă și de reculegere sufletească, pentru că, acolo, în fața Prea Sfintei Treimi, unde pleacă acum, fratele și părintele nostru, arhimandritul Sofian va fi încă un mijlocitor pentru noi, pentru toți românii, pentru țara noastră și pentru lumea întreagă. Dumnezeu rânduieste în așa fel viețile noastre, iubii mei, încât ridică din mijlocul nostru pe cei care înmulțesc cetele cerești, ca acolo, ca și aici, să laude pe Dumnezeu. Împărăția cerurilor a fost mereu împlinită de martiri, de mărturisitori și din rândurile noastre, ale românilor, mai

ales în ultima jumătate a secolului trecut, pe unii avându-i înscrisi în calendarul Bisericii noastre.

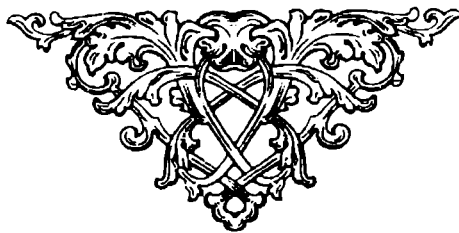
Așadar, să ne rugăm Bunului Dumnezeu și să-i mulțumim pentru harul pe care i l-a dat părintelui arhimandrit Sofian de a rămâne permanent drept ca o lumânare în fața puhoaielor de greutate și a noianului de suferințe, purtându-și cu smerenie crucea vieții sale. Darul lui Dumnezeu l-a adus până în pragul împlinirii celor 90 de ani și l-a slobozit, când a obosit, ridicându-i crucea sa cea pământească, pentru a se odihni acolo, în fața Prea Sfintei Treimi. El continuă să rămână părintele sufletesc al tuturor celor pe care i-a mângâiat, i-a ajutat și cărora le-a împărtășit din bunătatea sufletului său.

Dumnezeu să-l ierte, să-l conducă spre împărăția Sa cea fără de sfârșit și în lumina cea neînserată”.

Veșnica lui pomenire!

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

LA MOARTEA PĂRINTELUI PROFESOR ION BRIA

Biserica și Teologia românească au fost și sunt slujite de mari personalități cunoscute în țară și peste hotare din operele lor teologice, poate uneori incomode, ale ecumenismului contemporan și ale aspectelor complexe ale dialogului teologic.

Una din personalitățile de seamă ale teologiei și culturii românești este și Părintele Profesor Ion Bria care timp de peste 40 de ani a stăruit cu râvnă la altarul școlii teologice românești și la cel al gândirii teologice și ecumenice în toată perioada cât a trudit la Consiliul Mondial al Bisericii în numele Bisericii Ortodoxe Române. Nu a încetat niciodată să fie prezent în învățământul teologic românesc, fie prin numeroasele sale scrieri sau participând personal prin prelegerile ținute periodic la mai multe Facultăți de Teologie din țară. Râvna sfântă depusă cu foarte multă dăruire și dragoste pe altarul Teologiei ortodoxe și al teologiei creștine în general, constituie un temel de netăgăduit pentru o binemeritată cinstire din partea ierarhilor, preoților, credincioșilor și generațiilor de teologi, care se adapă teologic și intelectual din scrierile sale. Părintele Prof. Ion Bria a fost, pentru teologia românească și ancorarea ei în dimensiunea ecumenică universală, un dar și o binecuvântare a lui Dumnezeu.

A scris mult, mii de pagini, cărți, articole, studii, meditații. Descrierea cronologică a operei sale, amplasarea viziunii teologice, semnificația și influența tezelor lansate, chiar dacă uneori au fost mai mult sau mai puțin înțelese, toate acestea trebuie, de acum înainte, studiate în mod sistematic „*sine ira et studio*”. Este teologul și teoreticianul prin excelență al misiunii și evanghelizării ca unul care a lucrat ca director mai mulți ani la Consiliul Mondial al Bisericilor din Geneva. În ciuda acestei dimensiuni teologice și ecumenice universale, Pr. Prof. Ion Bria a iubit și de aceea a slujit teologia ortodoxă românească, încurajând publicarea, în antologii sau cărți, a operelor marilor teologi români, cum ar fi: Preotul Prof. Gheorghe Coman, Liviu Stan etc. Într-un articol omagial pentru Părintele Stăniloae, Părintele Prof. Ion Bria afirma cu fermitate: „*din nefericire, atenția cititorilor de literatură teo-*

logică este deturnată către traduceri din teologii și filozofii ruși slavofili din Occident, ale căror teze au fost pe larg criticate și depășite de comentariile Părintelui Stăniloae, de exemplu. Trebuie să valorificăm gândirea teologilor români, care încă nu este cunoscută suficient“.

Teologia Părintelui Prof. Ion Bria este complexă și multidimensională. Este greu să se facă acum o sinteză a operei ce se cuprinde în mii de pagini în cei peste 40 de ani de activitate științifică, de gândire și de cultură teologică. Dar este de datoria posterității să evalueze la justa valoare numeroasele titluri și pagini scrise cu trudă și excelență în câmpul teologiei românești și universale. A încercat, ca și alți înaintași să facă ortodoxia înțeleasă de preoți și credincioși, la îndemâna și pe înțelesul tuturor, un creștinism care-L face transparent și accesibil pe Domnul Iisus Hristos pentru toți. În elanul ei liturgic, Biserica nu trebuie să se izoleze și să devină cu tendințe fundamentaliste.

În aceste vremuri când se aleg valorile fundamentale ale națiunii, spiritualitatea ortodoxă trebuie să fie dinamizată pentru a fi relevantă în societate. Misiologia ortodoxă însăși trebuie să fie redefinită atât în cadrul învățământului teologic, cât și în arena misionară a națiunii române, așa încât ortodoxia să poată fermenta întru înnoire societatea românească. Părintele Bria a accentuat în mod deosebit faptul că Ortodoxia, în versiunea ei românească, are mari virtuți europene, ceea ce rămâne o forță de integrare pentru tradiție și culturi diverse. În rândul Bisericilor creștine, unele prea individualiste, altele accentuat autoritare, Ortodoxia apare ca un mediu de echilibru și de comuniune.

Părintele Prof. Ion Bria vorbind cu părintele Stăniloae, înainte de a muri, a consemnat gândirea de asemeni a marelui teolog român că se bucură că lumea scrie despre teologia sa, dar nu este suficient acest lucru, ci trebuie să se continue sporirea creației teologice prin reflexie proprie. Consider și eu ca fost elev, student și colaborator în planul teologiei și ecumenismului contemporan că și noi astăzi vom venera memoria părintelui Prof. Ion Bria dacă vom continua să interpretăm, să înțelegem *sine ira et studio* - teologia acestui mare teolog ortodox român de dimensiune ecumenică și universală pe care îl conducem pe ultimul său drum, astăzi la această istorică mănăstire.

Veșnică să-i fie pomenirea și Dumnezeu să-l odihnească în pace.

† NIFON,
Arhiepiscopul Târgoviștei

ECUMENISTUL PR. PROF. DR. ION BRIA A TRECUT LA CELE VEȘNICE

Vestea trecerii la cele veșnice a Pr. prof. dr. Ion Bria a surprins suflarea creștină ortodoxă din România și din străinătate. Neașteptată și imprevizibilă, ea declanșa o analiză a teologului ecumenist pregătit de Școala teologică românească și trimisă să reprezinte autoritatea Bisericii românești în cele mai înalte foruri și centre creștine ale lumii.

La cei 73 de ani ai vieții sale, Dumnezeu l-a chemat la Sine, în noaptea de 2 iulie 2002, ca pe slujitor pregătit să facă împreună cu cei aleși, ascultarea în „oecumené cerească“. Și în fața acestei alegeri dumnezeiești, ne-am plecat frunțile și ne-am amintit de sluga chemată în împărăția cerească împodobită de binecuvântarea Dreptului Judecător.

Conștienți și resemnați în fața acestei sfinte hotărâri ne-am întâlnit în rugăciunile și rânduielile ortodoxe să-l prohodim pe cel ce ne-a fost profesor la seminar sau la facultate, îndrumător spiritual și teolog de elită, demn urmaș al profesorilor din generația anilor '50-'70 ai mileniului trecut și să-l conducem la locul său de veci din cimitirul Mănăstirii Cernica.

Momentele și zilele ce s-au scurs până la aducerea rămășițelor pământești în țară n-au fost ușor de suportat, pentru că familia Bria nu-și regăsea liniștea gândind că fratele cel mai mare îi părăsește. Îl dorea și îl aștepta, ca pe un „părinte“ ce binecuvintează și revigorează întâlnirile de familie. De data aceasta privea din coșciugul pecetluit pe toți care au voit și au avut curajul să-i descifreze ultimul mesaj ce îl comunica. Ierarhi, reprezentanții altor instituții precum și teologi români în frunte cu I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei au înțeles aceste clipe grele ale familiei, ale Bisericii românești și ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor și au împlinit cu prezența, cu rugăciunea sau cu cuvinte de mângâiere, momentele despărțirii de ecumenistul, teologul și cărturarul Pr. Ion Bria. Din partea Prea Fericitului Părinte Teotist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a fost delegat să participe P.S. Episcop-Vicar Sebastian Ilfoveanul.

Și cum prin voia lui Dumnezeu această despărțire aducea micșorarea numărului de membri ai familiei, noi ceilalți am înțeles că trecerea la cele veșnice a părintelui Ion aducea și micșorarea teologilor români, cugetători în ale rostuirii vieții pământești cu rânduieli sfinte.

Deși la prohodirea din ziua de 8 iulie 2002, Părintele Patriarh Teoctist nu a putut participa, fiind reținut de responsabilitățile momentului, și-a exprimat compasiunea și regretele pentru despărțirea de teologul ecumenist care a vestit, pe toate meridianele lumii și în importante situații ortodoxia Bisericii românești, timp de 29 de ani.

Cuvinte de aleasă prețuire pentru Părintele Ion a exprimat Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în cadrul pomenirii din 6 august 2002, când la Sfânta Liturghie și la agapa de la trapeza Mănăstirii Cernica a fost prezent.

Făcând o radiografie a vieții și pregătirii Părintelui Prof. Ion Bria, Prea Fericirea Sa spunea în cuvântul său, de la sfârșitul Sfintei Liturghii:

„În rugăciunile pe care le-am înălțat pentru pomenirea Părintelui Ion, am mijlocit la Bunul Dumnezeu pentru iertarea distinsului teolog și ecumenist al vremii noastre. Îl am în memoria mea ca pe un exemplu al generației de studenți și magistrați din vremea cât am fost Rector al Institutului Teologic Universitar din București, sârguincios, studios, participant la toate activitățile cerute de programa de pregătire. Venea dintr-o familie prahoveană și numeroasă, care a dat Bisericii slujitori de mare probitate duhovnicească și înzestrați cu credința în Dumnezeu.

Familia creștină, cu numeroși copii, a imprimat acestora dragostea de a sluji pe Dumnezeu. Și îmi vine în minte chipul mamei mele, care și pe noi ca copii ne-a învățat să păstrăm tradițiile cele sfinte ale vieții creștine și să nu ne despărțim de altarul Bisericii.

Așa și pe cel care l-am pomenit astăzi în rugăciunile noastre, l-a îndrumat, cu mare atenție, spre cele duhovnicești, l-a sprijinit în anii regimului ateist și l-a încurajat în pregătirea pentru preoție.

Astăzi am prăznuit coborârea luminii taborice asupra Domnului! Despre această cunoaștere și semnificație a luminii taborice, Părinte Ion a scris și ne-a lăsat studii de valoare pentru teologia ortodoxă.

Spre această lumină a cunoașterii lui Dumnezeu, Părintele profesor răposat ne-a invitat să cugetăm și să căutăm să-i înțelegem tâlcul revărsării ei peste noi”.

În continuare Prea Fericirea Sa a arătat că în misiunile sale de mare responsabilitate și ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, glasul Părintelui profesor a făcut cunoscute, învățăturile ortodoxiei noastre și aplicarea acestora într-o societate în permanentă schimbare.

În încheiere, Prea Fericirea Sa a transmis compasiunea Sa membrilor familiei Bria, și a exprimat sentimentul că aceasta este o grea pierdere pentru Biserică și teologia românească.

„Veșnică să-i fie pomenirea.”

X. NOI APARIȚII EDITORIALE

**I.P.S. DR. NIFON MIHĂIȚĂ, ARHIEPISCOPUL
TÂRGOVIȘTEI, *MISIOLOGIE CREȘTINĂ*, Editura ASA,
Târgoviște, 2002**

După numeroasele și activele sale participări la diferite întruniri ecumenice, după o altă lucrare, sugestiv intitulată, *Ortodoxie și Ecumenism*¹, IPS dr. Nifon Mihăiță, Arhiepiscopul Târgoviștei, prezintă celor interesați de acest domeniu un „Curs pentru uzul Facultății de Teologie” intitulat «**Misiologie creștină**» (Universitatea „Valahia” Târgoviște, Editura ASA, 2002, 255 p.).

Lucrarea este structurată în trei părți majore, prezentate distinct, deși, în contextul actualității Teologiei ele se întrepătrund, respectiv: *Misiologie*; *Ecumenism*; *Evanghelie și Cultură*.

Capitolul *Misiologia* (termen și disciplină nouă în teologia românească²) dezvoltă următoarele teme:

I. *Noțiuni introductive* (1. Terminologia misionară; 2. Istoria, pe scurt, a misiunilor ortodoxe; 3. Etos misionar ortodox; 4. Configurația actuală a Ortodoxiei; 5. „Local” și „universal” în ecleziologia ortodoxă).

II. *Misiunea - vocație apostolică* (apostoliki diaconia) (1. Explicarea vocabularului misiologic; 2. Exigențele misiunii; 3. Misiunea - «zidirea

---

1. IPS Nifon Mihăiță. *Ortodoxie și ecumenism. Studii, conferințe, meditații*. București. Editura Agora, 2000, 191 pp: a se vedea și recenzia Pr. Nicolae Vladu, în rev. *Legea românească* (Episcopia Oradiei), nr. 2/2000, p 42-43.

2. „Din punctul de vedere al disciplinelor teologice, misiologia nu se confundă cu teologia și practica pastorală și nici nu se reduce la sectologie”, p 26.

Trupului lui Hristos»; 4. Biblia și tradiția în Dinamica Misiunii; 5. Exegeza (patristică) Bibliiei face parte din Tradiție; 6. Dimensiunea misionară a Liturghiei euharistice (comentariu); 7. Participarea mirenilor la misiunea apostolică; 8. Rolul familiei și al femeilor în misiunea Bisericii; 9. Transmiterea Tradiției prin aghiografie; 10. Monahism, misiune, înnoire; cu anexe: Regenerarea misiunii creștine în contextul urban și Ființa Bisericii și misiunea).

III. *Educația creștină în dinamica misiunii* (1. Principii creștine pentru filosofia și pedagogia educației; 2. Tendințe educaționale).

IV. *Misiunea Bisericii în societatea contemporană* (1. Premisele unei pastorale misionare; 2. Parohia - câmp de misiune; 3. Misiunea și pastorația în societatea contemporană; 4. Teologie ortodoxă: studiu și experiență personală; 5. Vizitele pastorale; 6. Reconcilierea și tămăduirea umanului. Spovedania; 7. Imperative inseparabile: sfințirea omului și transformarea lumii).

V. *O nouă tipologie misionară: Diaspora* (1. Diaspora - o misiune nouă; 2. Portretul Ortodoxiei române).

VI. *Misiologia ortodoxă față în față cu postmodernitatea* (1. Sensul noțiunilor curente; 2. Perspectiva istorică; 3. Experiența modernității în România; 4. Apostolat social și spiritualitate filocalică).

Capitolul *Ecumenism* abordează următoarele probleme:

I. *Mișcarea ecumenică. Originea și dezvoltarea ei* (1. Preliminarii istorice; 2. Vocația Ortodoxiei în Europa la început de secol).

II. *Biserica Ortodoxă Română și Consiliul Ecumenic al Bisericilor;*

III. *Un obstacol împotriva ecumenismului local și universal;*

IV. *Ortodoxia românească în comunitatea ecumenică;*

V. *Mărturia creștină ecumenică;*

VI. *Sensul ecumenic al vizitei Papei Ioan Paul al II-lea în România (7-9 mai 1999);*

VII. *Contextul contemporan al misiologiei și ecumenismului:* (1. Misiologia și mărturia Bisericii; 2. Formarea ecumenică).

Capitolul beneficiază de două documente ortodoxe de importanță, în legătură cu participarea ortodoxă la dialogul ecumenic, respectiv *Mesajul primaților ortodocși, Constantinopol*, martie, 1992 și *Mesajul primaților ortodocși, Constantinopol*, decembrie, 2000.

În fine, ultimul capitol, *Evanghelie și Cultură*, explicitează următoarele teme:

I. *Problema inculturăției;*

II. *Exegeza experienței contemporane* (1. Exegeza sociologică; 2. Exegeza teologică critică);

III. *Teologia ortodoxă și cultura românească;*

IV. Punte între Orient și Occident.

Fiecare dintre cele trei capitole are o bibliografie atent selectată, folosindu-se în acest sens cele mai importante lucrări în legătură cu tema dezbătută.

Lucrarea beneficiază, de asemenea, de o elevată *Postfață*, semnată de regretatul Pr. prof. dr. Ion Bria († 2002).

Prezentarea tematicii misiologiei și ecumenismului într-o manieră universitară, dezvoltarea problematicii actuale - însoțită de numeroase abordări, comentarii, anexe (ce conțin documente de primă importanță în lumea ortodoxă), precum și de o bogată bibliografie - certifică calitatea lucrării IPS Arhiepiscop conf. dr. Nifon Mihăiță. Ea depășește însă valoarea obișnuit - pedagogică - informativă și formativă - a cursului universitar, dovedindu-se, din punctul nostru de vedere, cea mai complexă lucrare în domeniu de până acum³.

Se remarcă, din punctul nostru de vedere, în primul rând, accesul la înțelegerea unor termeni apăruți în vocabularul teologic îndeosebi în ultimul deceniu și care, din păcate, nu au fost explicați în lucrări anterioare, în conferințele pastorale sau în alte ocazii, „pe înțelesul tuturor“ (de ex. *misiologie*, *misiune*, *inculturație etc.*), deși au fost adeseori folosiți în ultima vreme.

În al doilea rând, autorul folosește ultimele documente ortodoxe, dar și ale altor Biserici și Confesiuni creștine, ale Consiliului Mondial al Bisericilor și Conferinței Bisericilor Europene, aspect ce conferă lucrării un mesaj cât se poate de actual, în consens și în timp cu problematica misiologiei și cu exigențele contemporane, din punctul de vedere al Ortodoxiei, dar și în ceea ce privește frământările care au apărut, mai ales în ultimii ani, în dialogul ecumenic.

De mare actualitate pentru Biserica Ortodoxă Română este și capitolul *Evangelhie și Cultură*, date fiind cerințele misionare ale teologilor și preoților față de persoanele cu pregătire universitară, dar mai puțin receptive la mesajul Evangheliei și care, adeseori, interpretează acest mesaj și valorile spirituale ale Ortodoxiei dintr-o perspectivă absolut personală, adeseori rău-

---

3. Mai amintim, în ceea ce privește ecumenismul: Diac. prof. dr. Petru I. David, *Ecumenismul, un factor de stabilitate în lumea de astăzi*, Editura Gnosis, București, 1998, precum și capitolele consacrate Teologiei ecumenice din lucrarea Pr. prof. dr. Ion Bria, *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*. Editura România creștină, București, 1999. Legat de misiologie, se cuvine a fi remarcată contribuția Pr. prof. dr. Ion Bria, în articolul *Mărturia creștină în Biserica Ortodoxă*, în rev. GB, nr 1-2/1982 p. 70-109; în cap. Aspecte ale pastorației misionare, în vol. *Destinul Ortodoxiei*, Ed. Institutului Biblic București, 1989, precum și vol. *Ortodoxia în Europa. Locul Spiritualității române*, Editura Trinitas, Iași, 1995.

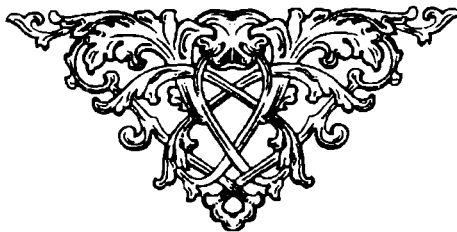
voitoare, precum și subcapitolele *Misiologiei*, respectiv *Educația creștină în dinamica misiunii și Misiunea Bisericii în societatea contemporană*.

*

Lucrarea *Misiologia creștină* a IPS dr. Nifon Mihăiță este necesară nu numai studenților Facultății de Teologie a Universității *Valahia* din Târgoviște. Ea poate fi citită și adâncită în primul rând de preoți, pentru o cât mai fructuoasă pastorație, dar și de profesorii de religie, de teologi în general, care trebuie să fie cât mai bine documentați în ceea ce privește misiunea Bisericii.

Ea poate genera în teologia românească, pe de o parte, o înțelegere a exigențelor misiunii ortodoxe în vremurile noastre, iar pe de altă parte, adâncirea preocupărilor și interesului pentru misiologie și importanța ei problematică, în contextul începutului celui de-al III-lea mileniu creștin, preocupat de păstrarea valorilor de credință, dar și de un posibil fructuos dialog ecumenic.

Pr. NICOLAE VLADU

***** DICTIONNAIRE OECUMENIQUE DE MISSIOLOGIE.
CENT MOTS POUR LA MISSION,
Les éditions du Cerf, Paris, 2001**

Una din ultimele lucrări publicate¹ ale regretatului Pr. prof. dr. Ion Bria², la care a participat în calitate de co-autor - alături de profesorii Philippe Chanson, Jacques Gadille și Marc Spindler, reprezentând, după cum se arată în *Introducere*, „marile sensibilități creștine“ (p. 8) - este *Dictionnaire oecumenique de missiologie. Cents mots pour la mission*, Les Editions du Cerf, Paris, 2001.

Dicționarul reprezintă concretizarea inițiativei *Asociației francofone ecumenice de misiologie* (AFOM), înființată în 1994, și colaborării acesteia cu alte instituții ce promovează studiile misiologice și ecumenice, respectiv, *La Centrale de Litterature Chretienne Francophone* (CLCF), Franța, *Deutsch Gessellschaft für Missionswissenschaft* (DGMW), Germania și *La Fondation pour l'aide au protestantisme reforme* (FAP), Elveția.

---

1 Între aparițiile de dată recentă în revistele teologice mai poate fi menționat articolul: *Fă să înceteze dezbinarea Bisericii*”, în rev. *Credința ortodoxă* (Alba Iulia), anul VII (2002), nr. 1 (ianuarie-iunie), p. 8-13, ce apare ca un text-document despre gândirea teologică și ecumenică a părintelui profesor, o sinteză a situației actuale a dialogului din cadrul Mișcării ecumenice și a vocației ecumenice de perspectivă a Bisericii Ortodoxe Române.

2 Pr. prof. dr. Ion Bria, Telega, jud. Prahova. (19 iunie 1929 - 1 iulie 2002), doctor în Teologie al Institutului Teologic din București (*Aspecte dogmatice ale unirii Bisericilor creștine*, 1968). Profesor de teologie și ecumenist de valoare al Bisericii Ortodoxe Române și al Ortodoxiei în general, prin activitatea sa la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, prin participarea ca membru, delegat, moderator organizator al Conferinței Creștine pentru Pace, Conferinței Bisericilor Europene, la diferite reuniuni, simpozioane etc. A desfășurat o bogată activitate științifică, concretizată în zeci de articole și studii, publicate în reviste teologice românești și străine, în cărți de mare valoare: *L'Orthodoxie. Hier-demain*, Edition Buchet Chastel, Paris, 1980; *Martyria -Mission. The Witness of the Orthodox Church Today*, WCC Publications, Geneva, 1980; *Dicționar de Teologie ortodoxă*, București, 1981 și 1994, ediția a II-a; *Contribuția ortodoxă la Mișcarea ecumenică*, The Ecumenical Review, vol. 38, nr. 1/1986, p. 216-227 și în *International Review of Mission*, vol. LXXV, 1986, nr. 299, p. 270-288; *Credința pe care o mărturisim*, București, 1987; *Destinul Ortodoxiei*, București, 1989; *The Sense of Ecumenical Tradition*, Geneva, WCC Publications, 1991; *Dicționar de Mișcarea Ecumenică*, Geneva WCC Publins (art. *Mysticism, Sain, Witness*); *Iisus Hristos*, București, 1992; *Ecumenical Pilgrims*, Geneva, WCC Publications, 1995; *Ortodoxia în Europa. Locul spiritualității române*, Iași, 1995; *Curs de teologie dogmatică și ecumenică*, Sibiu, 1996; *Liturgy after the Liturgy*, Geneva, WCC Publications, și București 1996; *Tratat de Teologie dogmatică și ecumenică*, București, 1999; și *Dictionnaire oecumenique de missiologie. Cent mots pour la mission*, coeditor, Paris, 2001.

Scopul dicționarului, - „care ține mai mult de genul lexical decât de cel enciclopedic” (p. 7) - este acela de a fi util, în plan ecumenic, nicidecum exhaustiv (p. 7), în înțelegerea și cercetarea problematicii misiologiei, prin explicarea termenilor cheie aflați în uzul acestuia și în practica misionară.

Lucrarea se vrea a fi un eficient „un instrument de lucru” (p. 8), necesar în contextul nevoii actuale de informație sintetică, dar și de îmbogățire a cunoștințelor legate de misiologia creștină. În acest sens autorii explică nu mai puțin de 100 de termeni, poate cei mai importanți, ai misiologiei creștine.

În alegerea termenilor s-a ținut seama de prezența lor în câteva mari enciclopedii ecumenice, catolice și protestante, între care se amintesc *Dictionary of the Ecumenical Movement*, Geneve, COE, 1991, *Evanghelistisches Kirchenlexikon* și varianta sa engleză *Encyclopaedia of Christianity*, precum și *Dictionnaire de spiritualite ascetique et mystique*, 17 vol., Paris, Beauchesne, 1937-1995.

Dintre termenii legați problematic de misiune, dicționarul se oprește și explică: *Vestirea Evangheliei*, adesea văzută ca un sinonim al misiunii; *antropologie misionară*; *apostoliceitatea misiunii* (Pr. I. Bria); *arta și misiunea*; *Botezul și misiunea*; *Biblia și misiunea*; *Conferințele misionare mondiale* (cu numeroasele ei reuniuni), *Consiliul Ecumenic al Bisericilor și misiunea*; *încreștinare și descreștinare*; *drept misionar*; *eșecul misiunii*; *educația și misiunea*; *misionar*; *Duhul Sfânt și misiunea*; *evanghelizare*; *femeile și misiunea*; *fundamentul teologic al misiunii*; *istoricitatea misiunii*; *internaționalizarea misiunilor*; *Liturghia și misiunea*; *Fecioara Maria și misiunea*; *memoria misionară*; *metode misionare*; *misiunea (Misio Dei)*; *misiunile populare*; *modele misionare*; *monahismul și misiunea* (Pr. I. Bria); *egalitarism și misiune*; *Occident, locul misiunii*; *organizația misionară*; *papalitatea și misiunea*; *practici misionare în alte religii*; *propagarea credinței*; *prozelitismul*; *reforma și misiunea*; *deșteptarea misionară*; *riturile și misiunea*; *Împărăția lui Dumnezeu și misiunea*; *sănătatea și misiunea*; *sociologia misiunilor*; *spiritualitate misionară*; *timpul misiunii*; *vocație misionară*, ca și termeni legați contextual de misiologie (*contextualizare*; *tradiție*; *cultură*; *dezvoltare*; *străinul*; *familia*; *umanismul*; *identitate*; *mișcările tinerilor*; *mass-media*; *modernitate*; *păgânii*; *săraci* etc.).

Fiecare temă abordată beneficiază de o bogată bibliografie.

Chiar dacă în ultimul deceniu au apărut în Europa mai multe dicționare de acest gen, prin redactarea ecumenică, *Dictionnaire oecumenique de missiologie. Cent mots pour la mission*, se dorește și poate să fie, după dorința autorilor, o „mărturie comună”, dar și un apel (p. 13) la reconsiderarea misiunii, a locului ei central în viața Bisericii, a spiritualității credincioșilor și comunităților creștin perspective milenului III. Este însă, cu certitudine, o lucrare de valoare, care a beneficiat de colaborarea unui important teolog român, Pr. prof. dr. Ion Bria.

Arhiepiscopia Bucureștilor
Str. Intrarea Patriarhiei, nr. 21, sector 4, București
Telefon: 021-3372102

ISSN 1013-6789

